

JÁNI JÁNOS

**EVANGÉLIKUS SZIGET  
GÖCSEJBEN**

A BARLAHIDAI EVANGÉLIKUS  
GYÜLEKEZET TÖRTÉNETE

A könyv megjelenését  
a Dunántúli (Nyugati) Evangélikus Egyházkerület,  
a Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye és  
Barlahida Község Önkormányzata  
támogatta.

Írta és szerkesztette  
Dr. Jáni János

Kiadja:  
a Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközség  
Felelős kiadó: Zsugyel Kornél

ISBN 978-615-01-5651-4

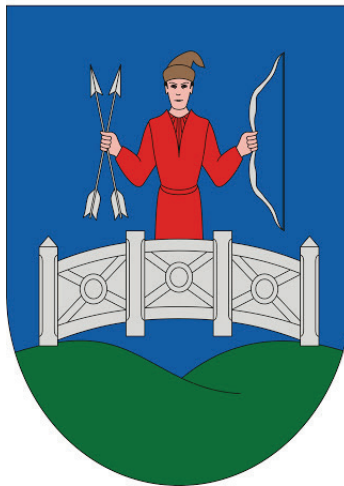
Nyomdai munkák: Printworks Nyomda Kft. Budapest 2022.

# TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
Bevezető gondolatok.....	9
Falu a Belső-Göcsejben .....	11
Egyháztörténeti áttekintés.....	15
<i>A reformáció .....</i>	15
<i>A reformáció magyarországi terjedése .....</i>	15
<i>A reformáció Zala vármegyében.....</i>	16
<i>Az ellenreformáció .....</i>	18
<i>Az ellenreformáció terjedése és Zala megyei hatása .....</i>	18
<i>A Türelmi Rendelet (1781).....</i>	21
Evangelikusok Barlahidán .....	22
Zalaistvánd védőszárnya alatt.....	23
A pusztaszentlászlói anyagyülekezet .....	30
Közös úton Pusztaszentlászlóval .....	36
<i>Barlahida Pusztaszentlászló szervezett szórvánnya .....</i>	36
<i>Az első tanítók, fiókegyházi működés .....</i>	37
<i>Barlahida a forradalom és szabadságharc idején .....</i>	38
<i>Együttműködés a fiók és anyagyülekezet között.....</i>	40
Leánygyülekezeti státusban .....	42
<i>Képesített tanítókkal .....</i>	42
<i>Iskola és tanítólakás, gazdálkodás.....</i>	44
<i>Gyűjtés imaházra .....</i>	47
<i>Gazdálkodás, iskolafenntartás, személyi változások .....</i>	54
<i>Az imaház építésének ügye.....</i>	57
Zalaegerszeg köré szerveződő missziói körzet.....	59
Az első püspöklátogatás Barlahidán .....	62
Püspöklátogatás után.....	64
<i>Újra az imaház építéséről.....</i>	65
<i>Új iskola épül (1911).....</i>	66
Az első világháború idején.....	74
Gyülekezeti élet az első világháború után .....	80
Belmissziói munka Zala megyében .....	89
<i>Barlahida és a környező szórványok ügye.....</i>	91
<i>Az alakuló új missziói kör .....</i>	92

Missziói központ, lelkész és templom Barlahidán.....	94
<i>Templomot! Templomot!</i> .....	103
<i>A „csodateplom”</i> .....	111
<i>„Templomavatás a csodák földjén”</i> .....	111
Jakus Imre, a sokoldalú lelkész.....	122
Gyümölcsöt érlelő évek .....	130
<i>Gyermekhalászat</i> .....	131
<i>Lelkes ifjúság</i> .....	132
Béke és háború.....	140
Barlahida anyagyülekezeti státusban (1959) .....	158
<i>A huszonötéves templom (1960)</i> .....	160
<i>Helyben lakó lelkész nélkül</i> .....	165
Barlahida Zalaegerszeg társegyháza (1965) .....	166
Új lelkész a társult egyházközségben .....	170
<i>Templomfelújítás Barlahidán (1987)</i> .....	172
<i>Kilencvenéves a zalaegerszegi templom</i> .....	178
Kettőezer, a nagy változások éve .....	179
<i>Vallásos élet helyettesítő lelkipásztorokkal</i> .....	181
Az új szolgálattelvő.....	182
<i>Barlahida anyakönyvei</i> .....	188
Évfordulók .....	190
<i>Százéves a zalaegerszegi gyülekezet</i> .....	190
<i>Az ország temploma 70 éves</i> .....	191
Egerszeggel eggyé fonódva .....	193
<i>Új lelkész az egyházközségben</i> .....	197
Öt év egyházközségi eseményeiből .....	199
<i>Zalaegerszeg</i> .....	199
<i>Barlahida és szórványai Egerszeghez tagozódva</i> .....	202
A barlahidai evangélikusok lelki -és világi vezetői .....	211
Fotóalbum .....	213
Zárszó helyett .....	231
Rövidítések, szerkesztői megjegyzések .....	232
Köszönet az adatközlőknek .....	233
Források .....	234

# BARLAHIDA



## BARLAHIDA CÍMERE

Kerek talpú a pajzs, kék mezejében zöld kettőshalmon álló- ívelt ezüst fahíd, melyből piros ruhás, barna sapkás emberalak nő ki, jobb kezében kettő keresztbe-tett ezüst nyílveszőt, bal kezében ezüstíjat tart. A címerpajzs felett lebegő fekete betűkkel a BARLAHIDA felirat szerepel.



*Luther-rózsa  
Az evangélikus egyház jelképe<sup>1</sup>*

Az evangélikus egyház emblémája ezt hirdeti: akkor leszünk igazán boldogok, ha szívünkbe fogadjuk a keresztet. Földi életünk is a rózsza szépségéhez hasonlóan mulandó. De vár reánk a mennyei boldogság, amely végtelen, amint a Luther-rózsát körülfogó gyűrű is a végtelenséget jelképezi.

<sup>1</sup> Eredetileg Luther Márton személyes jelként használta a mainál kissé egyszerűbb formában: egy ötszirmú rózsza közepén szív volt látható. Vitairatait, okmányait, leveleit ezzel hitelesítette. A ma ismert változat ennek alapján készült 1530-ban.



## ELŐSZÓ

*„Az ég és a föld elmúlik,  
de az én beszédeim  
nem múlnak el ...”  
(Mt 24,35)*

Dr. Jáni János legújabb könyve, amely a barlahidai evangélikusok egykori életébe és történetébe enged bepillantást, értékmentő és értéktudatosító mű. Az igazi értékeket és kincseket fontos észrevenni és tudatosítani, mert a gyorsan változó világban könnyen befedi őket a felejtés homálya.

Két évtizeddel ezelőtt feleségemmel egy téli kiránduláson Finnországban jártunk. A rengeteg szép élmény között volt egy egészen különleges. Kemiben meglátogattuk a Lumilinnát, (egyszerű magyarosítással „hóvárat”), ami mára a város messze földön ismert látványosságává nőtte ki magát. Minden télen felépítenek itt hóból és jégből egy látványos erődöt, amelyben helyet kap egy élő szálloda, egy vendéglő, egy játszótér és egy templom is. Gyönyörűen díszített minden, hó- és jégszobrok ékesítik a tereket, díszkivilágítás teszi a helyiségeket még látványosabbá, ugyanakkor mégsem csupán látványosság ez az egész. A hóvárnak valamennyi egysége működik. A hotel szobái kivehetőek, a jégágyakban meleg takarókkal aludni is lehet, az ugyancsak jégből készült asztalokon valós ételeket és italokat szolgálnak fel, a jégjátékokon remekül csúszkálnak és szórakoznak a gyerekek, és az ideiglenes templomokban is valóságos élet folyik. A templomot a szezon elején szabályszerűen felszentelik, istentiszteleti alkalmakat, esküvőket és keresztelőket tartanak benne. Az ember szíve viszont vérzik, hogy nagyjából hat hónap múltán, amikor Finnországba is megérkezik a meleg, és olvadni kezd a hó, az a Lumilinná végét is jelenti. Ekkor az egész hóvárat nagy gépekkel betolják a tengerbe...

Mélyen megérintett annak idején a Lumilinná üzenete, mert szembesített a külső körülményeknek való kiszolgáltatottsággal, a mulandósággal, ugyanakkor az ezekben és ezek mögött mégis ott rejtőz, valós és maradandó értékekkel is.

Barlahida egy szebb időket látott kicsi zalai település. Dr. Jáni János könyve bemutatja, hogy néhány évtizede még egy virágzó evangélikus közösség élt itt, amely annak idején nagy összefogással megteremtette a hitélet gyakorlásának minden feltételét. Barlahidán is létrehozták János bácsi fogalmazása szerint a he-

lyi „insula lutheranát”, az evangélikus szigetet, ahol egymás mellett sorakozik a templom, az ifjúsági ház (később lelkészlakás), a pedagóguslakás (ma községháza) és a volt iskola. Néhány évtizedig virágzó anyagyülekezetként működött az itteni közösség, helyben lakó lelkésze is volt, aki nemcsak gondozta a híveket, de a gazdag egyházi kulturális élet motorjaként is működött. Sajnos a körülmények szorításában, a megélhetési feltételek beszűkülésével sokan elköltöztek a faluból, a lélekszám egyre fogyatkozott, ami magával hozta a gyülekezeti élet elszegényedését is.

A szerző gondos kutatómunkájával feltárt fényképekkel, plakátokkal, feljegyzésekkel, egykori újságcikkekkel és irodalmi munkákkal is gazdagon dokumentált könyve egy valóságos kincsesbánya. A Barlahida település és az itt élő evangélikus gyülekezet virágkorát bemutató könyv nagyon fontos erőforrás lehet ma is a helyben élők számára éppúgy, mint az onnan elszármazottaknak, hisz a maguk, illetve felmenőik életének meghatározó élményeit és tapasztalatait ismerhetik meg belőle.

Tapasztaljuk, hogy a gyorsan változó körülmények drasztikusan átalakíthatnak településeket, közösségeket, akár az egész világot, viszont azt is látni kell, hogy vannak örök értékek, amiket nem kezdhet ki az idő és az átalakulás kényszere.

Kemiben a hóerődöt – a hotellel, a vendéglővel, a játszótérrel és a templommal együtt – az időjárás teszi tönkre minden évben. Igen, akár az időjárás is tönkre tudja tenni a külső kereteket, de az ott szerzett élmények, emlékek, az ott megtapasztalt áldások nincsenek a hatalmában. Az ott kötött házasságok, a keresztségben kapott isteni ígélet, a hótemplomban meghallott és életet formáló igék hatása az olvadás után is tovább élnek.

Szeretettel ajánlom ezt a könyvet a Barlahidán élőknek, az onnan származóknak, a zalaiaknak, evangélikus hittestvéreimnek, és valamennyi érdeklődőnek, hogy e kicsi közösség történetén keresztül is fedezzék fel a hitben, az Isten életet formáló igéjében rejlő csodát, ami biztos pont, erő és reménységforrás lehet számunkra, akármerre vezet is bennünket az élet.

Győr, 2020 májusa

*Szemerei János püspök*



## BEVEZETŐ GONDOLATOK

*„Óh, áldott kötelesség! Szívem  
Véréként lüktetsz és tanácsolsz.  
Csodálatos, ahogyan vádolsz,  
Mialatt csendben növeled hitem.”  
(Sárkány András Tibor)<sup>2</sup>*

A Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye és gyülekezeteinek története című (2004-ben, majd 2005-ben megjelent) könyvben már megtalálható a barlahidai evangélikus gyülekezetéről készített dolgozatom, a dunántúli egyházkerületet, egyházmegyéit és gyülekezeteit bemutató, két kötetből álló (2011-ben megjelent), A reformációtól-napjainkig c. egyháztörténeti kiadvány is tartalmazza a barlahidai evangélikus gyülekezetéről készített írásomat. A Protestánsok Egerszegen c. jubileumi kötet (2017) A Zalaegerszegi Evangélikus Gyülekezet története c. fejezetében pedig már, mint Egerszeg társgyülekezetéről, leánygyülekezetéről, majd szórványáról adok rövid ismertetést. Folyóiratokban (Evangélikus Élet, Kapernaum), sőt az utóbbi időben Facebook posztjaimban is igyekeztem hírt adni a kis evangélikus szigetről, amelynek evangélikus „öslakói” nehéz körülmények között élve is álmokba illő csodák részesei voltak létezésük óta. A múlt század első felében pedig különös példát adtak a szórványban lakók buzgó, virágzó és alkotó gyülekezeti életéről.

Sajnos, utódaik már a társadalmi változások könyörtelen hatásai következtében többnyire a közeli Zalaegerszegen, Lentiben vagy a szülőföldtől távolabb letelepedve – csak emlékeket őrző vagy azoktól is elszakadt – új életet választottak. A sziget lakóinak korfája és felekezeti aránya megváltozott.

Miután immár több évtizede szórványban élek, és nyugdíjasként evangélikus eleink egyháztörténeti múltjával foglalkozom, kötelességemnek tartottam, hogy szűkebb pátriám, Göcsej és a benne szigetként álló barlahidai gyülekezet múltját és jelenét mélyebben megismerjem, s kutatásaim eredményét az eddig terjedelmi korlátok miatt mellőzni kényszerült ismeretekkel együtt közreadjam.

Sokat merítettem az egyházközség több kötetet kitevő jegyzőkönyveiből, valamint az egykori lelkészekről vagy utódaiktól ránk maradt adatokból. A dunántúli egyházkerület hajdani újságja, a Harangszó megsárgult lapjait is „leporoltam”, és kincset érő írásaiból néhányat közre is adtam.

---

2 Sárkány András Tibor. 1964.

Azért, hogy a barlahidai evangélikus gyülekezet történetét, híveinek nehéz, küzdelmes, áldozatvállalásoktól sem mentes életét, hitükhöz való ragaszkodását megértse a mai olvasó, nagy vonalakban felidézem a reformáció korát, az ellen-reformáció hatását és azokat a felvilágosult uralkodói és egyéb intézkedéseket, amelyek végül itt is – a történelmi Zala vármegye ÉNy-i részén – lehetőséget adtak az evangélikus és református vallás szabad gyakorlásához.

Nem feledhető, hogy Barlahidának Zalaistvánd, majd Pusztaszentlászó védőszárnyai kellettek ahhoz, hogy Isten kegyelemének köszönhető vezetőivel – oly sok éven át, lámpásként világítva, az őseik hitét követve – megmaradhasson kicsi népe a más felekezetűek tengerében.

Áldassék az elődök neve! Az utódoknak pedig itt, Barlahidán, Zalaegerszegen, vagy az ország legkülönbözőbb helyein legyen Erős vár a mi Istenünk!

Gellénháza, 2020 májusa

*Dr. Jáni János*

## FALU A BELSŐ-GÖCSEJBEN

*„Emlékezz az ősidőkre,  
gondolj az elmúlt nemzedékek éveire!  
Kérdezd atyádat, elbeszéli,  
véneidet, majd elmondják:”  
(5 Móz 32,7)*

Zala megye északnyugati részén, Zalaegerszegtől délnyugatra, 25 km távolságra, a dimbes-dombos, erdős, virágos völgyekkel tarkított Belső-Göcsej kies vidékén, a Kerkába igyekvő Cserta és a salomfai patak közelében van egy kis evangélikus sziget: Barlahida. Ezt a nevet két emberöltővel ezelőtt még a legtöbb hazai evangélikus ismerte, hiszen 1935-ben ott, a „csodák földjén” található, lutheránus missziói központnak választott kis zsákfaluban épült fel a „csudatemplom”, „az ország temploma.”



*Barlahida vidéke  
(Fotó: 2018. janjan)*

A múlt század kilencvenes éveiben Barlahida környékén végzett régészeti ásatások eredménye alapján a település a késő-Árpád-korban keletkezett. A falura vonatkozó legkorábbi írásos emlékek 1394-ből és 1407-től származnak.

Ismeretes, hogy a 15. század közepén már templomos hely volt. *Egyházát 1458-ban említik („parochialis ecclesia jm B.constructa”).*<sup>3</sup> Az 1550. esztendőből Miklós nevű plébánosnak neve maradt fenn.

Müller Róbert régész szerint a templom az eredeti szálláshelytől kissé távolabb, magasabb helyen épült. Építésével egyidejűleg a falu népe is feljebb húzódott, részben már a mai falu helyére. Sorsát – amint a szomszédos falvakét is – a törökkor pecsételte meg. 1572-ben még lakott. *„Ezután azonban elnéptelenedik: 1576-ban és 1578-ban is deserta-nak (elhagyott) mondják. Nem is népesedik be többé, 1690-ben is puszta, és csak 1727 után válik lakottá. A település akkor feljebb húzódik, a domb gerincére, amiben talán a magasabb vízállás is szerepet játszott.”*<sup>4</sup>



2003. Barlahida légifelvételről

A Királyi Helytartótanács 1735-ben kiadott rendelete alapján elvégezték a plébánosok és a plébániák jövedelmének összeírását a templommal és plébánossal rendelkező szomszédos Nován is. Az 1738-tól ott működő Zakariás Mihály plébános anyakönyvbe írt feljegyzésében első helyen Tárnok neve szerepel (ez volt

3 Vaska Miklós 2002.30. p.

4 Vaska Miklós 2002.31. p.

a legjelentősebb), utána Karácsonyfa és Mikefa következik. Az erdőn át csupán 6 km-re lévő Barlahidát nem is említi, mivel „*úgy látszik az egész község lutheránus, vagy legalább is számottevő katolikus ott nem lehetett.*”<sup>5</sup>

Egy 1757-ben Barlahidán végzett vizsgálatról készített feljegyzésben három felekezetet tüntetett fel a vizsgáló: a katolikus, az evangélikus és a református. Legtöbben az evangélikusok voltak.<sup>6</sup>

Barlahida középkori katolikus temploma is a törökdúlás áldozata lett, ezért 1762-ben Szalapataki Mihály egy kis toronynélküli kápolnát építtetett a faluban, de az épület 1830-ra használhatatlanná, majd az enyészet martalékává vált. Harangja fából készült haranglábon lelt otthonra.

Plánder Ferenc – aki több évtizeden át a szomszédos Nova plébánosa volt – *Göcseinek esmérete* című, 1838-ban megjelent művében számtalan tájegységünkre, s ezen belül két fontos, Barlahidára illő adatot közöl. Az egyik az evangélikus vallásról, a másik a vend nemzetiségről írtak alapján egyértelmű, dacára annak, hogy Barlahidát nem nevesíti. Érdekes nyelvezete és helyesírása miatt mindkettőt szó szerint idézem:

„*Mostanság Göcsei két Mező Várost 122 nagyobb kisebb helységeket és pusztákat, ezekben 23177 Lelket számlál. Kik közül 21394 Római Katholikusok, 188 ágostai,<sup>7</sup> 937 Helvétziai vallás követők, és 658 Zsidók.*

*A Zsidókon és a Mező Városokban letelepedett néhány külföldi miveseken kívül mindnyájan gyökeres magyarok, nem is találtatik Göcseiben egy Helységnél több, melyben valaha idegen ajkú nép telepedett volna meg, de ebben is egyedül öt vagy hat család származott vendus Tótságból, kik számosabb magyarokkal össze keveredvén, anyai nyelveket magyarral cserélték fel ...*”<sup>8</sup>

Barlahida újkori népének múltjára vonatkozóan értékes adatokhoz jutunk Gönczi Ferenc 1914-ben megjelent tanulmányából is, amelyben a neves néprajzkutató a múlt század első évtizedeiben Göcsejben végzett kutatásairól így ír:

„*Hajdani magyar lakossága, részben talán a törökvilág idejében, kipusztulván, állítólag egy Foki nevezetű uraság meghívására, vendek telepedtek le. Hogy mely időtájban, arra nézve adathoz nem juthattam. Vallásuk után következtetve (ág. h. ev.) Vas megyéből települtek át. Ma már teljesen elmagyarosodtak. A legöregebbek éppen csak, hogy értik a vend nyelvet. Igen jómódú, szorgalmas, s szapora nép.*”<sup>9</sup>

5 Vaska Miklós 2002. 60. p.

6 Vaska Miklós 2002. 60. p.

7 A 188 lélek közül többen szórványban élők.

8 Plánder Ferenc: 1838. 4. p.

9 Gönczi Ferenc 1914. 53. p.

Mindezek ismeretében elgondolkodtató, hogy Barlahida evangélikusainak családneve szinte kivétel nélkül magyar, ami a Vend-vidék magyar vagy vegyes falvaiból való betelepülésre, a lakosság magyar eredetére enged következtetni. Vend nyelvismertük a tartós együttélésükből is következhetett. (Császár, Tsászár, Döbröntey, Döbrentei, Fölnagy, Gergál, Gergály, Hári, Horváth, Kulcsár, Sebők, Szabó, Úti stb).

Arról nincs tudomásunk, hogy a török hordák pusztítása előtt eljutottak-e Barlahida népéhez a Magyarországon gyorsan terjedő reformáció tanai, amelyeket a közeli Alsólendván és több közeli faluban már működő prédikátorok élő szóval hirdettek, és tanításaikat nyomtatott formában is terjesztették.

Az viszont tény, hogy a 18. században letelepült lakók nagyobb részben evangélikusok voltak. Azt nem tudjuk, hogy az ideérkezők hol és mikor ismerkedtek meg a lutheránus hit alapjaival, de azt igen, hogy letelepedve, vallásos közösséget alkotva (vagy annak kötelékében maradva), az idegen vallású környezetben, a legnehezebb időkben is ragaszkodtak hozzá. Feltehetően a Vas megyei Vend-vidék falvaiból jöttek a 18. század 50-es éveiben.

# EGYHÁZTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

## A reformáció

Az immár több mint 500 éve megindult reformáció – amely azzal kezdődött, hogy Luther Márton (1483-1546) Ágoston-rendi szerzetes, teológus és professzor, a wittenbergi egyetem Biblia tanára 1517. október 31-én kiszögezte a wittenbergi vártemplom kapujára 95 tételét – nem hitújítás, hanem hitjavítás! A 95 tételben a búcsúcédulák árusítása körül elkövetett és egyéb, az egyház tanításában időközben megjelent visszaélések ellen kelt ki, s a bennük foglalt hittani igazságok megvédésére késznek bizonyult bárkivel szemben. Luther Márton és reformátor társai nem akartak egyházszakadást.

A 95 tételben benne van a reformáció lényege: a Szentírás mindenek fölé helyezése, hűség az Isten ígéjéhez. Egyedül a Jézus Krisztusba vetett hit által igazulhat meg az ember, a bűnbocsánat Isten kegyelmétől függ.<sup>10</sup>

## A reformáció magyarországi terjedése

A reformáció meglepő gyorsasággal terjedt Németországban és Európa más országaiban is. Hazánkban már a Mohács előtti időben megjelent a városok német ajkú polgárai körében, de a tanok egyetemeres terjedését akadályozták a követőivel szemben kilátásba helyezett szigorú büntetések. Végrehajtásukra csak szórványosan került sor, de már Szerémi György A Magyarország romlásáról írt könyvében említi, hogy Werbőczy a birtokain összesen nyolc lutheránust megégetett, de a „mozgalom mégis napról-napra erősödött.”

Habsburg Mária – II. Lajos király felesége – rokonszenvezett a reformációval. Német kíséretében jelen voltak Luther tanainak első hirdetői. A reformátor neki ajánlotta négy zsoltármagyarozatát, vigasztalásul a Csele pataknál történt tragédiára. „Történéseink úgy vélik, Mária királynénak – V. Károly császár húgának – is köszönhető, hogy a wormszi számonkérésen Luther nem járt úgy, mint korábban Husz János.”<sup>11</sup>

10 Négyszáznyolcvankét évvel később – 1999. október 31-én, a reformáció emléknapiján – a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség képviselői által aláírt ökumenikus nyilatkozatban a római katolikus és az evangélikus egyház „egyetért abban, hogy az ember egyedül hit alapján és Isten kegyelméből üdvözülhet (igazulhat meg). A jó cselekedetek nem feltételei, hanem „gyümölcsei” az üdvözülésnek – ezzel gyakorlatilag megerősítést nyert Luther Mártonnak (1483–1546) a reformáció megindítójának és vezérének alaptétele.” (MTI); A nyilatkozathoz később a metodista egyházak, majd 2017. július 5-én, Wittenbergben a Református Világszövetség egyházai is csatlakoztak. (EvÉ).

11 Koren Emil 1995. 9-10.

A reformáció eszméi a mohácsi katasztrófa után egyre erősebben hatottak, szélesebb lett a társadalmi bázisuk, és a 16. század közepére az egész országban elterjedtek. Elsőként a főnemesek csatlakoztak hozzá. A közismertebb mágnások közül csak az Esterházy, a Pálffy és a Zichy család maradt meg a katolikus hitben. A nemesek között is alig akadt katolikus, de ez volt jellemző a falvak és városok népére is. A nemzetiségek közül a románok és a ruszinok megmaradtak az ortodox, a horvátok – kisebb kivétellel – a katolikus vallásban.

## A reformáció Zala vármegyében

A reformáció Zala vármegyében is gyorsan terjedt, és a 16. század közepére nagyobb evangélikus központok alakultak számos virágzó evangélikus gyülekezettel. Ebben nagy szerepe volt a nyugati határ közelségének, a nemes ifjak külföldi tanulmányinak, az itt élő vagy birtokkal rendelkező főúri családok (Nádasdyak, Zrínyiek, Bánffyak, Széchyek, Vésseyek, Enyingi Törökök és a Batthyány-család egyik ága) pártfogásának, a végvári katonaság buzgólkodásának, másrészt a katolikus egyház meggyengülésének.

Bilkei Irén 2017-ben megjelent tanulmányában a következők olvashatók: „*A veszprémi püspökség 1554. évi egyházlátogatási jegyzőkönyve (Canonica visitatio) katasztrófális állapotokat tükröz: Az egyházmegye területén – ahova Zala is tartozott – a plébániák egy része elnéptelenedett, a plébánosok műveltségi és erkölcsi színvonala minősíthetetlenül rossz volt, nem végezték el feladataikat, néhányan közülük titokban az új eszmék híveivé váltak. Az egyházi épületek düledeztek, és profán célokra használták őket.*”<sup>12</sup>

*Alsólendva környékén:*

Alsólendva, Bagonya, Dobronak, Lenti, Resznek, Szécsisziget Tófej és Zebecke.

Alsólendva környékének lakói korán a reformáció követői lettek. Evangélikus gyülekezetei közül Alsólendváról rendelkezünk legtöbb adattal. Virágkorát a 16. század második felében Bánffy István és Bánffy László (Zala megyei főispán) alatt élte. Kiváló – nyomdával is rendelkező – irodalmi központ volt. Ebből az időből ismert első evangélikus lelkésze, Tőke Ferenc, aki Alsólendván írta a ránk maradt irodalmi műveit. Neves prédikátorai közé tartozott Beythe István (1585 és 1595 között a dunántúli egyházkerület püspöke) és a még Tőke Ferencnél is jelentősebb irodalmi munkát végző Kultsár György. Az alsólendvai gyülekezet

12 Bilkei Irén 2017. 9. p.



1614-ig állt fenn. A vidék gyülekezetei közül Musay Gergely 1661-ben kiadott jegyzékében már csak Bagonya és Resznek neve szerepel a muraszombati esperesség egyházközségei között.

#### *Muraközben:*

Csáktornya, Stridó, Szobotica (Kisszabadka), Muraszerdahely, Szelnica (Szelencehegy), Turnisca (Bántornya), Nedőce (Drávavásárhely), Vinnicza (Vinnice), Muraszentmárton, Szentmária, Szentvid, Szentmihály, Belica, Perlak, Tüskeszentgyörgy, Kotori és Légrád.

Muraközben főképp a Zrínyiek<sup>13</sup> pártfogása következtében hamar kialakultak és megszilárdultak a reformáció tanai, de a Zrínyi-család egyik későbbi tagjának tevékenysége okozta a szépen megszervezett gyülekezetek jelentős részének pusztulását is 1622-től. Musay Gergely 1661-ben a somogyi és zalai „maradékgyülekezetek” esperességeként említi Légrádot.

#### *Kanizsán és vidékén:*

Nagykanizsa, Becsehely, Eszteregnye, Gelse, Hahót, Letenye, Nemesapáti, Pacsa, Rajk, Sárkánysziget, Söjtör, Szentgyörgyvár, Szepetnek.

Kanizsán és a vidék nagyobb részén a Nádasdy-család oltalma alatt jött létre és szilárdult meg a reformáció, de mellettük a Rajky -és a Csányi-család tagjai is az evangélikus vallás pártfogói és követői lettek. Az ide sorolt gyülekezeteik közül azonban csak kevesen érték meg a 18. századot. Legtovább a nemesapáti gyülekezet állt fenn. A kemenesaljai evangélikus egyházmegye kimutatása szerint 1725-ben még anyaggyülekezetként fogta össze a kis közösséget, de hamarosan az újabb ellenreformációs hullám áldozata lett. 1727-ben már egyetlen evangélikus gyülekezet sem volt ezen a vidéken.

#### *Szentgróton és vidékén:*

Szentgrót, Kisgörbő, Nagygörbő, Ukk, Rigács, Hosztót, Galsa, Szegvár, Szalaszeg, Aranyod, Véged, Zalaistvánd, Zalakoppány, Ollár, Vaspör, Háshágy és Zalaszentgyörgy és a korábban Vas megyéhez tartozó Egervár.

---

13 Zrínyi Miklós, a szigetvári hős (1510–1566) nemcsak pártfogója volt a reformációnak, hanem maga is az evangélikus vallásra tért, sőt kedvéért második felesége (1564), Rosenberg Éva is lutheránus lett. (Payr 412-413. o.). Hősi halálát a protestáns lelkészek sora örökítette meg. Halála után György fia (1549–1603) lett a család feje és a protestánsok patrónusa. Hatására már 1559-ben protestáns lett Muraköz. Buzgólkodása során nyomdát is alapított a Csáktornya melletti Nedőcén.

Szentgrót vidékének népe – többségében – bizonyára már a 16. században a reformáció tanait követte. Konkrét adataink csak a 17. században fennálló evangélikus gyülekezeteiről vannak. Legtöbbjüket azonban 1725 után az ellenreformáció elsodorta. A hozzá sorolt falvak közül külön említésre készített Egervár, mert a reformáció nagy pártfogójaként ismert Nádasdy Tamás nádor Egerváron – útban Sárvár felé – halt meg 1562. június 2-án.

#### *A Balaton mellékén:*

Alsó-, Felső- és Kis-Dörgicse, Akali, Vászoly, Tihany, Kővágóörs, Szepezd, Kapolcs, Petend, Eöcs, Taliándörögd, Szentantalfa, Zánka, Hegymagas.

Balaton-felvidék falvainak lakói már a reformáció elterjedésének korai szakaszában elfogadták a lutheri tanítást. Legrégibb írásos emlékünK Kővágóörsre (1555) és Dörgicsére (1565) vonatkozik. Prédikátoraik közül többen kerültek a pozsonyi „vértörvényszék” elé a „gyászévtized” idején.<sup>14</sup> A vidék legtöbb gyülekezete 1732-ben az önkény áldozata lett. Pehm (Mindszenty) József ellenreformációról készített írása szerint azonban „Az alig 30 falut számláló tapolcai járásban 18 protestáns lelkész és 20 protestáns iskolamester működik... még 1752-ben is.”

### **Az ellenreformáció**

Az ellenreformáció – katolikus restauráció – ellentámadás a reformáció tanai ellen. A 16. század második felében indult. A tridenti (trienti) zsinat (1546–1563) mereven elutasította a lutheri tanítást. Hangsúlyozta, hogy az egyházi tanításnak nemcsak a Szentírás, hanem az egyházi hagyományok is forrásai. A megigazulás sem egyedül hit által van, hanem „hit és jócselekedet” által érhető el.

### **Az ellenreformáció terjedése és Zala megyei hatása**

A reformáció hazai terjedése hamar kiváltotta a római katolikus egyház és a Habsburg uralkodóház ellenszenvét. Nagy szerepük volt ebben a Magyarországon is letelepedett (1561) jezsuitáknak, akiknek támadásai az 1570-es évektől egyre merészebbé váltak. Legjelentősebb képviselőjük a reformátusnak született Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek (1616-tól) volt.

Egyik hatásos módszerüknek – főleg iskolarendszerükkel és nevelési módszereikkel – a protestáns arisztokrata ifjak megnyerését tartották. Sikeres tevékeny-

---

<sup>14</sup> Gyászévtized: 1671 – 1681.

ségük következtében Zrínyi György<sup>15</sup> (1622-től) és III. Nádasdy Ferenc<sup>16</sup> (1643-tól) –, akit 1671-ben a Wesselényi összeesküvés miatt lefejeztek – katolizált.

Ennél nagyobb bajt okozott ilyen esetekben a „*cuius regio – eius religio*” (akié a föld azé a vallás) elvének alkalmazása, mert egy-egy főúr vagy nagybirtokos rekatolizálása gyülekezetek, templomok és iskolák elvesztésének sorát vonta maga után gyakran erőszakos eszközök alkalmazásával.

A templomfoglalások és – rombolások, az iskolák bezárása és elkobzása, papok és tanítók bebörtönzése, a nyilvános vallásgyakorlat megakadályozása természetessé vált.

Különösen I. Lipót<sup>17</sup> uralkodása (1657–1705) alatt szenvedtek sokat hitük megtartásáért evangélikus és református eleink. Ezen belül az *1671-től 1681-ig* terjedő időszakot a magyar protestáns egyház *gyászévtizedeként* tartjuk számon. Erre az időszakra esik az eperjesi és pozsonyi „*vértörvényszékek*” működése, amelyekből legismertebb a bebörtönzött és gályarabságba hurcolt prédikátorok megkínzásának története.<sup>18 19</sup>

A kor hangulatát jól tükrözi Kollonich Lipót (1631–1707) gróf, bíboros, esztergomi érsek többször hangoztatott, közismert kijelentése: „*Én Magyarországot előbb rabbá teszem, aztán koldussá, végre katolikussá.*”

---

15 Zrínyi György – Zrínyi Miklós, a szigetvári hős fiatalabb unokája, a nagy protestánsként ismert Zrínyi György kisebbik fia – 1622-ben katolizált és birtokainak többségéből elűzte a protestáns lelkészeket. Helyükbe plébánosokat tett. (Payr Sándor 416. p.)

16 Nádasdy Ferenc a reformáció nagy pártfogójának, Nádasdy Tamás nádornak a dédunokája volt. Az 1643. november 25-ére összehívott csepregi lelkészgyűlésen hozta nyilvánosságra, hogy elhagyja ősei hitét. Ez a cselekedet fordulópontot jelentett a dunántúli evangélikusok életében. (Payr 1924. 44).

17 I. Lipót (1640 – 1705).

18 Kirakatperük 1674 tavaszán kezdődött, amelyen 284 evangélikus és 52 református vádlott (prédikátor és tanító) jelent meg. A statáriális bíróság mindnyájukat halálbüntetéssel fenyegette. Ennek súlya alatt kétharmaduk megtört és a „kegyelemként” felajánlott száműzetést választotta. Kilencvenhárman minden térítvény aláírását megtagadták. Őket embertelen szenvedéseknek kitéve börtönbe zárták az ország 6 különböző helyén. Egyesek az elviselhetetlen lelki és fizikai terror terhe alatt „engedtek a jezsuiták állandó zaklatásának”, de 18 evangélikus és 24 református „halálraítélt” a végsőkig ellenállt. Őket Nápolyba, a spanyol gályákra irányították, de többen nem jutottak el addig. Az életben maradtak szabadulása nemzetközi összefogás eredményeként 1676. február 16-án történt. Az embertelen méltánytalanság II. János pápa figyelmét sem kerülte el. Három évszázad elteltével – 1991. augusztus 18-án – II. János Pál pápa Debrecenben virágot helyezett a magyar gályarabok emlékművére.

19 A perrel kapcsolatban Széchényi György (1605 vagy 1606–1695) katolikus püspök kijelentette: „A protestánsok számára olyan hurok készül, melyet, ha nyakukba ránthatunk, soha többé az evangéliumi vallás hazánkban lábra nem áll.”

A Thökoly Imre<sup>20</sup> harca miatt 1681-ben Sopronba összehívott országgyűlés adott némi engedményt ahhoz képest, amit korábban Magyarországgal szándékozott tenni a király és a katolikus egyház, de a protestáns követeknek nem sikerült megerősíteni I. Rákóczi György<sup>21</sup> vívmányait, a földesurak jogai épségben maradtak, de az 1670-es évek állapotához, a jogtalansághoz és üldözésekhez képest többet ígért. A templomok ügyével foglalkozó 1681:XXVI. tc. egyebek mellett a Habsburg uralom alatt álló Magyarország 11 vármegyéjére vonatkozóan meghatározta azt a 2-2 – illetve egyik vármegyéjében három – helységet, ahol az evangélikus és helvét (református) vallásúak templomot építhettek, és hivatalosan, szabadon gyakorolhatták hitüket. Ezek az ún. artikuláris (articulusba, törvénycikkbe foglalt) helyek. Zala vármegye nem tartozott ezek közé, de benne volt abban a 19 kivételezett megyében, amelynek templomai az akkor azokat ténylegesen használó felekezeti birtokában maradhattak. Ez kedvezően érintette Dörgicse, Kővágóörs és Kapolcs gyülekezeteit, de egy ideig máshol is maradtak evangélikus használatban templomok. A törvényben felsorolt véghelyekre – így a megyénkben lévő Szentgrótra és Tihanyra – ugyancsak más, kivételes szabályok vonatkoztak.

A protestáns rendek tiltakozása ellenére az 1687. évi országgyűlés megerősítette, az 1691-ben kiadott *Explanatio Leopoldina* tovább szigorította a tc-et. Az 1701-ben megjelent királyi rendelet még tovább ment: az országnak csak azokon a területein engedte meg az ágostai és a helvét hitvallás gyakorlását, amelyek 1681-ben a király tényleges birtokában voltak. Ezzel kizárta a török hódoltság alól felszabadított területeket. Egy időre azonban az élet legyőzte a paragrafusokat, a templomok több területen is a protestánsok használatában maradtak.

III. Károly<sup>22</sup> 1731-ben kiadott rendelete, a *Carolina Resolutio*<sup>23</sup> – egyebek mellett – világossá tette, hogy a nem katolikusoknak csak az artikuláris helyeken van lehetőségük a vallásuk szabad, nyilvános gyakorlására, s a földesúri jog a hit dolgaiban változatlan. Az artikuláris helyek száma, illetve fogalma azonban bővült, mert a törvény megjelenése után nemcsak azok a helyek számítottak annak, amelyek a 11 vármegyében, illetve a 19 „kiváltságos” vármegyében ezt a jogot megszerezték, hanem azok is, amelyek igazolni tudták, hogy 1720-körül templomi, imaházi vallásgyakorlatuk volt. Így lett „artikuláris” hely a Zala vármegye

---

20 Thökoly Imre (1657–1705) legendás kuruc hadvezér, felső-magyarországi és rövid ideig erdélyi fejedeleme.

21 I. Rákóczi György (1593-1648) erdélyi fejedeleme.

22 III. Károly (1685–1740)

23 [https://hu.wikipedia.org/wiki/Carolina\\_resolutio](https://hu.wikipedia.org/wiki/Carolina_resolutio)

töszomszedságában lévő Somogy vármegyei Surd<sup>24</sup> és Iharosberény. Mindkettő Nádasdy-birtok volt, és 15 km-re fekszik Nagykanizsától, az előbbi déli, az utóbbi délkeleti irányban.

A törvény „őrei” nem késlekedtek és nem tartózkodtak a túlkapásoktól sem. Az ellenreformáció támadása következtében az 1732. év a dunántúli evangélikusok szomorú esztendeje lett. Akkor veszítette el Kemenesalján valamennyi templomát, az artikuláris dömölki kivételével. Elfogadhatatlan indokok alapján az artikuláris Nemeskér régi temploma is áldozatául esett. Az erőszakhullám a század ötvenes éveiben újra indult.

A kíméletlen törvényeket Mária Terézia<sup>25</sup> is megerősítette, és csak az 1790/1. évi XXVI. art. törölte el. Történészeink szerint a vakbuzgó I. Lipót alatt kevesebb veszteség és szenvedés érte a hazai protestantizmust, mint a vértelen ellenreformáció két reprezentánsa: III. Károly (1711–1740) és Mária Terézia (1740–1780) uralkodása idején.

## A Türelmi Rendelet (1781)

Mária Terézia uralkodásának vége felé már változott az állam viszonya a protestáns felekezetekhez. A felvilágosodás terjedése, a jezsuita-rend eltörlése és József<sup>26</sup> (Mária Terézia fia) részvétele a kormányzásban (magyar király: 1780 és 1790 között) kellő magyarázatot ad erre. (Jó példa, hogy templomok építésére és javítására 1774-től már könnyebben kaptak engedélyt az evangélikus gyülekezetek).

A döntő változást II. József 1781. október 25-én kiadott rendelete hozta. „Megtűrt” egyházként ugyan, de kimondta a nem katolikus (protestáns vagy ortodox) felekezetek számára a törvény előtti egyenlőséget, 100 család együttléte esetére a szabad gyülekezetalapítás jogát, és biztosította templom (oratórium) építésének, valamint pap és tanító meghívásának és alkalmazásának lehetőségét. A templomok azonban nem épülhettek az utcán (csak udvari bejárattal), nem lehetett tornyuk és harangjuk. A magán-istentisztelet megtartására mindenütt lehetőség maradt. A rendelet másik nagy előnye volt, hogy az addig háttérbe szorított protestáns és ortodox alattvalók is közéleti pozícióba kerülhettek, ha tehetségük és rátermettségük erre alkalmassá tette őket. Az akkori Kárpát-medence népességének mintegy 40%-át érintette ez az uralkodói „kegy.”

24 Surd 1950-től Zala megyéhez tartozik.

25 Mária Terézia, II. Mária magyar királynő (1717–1780).

26 II. József, a kalapos király (1741–1790)

## EVANGÉLIKUSOK BARLAHIDÁN

A 150 éven át lakatlan, középkori Barlahida a hosszú idő alatt pusztává vált. Az újkori Barlahida új alapítói valószínűleg három helyről érkeztek. Vallásukra nézve is különböztek. A legrégebbi ismert adatok szerint a két protestáns (evangélikus és református) egyház mellett a római katolikus felekezethez tartoztak.

Legtöbben az evangélikusok voltak, akik a korra jellemző vallási türelmetlenség okozta szigorú törvények miatt 1781-ig csak családi otthonaikban gyakorolhatták vallásukat. Hitük nyilvános megélésére legközelebb a nemesdömölki (ma: Celldömölk egy része) artikuláris helyen volt lehetőségük. Itt gyűlt össze a nagyobb ünnepeken fél Vas vármegye és fél Zala vármegye evangélikussága istentiszteletre, amelyen legtöbbször három nyelven – magyarul, németül és vend nyelven – hirdették az igét, és szolgáltatták ki az úrvacsorát. Feltehetően ide jártak Bollahida 18. század közepén letelepedett evangélikusai is egy emberöltőn keresztül. Az érkezők lélekszámát nem ismerjük.



*Az elázott iratok a gyülekezet kulcsos ládjával.  
(2003. Fotó: janjan)*

A gyülekezet régmúltjának felderítését nehezíti, hogy az évtizedeken keresztül lakatlan parókián tárolt „gyülekezeti láda” a mennyezet hosszabb időn át tartó beázása következtében oly mértékben átnedvesedett, hogy a benne „örzött” iratok egy része az enyészet áldozata lett.

# ZALAISTVÁND VÉDŐSZÁRNYA ALATT



## Zalaistvánd–Pustaszentlászló–Barlahida

Az önkénynek Zala megyében is a felvilágosodott uralkodó, II. József vetett véget 1781-ben kiadott Türelmi Rendeletével. Hatására már 1783-ban önálló gyülekezetté szerveződött – feléledt – az addig hamu alatt izzó Zalaistvánd <sup>27</sup> 1725-ig Nemesapáti védőszárnya alatt élő evangélikussága is, amely a néhány

<sup>27</sup> Zalaistvánd Zalaegerszegtől északkeletre, 25 kilométer távolságra, a Zala folyó jobb partját övező völgyben fekvő község. Keletkezéséről nem maradtak fenn adatok, de az ismert, hogy már 1333-ban templomos hely volt.

évtizede letelepült bollahidai evangélikusok számára a későbbiek folyamán nagy jelentőséggel bírt.

A nemesapáti gyülekezet megszűnése után az istvándi evangélikusok is a 60 kilométerre lévő nemesdömölki artikuláris gyülekezet oltalma alá húzódtak.<sup>28</sup>

Bizonyosra vehető, hogy az alkalmankénti nyilvános vallásgyakorlat mellett a mindennapos hitélet a családi otthonokban kapott helyet. Ezzel magyarázható, hogy Bajzáth József veszprémi római katolikus püspök 1778-ban Nemesapátiban tartott canonica visitációja során jegyzőkönyvbe foglalták, hogy az Istvándon élő 542 lakosból 299 katolikus, 242 evangélikus és 1 zsidó vallású személyt számoltak össze. Megmaradásuknak az így fenntartott erős hitük lehetett a záloga.

Bollahida és az ugyancsak nagyobb lélekszámú evangélikus lakóval rendelkező Pusztaszentlászló, valamint Kerecseny – eltérően a közelebb fekvő Szentgrót, Tüskeszentspéter, Aranyod, Gyülevész és Szentmihály evangélikusaitól – a zala-istvándi evangélikusok önálló gyülekezetté szerveződésében és a lelkészválasztásban nem vett részt. A templom, a parókia és az iskola építéséhez sem járult hozzá. Ezt az istvándi gyülekezet nem is igényelte, mert a nagy távolság miatt templomba csak a nagyobb ünnepeken járhattak volna, és a lelkész szolgálatát is csak nagy nehézség árán vehették igénybe.

A gyülekezet első lelkésze Vásonyi Sámuel (1783—1785)<sup>29</sup> volt. A templom-építő munka 1784 elején indult, és ádvent első vasárnapján megtörtént felszente-

---

28 Pontos adataink arról sincsenek, hogy Istvánd lakosai mikor és kinek a működése következtében ismerték meg a reformáció tanait, de bizonyosra vehető, hogy a történelmi Zala vármegye északnyugati részén létrejött evangélikus gyülekezetek (Ollár, Nemesapáti, Szentgrót stb.) tagjaival való érintkezés és az ott működő prédikátorok buzgóságának hatására már a reformáció utáni évtizedekben itt is gyökeret vert az evangélikus vallás. Kedvezett ennek az is, hogy a környékbeli földesurak a lutheri reformáció buzgó hívei lettek. Istvándon önálló gyülekezet ekkor még nem alakult, a hívek feltehetően a közeli Ollár filiájaként gyakorolták hitüket.

A török az 1664. évi hadjárata során Kemendet, Ollárt és Istvándot is felégette. A falvak lakói megritkultak. A pusztítást túlélők közül sokan az ország belső területeire költöztek. Olláron is megszűnt az evangélikus egyház. Az istvándi hívek feltehetően a még akkor „élő” Nemesapáti egyház gondozása alá helyezték magukat a török kiűzése (1689) után ide érkező – Festetics Pál által 1697-től betelepített – új hittestvéreikkel együtt. A 18. század első évtizedeiben – az ellenreformáció újabb és újabb támadásai ellenére – meg is maradhettek evangélikus hitükben, mert a Festetics család nem alkalmazott kényszerítő eszközöket birtokainak protestáns lakóival szemben. Nemesapáti anyaggyülekezete azonban 1725 után az újabb ellenreformációs hullám áldozata lett. 1727-től már egyetlen gyülekezetünk sem maradt ezen a vidéken.

29 A gyülekezetet alapító 48 istvándi, 39 szentgróti, 16 tüskeszentspéterei, 4 aranyodi, 6 gyülevészi, 4 szentmihályi evangélikus család még 1783 decemberében megválasztotta első lelkészét Vásonyi Sámuel (1783—1785) személyében, majd összefogott, hogy Istvándon templomot (oratóriumot) és iskolát építsen. Ezekhez telket kaptak a falu keleti szélén a község tudománykedvelő, irodalom-pártoló, nagy műveltségű földesurától, Festetics György gróftól.



lése is. Ezt követően szinte fél Zala vármegye egyetlen evangélikus „temploma” Zalaistvándon volt.



*Zalaistvánd evangélikus temploma  
(2003. Fotó: Baksa Ferenc)*

Az 1786. év fontos változást eredményezett a két község lutheránusainak kapcsolatában. Megjelent II. József újabb rendelete, amely kimondta, hogy a szervezett gyülekezetek lelkészei istentisztelet tartására és temetési szertartások elvégzésére csak azokra a helyekre mehetnek ki, amelyek magukat egy már szervezett gyülekezethez „affiliáltatták”, vagyis valamely szervezett gyülekezethez csatlakoztak.

Ennek hatására csatlakozott 1788-ban Zalaistvándhoz Pusztaszentlászló és az 50 km-re fekvő Bollahida, majd 9 évvel később Kerecseny is. A gyülekezetek képviselői a Pusztaszentlászlóra vonatkozó csatlakozó iratot Pusztaszentlászlón írták alá 1788. január 21-én, a Bollahidára vonatkozót pedig 1788. március 13-án, Bollahidán. Mindkét irat egy 1784-ben tett szóbeli csatlakozási nyilatkozat megerősítésére utal.

A Zalaistvánd – Barlahida között létrejött irat így szól:

*„Alább is íratott Bolla hidai Augustána Confession levő hívek és lakosok vigore pseutum adjuk tudokra mindeneknek, hogy egyenlő akarattal és Fölsége azon parantsallatja mellett melben kívánja Minden Helyek bizonyos helyhez vagy Ekklesiához való affiláltatásokat; arra nézve mü mint hogy Közelebb Istvádnál*

*hosszánk nem találhatik egyenlő akarattal még Ao. 1784 Szóval ugyan, de most ezen Testimoniálisunk erejével is állandóképpen kötelezzük és oda adgyuk úgy az Istvándi Ekkleiatulel válani semmiképen nem is akarunk. Melynek nagyobb el hitelére attok ezen Testimoniális Levelünket nevünk Subscriptiójával meg erősítvén.  
Aktum Bolla hida die 13 Martij 1788.*

*Kultsár István Istvándi Ekklesiához tartozó Curator X*

*Őri Mihály Eskütt X*

*Császár Péter Egyház fia X*

*Tsászár György X*

*Kultsár János X*

*Takács István X*

*Császár Mihály X*

*Császár István X*

*Horváth István X*

*Bőlecz Miklós X*

*Szabó János X*

*Gergály Ferentz X”*

A számadási iratokból kitűnik, hogy a csatlakozó gyülekezetek – így Bolla-hida is – évi rendes „kivetett” járulékkal támogatták az istvándi anyagyülekezetet. Adatok tanúsítják azt is, hogy voltak olyan evangélikus családok is – mind a csatlakozó, mind a szomszédos, vagy távolabb fekvő községek evangélikus lakói között –, akik „önkéntes ígéletben” elkötelezték magukat, és évről-évre elvitték ajándékaikat az istvándi gyülekezet fenntartására, a lelkész és a tanító javadalmának biztosítására.

A csatlakozás idején lélekszámuk megközelíthette a százat, mert a négy évvel később végzett r. kat. egyházlátogatási vizsgálat kereken 100-ban határozta meg az evangélikusok számát:

„1792-ben:

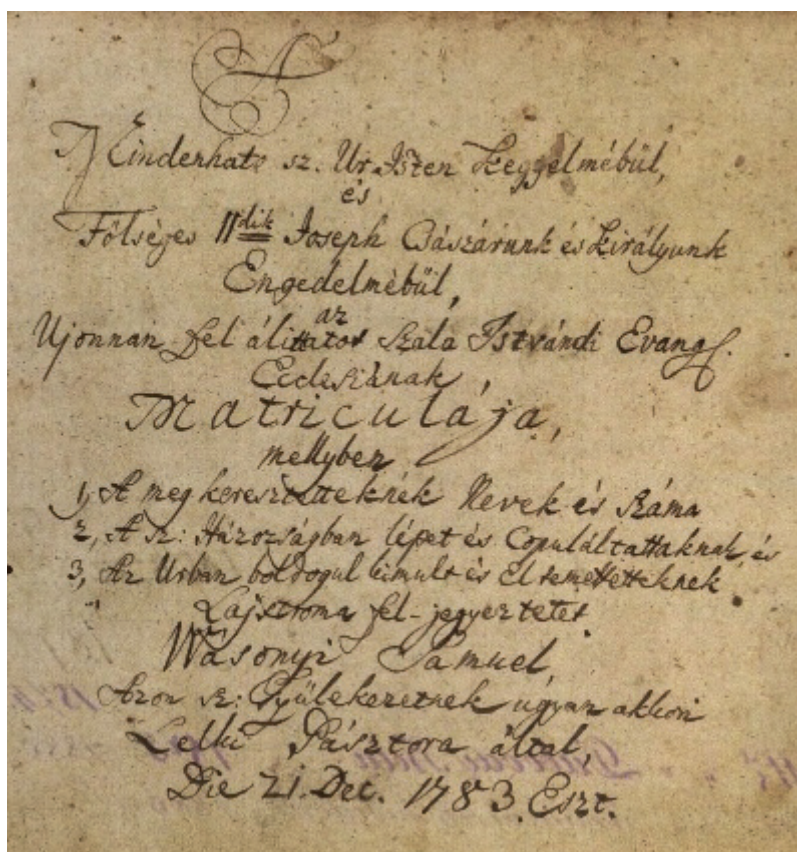
A katolikusok száma	80
Evangélikus	100
Református	27
Összesen:	207” <sup>30</sup>

30 Vaska Miklós 2002. 61. p.

Bollahida és a már ismert községek evangélikus lakói mellett tudunk orokláni, kilimáni, felsőrajki evangélikus családokról is.

A Zalaistvádon 1783-tól vezetett anyakönyv adatai hűen tanúsítják, hogy a csatlakozás eredményeként a pusztaszentlászlói és bollahidai jegyesek az istvándi evangélikus templomban kötöttek házasságot.

A zalaistvándi evangélikus házassági anyakönyv 1788–1804 közötti időben bejegyzett adatai között 15 olyan házasságkötésről olvashatunk, amelyekben barlahidai és pusztaszentlászlói illetékességű jegyesek neve szerepel. A vőlegények közül 10-en pusztaszentlászlóiak, 5-en bollahidaiak voltak.<sup>31</sup> A menyasszonyok között 10-en laktak Istvádon, 3-an Pusztaszentlászlón és egy hajadon Aranyodon.



Zalaistvánd első anyakönyve (1783)

A házassági anyakönyvben található első pusztaszentlászlói és az első barlahidai személyt érintő bejegyzés a következő:

31 Ebben az időben még Kerecseny is evangélikus falu volt. Itt kötött házasságot Marosa György kerecsenyi, 23 éves, ev. vallású özvegy 1793. január 30-án az istvándi Novák Julival, Novák Ferenc 19 éves ev. vallású hajadon leányával.

Pusztaszentlászlóról, 1788. február 3-án:

Takács András pusztaszentlászlói, 25 éves, ev. vallású, nőtlen és Svendor Anna 18 éves, ev. vallású, istvándi hajadon. Tanúk: Tibola Ádám, Svendor János. Eskető lelkész: Nyíró Zsigmond.

Barlahidáról, 1795. február 2-án:

Gergár István barlahidai lakos, 22 éves, ev. vallású nőtlen és Szeres Mihály pusztaszentlászlói lakos 14 éves, hajadon lánya. Tanú: Óri Mihály. Eskető lelkész: Kis Ádám.

Továbbiak (kivonatosan):

1778.02.21-én: Szilvás Sándor (31), Pusztaszentlászló – Horváth Judit (17), Istvánd;

1791.02.27-én: Kolta Ferenc (22), Pusztaszentlászló – Baráth Zsuzsa (16) Aranyod;

1793.02.03-án: Kutasi Ádám (35), Pusztaszentlászló – Rizács Kati, Rizács István lánya (19), Istvánd

1795.08.06-án. Szabó Tamás (19), Barlahida – Gergál Júli (15) Pusztaszentlászló;

1795.05.14-én: Novák István (23), Bollahida – Szabó Júli, Szabó Miklós lánya (16), Pusztaszentlászló;

1796.01.10-én: Gergál István (22), Bollahida – Szeres Mihály 14 éves lánya, Pusztaszentlászló;

1796.09.04-én: Takács György (32), Pusztaszentlászló – Rizács Katalin, Pék Ádám özvegye (28), Istvánd;

1797.02.07-én: Szabó Mihály (20), Pusztaszentlászló – Simán Kati (17), Istvánd;

1797.02.13-án: Takács György (20), Pusztaszentlászló – Bédek Anna, Bédek István lánya (16), Istvánd;

1799.04.14-én. Horváth János (28), Bollahida – Németh Anna (19), Istvánd;

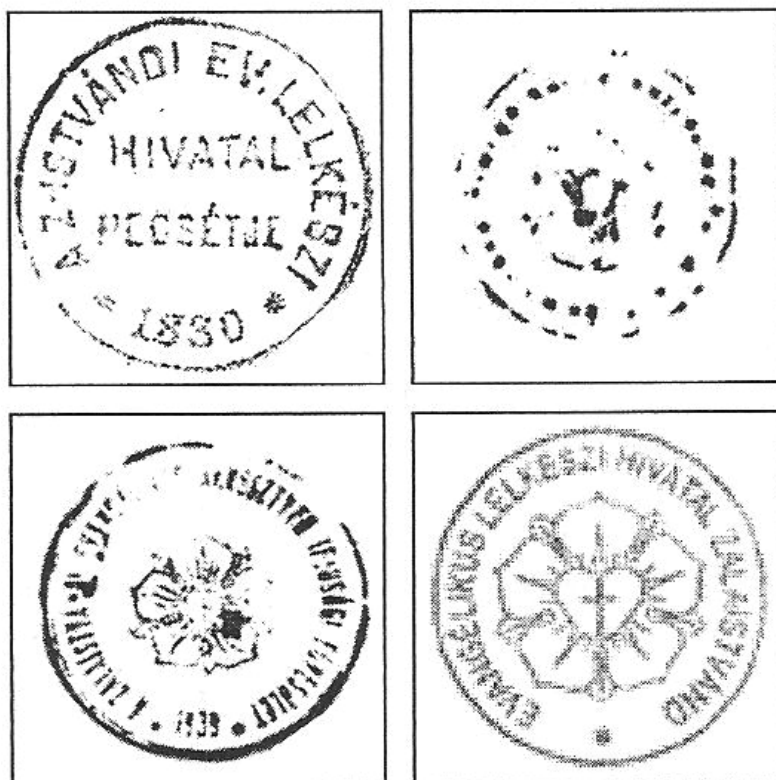
1801.02.07-én: Császár József (27), Bollahida – Varga Éva (17) Istvánd;

1801.02.12-én: Péter István (33), Pusztaszentlászló – Kutasi Judit (19), Istvánd;

1803.01.20-án: Gergály Ferenc (18), Pusztaszentlászló – Lebár Éva (18), Istvánd.

A házasságot kötők valamennyien az evangélikus felekezethez tartoztak.

Mindezekre tekintettel itt is illendő megemlíteni azoknak a lelkészeknek a nevét, akik ebben az időben Zalaistvándon szolgáltak, s valamilyen módodon hozzájárultak ahhoz, hogy a bollahidai evangélikusok hitükben megmaradjanak, sőt szervezett közösséggé, gyülekezetté váljanak. Lelkészek: Vásonyi Sámuel (1783–1785), Erhard Pál (1785–1787), Nyíró Zsigmond (1787–1794), Kis Ádám (1794–1799) és Boros István (1799–1804).



*Zalaistvánd pecsétjei*

A pusztaszentlászlói, bollahidai és kerecsenyi hívek azonban nem sokáig tartották fenn Zalaistvánddal az így kialakult kapcsolatukat. A pusztaszentlászlói evangélikusok ugyanis 1804-ben megszervezték önálló gyülekezetüket. Bollahida, Kerecseny és a Zalaegerszegtől délre eső terület evangélikussága hozzájuk csatlakozott.

Zalaistvánd az új helyzetet örömmel fogadta. Testvéri szeretettel érezte át, hogy egy lelkész fél Zala megye területén minden igényt kielégítő pásztori szolgálatot nem végezhet. A két falu lutheránosai között kialakult kapcsolat azonban nem szűnt meg, hanem házasságkötések révén, szoros családi kapcsolatokkal még tovább erősödött.



## A PUSZTASZENTLÁSZLÓI ANYAGYÜLEKEZET

*„Pusztaszentlászló a dimbes-dombos Zala festőien szép vidékének egyik gyöngyszeme. A Göcsej peremén Nagykanizsa és Zalaegerszeg között fekszik. Hegynek nevezett dombjain gondosan művelt szőlőültetvények és gazdagon termő gyümölcsösök terülnek el. Határában – természeti ritkaságként, egymás közelében – két patak ered. A Felső-Válicka északi irányba veszi útját és méltóságosan haladva Zalaegerszegen, a Zala folyónak adja át vizét. Alsó-Válicka a déli irányt választva, kissé fickándozva jut el a Kerka patakba Pákánál. Egyik völgyét halastó nemesíti. A földjének mélye a múlt század közepén kőolajával tette ismertté, napjainkban termálvize teszi vonzóvá a takaros kis falut, amelynek közepén egy kis evangélikus sziget található. Épületei közül kettőnek a falán szép köszöntésünk olvasható. Szavai üdvözölnek és hírt adnak arról, hogy az itt élőknek erős vára az Isten.”<sup>32</sup>*

(Ilyennek írtam le pár éve, és ilyenek látom ma is a Zalaegerszegtől 25 km-re, déli irányban fekvő Pusztaszentlászlót, anyai eleim szülőhelyét.)

A reformáció korai szakaszában már létező, majd a századok viharáiban eltűnt zalai gyülekezetek között nem találkozunk Szentlászló nevével, pedig a szomszédos falvakban (Söjtör, Hahót) évtizedeken át evangélikus prédikátorok hirdették az igét.

A mai szentlászlói evangélikusok őseinek többsége is – nagy valószínűség szerint – a Vend-vidék magyarok által is lakott településeiből került a törökdhülés következtében pusztává vált Szentlászló területére, 1750 körül.

Vallásukat kezdetben ők is csak otthonaikban gyakorolhatták, mert hitük nyilvános megvallására csak a 60 kilométerre lévő artikulás helyen, Nemesdömölkön volt lehetőségük a Türelmi Rendelet megjelenéséig.

Érthető, hogy a szentlászlóiak számára is sokat jelentett, hogy két évvel később a hozzájuk közelebb fekvő Zalaistvándon és a környékén szórványban élő evangélikusok gyülekezetbe szerveződtek, és templomot építettek.

Kapcsolatuk azonban akkor vált szorosabbá, amikor a már szerveződő szentlászlói evangélikusok hivatalosan is Zalaistvándhoz „affiliáltatták” magukat a már előbb (Barlahida- Zalaistvánd kapcsán) szóba hozott, 1776-ban megjelent rendelet előírásai szerint. Erre 1788-ban került sor.

---

32 Jáni János 2017a. 35-37.p.

Zalaistvánd – Pusztaszentlászló között létrejött irat így szól:

*„Mi alább is iratott ezen T.N. Szala Vármegyében ingreminált Pusztaszent Lászlói Augustann Confession levő Lakosok közönségessen vallunk ezen Leve-  
lünknek Rendében, hogy ámbár magunkat még az 1784 esztendőben Szala Ist-  
vándi Ecclesiához affiliáltuk és attul elválni is semmi módon nem akarunk. Mind  
az által, hogy Fölséges Cousilium által a Tettes N. Vármegye, a tudatlan gyer-  
mekeink kedvéért Oly Oskola Mestert is engedvén a ki előttünk Imádkozván s  
gyermekünket tanítván, hogy vadu ne neveltessenek, azután Istvándra erősödvén  
föl vitessenek kíványuk mely Oskola Mesternek is kisz fizetők leszünk. Mellynek  
nagyobb ell hitelireattuk ezen Testimonialisunkat nevünk alul irásával s szokott  
Petsétünkkel meg erősétvén.*

*Act. Pusztaszent László die 21. Jan. 1788.*

*Helység öreg birája és egyszersmind Curátorja az Istvándi Ekklesiának Ta-  
kács György X*

*Szeres Mihál X*

*Lakatos Palus X*

*Lakatos Ferenc X*

*Kotsmáros Ádám X*

*Bognár Farkas X*

*Kotaj Miklós X*

*Eskütt Szabó Ferenc X*

*Fliszár János X*

*Lakatos János X*

*Hári Ádám X*

*Varga Balás X*

*Varga Páll X*

*és a többi Közönségesen.*

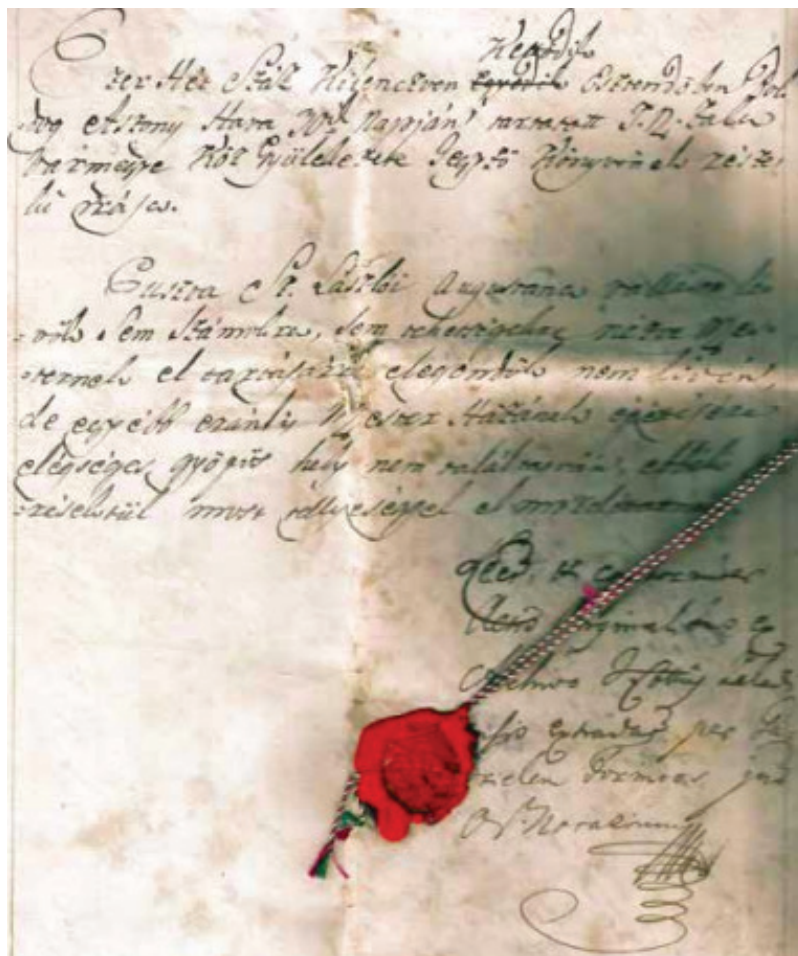
*MP. „*

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy ekkor Pusztaszentlászló erős és buzgó közössége már viszonylagos önállósággal rendelkezett. Erről tanúskodik körbélyegzője is, valamint az a könyörgő levél, amelyet 1790-ben a vármegyéhez küldött azzal a kéréssel, hogy adjanak számára helyet „Oskola és „Imádságos Ház” építésére.

De facto (valójában) az 1790-es esztendő tekinthető a gyülekezet megszervezése évének, de jure (jogilag) ez csak 14 évvel később történt meg.



A már magát is szervezettnek és elég erősnek tartó gyülekezet 27 jobbágy és 5 zsellér tagja 1790-ben könyörgő levéllel fordult a „Tekintetes Nemes Vármegyéhez”, hogy adjon helyet iskola és imádságos ház építésére, de kérelmüket 1792-ben elutasították.



Az elutasító levél (1792)





*A pusztaszentlászlói pecsétek*

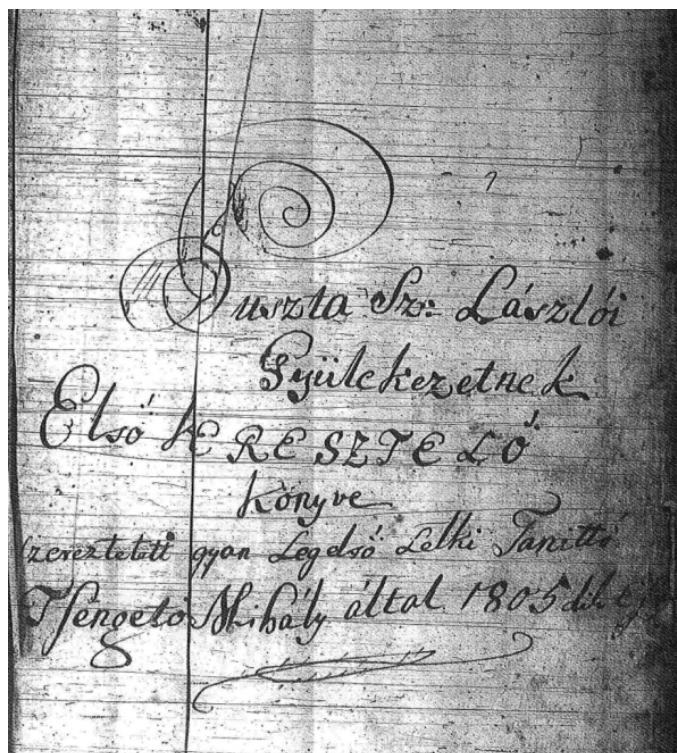
A hívek azonban nem álltak el tervüktől, és gyűjtésbe kezdtek, majd – az alsó faluvégén lévő csapásút melletti sarkon – felépítették az óhajtott „épületet” fából összeácsolt boronaház formájában.

A szervezésben – Kerecseny, Oroklán és a környék falvaiban élő néhány evangélikus család mellett – természetesen a bollahidaiak is részt vettek. Ennek bizonyítékai azok a feljegyzések, amelyek szerint a bollahidai hívek a Pusztaszentlászlón „építendő Imádságos Oskola Házra minden kényszerítés nélkül” pénzt ajánlottak és adtak már 1792-ben, vagyis Pusztaszentlászló anyaegyházzá alakulása (1804) előtt 12 évvel.

*„A faluban 1792-ben 167 evangélikus és 120 r. katolikus élt. Ekkor – bár még hivatalosan szervezett, önálló gyülekezetként nem működött – viszonylagos nagysága és a mindennapi életben betöltött szerepvállalása, valamint központibb fekvése miatt Pusztaszentlászlóhoz kapcsolódott Bollahida, Oroklán, Pusztaderics, sőt a rivális Kerecseny evangélikussága is. Ez nem is volt olyan nyilvánvaló, mert sokáig kérdéses volt, hogy Pusztaszentlászló és Kerecseny – a két nagyobb létszámú evangélikus hívőt számláló település – közül melyik lesz a szervezett gyülekezet*

székhelye. Kerecsenyben 22 evangélikus család élt, és a környékén is volt néhány lutheránus. Bollahidán 10, Oroklánban 4, Pusztadericsen 15 evangélikus család lakott. A gyülekezetet alkotó hívek száma megközelítette a 400-at.”<sup>33</sup>

Amint az előbbiekből látható, legtöbben a kerecsenyi evangélikusok voltak. A Balikó, Csér, Borza, Fliszár, Fucs, Horváth, Keretsenyi, Kosári, Marossa, Molnár, Pap, Poritsán, Vörös stb. neveket viselő családok száma 1804-re tovább növekedett és elérte 25-30-at. Mivel az anyaegyháztól távol voltak, az egyházkerülettől tanítót kértek fennmaradásukhoz. Sajnos, ez nem teljesült. Ezért vagy egyéb tényezők hatása miatt súlyos árat fizetett az evangélikus egyház. Másfél évtized múltával (1820-ban) az utolsó evangélikus család is katolizált, és ezzel eltűnt Kerecseny evangélikussága.



Az első keresztelési anyakönyv (1805)

A gyülekezet szervezését végző buzgó szentlászlói iskolamester neve nem maradt fenn. Első ismert tanítójuk (1797-től) Szombati András volt. A gyülekezet a jogi önállóságát 1804-ben nyerte el. Az egyházközség első prédikátora – első lelkésze és egyben tanítója is – Tsengető Mihály (1804–1814) volt.<sup>34</sup>

33 Jáni János 2005a. 215. p.

34 Tsengető (Csengető) Mihály a Győr vármegyei Csikvándon született 1779-ben. Iskoláit szülőfalujában, Pápán, Győrben, Pozsonyban és Selmechányán végezte. Nagy István szuperintendens ordinálta 1802-ben, Szentlőrincen. Kis János mellett, Nemesdömölkön töltött kétévi káplánkodás után lett Pusztaszentlászló lelkésze és tanítója. (Hrabowszky György: A Dunántúli Evang. Aug. Superintendencia, 1804.)



Pusztaszentlászló önállósulása után mind Barlahida, mind az említett helységek evangélikusai hivatalosan is Szentlászló szórványai lettek. A teljes szórványterületbe azonban beletartoztak azok a falvak is, amelyekben egy, vagy csak néhány evangélikus élt. Így a mai Zala megye egész középső részét, és annak evangélikusságát magába foglalta.



*A pusztaszentlászlói templom  
(Fotó: 2016. janjan)*

Szentlászló ma is álló temploma 1815 és 1817 között épült a dombtetőn. Ekkor Benkő Sámuel volt a lelkész. A torony – mert protestáns templomnak égbe nyúló tornya nem lehetett – hagymakupolás, bádogfedésű, a tető pedig faszindelyes volt. Felépítéséhez a helyi 40 családon kívül Pusztaederics, Bollahida, Oroklán, Kerecseny, Tófej és sok más szórvány evangélikussága járult hozzá. A fennmaradt adósság kifizetése így is több évig tartott. A templom jelenlegi magas tornyát 1913-ban kapta.

# KÖZÖS ÚTON PUSZTASZENTLÁSZLÓVAL

## Barlahida Pusztaszentlászló szervezett szóróványa



*Pusztaszentlászló – Barlahida*

Barlahidán tíz év alatt (1792–1804) az evangélikusok száma 20 %-kal nőtt, elérte a 120-at. A r. katolikusok öttel gyarapodtak, s ezzel 85-en lettek, a reformátusok száma 27 maradt. A faluban összesen 235-en éltek templom és iskola nélkül. A katolikusok a szomszédos Nova, a reformátusok az ugyancsak közeli Barabásszeg templomába jártak. Az evangélikus híveknek nehezebb sors jutott, mert Pusztaszentlászló ugyan közelebb van Zalaistvádnál, de még mindig nagyon távol – 30 km-re – ahhoz, hogy a templomos hitéletet hetenként gyakorolhassák.

A még iskola nélkül élő, szórványsorsú Barlahida evangélikus híveinknek szentlászlói anyagyülekezetben lakó lelkésze, Tsengető (Csengető) Mihály távozása után Benkő Samu, a templomépítő (1815–1820), majd Malatidesz József, a templombelső építtetője (1820–1828) volt.

A szolgálatát 1829-ben megkezdő Farkas János (1829–1841) lelkész elé egy kisebb lélekszámú Barlahida képe tárult. A közel harminc évvel korábbi adatokhoz viszonyított lakók száma 11,5 %-kal, az evangélikus felekezethez tartozóké 11 %-kal csökkent. A fogyás okát nem ismerjük, de már a kolera első áldozatai is kikerülhettek közülük.

Az 1830-ban Nován tartott r. kat. egyházlátogatás adatai szerint: „Nova leányegyháza Barlahida. Birtokosok különböző nemesek: Nagy József és Foki József. Lélekszám: katolikus 67. evangélikus 107, református 34. Összesen: 208. Népnyelve: magyar.”<sup>35</sup>

Fényes Elek 1836-ban közzétett adatai szerint 96 katolikus, 78 evangélikus és 34 református élt a magyar nyelvű zalai faluban.<sup>36</sup>

Sokat munkálkodott Farkas János lelkész a kis közösség megtartásán és még szervezettebbé válásán. A végső megvalósítás azonban utódjára várt.

Az 1841. év augusztusában megválasztott Simon József közel négy évtizeden át (1841–1878) szolgálta híveit. Működése ideje alatt jelentős változások történtek mind az ország, mind a bollahidai gyülekezet életében: forradalom és szabadságharc, önkényuralom és kiegyezés a nagy politikai életben, tanító és iskola, majd ennek következményeként fiókegyházi, majd leányegyházi státus a kis gyülekezetben.

## **Az első tanítók, fiókegyházi működés**

Szentlászló közelebb van Barlahidához, mint Zalaistvánd, mégis megszámlálhatatlan lépést kellett megtenni barlahidai atyánkfiaiak, hogy falujukból Szentlászlóra, anyagyülekezetükbe, templomukba eljussanak. Lovaskocsival sem volt leányálmom az út. A lelkésznek ugyancsak nehézséget okozott a távolság leküzdése a nagyobb ünnepekre szorítókozó istentiszteleti alkalmak megtartása, vagy a papi közreműködést igénylő temetési szertartások végzése esetén. Hit, erő, kitartás, egészség és a kényelmes „széles útról” való lemondás kellett a megmaradáshoz.

Ahol evangélikus gyülekezet létesült, ott előbb-utóbb megszervezték a gyermekek oktatását. Ezt tették a bollahidai evangélikusok is. Előbb volt tanítójuk, mint iskolaépületük. Nagy szükség volt a tanítóra mind a gyermekek oktatása, mind a gyülekezet vallásgyakorlata szempontjából az anyagyülekezettől való

35 Vaska Miklós 2002. 61. p.

36 Fényes Elek 1836. 513. p.

nagy távolság miatt. Bollahida szórvány evangélikussága 1843-ra érezte magát olyan erősnek, hogy gyermekei szellemi élete és lelki fejlődése érdekében – bérelt helyiségben folyó oktatásra – tanítót alkalmazzon. Ettől kezdve Pusztaszentlászló fiókgyülekezetének tekinthető.

Kezdetben – a kor szokásainak megfelelően – oklevél nélküli tanítók oktatták a bollahidai gyermekeket is. Ez nem volt furcsa, mert az akkori közoktatási törvények nem kívánták meg a speciális képesítést nyújtó oklevelet a tanítóktól, s így az ilyen képesítés nélküli működési forma gyakorlattá vált.

Ezzel megelőzték és megkönnyítették az 1845-ben megjelent „Magyarország elemi tanodáinak szabályai „tárgyú rendelkezést, amely minden 6-12 év közötti gyermek számára kötelezővé tette az iskolába járást, de csak az alsó elemi iskola tananyagának elsajátítását írta elő.

Első, oklevéllel nem rendelkező, ismert tanítójuk Vécsei Gábor volt, aki 2 éven át (1843 és 1845 között) tanította gyermekeiket. Ebben az időben a gyülekezetben 90 lelket tartottak nyilván.<sup>37</sup> A második tanító, Smidéliusz György 1845 és 1848 között szolgált a gyülekezetben. Távozásának oka nem ismert, de valószínű, hogy közrehatottak az 1848/49-es események.



## **Barlahida a forradalom és szabadságharc idején**

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc bollahidai fogadtatásáról, tanítójának szerepéről nincs tudomásunk, de hatása lehetett a nagypolitika színterektől félreeső, kis göcseji gyülekezet tanügyére, mert 5 éven keresztül (1848–1853-ig) nélkülöznie kellett a tanítót. Ez alatt a bollahidai evangélikus gyermekek a becsvölgyei református iskolába jártak. A katolikus gyermekek feltehetően Nován ismerkedtek a betűvetés és a számolás alapjaival.

A falu felnőtt ifjúságát azonban közvetlenül is érintette. Kilenc ifjú szabadságharcban való részvétele ismert. A neveik alapján többségük az evangélikus felekezethez tartozott.

A szabadságharc barlahidai katonái:

Blaskovics Ferenc 22 éves fölműves, közvitéz, 56. honv. zlj.,

Bognár Mihály 23 éves takács (szül.: Vadosfa),

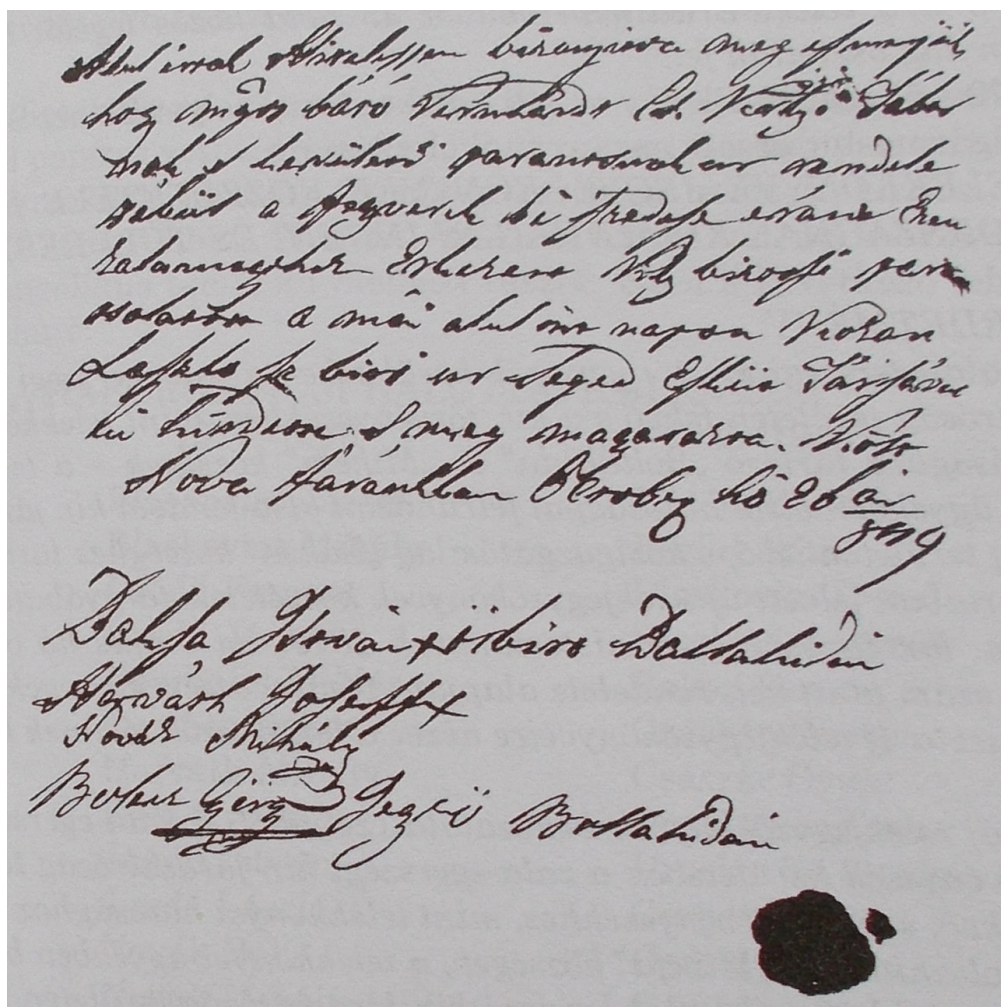
Böleczi Mihály 24 éves földm. közvitéz, 127. honv. zászlóalj,

<sup>37</sup> A Dunántúli Evangélikus Superintendenciának egyházállománya 1844-ben. 53. p.

Fölnagy Ferenc 20 éves földm. közvitéz, 127 zászlóalj,  
 Gergály István 19 éves, földműves,  
 Kulcsár István földműves, közvitéz, 47. honv. zászlóalj,  
 Kustán Péter,  
 Németh János,  
 Szabó Ferenc 23 éves földműves, 47. honvéd zászlóalj.

Sorsuk alakulását nem követtük. Az általános gyakorlat szerint a fogságba esett honvédeket – ha különleges okot nem találtak elítélésükre – besorozták a császári hadseregbe.

Mivel 1849 nyarán a harc eredményt hozó folytatása reménytelenné vált, Görgey Artúr hadserege augusztus 13-án, Világosnál, az oroszok előtt letette a fegyvert. Október 4-én Komárom, az utolsó „erődünk” is elveszett. Alig fejeződött be a szabadságharc, a császáriak megkezdték a megtorlást.

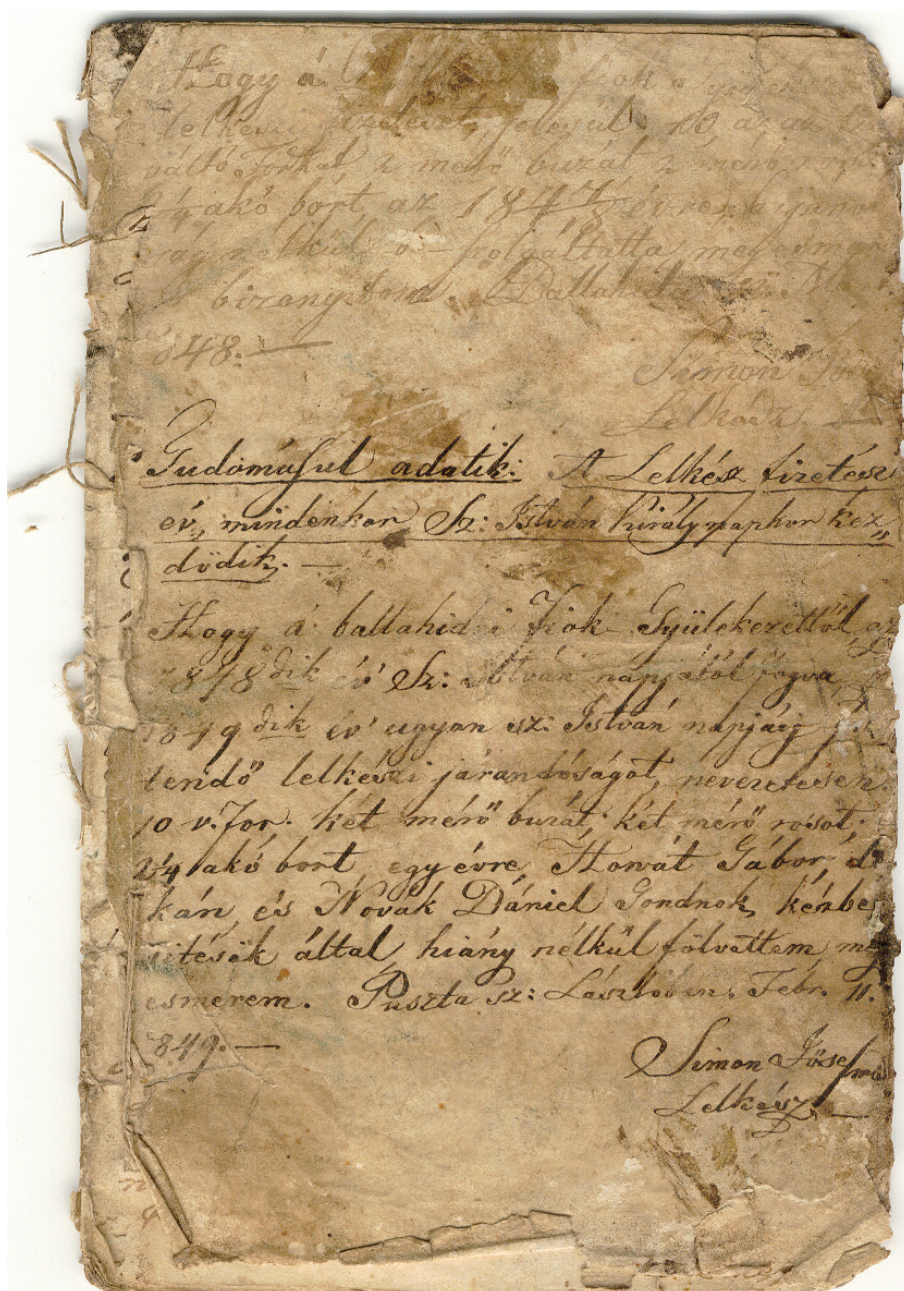


A bizonyítékként szolgáló irat 1849. október 26-án kelt.  
 Aláírók: Baksa István örbíró, Horváth József, Novák Mihály és Bölecz György jegyző.

Megyénkben, s így a novai járásban sem késlekedtek. A Zala me-gyében báró Vernhardt tábornok, cs. és királyi kerületi parancsnok által felállított „nyomban ítélő törvényt” Kozáry László szolgabírósegéd esküdt társával Barlahida lakósa-i előtt is kihirdették, s tartalmát megmagyarázták. Az ügy fontosságát jelzi, hogy ennek tényét igazolni kellett.

### Együtműködés a fiók -és anyagülekezet között

A fiókgyülekezet és az anyagülekezet kapcsolata ebben az időben is megvolt, s mind a lelkész, mind a gyülekezet teljesítette kötelezettségeit.



Az átvételt igazoló irat (elismervény)



*„Tudomásul adatik:*

*A lelkészfizetési év, mindenkor Sz: István király napkor kezdődik.-*

*Hogy a bollahidai fiók Gyülekezettől az 1848-dik év Sz: István napjától fogva az 1849-dik év, ugyan sz: István napjáig fizetendő lelkészi járandóságot, nevezetesen 10 v. for. Két mérő búzát; két mérő rozst; 2 ¼ akó bort, egy évre, Horváth Gábor dékán és Novák Dániel Gondnok, kézbesítésük által hiány nélkül fölvettem megesmerem.*

*Pusztá sz: Lászlón, Febr. 11. 849.-*

*Simon József*

*Lelkész „*

A lelkész járandóságát általában a gyülekezet gondnoka és dékánja szállította Pusztaszentlászlóra, leggyakrabban január vagy február valamelyik napján. A járandóság pénzből, búzából, rozsból és borból állt. Mindezeket jól tükrözik a korabeli iratok.

Ez volt a fiókegyház lelkészével szembeni fizetési kötelezettsége még 10 évig, majd 1858-tól (az 1856. március 28-án Sopronban tartott egyházkerületi gyűlés határozata alapján) a lelkészi és tanítói fizetések, amelyek eredetileg is ezüstben voltak meghatározva, ismét ezüstben fizetettek.

A bollahidai fiókegyház 10 váltóforint helyett 5 osztrák forintot fizetett lelkészének. Természetbeni kötelezettsége búzából és rozsból változatlanul 2- 2 mérő lett, borból 2 ¼-akóról 2 akóra csökkent. Érdeemes figyelni arra, hogy ugyanezen határozat alapján a pusztaszentlászlói anyagyülekezet lelkésznek járó pénzbeli kötelezettsége 20, az orokláni szórványé pedig 1 osztrák forintban állapított meg.



## LEÁNYGYÜLEKEZETI STÁTUSBAN

### Képesített tanítókkal

Ötéves szünet után, 1853-tól újra volt tanítója a 115 lelket számláló gyülekezetnek.<sup>38</sup> A 12 gyermeket Nagy István oktatta, aki 1859-ig működött a faluban. 1859–1864-ig Görög Sándor, 1864–1868 között Simon Kálmán, a pusztaszentlászlói lelkész „tanítóságra” készülő fia oktatta a gyermekeket.

Ez az állapot 1868-ig tartott. Az 1868. évi XXXVIII. tc. ugyanis jelentős változásokat követelt. Elrendelte az általános tankötelezettséget, és ezzel minden szülőnek kötelezettségévé tette, hogy a gyermekét 6-12 éves kora között mindennapos elemi iskolába, 12-15 éves kora között pedig ismétlő népiskolába járassa.

Leglátványosabb változás az volt, hogy a korábbi három-, négy-, vagy ötosztályos népiskolák hatosztályosokká váltak. A jogszabály előírta a szorgalmi időt, és meghatározta tananyagát. A nyelvtan tantárgy a nem magyar anyanyelvű iskolákban az anyanyelv nyelvtanát jelentette. A törvény rendelkezett arról is, hogy csak tanítói oklevéllel rendelkezők taníthattak ezután a népiskolákban. Az új, már okleveles tanító, Strokai Sándor Miskéről érkezett 1868-ban. Ő három évig volt Bollahida választott tanítója. Feltehetően ettől kezdve lett leányegyházi státusa a gyülekezetnek.

Az 1871-ben Hetyéről meghívott Mártoni Márton működése csupán 2 évig tartott, mert 1873-ban Magyargencsre távozott.

A gyülekezet 1873-ban Strokai Sándort hívta vissza a szomszédos Mikefáról, aki 1875-ben bekövetkezett haláláig lévita-tanítóként szolgált Bollahidán. Egyéb érdemei mellett erőteljes hangjáról még évtizedek múltával is emlegették az egykori tanítványok és utódaik.

Ebben az időben az egyházközséget 398 lélek alkotta. Az anyagyülekezetben 225-en, a bollahidai leánygyülekezetben 90-en, Pusztaedericsen 54-en, Tófejen 12-en, Oroklánban 4-en, Pusztamagyaródon 4-en, Orosztonyban 9-en voltak evangélikusok. A 73 tanulóból 30 Pusztaszentlászlón, 25 Bollahidán, 10 Pusztaedericsen lakott, a többi szórványban 8 gyermek élt. Simon József nemcsak lelkésze volt az egyházközségnek, egyszersmind tanítója is az anyagyülekezet iskolájába járó evangélikus és más felekezetű gyermekeknek.<sup>39</sup> (Pusztaszentlászlón is csak evangélikus iskola volt!)

38 Evangélikus Névtár, 1853

39 Evangélikus Névtár, 1875.

Strokai Sándor elhunyt után egy évig Eszter Gusztáv volt a hitközség tanítója. Távozása után, 1876-ban a gyülekezet Gergelyiből választott tanítót Tulok Sámuel személyében, aki hivatalát dicséretes buzgalommal viselte két évtizeden át, 1895-ig. Ezt követően 82 éves korában<sup>40</sup> bekövetkezett haláláig élvezte Barlahidán szeretett tanítványai és rokonai körében a jól megérdemelt pihenést.

Időközben változott a lelkész személye is. A nemescsóról érkező, fiatal Böjtös János<sup>41</sup> 1879-ben lett a nagykiterjedésű egyházközség lelki vezetője, és elődjeihez hasonlóan ő látta el a szentlászlói gyülekezet tanítói feladatait is. Kettős szolgálatában nyolc éven át működött, mert 1885-től már külön tanítót alkalmazott a székhelyközség. Közel két évtizedes lelkipásztori munkálkodását példás buzgalommal végezte, különös figyelmet fordítva a szórványgondozásra.

Az ő ajánlásával indult el 1886 tavaszán hat barlahidai férfi, hogy – belügyminiszteri engedély birtokában – országos gyűjtés útján pénzhez jutva, segítse gyülekezetét temploma (imaháza) felépítésében.

Payr Sándor egyetemi tanár, egyháztörténész, 1892-ben Felsőrajkon élő sógorának látogatása kapcsán Göcsejben is járt. Negyvenkét évvel később közölt írásában kedves szavakkal idézi fel emlékeit:

*„Sógorom, Bakó Sándor jó lova röptett bennünket Pusztaszentlászlóra, hol a buzgó és mindenütt kedvelt Böjtös János volt akkor a lelkész. Istentiszteletre a Göcsejből, a 25 km-re fekvő Barlahidáról is jöttek buzgó hívek tanítójukkal, Németh Vilmossal,<sup>42</sup> a nagy Pálfy József unkájával.*

*Pusztaszentlászló és Barlahida két kis sziget a zalai katolikus világ tengerében. Isten csodája, hogy a térítés annyi veszélye között a nagy elszigeteltségben még megvannak.*

*Nem szabad nekünk a Göcsejről sem lenézően szólnunk. Hiszen tájszólásuk a székeleyekére emlékeztet. Pálóczi Horváth Ádám költő és hírneves énekgyűjtő a múlt század elején Barlahida közelében, Petrikeresztúron gyűjté össze »Göcseji Helikon« néven a vidék költőnőit: Dóczy Teréziát, Tuboly Rózát és Erzsébetet és Kazinczy Klárát.*

*Deák Ferenc szülőhelyén, Söjtörön kívül legszívesebben nyaralt Klára hugánál Pusztaszentlászlón, sógora, Oszterhuber Tarányi József házában. Söjtör*

40 Bollahidán hunyt el 1908. június 24-én.

41 Böjtös János (1848-1922). Tanulmányait Sopronban és Bécsben végezte. Karsay Sándor ordinálta, 1872-ben.

42 Itt az emlékezet csalt, a tanító Tulok Sámuel lehetett, mert Németh Vilmos 1900-tól volt a gyülekezet tanítója.

*dombkoszorús határát Göcsejtől a Válicka folyó választja el és Deák szerette ezt a vidéket.*”<sup>43</sup>

Payr Sándor ebben a visszaemlékező írásában nagy elismeréssel szól a buzgó szentlászlói lelkész missziói munkájáról, és a felsőrajki fölbirtokos Bakó-család cselekedetekben megnyilvánuló egyházszeretetről.

## **Iskola és tanítólakás, gazdálkodás**

A gyülekezet 1843–1869 között **bérházban** iskoláztatta gyermekeit. Istentiszteleteit imaház és nagyobb iskola híján télen-nyáron Közép Novák István apja, Novák Mihály pajtájában tartotta.

A tagosítás után, 1862-ben már saját háza volt a gyülekezetnek, az un. Csordás-terekben (kemencei rétek), ahol a réttel együtt 5 kishold földhöz jutottak. A község déli oldalán 10 kisholdnyi terület is kiméretett számukra, amiért nemsokára, 1869-ben – Döbröntey Péter egyháztag gondnoksága alatt – iskolát és tanítói lakást építtetett a gyülekezet. A tanítólakás egy szobából, nyitott konyhából, kamarából és gazdasági épületekből állt. Első lakója Strokai Sándor tanító volt tanítósága első (1868–1871) időszakában.

Az épülettel azonban hamarosan gondok lettek, amelyről a következők olvashatók Németh Vilmos tanító 1917-ben írt gyülekezettörténeti feljegyzésében:

*„Az 1869-ben készült épület északi és keleti felét azonban az idő csakhamar nagyon megviselte, mert – Tulok tanító úr elbeszélése szerint – 1883 körül, tanítás közben a keleti fal kidőlt, és a gyülekezet kénytelen volt mindkét oldalt az eddigi sárfal helyett téglafallal felcserélni. Egyidejűleg – mivel a tanulók idegen vallásúakkal szaporodtak, s a tanterem kicsinek bizonyult azt keleti irányban fél öllel meghosszabbították.*”<sup>44</sup>

A fal felépítéséhez szükséges téglavásárlásra és egyéb építési költségre azonban az 1883. évről készített számadást készítő gondnok nem utalt. Viszont a három évvel korábbi elszámolás kifejezetten tartalmaz az iskolára és a tanítólakásra vonatkozó építkezéssel járó költségeket. Így elképzelhető, hogy az idős Tulok mester elbeszélésében szereplő eset nem 1883-ban, hanem előbb, három évvel korábban történt. Erre lehet következtetni Novák József gondnok úr 1879/80-ik évi számadásából, amelynek adatai által bepillantást nyerünk a 19. század végi evangélikus leánygyülekezet gazdálkodásába is:

43 Payr Sándor 1934. 91. p.

44 Németh Vilmos 1917.

Bevételek	Bor akó	Búza mérő	Rozs mérő	Pénz xr.
1. A gabona nemekből befolyt		12	22	
2. Tisztelendő Úr fizetése	2			
3. Tanítólak építésére				52,66
4. Tanítói fizetésre a kivetésből	4			34,61
5. A kivetésből vissza maradt 60 icze, <sup>39</sup> Mely Novák János gondnok úrnak átadott				
6. Lelkészi fuvar és anyakönyvekre kivet.				12,68
7. Tandij kivetés				35,80
8. Erszény jövedelem				1,80
9. Császár Mártontól gondnoksági felmentés			12	
10. Hátralék kimutatásból befolyt			21	57,00
<b>Összesen</b>	<b>6</b>	<b>12</b>	<b>22</b>	<b>179,10</b>

Kiadások	Bor akó	Búza mérő	Rozs mérő	Pénz xr.
1. Az iskolához meszet vettem 11 m.				11,26
2. Fuvarosokra mézhozáskor költségem				1,48
3. Meszet vettem				1,55
4. Kőművesek mellé napszámosoknak				1,50
5. Kész meszelőt vettem a kőműveseknek				60,00
6. Egy ...papírost vettem				20,00
7. Kályharakáskor egy napszámosnak				30,00
8. Métnekre voltam deszkáért, a fuvar				3,76
9. Deszkát vettem				3,35
10. Lelkészi szállításra fuvart fizettem				7,96
11. Viola Kálmán kőművesnek fizettem				40,00
12. Porkoláb Samutól egy szálfát				1,00
13. Népiskolai bizottsági költséget fizettem				12,00
14. Kőműveseknek fizettem				4,50
15. Az iskolaszoba ablakait csináltattam				1,15
16. Az iskolakályhát rakattam				1,20
17. Esperességi gyűlésre fuvar, 3 küldött napi bére				14,00
18. Tisztelendő úr fizetése	2	2	2	5,00
19. Tanítói fizetés készpénz és tandij	4	10	10	65,00
20. Leckét vettem az iskolához				25,00
21. Kemencerakásért fizettem				2,00
<b>Összesen</b>	<b>6</b>	<b>12</b>	<b>22</b>	<b>167,10</b>

Bevételek:	179 Ft 10 xr
Kiadások:	167 Ft 10 xr
Maradt:	12 Ft

A mindenkori számadó gondnok szigorú ellenőrzés alatt végezte tevékenységét. A gyülekezet közgyűlése előtt számolt be gazdálkodásáról, s a közgyűlés döntött annak elfogadásáról, illetve a gondnok minden további felelősség alóli felmentéséről.

1. Németh Dávid gondnoktól az 1881/82. és az 1882/83. év gazdálkodása maradt ránk.

a) Előbbiből kitűnik, hogy az 1881/82-es tanévben az evangélikus is kolába 28 evangélikus és 6 r. katolikus, az 1882/83-as évben 35 evangélikus és 4 r. katolikus gyermek járt. A tandíj mértéke különböző volt a két felekezet tanulói számára. Az evangélikus gyermekek után a szülők az 1881/82-es tanévre 1,11 forintot, az 1882/83-es tanévre 91 krajcárt fizettek. A katolikus tanulók tandíja 2 forint volt, amely később többször módosult.

b) Az utóbbi, 1882/83-as évi számadás meglepő, örömteli adatokat tartalmaz. Öfelsége (Ferenc József), valamint a „kemenesali” egyházmegye esperességi gyámintézete pénzadományban részesítette a gyülekezetet. A 200 forint összegű céladományt a gyülekezet – annak felhasználásáig – Németh Dávidnak kölcsönadta 8%-os kamatra, adóslevél ellenében, birtokának terhére.

Az esperességtől kapott 23,36 forint összegű adományt az egyházmegye szigorú feltételhez szabta, azaz előírta, hogy a leánygyülekezet *„ezen adományról adjon kötelezvényt, melynek értelmében, ha valamikor iskolájok községivé alakíttatnék, a nyert segélyt az egyházmegyei gyámintézet javára megtérítendik.”*

2. Novák Miklós gondnok úrnak az 1884/85. évi számadásából figyelmet érdemel a bevételi oldalon szereplő sorokból két tétel. A 25. tétel szerint: *„Kivetésből befolyt 145 lélek után 49 frt. 30 xr.”* A 27. sor beírása is sokat mond: *„Búzából befolyt 1007,5 icze, rozsból 2013 icze, borból kivettetett 503,5 icze, ebből kifizettetett Tisztelendő úrnak 160 icze, Tanító úrnak 320 icze, készpénzben 3,5 icze 10 xr-val 35 xr., hátralékban maradt....-nála 20 icze bor.”*

## Gyűjtés imaházra

Az 1885. év különösen jelentős a gyülekezet életében. Ez, a minden evangélikus központtól távol fekvő, kisebb-nagyobb áldozatkészségéről már ismert gyülekezet a gondviselő Istenről sem akart megfélemleni, ezért vallásos buzgóságtól indítva, elhatározta, hogy az Úr dicsőségére imaházat épít, s ahhoz 900 forintot önerőből kívánt biztosítani, a többit pedig adományok gyűjtése útján.

Töredékesen fennmaradt az a kérelem, amelyben az egyházkerület közgyűléséhez fordul azért, hogy számára a minisztériumnál könyöradományok gyűjtési engedélyt eszközölje az imaház építéséhez:

*„Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlés.*

*Alól írt bollahidai ág. hitv. ev. leány gyülekezetnek tagjai anyagyülekezetünk-től rendkívüli távolyság miatt rég érezvén vallásos buzgóságunk élesztése tekintetéből egy építendő imaháznak szükségességét, hol vallásunk szertartásai szerint mi is Istenünket lélekben és igazságban imádhathatnánk; azonban annak saját erőnkől leendő felépítését kilátásba nem helyezhetjük, jól lehet a közelveket hozzá számítva mintegy 24 családot képező szegény földműves osztályból álló gyülekezeti tagjaink mintegy kilencszáz forint áldozattal járulnak ezen építkezés költségeihez, ami magától a gyülekezettől elég szép összeg ugyan, de csekély még is az építkezési költségvetéssel szemben. Az ./. az építendő imaházi költségvetést azon tiszteletteljes kérelemmel csatoljuk ide, miszerint a hiányzó összegnek előteremtésére kegyeskedjék a Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlés a Nagyméltóságú magyar királyi vallás és közoktatási minisztériumnál magyarhoni protestáns hitsorsosaink között könyöradományok gyűjtésére engedélyt kieszközölni.*

*Bízva a Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlés támogatásába, két könyvecskét a polgári hatóságtól nyert úti levéllel együtt, azzal a kérelmünkkel bocsátunk a Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlés elé, miszerint azok egyikét: Szalai János és Szabó Károly, a másikat pedig Novák Sándor és Porkoláb Samu önként vállalkozó gyűjtőknek nevére érvényesíteni kegyeskedjék.*

*Mely alázatos kérelmünk megújításával magunkat a Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlés jóindulatába ajánlottan maradtunk a Főtisztelendő s Tekintetes Egyházkerületi Közgyűlésnek alázatos szolgálói:”*

A levél Bollahidán kelt 1885. július 15-én.

Aláírói: Böjtös János ág. hitv. ev. lelkész,  
Novák Miklós gondnok,  
Szalai János,

*Novák Mihály,  
Novák István,  
Fölnagy József,  
Böletz György,  
Döbrönte Péter,  
Novák József,  
Császár Gábor,  
Németh Dávid,  
Tulok Sámuel.*

*„Alolírott a fenti folyamodványban foglalt indokok alaposságát bizonyítva a kérelmező bollahidai ev. leánygyülekezet támogatását melegen ajánlom.*

*K. Hőgyész, júl. 18. 1885.*

*Hering János  
kemenesali ev. esperes”*

Az engedélyt a gyülekezet megkapta, és az 1886. március 16-án kiállított okmányok birtokában Szabó Ferenc (60 éves) és Porkoláb Sámuel (59 éves), valamint Szalai János (35 éves) és Novák Sándor (22 éves) bollahidai férfi elindult a június 16-ig végezhető gyűjtőútra. Később – 1886. május 12-én – Porkoláb Ferenc (53 éves) és Közép Szabó Ferenc (37 éves) sorstárs is vállalkozott e nem mindennapi – veszélyes, megalázó, de a kis közösség szempontjából mégis nemes – feladatra.

A gyűjtés jogszerűségét két 96 oldalas és egy 160 oldalas, szalaggal átfont, viaszpecséttel lezárt gyűjtőkönyvecske első oldalán olvasható alispáni levél másolata biztosította, amelyet a novai járás szolgabírája hitelesített aláírással és pecséttel. A szöveg így szólt:

*„Hivatalos másolat.*

*3150/kig:886. Zala megye alispáni hivatalától. Tekintetes Botka Ferencz úrnak Nován.- A nm. magyar kir: belügyminisztérium f.é. febr: 16-án 6087/Va. sz. a. kelt rendeletével, a bollahidai ág. ev: leány gyülekezetnek./ alatt ide csatolt kérvénye folytán megengedte, hogy templom építése céljából az Ország területén, kizárólag azonban saját hitsorsosai közt, három havi időtartam alatt könyöradományokat gyűjthessen.*



*Erről szolgabíró urat az 1882. évi 18613 szám a. kelt és e helyről 1882. május 13-án 5992 szám a. belügyminiszteri körrendelet 3. pontja értelmében való megfelelő további eljárás végett azzal értesitem, hogy a gyűjtésre engedélyezett határidő lejárt, a szabályszerűleg kiállított, a gyűjtők név s személyleírását tartalmazó gyűjtőkönyvecskék kézbesítési napjától számítandó.*

*Zalaegerszegen, 1886. febr. 22-én.*

*lispán úr helyett: Gózony László m.k. főjegyző.  
A másolat hiteléül: Botka Ferencz sk. sz. bíró.”*



A második oldalon a gyűjtők neve és személyi adatai szerepelnek. Ebből tudjuk, hogy az 1833-as születésű Porkoláb Ferenc a magyar mellett németül és horvátul is beszélt, és azt is, hogy az 1826-ban született Szabó Ferenc bal vállán lövéshely látható.



*Az egyik könyvecskében lelkeszi ajánlás is olvasható:*

*„Szeretett Hitrokonok!*

*Zala megye délnyugati részén, - az úgy nevezett »Göcsej« elszigetelt vidékén fekvő, kivétel nélkül földmivelő osztályhoz tartozó, anyagiakban szűkölködő, bol-lahidai ág. hitv. ev. híveink bocsátják hozzátok esdő kérelmüket Szeretve tisztelt Hitrokonaink, hogy régtáplált, ama szent óhajtásuknak, hogy Isten dicsőségére templomot építhessenek, kegyes adományaitok által a megvalósulás céljához kö-zelebb juttatni segéljétek.*

*Maga a kiseded leánygyülekezet, mely eddig egy szűk iskola falai közt dicsérte Istenét, – mely azonban a hívek egy harmadát is alig volt képes befogadni, – hit-buzgóságának oly szép jelét adta, melynél többet tőle nem is várhatunk; mert maga e 186 lélekből álló gyülekezet 900 ft körül ajánlott fel e szent célra. De mind e nemes adomány kevés a cél elérésére!*

*Hozzátok fordulnak tehát, evangelmi protestáns áldozatkészségeket kérik: segéljétek ezen gyönyörűséges terhek hordozásában! Megemlékezvén a szt. írás szavairól: »Míg időnk vagyunk mindennel jól tegyünk, kiváltképpen pedig hitünk cselédeivel.«*

*Az áldások Istene pedig jutalmazza meg a kegyes adakozókat, hogy a nemes szívből folyó jótétemények áldásait mindenkor érezhessék!*

*Kelt Pusztaszentlászlón, 1886. Május 13-án.*

*Bakó Gyula                      Böjtös János  
gyülekezeti felügyelő      ág. hitv. ev. lelkész”*

*Szeretve tisztelt Hitokoronást!*

Kala megye délnyugati részén, az egy nevezet, "Söcske" elnevezésű vidéken felvő, kivétel nélkül földmivelő családok tartósa, anyagiakban szűkösködt, baltahidai ág. hitv. ev. híveink között, ján kivételos eszé kérelmeket, kérelvelekkel, Hitokoronást! hogy regl. plébán, ama forró éjszák, okajlásukat, hogy jelen szűkösségre templomot építhessenek. kégyes adományaitok által a megvalósulás megjárva kivételos jutlatni szegélyeltek. -

Maga a kivételos leány gyülekezet, mely eddig egy szűk iskola falai közt díszerte helyet, - mely azonban a hívek egy karmaitak, is ahig volt kégyes befogadni, - kibővíteni, ahig oly kégyes jélek adása, ahajlásuk, köte nem is lehettek, mert maga a 186 letelepítéskor, ahig ahig 900ft körül ajánlott fele szent aján. a. de mind a nemes adomány kégyes építéskor.

	Összesen	f. Ft
876		
Máj 13	Balogh Samu	5
" 2	Balogh Gyula	5
" 3	Balogh János	1
" 4	Balogh György	2
Meg engedekelt		
Közösségünk szent		
Közösségünk szent		10
Közösségünk szent		50 k
Maj 14 1858		
Közösségünk szent		10
Közösségünk szent		10

Az egyházközség elnökségének ajánlólevele és az első adakozók

A gyűjtés szigorú szabályok szerint folyt. A gyűjtőknek a helyi hatóságnál (kapitányság, községháza) jelentkezni kellett, ahol meghatározott időtartamra – esetenként csak pár órára – engedélyt kaptak a gyűjtésre vagy – amint sok bejegyzésben szerepel – a „kéregetésre.” A gyűjtőkönnyvecskék hűen őrzik a bejegyzéseket, a települések pecsétjeit és az adakozók aláírásait.

Szalai János és Novák Sándor Győr, Sopron és Vas megyék 73 településén 237,75 forintot,

Porkoláb Ferenc és közép Szabó Ferenc Zala és Somogy megye 36 helységében 110,52 forintot,

Szabó Ferenc és Porkoláb Sámuel pedig Zala, Vas, Veszprém és Fejér megye közel 40 településén, valamint Budapesten 393,50 forintot gyűjtött.

A gyűjtésből befolyt 741,77 forintból a gyülekezetet annak 2/3-a, azaz 494,57 forint illette. A rendelkezésre álló összeg azonban az imaházépítést nem tette lehetővé.



## Gazdálkodás, iskolafenntartás, személyi változások

Az iskola fenntartása nem kis költséggel járt. Szabó István gondnok úrnak az 1889/90-ik évi számadásában a kiadások 28 tételben szerepelnek. Ezek összege: 124,59 Ft. Ebből 17 tétel 97,37 Ft-tal kapcsolódott közvetlenül az iskolához.

Az iskolai költségek közé azonban egyebek is tartoztak. Fizetni kellett az iskolai szerekért, a postai díjakért, iskolai eszközökért, törött ablakok pótlásáért, de a tanítói nyugdíjalapért is.

Részlet Szabó István gondnok 1889/90-évi. számadásából:

1. Tanító úr fizetése készpénzben, 30 akó bor, 10 m. búza, 20 m. rozs	
2. Tandij ...	44,00
3. Az iskolaháza biztosítása 1889-re	3,12
4. Az iskolavizsgálóknak fuvar népiskola költs.	2,40
5. Az iskolavizsgálóknak vacsora és ebéd	2,70
6. Az iskolaház szegéséért ...	2,30
7. Kéményseprőnek ...	90,00
8. Meszelte,	95,00
9. Meszet vettem	60,00
10. Meszelőt vettem	30,00
11. Vesszőre adtam	1,00
12. Ablakok preparálásáért	1,00
13. Szegni való <u>zsuppot</u> vettem	2,28
14. Meszet vettem	50,00
15. Az iskolaház biztosítását 1890. évre	3,12
16. Az iskolaház zsuppolásáért ...	2,00
17. Szeget vettem	20,00
<b>Összesen:</b>	<b>97,37</b>

A hetvenedik évébe érő Tulok Sámuel tanító nyugdíjba vonulása után a Vas megyei Magyargencs másodtanítóját hívta meg a gyülekezet. Ő öt éven át (1895–1900) oktatta Bollahida evangélikus és római katolikus gyermekeit, majd az ugyancsak Vas megyei Magyarósdra távozott.

Két év múlva új lelkesze lett az egyházközségnek, mert Böjtös János 1898 januárjától már Kemenesmagasiban végezte szolgálatát. Utódja, Horváth Béla<sup>45</sup>

45 Horváth Béla (1867-1909). Tanulmányait Sopronban és Halléban végezte. Karsay Sándor ordinálta 1888-ban.

(1898–1901) csak rövid ideig pásztorolta a gyülekezeteket, mert alig 3 évi szentlászlói szolgálat után Kertára távozott. Ott is halt meg, fiatalon, 42 éves korában.

Az iskolafenntartás kérdése a felekezetek között nézeteltérésre is adott alkalmat. Ennek egyik megoldását kívánta szolgálni az evangélikus leánygyülekezet 1897. szeptember 19-én tartott közgyűlése, amelyen a róm. katolikus gyermekek tandíjjárulékának megállapítása érdekében tartottak:

*„Előterjesztik jelen alkalomra meghívott róm. kat. vallású hívek, hogy a gyülekezet méltányolja azt miszerint van köztük több olyan, akinek több gyermeke is van tanköteles és a 4 frt. tandíjat egy-egy gyermek után nagyobb megerőltetés nélkül meg nem fizethetik; Kérik azért az ev. gyülekezetet, hogy amennyiben lehetséges szállítsanak azon.*

*A gyülekezet a megjelent róm. kath. vallású hívek kérelmének helyt ad, s az eddigi 4 frt. egyenkénti tandíj helyett 3 frt. 50 krt. állapított meg és pedig felerészben köteles a tanítató szülő újévkor, felerészben pedig márczius hóban lefizetni.*

*Ezen jegyzőkönyv minden korábbi keletű ily értelemben felvett jegyzőkönyvet hatályon kívül helyez.*

*Ezzel a jegyzőkönyv felolvastatván jóváhagyva aláíratott.*

*Kmf.*

*Jegyezte: Asbóth József sk.*

*Novák Mihály sk., Döbröntey Ferenc sk., Császár István sk.,*

*Novák István sk., Novák Kálmán sk., Császár Gábor sk.,*

*Novák József sk., Molnár József sk., Ferenczi János sk.,*

*Horváth Mihály X, Czódlí Ferencz X, Palkovics István X”*

1895-ig az épület szalmatető, az iskola padlózatlan, folyosója nyitott volt. Ekkor a gyülekezet nagy áldozatkészséggel az egész épületet cseréptető alá hozta, az iskolát és tanítólakást lepadlózta, és zárt folyosót készíttetett, valamint a túl nagyméretű szobából – közfal építésével – kettőt készíttetett, s ezzel a közoktatási minisztérium rendeletének is eleget tett, amely legalább két szobát rendelt minden tanító számára. Az új szoba azonban nagyon keskeny lett (egy és fél méter), azért 1899-ben a mellette levő kamrából egy métert leválasztva megnagyobbították.

A munkálatokról nem maradt fenn leírás. Ugyanakkor jegyzőkönyv rögzíti Novák Mihály iskolaszéki elnök vezetésével ülésező iskolaszék 1899/1900-as tanévre vonatkozó két határozatát. 1899. szeptember 8-án arról döntött (6 taggal), „*hogy a tanév szeptember 25-én kezdődjék*”, majd 1900. május 4-én arról határozott (7 taggal), „*hogy az évzáró iskolai vizsga f.é. május hó 6- legyen.*”



A rövid időt Bollahidán töltő Asbóth tanító távozásával megüresedett állásra Németh Vilmost hívta meg a gyülekezet. Ő a Veszprém megyei Tésről érkezett, és – elődjével ellentétben – hosszú időn keresztül volt a gyülekezet és a falu tanítója. Hivatalát 1900. december 17-én vette át, és 1926-ig viselte.

Az iskolaszékek hamar szerepet kellett vállalni az új tanító személyét érintő ügyben is. Erről képet kapunk, ha betekintünk abba az iratba, amelyet a vallás- és közoktatási miniszter 1901. július 2-án kelt és 22885-ös szám alatt a Zala vármegye közigazgatási bizottságához intézkedésre küldött levelében olvashatunk a következők szerint:

*„Németh Vilmos okl. tanítónak a bollahidai ág. ev. elemi iskolához történt megválasztását jóváhagyva ... felhívom a közig. bizottságot, utasítsa az érdekelt iskolaszéket, hogy ... az ottani tanítói fizetésnek 800 koronára való kiegészítésére utalványozott 108 K valamint az I. évötödös korpótlékának fedezésére utalványozott 100 K államsegélyt 1900. év december elsőtől Németh Vilmos jelenlegi tanító fizetésének kiegészítésére, illetőleg I. évötödös korpótlékának fedezésére fordítsa.*

*Felhívom továbbá a közigazgatási bizottságot, utasítsa az iskolaszéket, hogy fent hivatkozott rendelettemmel az 1900/901 tanévre utalványozott 108 K államsegélyből az 1900. év okt. 1-től az 1900. évi nov. 30-ig terjedő időre eső és fel nem használt 18 K ill. az 1900. évre utalványozott 100 K államsegélyből az 1900. évi okt. 1-től nov. 30-ig terjedő időre eső 16 K 66 fillért, összesen tehát 34 K 66 fillért, mint számadási térítvényt a vallás és közokt. min. tárcza javára az illetékes adóhivatalba szállítsa be, s a nyerendő nyugtát az iskola számadásához csatolja.”*

Ehhez érdemes megismernünk a filia 1900. december 30-án tartott közgyűlési jegyzőkönyvét, amelynek tárgya az akkor *„beiktatott tanítónak, Németh Vilmosnak átadni mindazon dolgokat, amelyeknek a gyülekezet jegyzőkönyvében nyomának kell lenni.”* A jegyzőkönyvből megtudhatjuk, hogy a tanítónak átadatnak a gyülekezet tanítói földjei, amelyekbe *„...el van vetve, mégpedig kézzel, 5 mérő rozs és 4 ½ m. búza. Egyébként pedig az összes szántóföldek meg vannak szántva.”*

A jegyzőkönyv tájékoztat arról is, hogy a tanító a vetőmagot, valamint a földek megmunkálási díját köteles a gyülekezetnek visszatéríteni. *„Mire nézve a tanító a gyülekezet jóváhagyása mellett oda nyilatkozott, hogy a vetőmagot a gyülekezettől járandó gabonafizetésből, valamint a munkálásért visszafizetendő 28 K-t*



*készpénz fizetéséből készpénzben téríti meg; és pedig az első részletet az 1901 évi, a második részletet az 1902. évi gabona s készpénz járandóságából.”*

Fontosnak tartották ezen a közgyűlésen felidézni, majd jegyzőkönyvbe foglalni azt is, hogy „...*egyházi törvényeink értelmében, ha netán a tanító egy éven belül távoznék a gyülekezet köréből az egész, egy éven túl 1/3, két éven túl 2/3 rész választási és költözködési költséget a gyülekezetnek visszatartozik téríteni.”*

A tanító választási és költözködési költségei 198 K 80 f-t tettek ki. Visszafizetésre nem került sor, mert Németh Vilmos hosszú ideig (1926-ig) Barlahida tanítója maradt, sőt fia is az itt lakó gyermekek tanítását választotta élethivatásának.

### **Az imaház építésének ügye**

Nem halt el az imaház utáni vágy. 1899-ben már a kellő mennyiségű téglát is kiégették. Úgy látszik azonban, hogy elhamarkodott volt a jó igyekezet, mert a szegénység vagy inkább a kellő összetartás hiánya megdöntötte a 15 éve elindított nemes szándékot.

Az 1900. szeptember 9-én Horváth Béla lelkész elnökletével megtartott közgyűlési jegyzőkönyvben ezzel kapcsolatosan a következő olvasható:

*„Felhívja Tiszt. Elnök úr a Közgyűlést, hogy a templomépítés vajon megtörténjék-e, vagy egyelőre abba hagyassék-e, végérvényesen határozzon!*

*A közgyűlés szavazattöbbségi határozattal kimondja, hogy tekintve a gyülekezet gyenge anyagi helyzetét, a templomépítés tervét a napirendről leveszi.*

*A meglévő téglára vonatkozólag elhatározza a Közgyűlés, hogy az jól bezsúppoltassék, s fenntartassék arra az időre mire a templomépítés terve újólag felmerül.”*<sup>46</sup>

Az építkezés kérdése azonban gyakran felmerült. Sok vitát váltott ki a költségek kivetése. Határozat született (1900. dec. 30) arról, hogy a kivetés földbirtokok szerint történik, és ehhez csak a belbirtokokat veszik figyelembe, de gyakorlati megvalósítása során az indítványok és vélemények olyan különbözők lettek, hogy az imaház ügye függőben maradt.

Végezetül a közgyűlés (1901. június 2.) „...*túlnyomó többsége a téglá eladása mellett szavazott, mely szerint határozatba ment volna annak eladása, azonban Novák Gyula egyháztág kijelenté, hogy az egyházközség ezen határozata ellen egyenesen az esperességnél nyújtja be fellebbezését.”*<sup>47</sup>A fellebbezés elmaradt.

46 Bh. gykj.1900. szeptember 9. (2. pont).

47 Bh. gykj. 1901 június 2.

A téglát eladták, s a téglá árából, és az 1886. évi országos gyűjtésből összejött összeget „Imaház alap” címén tőkésítette a gyülekezet azzal a céllal, hogy „*végre is hajlékot emelhessen az Urnak, hol nyugalmat találjon a földi vándor, enyhülést a szenvedő lélek, s közös buzgósággal rebeghessen hálát Istennek a boldog halandó.*”

Horváth Béla kertai gyülekezetbe távozása után Szabó Lajos<sup>48</sup> dabronyi lelkészt választották meg az egyházközség, s ezzel a bollahidai leányegyház új lelki vezetőjének.

Szabó Lajos közel 15 évig, haláláig (1901–1915) volt az egyházközség lelkésze. Az ő szolgálati ideje alatt látogatta meg Gyurácz Ferenc püspök a bollahidai filia evangélikusait (1904), és az ő bábáskodása mellett épült fel az új barlahidai iskola, 1911-ben. Áldásos, betegen is híven végzett szolgálatának hirtelen halála vetett véget.



Az 1901. évben az iskolába és a kisebb tanítói szobába új kályhát, az egész épületre öt új ablakot szereltek, és kijavították a tanítói kert vesszőből készült kerítését.

*„Isten és emberek segítségére nagyon rászorul e kicsiny, 58 fizető tagot számláló hitközség, ezt tudva, iskolájába megfelelő tandíj fizetésével kezdetől fogva szívesen befogadta a helybeli róm. kath. szülők gyermekeit is. Ezek tandíját 1901-ben szükségesnek tartá 7 Koronáról 10 K-ra emelni, amiből mintegy másfél évig némi egyenetlenkedés támadt a két felekezet között.*

*1902. november 24-én Nt. Varga Gyula esperes úr ez és más ügyben meglátogatván a gyülekezetet, tapintatos eljárással, békés úton elintézte az ügyet. Mégis 1904. április 18-ig több ízben zaklatást szenvedett gyülekezetünk a tandíj végett, míg végre a fenti napon megegyezett a tanítató róm. kath. szülőkkal, hogy a mindennapi iskolába járótól fejenként 7 K. tandíjat 40 f. fapénzt, az ismétlősöktől pedig 1 K. 60 f. szedhet, s ezt szerződéssel is végleg megerősítette.”*<sup>49</sup>

Itt kell megemlíteni, hogy a vegyes házasságból származó róm. katolikus gyermekeket iskoláztatás szempontjából a gyülekezet úgy tekintette, mint hozzátartozót, vagyis e gyermekek után szüleik ugyanannyi tandíjat fizettek, mintha evangélikusok lennének.

48 Szabó Lajos (1867-1915). Tanulmányait Sopronban és Halléban végezte. Karsay Sándor ordinálta 1889-ben.

49 Bh. gykj. 1902. november 12.

## ZALAEGERSZEG KÖRÉ SZERVEZŐDŐ MISSZIÓI KÖRZET

Egyéb, nagy jelentőségű ügyben is dönteni kellett a gyülekezetnek. A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület 1901. évi közgyűlési jegyzőkönyvének 239. pontja szerint a „Missziói Bizottság” felfigyel a szórványban kallódó evangélikus hívekre, és sürgeti Zalaegerszegen és Alsólendván létesítendő missziói egyházközség megszervezését. Ennek szükségességét szorgalmazta Varga Gyula kemenesalji esperes és a Zalaistvándhoz tartozó zalaegerszegi fiókgyülekezet tagjai is.<sup>50</sup>

A zalaegerszegi fiókgyülekezet ennek az 1902. március 21-én tartott közgyűlésén határozott tanújelét is adta, kérte az esperest, hogy „... *az arra illetékes helyen olyan információt adni szíveskedjék, hogy a missziói lelkészi állás megszervezése halaszthatatlanul szükséges és, hogy annak legalkalmasabb helye Zalaegerszeg lenne, ahol a hívek már szép számmal tömörültek és leendő templomuk javára is elég tekintélyes összeg áll rendelkezésre.*”<sup>51</sup>

Ennek következtében érkezett meg Bollahidára Varga Gyula kemenesalji esperesnek a levele, valamint Lányi Kálmánnak, a zalaegerszegi fiókegyház felügyelőjének a zalaegerszegi missziói körzethez való csatlakozás ügyében kibocsátott körlevele, amelyben felszólítja a leánygyülekezetet, hogy nyilatkozzék arról, hajlandó e csatlakozni a nevezett missziói körhöz.

Az ügyben 1902. augusztus 10-én üléselő közgyűlés a következőképpen döntött: „...*mielőtt a felolvasott ügyre nézve határozott véleményt mondana, megvárja azok puhatolódzásának eredményét, kik a f. h. 20-án Egerszegen tartandó istentiszteleten megjelennek, s Nt. Esperes úrral ez ügyre nézve bővebben értekeznek. Különben pedig a gyülekezeti jegyző urat felkéri, hogy esperes úrnak levélben adja tudtára, miszerint a gyülekezet az esetben egyáltalában nem hajlandó a csatlakozásra, ha a bollahidai evangélikus tagokat az egerszegi evang. templom építésébe belevonja az egyházi felsőbbség.*”<sup>52</sup>

Mint ismeretes, az 1902. augusztus 20-án tartott közgyűlésen Zalaegerszeg evangélikussága egyhangúlag kimondta, hogy „*a zalaegerszegi fiókegyház a mai napon anyaegyházzá alakul.*”<sup>53</sup> Ezzel a döntésével a zalaegerszegi fiókegyház elvált a zalaistvándi anyagyülekezettől és – felsőbb világi és egyházi jóváhagyások birtokában – megkezdte önálló működését.

50 Dunántúli Ev. Egyházkerület 1901. évi közgyűlésének jegyzőkönyve (239. pont).

51 Zeg. gykj. 1902. március 21. (10/14. pont).

52 Bh. gykj. 1902. augusztus 10.

53 Zeg. gykj. 1902. augusztus 20. (1. pont)

Bollahida nem csatlakozott a missziói körhöz, hanem továbbra is Pusztaszentlászló leányegyháza maradt. Ugyanakkor mind a zalaistvándi, mind a pusztaszentlászlói anyagyülekezettől több szórvány csatlakozott Zalaegerszeghez.

Az 18. század közepén történt újratelepítése óta evangélikusként ismert Barlahida falu, és a 19. század első felében (1830-ban) még csak kilenc evangélikus lelket számláló megyeszékhely, Zalaegerszeg neve itt kerül először egymás mellé. Nem rivalizáló leány -és fiókgyülekezetként – mert a székhely kérdése lélekszámuk és a társadalomban elfoglalt helyük következtében nem is lehetett vita tárgya –, hanem a szorosabb kapcsolat, az eredményesebbnek tűnő gyülekezeti munka érdekében. Ez a század elején nem valósult meg. Ám a jó vagy rossz döntés részletesebb elemzése nélkül is megállapítható, hogy a két gyülekezetnek külön-külön haladva is voltak áldásos, felejthetetlen időszakjai, amelyek alatt lelkek százeit tartották meg a hitükben.

Zalaegerszeg reformáció kori múltjáról keveset tudunk. A rendelkezésekre álló források ugyan tesznek említést protestáns jelenlétről, de ezek a megállapítások túl általánosak.

Szabó István szerint „*Egerszegen, a végvárban »protestáns« prédikátor és katolikus plébános egyaránt szolgált.*”<sup>54</sup>

Végh Ferenc munkájában mind a várat, mind a várost említve így ír: *Egerszeg, akárcsak a Balaton-parti Keszthely a katolicizmus szilárd hadállása maradt a 17. század folyamán is, jóllehet a végvári katonaságot 1608 óta megillette a vallás szabad gyakorlásának joga, ami egyébiránt a vitézlő nép egyetlen, törvény által is garantált kiváltsága volt. (...) Egerszegen protestáns gyülekezetről, de még prédikátor működéséről sincs adatunk, mutatva, hogy a mezővárosban, a katolicizmus egyeduralmát veszélyeztető lutheri és helvét tanok a 16. században nem tudtak gyökeret verni.*”

Az, hogy ebben a több éven át Zalaegerszegen élő Forgách Ferenc veszprémi püspöknek (1560–1615), a későbbi hercegprímásnak, a magyarországi ellenreformáció elindítójának, majd a 17. században működő püspök utódjának, Padányi Bíró Mártonnak (1693–1762) milyen szerepe volt, csak feltételezhető, de az tény, hogy még az 1687. évi 23. tc. is csak a római katolikusoknak biztosította a városokban való letelepedés jogát.

Erre még közel száz évig – a Türelmi Rendelet megjelenéséig – kellett várni. Hatása lassan érlelte gyümölcsét.

---

54 Szabó István 1933. 458. p.

Ebből következik, hogy Zalaegerszegen 1830-ban is csak 9 evangélikust tartottak nyilván. Számuk a város polgárosodásával – értelmiségiek, iparosok betelepülésével – folyamatosan növekedett, és a 20. század elején – Zalaistvándtól elválva – eljutottak a missziói gyülekezetté alakulásig.

Az 1903. évi Névtár szerint Barlahida 476 lakójából 194 evangélikus, 46 református, 231 katolikus, 4 izraelita és 1 egyéb vallású. Ugyanitt Zalaegerszeg missziói központi egyházként szerepel 191 evangélikussal, 126 reformátussal, 8118 római katolikussal, 5 görögkatolikussal, 1333 izraelitával és 9 egyéb felekezethez tartozóval.<sup>55</sup>

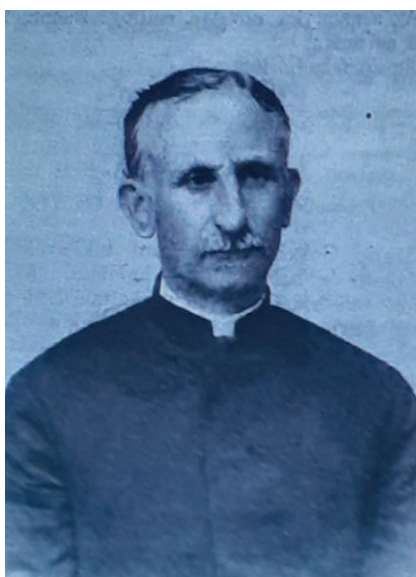


---

55 Az 1903. évi Névtár már az előző évben Zalaegerszeghez csatolt szórványok evangélikusainak számát is tartalmazza falvankénti bontásban. Lélekszámuk megközelíti Zalaegerszegét: 182. A missziói gyülekezet lélekszáma összesen: 378.

## AZ ELSŐ PÜSPÖKLÁTOGATÁS BARLAHIDÁN

Az 1904. évi szeptember 19-e nevezetes napja volt Bollahida és környéke evangélikusságának, ugyanis Gyurátz Ferenc püspök látogatásával tisztelte meg a leányegyházat és a környéken élő híveit, és igehirdetéssel szolgált az iskolában megtartott istentiszteleten, amelyhez ünnepi közgyűlés kapcsolódott. Az ünnepi eseményen jelen volt Varga Gyula esperes, dr. Berzsényi Jenő egyházmegyei felügyelő, Búbb Károly gyűl. felügyelő, Szabó Lajos lelkész, Böjtös János hajdani gyülekezeti lelkész, Teke Dénes alsólendvai és Porkoláb Gyula zalaegerszegi lelkész, valamint Mayer István, a novai járás főszolgabírája.



*Gyurátz Ferenc püspök  
(Archív fotó)*

Ez alkalommal a püspök felszólította a hitközségi tagokat *imaház építésére, nőegylet alakítására és „magtár” alapításra*. Azt ajánlotta, hogy az imaház építésére rendelkezésre álló 1870 koronát ne csak a tőke kamatoztatásával, hanem gyűjtögetéssel, adakozással is növeljék, hogy minél előbb felépíthessék a hívek befogadására alkalmas imaházat. Kijelentette: *„...egy 285 lélekből álló gyülekezettől megvárható, hogy kebelében ne csupán a kicsinyek, hanem a felnőttek számára is legyen alkalmas szent hely ...”*

Helyesléssel szólt az iskolai könyvtárról, és ajánlotta annak vallásos szellemű s hazafias tartalmú olvasnivalóval való gyarapítását.

*„Ajánlja, hogy a tanító, ha lehetséges, gyülekezeti énekkart szervezzon, mert ezzel az ifjúsági egylet alapjait is megveti.*

*„Emlékezteti a híveket, hogy nem elég az anyagiakban való bővölködés, hanem, hogy a háznál áldás legyen, ahhoz hit, vallás, istenfélelem szükséges. Azért inti őket, hogy azt ápolják, s a házi istentiszteletet szorgalmasan gyakorolják.*

*Utasítja a tanítót, hogy a 4. vasárnapon, midőn prédikáció tartására nincsen kötelezve, – a hívekkel együtt nem megy el az anyagyülekezetbe istentiszteletre –, hogy könyörgést végezni el ne mulasszon.”*<sup>56</sup>

E két utóbbi idézet különösen fontos információkkal szolgál: megtudjuk, hogy a szórványban élő evangélikus családoknál még gyakorlat volt a házi istentisztelet, a másik pedig az, hogy a lévita-tanító a hónap egyik vasárnapján nem volt köteles prédikációt tartani az istentiszteleten. Ezeken a vasárnapokon híveivel a pusztaszentlászlói anyagyülekezetbe ment istentiszteletre. Ha a nagy távolság és az időjárási viszonyok miatt ezt nem tette, akkor ezeken a vasárnapokon egyszerűsített liturgia szerint folyt a szertartás, de a hívek nem maradtak lelki táplálék nélkül.

A püspöki egyházlátogatás mellékeseményeiből ugyancsak Payr Sándor szolgáltatott figyelemre méltó részleteket. Ezekből idézek:

*„Gyurátz Ferenc püspök 1904 őszén látogatta Pusztaszentlászlót, s a róm. kat. derék Tarányi család abban az ősi épületben szállásolta el, amelyben nyaranként Deák Ferenc lakott. (...) Elment Gyurátz a nehezen járható Barlahidára is, ahol eddig püspök még nem járt. Itt történt, hogy másnak hiányában a buzgó hívek a házakra a követválasztásról megmaradt zászlókat tűzték ki, melyeken ott díslet: „Éljen Skriblik Adorján!” (Ez volt az antiszemita jelölt). Mikor Gyurátznak ezt hírül hozták, mosolyogva mondta: „Hagyjátok, Göcsejben nem a név a fontos”.*<sup>57</sup>

56 Bh. gykj. 1904. szeptember 19.

57 Payr Sándor 1934. 90. p.

## PÜSPÖKLÁTOGATÁS UTÁN

Az 1905. évben – *Németh János gondnoksága alatt* – Tek. Tulok Sámuel a hitközség nyugalmazott tanítója, aki öreg napjait is Bollahidán töltötte, egy 700 korona értékű, 2 métermázsás haranggal ajándékozta meg a gyülekezetet. A haranglábat Bölecz György és Döbrentei Ferenc által készített haranglábon helyezték el. A harangláb felállítására a tanítói kertben jelöltek ki megfelelő helyet. A harang felavatását Szabó Lajos lelkész végezte, 1905. március 19-én.

Az eseményt megörökítő jegyzőkönyv szerint a harangozásra vonatkozóan a közgyűlés úgy határozott, hogy:

„a) *...isteni tisztelet alkalmával az első harangszó történik a gyülekezeti, második a községi, és a beharangozás mind a két haranggal egyszerre. A beharangozásnál a gyülekezet úgy véli, hogy minden alkalommal akad, aki a harangot meghúzza.*

b) *a halottra való harangozásra nézve az illető család gondoskodik, és pedig a fiú- neműre háromszor csendít, a nőneműre pedig kétszer. E szerint harangozás történik de. 8 és 11 órakor, du. 2 órakor, és míg a gyászkiéret a temetőbe ér.*

c) *rendes körülmények közt jelezvén a másnapi ünnepet, szombat este is megszólal a harang, de lelkész úr kijövele előtti szombaton kétszer húzandó.*

d) *ha róm. kath. ki akarja halottját harangoztatni, vegyes házasságból származó halottnál, ha kívánja a halottasfél meghúzzattathatja, számítva a gyülekezet arra, hogy az illető fél majd valamit áldoz. – Tiszta róm. kath. család tagjának csak akkor, ha velünk szemben tanúsított magatartása azt megérdemli. Ha érdeme van rá a gyülekezet felszólítás nélkül is megtiszteli harangozással.”<sup>58</sup>*

A gyülekezet „rendes” harangozóját 1905. április 2-án választotta meg Szabó Pál ifjú legény személyében, aki ezt a tisztséget évi 6 koronáért vállalta.

Amint ismeretes, a gyülekezet tanítója lévita feladatokat is ellátott. Ezért a lelkész csak ritkán – általában évenként négy alkalommal – jött Pusztaszentlászlóról a bollahidai leánygyülekezetbe. Ezeket a kivételes alkalmakat jelezte előző szombatokon a kétszeres haranghúzás.

A gyülekezet a vegyes házasságban élők között minden ellentétet el kívánt kerülni. Ezért a vegyes házasságban élő egyháztagek a más vallású halottjaik kiharangoztatásáért fizetendő díj alól – 3 hónappal később hozott közgyűlési határozat szerint – felmentettek.<sup>59</sup>

58 Bh. gykj. 1905. március 19.

59 Bh. gykj. 1905. június 18.



A püspöki felszólítás nem volt hiábavaló, mert 1905. december 2-án 25 taggal nőegylet alakult. Elnöke özv. Tulok Sámuelné, pénztárosa Novák Istvánné Kovács Zsófi, jegyzője Németh Jánosné Átal Szidónia lett. Munkájukat 6 tanácsstag és 4 dékán segítette. Tanácsstagok: Gergál Lajosné Gergál Erzsébet, Szalay Sándorné Bölecz Katalin, Döbrönte Sándorné Bán Erzsébet, Novák Sándorné Döbrönte Terézia, özv. Nagy Lajosné Kulcsár Mária, Németh Vilmosné Korcsmáros Magdolna asszonyok. Dékánok: Novák Rozi, Tulok Juli, Novák Emma, közép Novák Rozi.

Az akkori tagok és utódaik tevékenysége példaként szolgálhat a ma nemzedéke számára is.

## Újra az imaház építéséről

Mivel a gyülekezet eredetileg külön imaházat szándékozott építeni, az erre a célra összegyűlt pénzt pénzkezelő gondnokra bízta. Az első „pénzkezelő” Novák Gyula volt. Az imaház azonban még mindig csak vajúdó félben maradt, dacára, hogy nem szűntek meg a hitközség vezetői a híveket erre buzdítani, sőt Szabó lelkész arra is ajánlkozott, hogy házról-házra jár az elöljárókkal, és gyűjtést végez.

Érdemes idézni az 1906. április 26-án Szabó Lajos lelkész és Búbb Károly felügyelő elnöklete alatt tartott közgyűlés jegyzőkönyvének 2. pontjából, amely szerint a felügyelő az 1904. évi püspöklátogatás tapasztalatairól a következőket mondta:

*„... föltisztelendő, s méltóságos püspök úr sajnosan tapasztalta, hogy e kicsiny, bár többnyire vagyonos egyháztagokból álló gyülekezetnek nincs imaháza, bár reménylette, hogy rövid idő alatt hírt fog hallani az imaházépítés felől, annyival inkább reménylette pedig ezt, mert a gyülekezetnek e célra már készen volt 60 ezer téglája, s azt a gyülekezet nem tudhatni mi okból másképp értékesíteté. Nem gondolja, hogy a gyülekezeti tagok vagyontalansága vagy buzgóságtalansága ennek oka, ezért a gyülekezet önelhatározásától függ, mit jelentsenek erre nézve főt. püspök úrnak, s óhaját fejezi ki, hogy eme tanácskozásunk az imaház építése felől jó eredménnyel végződjék.”<sup>60</sup>*

A gyűlésen ugyancsak résztvevő Király Mátyás zalaegerszegi lelkész példaként hozta fel ifjú gyülekezetét, amely már hozzákezdett temploma építéséhez.

Úgy tűnt, hogy „az elhintett mag, jó földbe talált”, mert az 1906. június 10-én tartott közgyűlés elhatározta, hogy ami pénz önkéntes adakozás útján nem folya be, azt 1/3 részben személyre, 2/3 részben adóra veti ki, s templomtervjazot is

---

60 Bh. gykj. 1906. április 26. (2.pont).

készítették. A tervet az 1907. február 16-án tartott közgyűlésen tekintette meg a gyülekezet. Azonban az imaház, avagy a templom építése a beállt fordulatok következtében még hosszú ideig csak álom maradt.

## Új iskola épül (1911)

A hitközség 1907. február 16-án elhatározta, hogy a tanítói birtokban levő 500 négyszögöl terület ev.-ref. névről átíratja az ág. h. ev. gyülekezet nevére. Ezen kívül 1907-ben egy-két egyháztag indítványára az addig Pusztaszentlászlóval közös – ám, az anyagyülekezet nevéen szereplő – hitközségi gyámintézettől leválva új hitközségi gyámintézet alakult. Sajnos csupán csak azért, hogy neve az egyházmegyén külön is szerepelt az adakozási hajlama nem növekedett. Ugyanezen év november 5-én felszólítást kapott az egyházközség, hogy az iskola udvarára kutat építsen, de az is konok ellenállásra talált. Ugyancsak felszólítást kapott az államtól arra is, hogy tanítói fizetését az 1907. évi XXVII. törvénycikk értelmében rendezze 1910-ig. A közgyűlés korpótlék és fizetés kiegészítésért az államhoz fordult segítségért, amit meg is kapott.

Az 1908. évi február 6-i közgyűlés különösen fontos, és a gyülekezet további életét meghatározó témát tárgyalt. Az elnöklő lelkész ismertette azt a miniszteri leíratott, valamint püspöki és esperesi levelet, amely szerint: *„felszólítottatott a gyülekezet iskolájának (1910-ig) újjáépítésére és a törvény szerinti felszerelésére, ha az államsegélyt elveszíteni nem akarja.”* A felszólításra elhatározta a hitközség, hogy 1910-ig új iskolát épít, amely célra 500 koronát vetett ki.

Amint már évekkkel ezelőtt, úgy most is az adókulcs képezte a legvitatottabb kérdést. A legtöbb vita és kellemetlenkedés abból adódott, hogy egyesek az adóztatási szempontokat folyton a maguk viszonyai szerint kívánták változtatni. Végül: *„A közgyűlés az eddigi adókulcsot – amely szerint a hívek állami földadó és politikai személyadó szerint vetik ki az egyházi adót – helyesnek találja, és érvényben hagyja.”*<sup>61</sup>

Búbb Károly felügyelő elhalálozása után, 1908. március 8-án Grunner Károly pötrétei földbirtokost választotta felügyelőjévé az egyházközség. Az új felügyelő első látogatását 1909. február 28-án tette Barlahidán. A részvételével megtartott közgyűlésen – Novák Gyula gondnok indítványára – ismét napirendre került a gyülekezet adóztatásának kérdése. A gondnok szerint ugyanis a családos egyháztagnak nagyon meg vannak terhelve, míg a családtalanok aránytalanul csekély mértékben járulnak az egyház fenntartásához. Indítványát 14:5 ellenében leszavazták,

---

61 Bh. gykj. 1908. február 06.

s határozatot hoztak arról, hogy: „*az állami földadó mellé a személyi adó is felveendő és ... jelen gyűlés napjától kezdve, minden előforduló kivetésnél, az egyházi adózásnál az egyenes állami adóba felvett minden 16. évét betöltött munkaképes családtagot felvesz, és e határozaton többé változtatni nem fog, hacsak egyházi törvényeink idők folytán e tekintetben ellenkezően nem intézkednek.*”<sup>62</sup>

Az 1909. szeptember 5-i gyűléstől kezdve a hitközség az új iskola építésébe fogott, de befejezéséhez 1 évi halasztást kért.

Az 1910. május 22-én tartott közgyűlésen az egyházmegyétől kért jóváhagyást ahhoz, hogy imaház alapját iskolaépítésre felhasználhassa. Az 500 korona kivetésére nézve ismét Novák Gyula egyháztag állt elő panasszal, mert szerinte a vegyesházias férfiak ref. feleségeikre írták birtokaikat, hogy az iskolaépítéshez kevesebbel járuljanak, holott az iskolához a reformátusok is jogot tartanak egy egyességlevél – az un. „geresdi szerződés” II. pontja – alapján. E tárgyban a közgyűlés elhatározta, hogy a zalaegerszegi irattárból beszereztesse a vonatkozó 3030/878 sz. iratot, s a reformátusokkal közös gyűlést tart arra nézve, hogy e viszonyt továbbra is fenntartják, vagy a megosztozkodásra nézve egyességre lépnek.

Az 1910. augusztus 28-ra egybehívott közgyűlésen a református hívek kijelentették, hogy a jogukat továbbra is fenntartják. Ezzel – a keresdi szerződés II. pontja értelmében – a gyülekezet az egyesült hitközség jelleget vette fel, s mivel az iskolaépítésre kivetett 500 korona ezelőtt csak a tisztán evangélikus családokra volt kivetve, az adózás alól eddig felmentett református hívek is kötelesek hozzájárulni ahhoz, az evangélikusokra eső adókulcs szerint.

Ezen a gyűlésen – miután az állam a tandíjat eltörölte – a gyermeküket a barlahidai evangélikus iskolában taníttató róm. katolikus szülők viszonya is módosult. Ezután iskolafenntartás címén járulnak az iskola terheihez.

A közgyűlés legjelentősebb eseményeként azonban azok a lelkeszi bejelentések idézhetők, amelyek szerint:

*1. A gyülekezet az iskolaépítésre a n.m. Minisztériumtól halasztást nyert a jövő esztendeig.*

*Az esperesség határozata szerint a templomalap pénzét a gyülekezet elköltheti iskolája építésére.*

*A soproni Nőegylet a gyülekezetnek gyónó edényeket ajándékozott,*

*A gyülekezet négy éven keresztül adóalap csökkentés címén a gyámintézettől 107 K segélyben részesül.*

---

62 Bh. gykj. 1909. február 28.

*Az egyházmegyei gyámintézetől pedig a f. évre 37 K 63 fillért kap.”<sup>63</sup>*

Varga Gyula esperes 1910. okt. 19-én ismét egyházlátogatást végzett a gyülekezetben, amelynek során több intézkedés történt. Ezek közül kiemelendő:

1. *a tanító böjtbén és ádventben – ha a hívek óhajtják az istentisztelet – tartson reggeli könyörgéseket, mivel a községben nincs kioktatott bába, a szükségbeli keresztelesekről gondoskodni kell, a gyülekezetnek születési és halotti anyakönyvet kell beszerezni.*

Erről a közgyűlésről készült jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a barabásszegi református hitközség is iskolaépítésbe kezdett, s a költségek viselésébe a barlahidai református híveket is bevonta, és végrehajtással fenyegette a „nemfizetőket”. A helybeli ref. hívek ezért felkérték Varga Gyula evangélikus esperest, hogy a folyó évben előkerült egyességlevél alapján járjon el érdekükben mindkét püspöki hivatalnál.

A közbenjárás nem járt eredménnyel. Az egyesült hitközség jelleg nem nyert jóváhagyást. A református püspöktől érkezett, és az 1911. január 19-i közgyűlésen ismertetett levél szerint „*az evangélikus gyülekezet nem adózthatja meg a református híveket úgy, mint eddig.*” E döntés fordítva is igaz, mert a barabásszegi iskolaépítés kapcsán ugyanígy folyt a kifogásolt adóztatás a Barabásszegen élő evangélikusok esetében egyességlevél hiányában is. Mindezek ismeretében úgy döntött a közgyűlés, hogy a helyi református híveket iskolafenntartás címén vonja be a költségviselésbe.<sup>64</sup>

A gyülekezet sajnos ebben az időben jutott belső békétlenkedése miatt a legváltáságosabb helyzetbe. Két – elégedetlenkedőként a jegyzőkönyvekben többször szereplő – egyháztag még Grunner Károly felügyelőt is megsértette durva kifejezésekkel tűzdelt levelével, amiért a felügyelő közgyűlésen, nyilvánosan megróttta őket. Az okok teljes mértékben nem tárhatók fel a rendelkezésre álló iratokból, de valószínűsíthető, hogy anyagi okai voltak. Némelyek kívánsága – mely szerint községivé tenni, vagy államosítani kell az iskolát – megdöbbentette a többséget és az egyházi vezetést is. A helyzet bemutatásához elég idézni az 1910. december 23-án tartott közgyűlés jegyzőkönyvének 5. pontját:

*„Tek. felügyelő úr meglepetésének ad kifejezést a felett, hogy némelyek községivé vagy államivá akarják az iskolát tenni, mely mozgalomra talán az anyagiak készítették az illetőket, remélvén, hogy úgy olcsóbbá fog kerülni az új iskola felépítése s felszerelése.*

63 Bh. gykj. 1910. augusztus 28.

64 Bh. gykj. 1911. január 19.

*Ezt nem ajánlhatja, mert a hitközség az eddig gyűjtött vagyonát elvesztené. Már pedig az elődök által nehezen szerzett vagyont meg nem őrizni tiltja a kegyelet is.*

*Ugyanilyen értelemben szól Nt. esperes úrnak a gyülekezethez intézett levele is, melyet Tiszt. Lelkész úr felolvastván a gyülekezet elállott ama szándékától, hogy iskolájától megváljon.”<sup>65</sup>*

Egyébként az 1911. évi április 23-án tartott közgyűlésen elhatározta a hitközség, hogy iskolaépítési költségeinek fedezésére 2000 K. kölcsönt vesz fel az egyházkerület pénztárából abban a reményben, hogy a tartozást adóalapi, s adócsökkentési segélyekből idővel törleszti. Nem is csalódott, mert nemcsak az egyház, hanem az állam részéről is évenként nagyobb összegű segélyben részesült, s sikerült felépíteni imaházszerű új iskoláját, és kifizetni kölcsönét.

Az építkezéssel Tihanyi Lajos pacsai kőművest bízták meg, az asztalos munkával Mojzer Géza felsőrajki asztalost, az ácsmunkára Nika Mihály kustánszegi ács kapott megbízást.

Az alapkövet 1911. május 15-én tették le, melynél Németh Vilmos tanító és az iskolás gyermekek énekkel és imával fordultak segedelemért Istenhez a megkezdendő munkához.

Az épület – amelynek építészeti tervrajzát Németh Vilmos tanító készítette – 1911. szeptember 24-ére készült el. Felszentelését Varga Gyula esperes végezte nagy ünnepség keretében.

Az iskola és imaház felszentelésének ünnepségén a gyülekezet énekkara is közreműködött, amely kétéves fennállás után e szolgálatával be is fejezte tevékenységét. Erről Németh Vilmos tanító így ír:

*„Az 1910 és 1911-es években a tanító vezetésével énekkar állott fenn, sajnos azonban, hogy csak az új iskola felszenteléséig működött, aztán megszűnt 1911. szept. 24-én. Megszűntének oka, hogy a tagok legnagyobb részben este igen későn 9-10 1/2 órakor gyülekeztek s ez hátrányos lévén a tanító másnapi iskolai dolga-ira nézve.”* Az énekkarnak 1910. március 15-én 21 tagja volt: Döbröntey Gyula, Kulcsár Ferenc, Úti Ferenc, Gergál Lajos I. tenor, Novák Mihály, Császár István, Tulok Lajos, Novák Kálmán (N. Gyula fia), ifj. Sebők János, Szalay István II. tenor, Császár Gyula, Sümegi Sándor, Novák Gyula (N. István fia), Novák József (N. Gyula fia), Pál Sándor I. basszus, Novák Károly (N. István fia), Döbröntey Miklós, Blaskovics István, Rezes Ferenc, Kámán Géza, Császár Károly basszus II.

---

65 Bh. gykj. 1910. december 23. (5.pont).



*Az 1911-ben épült evangélikus iskola és imaház  
(Fotó: 2018. janjan)*

Az új iskola – amely imaházul is szolgált – belső része az 1905-ben alakult nőegylet áldozatosságáról tanúskodott.

A Nőegylet tagjainak tagsági díjaiból és az évenként tartott tavaszi mulatságainak tiszta jövedelméből 2000 koronát gyűjtött össze 6 esztendő alatt. Ebből az összegből az új iskola (imaház) részére 500 koronáért díszes szószéket, 75 koronáért csillárt szerzett, és az iskolai padokat befestette.



*Az egykori tanterem padjai és táblája a kiállításon  
(Fotó: 2018. NM)*

Rendezvényein az ifjúság is közreműködött. Egy fennmaradt feljegyzés szerint a nőegylet 1911. évi május 28 -án tartott majálisán az ifjúság a következő műsor-számokkal szerepelt:

1. Himnusz (ének)
2. Petőfi: Csokonai Vitéz Mihály (Novák Károly)
3. Honfidal (ének)
4. Petőfi: A jó tanító (Császár István)
5. Népdal (ének)
6. A szomjas ember tűnődése (Tulok Lajos)
7. Petőfi: Nem tudom mi? (Sebők János)
8. Jókai: Az elveszett csibék (Császár Gyula)
9. Szózat (ének)
10. Marseillaise (ének)
11. Tolnai Lajos: Agglegény elmélkedése (Németh Vilmos)
12. Petőfi: Ivás közben (Novák József)
13. Kossuth-nóta (ének)

A Nőegylet 1912-ben a pécsi Angster József gyárából egy harmóniumot vásárolt. Ám, kapcsolatteremtő munkájának hozadékaként jutott a gyülekezet – a már korábban gyónóedényként említett – úrvacsorai és keresztelési edényekhez, amelyeket a távoli soproni nőegylet ajándékozott a testvéri együttműködés szép példájaként.



2012. Angster harmónium  
(2020. Fotó: NM)



2012. A soproni nőegylet ajándéka  
(2020. Fotó: NM)

A következő évben az udvar keleti oldalában új pajtát és istállót építtetett a község, s az udvart drótkerítéssel vette körül.



A külső átalakítások közben a hívek a békesség útjához is közelebb jutottak, s az 1912. évi február 25-i közgyűlésen végleg elhatározták, hogy az egyházi adót  $\frac{3}{4}$  részben állami föld- és házadó alapján,  $\frac{1}{4}$  részben személyek után fogják kivetni a legújabb egyházi törvényeknek megfelelően. A határozat 7. pontjában pontos megfogalmazásban szerepel az adózásba bevonandó személyi kör is, amely szerint: „...*ha férfi 24. életéve betöltése, ha nő férjhezmenetele után vétetik fel személyadó alá.*”<sup>66</sup>

Barlahida község felekezeti megoszlására és lakóinak vagyoni helyzetére jó példával szolgál az a kimutatás, amely – a közgyűlés 6. pontja alapján – az 1912/13. évi iskolafenntartásról szóló teherviselés tervezeteként készült, és töredékesen maradt reánk.

A költségterv kiadási rovatában szereplő tételek – egyebek mellett 9 q rozs, 5 q búza, 224 l bor, 8 öl fa ára, fuvardíja és felvágási költsége, iskolaseprés, iskolavizsgálati költség, az udvarkerítés javítása, kéményseprés négyszeri malomfuvar, értekezleti napidíj és fuvar költség – összesen 835,3 korona összeget tesznek ki. Fedezetéül – adó kivetése híján – 259 korona szolgált, amelyből 60 korona az evangélikus gyermekek utáni államsegély, 199 korona a gyülekezet tandíjpótló államsegély címen állt rendelkezésre. A hiányzó 576,30 korona fedezetére a kivetés (adóztatás) szolgált, amely mind az evangélikus, mind a róm. katolikus felekezethez tartozó családokra összesített adójuk alapján lett kivetve úgy, hogy 1 koronára 0,75 koronás essen.

*Evangélikusok (43 család, 568,21 koronás adóalappal):*

*Baksa Ádám (6,34), Bölecz György (10,22), Bölecz István (6,42), Bölecz János (6,42), Blaskovics Ferenc (8,81), Császár Gábor (12,82), Császár Mihály (6,80), Császár István (7,68), Császár Sándor (8,08), Döbrönte Ferenc (15,57), Döbrönte Imre (9,10), Döbrönte Sándor (15,50), Fölnagy Károly (1,55), Gergál Lajos ((31,94), Gergál Sándor (18,85), Hári György (15,13), if. Hári György (0,34), Jándli Józsefné (9,85), Kulcsár Gábor (11,71), Kulcsár György (13,07), Németh Gyula (23,47), Németh János (23,12), Novák Gyula (17,15), Novák Kálmán (9), Novák Károly (16,18), Novák Lajos (12), Novák Márton (5,43), Novák Mihály (12,36), Novák Mihály (26,25), Novák István (26,82), Novák Sándor (9,68), Por-*

66 Bh. gykj. 1912. február 25. (7. pont)



koláb Béla (3,86), Sebők János (15,60), Sümegi József (10,58), Sümegi Gyula (10,77), Szabó Károly (14,85), Szabó Pál (0,57), Szabó Rozi (?), Szalay János (?), Szalay Sándor (?), Tulok Vilmos (31,19), Tulok Kálmán (18,46), Uti Ferenc (18,99).

*Kivetett összeg: 426,16 korona.*

*Római katolikusok: (22 család, 209,07 koronás adóalappal):*

*Benczik József (4,25), Bécs György (0,85), Blaskovics Ferenc (20,45), Blaskovics Gábor (9,24), Császár János ((1,58), Horváth Mihály (13,01), Horváth Károly (6,11), Horváth János (15,49), Jándli József (15,51), Kancsal Pál (4,50), Kulcsár János (0,82), Kulcsár József (6,68), Máté Józsefné (2,48), Molnár József (17,39) ....sz József 16,09), Papp László (6,96), Puzes Gáborné (4,65), Söjtöri Balázs (24,17), Szalay János (11,21), Takács József (2,60), Vársonyi András (11,23), Vaskvos József (13,80).*

*Kivetett összeg: 156,8 korona.*

Ezen a gyűlésen Császár Sándor 3 évi szorgalmas munkálkodás után gondnoki hivataláról lemondott. Helyére Novák Lajos került, és új pénzkezelő gondnokot is választottak. E választással – különösen a gondnok személyével – néhány egyháztag nem volt elégedett, s ismét békétlenséget szított a gyülekezetben, sőt az 1913. április 27-én tartott közgyűlésen „...oly éktelen zajban törtek ki, goromba szavakkal illetván az egyházi felsőbbiséget csakúgy, mint hitközségbeli társaikat, hogy Tek. Felügyelő úr kénytelen volt a gyűlést felfüggeszteni s kinyilatkoztatni, hogy a gyülekezet ellen egyházvizsgálatot fog kérni az esperességtől, maga pedig megszűnik Bollahidának felügyelője lenni.”<sup>67</sup>

A békétlenség tehát ez idő szerint a tetőpontját érte el, s az egyházi felsőbbiség kénytelen volt az egyházi adózás, s a gondnok ellen intézett vádak megvizsgálására bizottságot kiküldeni Király Mátyás zalaegerszegi lelkész és Brenn Zoltán városi aljegyző személyében. E bizottság a békétlenkedő vádját elvetette, s őket a költségek megtérítésére ítélte az egyházmegyei elnökség útján.

---

67 Bh. gykj. 1913. április 27.

## AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

1914. augusztus 1-jén Novák Lajos gondnok rendkívüli előljárói gyűlést hívott össze, mert a Szerbiába mozgósított hadsereggel ő is bevonulni köteles. Az ügyek intézésével és a pénz kezelésével ideiglenesen Döbrönte Ferencet és Császár Sándort bízta meg. A háború elhúzódása és világháborúvá növése következtében azonban 1914. november 23-án kelt – Szerbiából küldött – levelében gondnoki tisztségéről lemondott. Ezt tudomásul véve az 1914. november 29-i közgyűlésen Uti Ferencet választották gondnokká. Ugyanekkor határozta el a hitközség, hogy Grunner Károly halála miatt üresedésben lévő felügyelői állást Brenn Zoltán zalaegerszegi városi aljegyző által kívánja betöltetni, akit 1914. február 24-én felügyelővé választottak.

Brenn Zoltán felügyelő beiktatása 1915. augusztus 15-én volt, ünnepi istentisztelet keretében, Kovács Mihály helyettes lelkész közreműködésével. A beiktatást követő közgyűlésen emlékeztek meg néhai Szabó Lajos lelkésről, aki 14 évi szolgálat után 1915. május 6-án hunyt el Pusztaszentlászlón.<sup>68</sup>A gyülekezetekben több évi lelkipásztorkodása alatt kifejtett buzgó tevékenységének elismerése jeléül érdemeit maradandó emlékként a közgyűlési jegyzőkönyv őrzi.

Ugyanezen a gyűlésen határozta el a gyülekezet, hogy az özv. Gérczei Józsefné petrikeresztúri lakos 150 korona adományát – amit a háborúban eltűnt fia emlékére tett – alapítványként tőkésíti, s csak jövedelmeit fordítja egyházfenntartói célokra.

Tisztelendő Kovács Mihály<sup>69</sup> az 1915. november 28-án tartott közgyűlésen jelent meg a hitközségben először, mint megválasztott lelkész.

Ekkor választják gondnokká – a leköszönő Uti Ferenc helyére – Bölecz Györgyöt. Ugyancsak ezen a közgyűlésen határoztak arról, hogy ha a református-evangelikus vegyes házasságból származó református gyermek iskolába jár, utána a szülő úgy „adóztatandó”, mint a r. katolikusok, de, ha a szülő jó szándékból hozzájárul az egyházi terhek viseléséhez, akkor adója arányában vetendő ki reá az egyházi tartozás, és külön „adó” nem szedhető tőle.

A gyülekezet gazdálkodásáról az 1917. évre szóló – 1916. december 8-án elfogadott – költségvetés tanúskodik.

68 Szabó Lajos lelkész fiatalon, életének 48 évében hunyt el. Sírja a pusztaszentlászlói temetőben van. Emlékét a hálás utókor őrzi.

69 Kovács Mihály (1881-1960) segédlelkészként szolgált Bakonyszombathelyen és Pápán. Lelkeszi szolgálatot Pusztaszentlászlón és Móríchidán végzett.



Döbröntey Gyula katonatársaival az Adria partján  
(1915. Archiv felvétel)



Döbröntey Gyula levele Horvátországból  
(1915. Archiv felvétel)



Gergál Lajos tizedes, az 1. vh. katonája  
(Archív kép a család gyűjteményéből)

Utánzórn igaz, írja  
 Gergál Lajos tizedes  
 Ma 18. XI. 09. közzé adja 2 szarad  
 Milovits. bei Lissa 1/2 Elbe  
 Böhmen  
 V. K.

Édes Jánosom bátyám és csiggyom  
 Bogdáját emlékeim költém csak a  
 Képet ha is néz meg gondolatjainak  
 meg azonosom az én életim. Imbólti  
 mat Kildörin a legyök egész életi teke  
 tegét kívánom. Én hállo a jó. Bismarck  
 egész életi bogdát. igaz hogy a  
 de vőit az életim megis a  
 kérem de aken is a halmagig  
 nem uede én minstem kértől  
 Bismarck meg a halmagig  
 Édes Jánosom bátyám ha  
 a halmagig a halmagig a halmagig

Dobronthei János urnak  
 Barlahida  
 U. p. Nova  
 Zala Megye  
 Ungarn

Gergál Lajos tizedes levele Csehországból

„Az 1917. évi egyházközségi költségterv.

I. Szükséglet.		
1. Lelkész úr készpénze	10	K
2. Lelkész borpénze	56	K
3. Tanító készpénze	60	K
4. Tanító borpénze	112	K
5. Tűzifa	200	K
6. Biztosítás	3,92	K
7. Kéményseprő	15	K
8. Épületek fenntartása	60	K
9. Közpénztár	19,74	K
10. Lelkész úr fuvardíja	120	K
11. Birtok	20	K
12. Iskolaprés	40	K
13. Harangozó	30	K
14. Kertjavítás	20	K
15. Értekezleti díj	13	K
16. Irodaszerek	3	K
17. Iskolai vizsgadíj	25	K
18. <u>Ismétlőisk</u>	32	K
19. Malomfuvar	32	K
20. <u>Adószétosztás</u>	200	K
21. Ref. emléklap	20	K
22. Előre láthatókra	20	K

A világ protestánsai – így az Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház is – 1917-ben ünnepelték a reformáció 400. évfordulóját. Az ünnepi alkalom emlékére a hazai evangélikusok elhatározták, hogy „szeretetházat” alapítanak az ország különböző helyein. A döntés megvalósítására a barlahidai gyülekezet 60 korona hozzájárulást szavazott meg, amelyet részletekben kívánt törleszteni.<sup>70</sup>

Bölcz György gondok 1917. február 13-án, 60 éves korában elhunyt. Utódja Németh Gyula lett, aki 1917. február 25-től 1919. január 6-ig viselte tisztségét. Őt követően főgondnokok és gondnokok fogták össze a lélekszámban növekvő, hitében erősödő gyülekezetet. Tevékenységüket gondos gazda módján végezték,

<sup>70</sup> Bh. gykj. 1916. június 18.

II. Fedezet		
1. Tandijpótló állás	199	K
2. Isk. fenntartás rk-tól	125	K
-----		
Összesen:	324	K
Szükséglet:	1.111,66	K
Fedezet:	324	K
-----		
Kivetés:	787,66	K

B. hida, 1916. december 8.

Jegyezte: Németh Vilmos

gyűl. Jegyző"

s nem tőlük függött, ha esetenként – főképp anyagi természetű dolgokról való döntés során – elítélendő magatartásról is olvashatunk a fennmaradt jegyzőkönyvekben.

Közben dúlt a világháború, amelyben több tagját veszítette el a kis göcseji evangélikus leánygyülekezet.

Németh Vilmos tanító által 1917 áprilisában készített kéziratban „*Döbröntey Miklós, Hári György és Szabó Pál nős férfiak; Novák Mihály, Novák Pál, Szabó Lajos, Blaskovics József, Blaskovics Mihály, Novák Lajos, Novák Sándor ifjúk*” nevét olvashatjuk.

A 10 személyes névsor azonban változott. Bővült Novák József nevével, csökkent Novák Lajoséval és Novák Sándoréval. A faluban összesen 16 személy nevét örökítették meg az első világháború hősi halottjainak tiszteletére állított emlékmű tábláján. A háborúban 9 evangélikus, 6 r. katolikus és 1 református barlahidai férfi halt hősi halált.

Az emlékmű táblája nem tartalmazza a tanító, Németh Vilmos feljegyzésében található Novák Lajos és Novák Sándor nevét. Ők nem haltak meg a háborúban, de hadifogságba estek, majd hazatértek.

1914 – 1918

EVANGÉLIKUS	R. KATOLIKUS	REFORMÁTUS
Blaskovics József		
Blaskovics Mihály	Czádli Ferenc	
	Czádli József	
		Gömbös Gábor
	Horváth Mihály	
Hári György		
	Jándli István	
	Jandó László	
Novák Pál		
Novák Mihály		
Novák József		
	Papp István	
Papp István		
Szabó Lajos		
Szabó Pál		

„Áldás legyen emlékük felett, kik a hazáért áldozták életüket!”

Az 1919-es politikai események gyülekezetet érintő hatásairól nincs gyülekezeti, levéltári adat.

## GYÜLEKEZETI ÉLET AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Mindenekelőtt álljon itt azoknak a neve, akiket az 1919 és 1933 közötti években a barlahida evangélikusok „világi” vezetőjüknek – főgondnokuknak vagy algondnokuknak – választottak, s szolgálatukkal tevékeny részeseivé váltak annak a folyamatnak, amelynek eredményeként Barlahida a „csodák” földjévé válhatott!

### **Főgondnokok és gondnokok 1919 és 1933 között:**

*1919.01.06-tól Kulcsár György főgondnok, Gergál Lajos algondnok; 1920.02.03-tól Gergál Lajos főgondnok, Bölecz János algondnok; 1921.01.05-től Gergál Lajos főgondnok, Bölecz János algondnok; 1921.12.27-től Bölecz János főgondnok, Császár Lajos algondnok; 1922. 12.03-tól Sümegi Gyula főgondnok; 1923. 02.28-tól Császár Lajos főgondnok; 1923. dec. 2-től Sümegi Gyula főgondnok, Blaskovics István algondnok; 1924. 09. 30-tól Blaskovics István főgondnok, Blaskovics Ferenc algondnok; 1927. 02.27-től Blaskovics Ferenc főgondnok; 1927. 06.12-től Sümegi Lajos algondnok; 1928.02.26- tól Sümegi Lajos főgondnok, Császár Károly algondnok; 1929.02.24-től Császár Károly főgondnok; 1930. 03.09 től Döbrönte Gyula főgondnok, Horváth Kálmán másodgondnok; 1931.02.21-től Horváth Kálmán főgondnok, Kulcsár Gyula másodgondnok; 1932.02.13-tól Kulcsár Gyula főgondnok, Péteri Kálmán másodgondnok; 1933.01.06- tól Péteri Kálmán főgondnok, Hári Károly másodgondnok.<sup>71</sup>*

A háborút követő években – 1926-ig – a gyülekezet jegyzőkönyvei többnyire a működést biztosító személyi és anyagi ügyek tárgyalásáról emlékeznek meg. Ezek közül figyelmet érdemelnek a r. katolikus szülőkkel való tárgyalások, amelyek az evangélikus iskola fenntartása és tanítójának járandósága – a méltányos teherviselés módja és mértéke – körüli egyezkedésekben nyilvánultak meg. A gyermekeiket evangélikus iskolába járató szülők ugyanis az „iskola” fenntartásához nem kívántak hozzájárulni. De érdemes figyelni a gyülekezet működését biztosító azon határozatokra is, amelyek ugyancsak a méltányos teherviselés, valamint a háború utáni pénzromlás miatt szükségessé váltak.

---

71 Sajnálatos, de előfordult, hogy az algondnoknak (másodgondnoknak) megválasztott személy nem vállalta megbízatását. Ilyen esetekben a közgyűlés pénzbírsággal sújtotta



Megemléltendő ezek közül néhány jegyzőkönyvi bejegyzés:

- 1919. január 6.

„... az idegen vallású halott után a harangozás díja 2 koronára emeltesék.”<sup>72</sup>

- 1920. február 3.

„... a 8 öl tüzelőfát az iskola és a tanító számára természetben szolgáltatják be s a lelkész úr gabona s készpénze kivételével a tanító s iskola számára járandó fát és gabonát a rk. tanítató szülőkre is ki fogja vetni azok egyenes állami adójukra u.m. föld-s házoszt. adóra, de személyre nem.”<sup>73</sup>

- 1920. február 9.

„Gergál Lajos gondnok előadja, hogy indítványoztatott a róm. kath. tanítató szülőknek az evang. hívekkel az iskola s tanító költségeinek egyenlő arányban való megadóztatása, mely indítvány a jelenlevő Horváth Vendel rk. egyházztaggal közöltetett.

Mire határozatott, hogy Horváth Vendel az ev. Egyház fenti határozatát a rk. -ok által tartandó tanácskozmányra közli a róm. Kath. Szülőkkel s azok beleegyező vagy ellentmondó határozatát a február 11-én tartandó ev. Hitközségi gyűlésen tudomásul adják az ev. híveknek.”<sup>74</sup>

-1920. február 11.

„A gondnok közölte a róm. Kath. Tanítató szülőkkel, hogy a múlt gyűlés határozata értelmében az ev. hitközség az iskolájában tanítató rk. szülőkre is ráveti a tanító terményfizetést és az iskola fenntartási költségeket a helyi határban lévő adójuk arányában.

Ezen határozatot a rk. szülők függőben kívánják hagyni, amíg felsőbb hatóságuktól a fenti határozatra jóváhagyás nem érkezik, az evang. hitközség ezt nem veszi figyelembe, hanem már e folyó évre kivetí rájuk az iskola fenntartást s a tanítói terményfizetést az egybefoglalt ev. és rk. hívek helyi birtokuk adójára, míg a lelkész s egyéb egyházi járulékot az ág.h.ev. hívek az összes állami földadójukra rávetik.”<sup>75</sup>

- 1920. február 11.

„Miután a hitközség az iskola seprítésére egyént csak nagyon drága áron kaphatna a gyülekezet ezt határozta, hogy ezen túl az iskolatermet az ev.

72 Bh.kh. 6. pontja (1). 1919. január 6.

73 Bh. kh. 7. pontja (2). 1920. február 3.

74 Elöljárói gyűlés 1. pontja (3). 1920. február 9.

75 Ev. és a helybeli r. kat. tanítató szülők közös tanácskozásának 3. pontja (4). 1920. február 11.

*hívek a nyári szünetben házsám sorjában fogják végezni, tanítási időben pedig az iskolás lányok.*

*Ezzel kapcsolatban a gyülekezetnek seprűt ajánlott fel Szabó Gyula s Böleczy János egyháztag.”<sup>76</sup>*

- 1920. augusztus 29.

*„... gondnok előadja, hogy az ólak, a hidas és egyéb épületek javításához megszerzett fát a felhasználás céljára a helyszínre kell szállítani egyszersmind felszólítja a gyülekezeti tagokat annak kiszállítására, s legcélszerűbbnek tartaná, ha valakik ezen munkára önként jelentkeznének. Egy idő óta a gyülekezet eltért a régi szokásoktól a közmunkák teljesítésében, mert azt az illetők megfelelő fuvardíj lefizetése ellenében teljesítették, ami a gyülekezet pénztárának a jelen viszonyok között tetemes költségébe kerül, azért ajánlja, hogy a hitközség térjen vissza a régi szokáshoz, s a közmunkát ezentúl ismét sorban teljesítse.*

*Erre a közgyűlés határozza, hogy már a következő alkalommal visszatér a gyülekezet régi szokásához, és az ezután leendő közmunkát az egyháztagok sorban fogják végezni, ha azonban valaki elfogadható okot hoz fel, mely szerint a munkát nem teljesítheti, azon alkalommal a gondnok felmenti, azonban a következő munkánál visszatér hozzá. Ha pedig valaki egyáltalában nem akarja az előforduló munkát teljesíteni, a gondnok helyette pénzért fogad munkást, akit azonban nem a gyülekezet pénztárából fizet ki, hanem az illető egyháztagtól hajtja azt be.”<sup>77</sup>*

- 1921. január 5.

*„Novák Kálmán egyháztag tudomására adja a gyülekezetnek, hogy az udvarán lévő kút joga fele részben őt, s fele részben a gyülekezet, illetve a tanítót illeti s használhatósága fenntartásáért évenként tetemesebb mennyiségű zsírral kell ellátnia bár már 23 év óta, de a hitközség erről nem gondoskodott, kéri tehát a gyülekezeti tagokat, hogy a múltra nézve engedje el neki az 1921 évi készpénzbeli egyházi járulékát a jövőben pedig a kútkenő árát felében térítse meg.*

*A tanácskormány Novák Kálmán kérelmét méltányolja s az 1921 évi készpénz járulékát elengedi, s a jövőben a kenőszert felerészben fedezi.”<sup>78</sup>*

76 Ua. 5. pontja (5). 1920. február 11.

77 Bh. gykh. 4. pontja (6). 1920. augusztus 29.

78 Bh. kh. 5. pontja (7). 1921. január 5.

- 1921. január 5.

*„Felhozott azon kérdés, hogy a rk. és ref. halott után – mivel a jelen viszonyok között az eddig szedett 2 K nagyon csekélynek bizonyult – mennyire emeltessék?*

*A gyülekezet határozata, hogy a rk. halott után 30, ref. halott után pedig 15 K-t számít.”<sup>79</sup>*

- 1921. január 5.

*„... a gondnok jelenti az újból megalakult nőegylet azon kérelmét, mely szerint a közeljövőben a gyülekezet kiadásainak fedezésére a tanteremben működvelő előadást rendez, s kéri a gyülekezetet, hogy a fenti helyiséget szíveskedjék azon célra átengedni.*

*A hitközség a kérelembe beleegyezik, azon feltétellel, hogy a befolyt jövedelem fele a gyülekezeté lesz, a másik felét pedig a nőegylet saját belátása szerint más jótékony célra fordíthatja.”<sup>80</sup>*

---

79 Bh. kh. 9. pontja (9). 1921. január 5.

80 Bh. kh. 8. pontja (8). 1921. január 5.

## MEGHIVÓ.

A barlahidai ág. h. evangélikus nőegylet

1921. évi február hó 2-án, saját pénztára  
javára táncmulatsággal egybekötött

## MŰKEDVELŐ ELŐADÁST

rendez, melyre kívül címzett urat becses  
családját tisztelettel meghívja a Rendezőség.

B e l é p ő d i j személyenként 10 korona.

A táncmulatság kezdete d. u. 2, a színelőadásé 5 órakor.

Izletes étellekről és italokról gondoskodott a Rendezőség.



### MŰSOR:

**IBOLYKA** Vigjáték 1 felvonásban  
Irta: Dezső József.

#### Személyek:

Baróti Elemér	—	—	—	—	Sümegei Ferenc úr
Malvin, neje	—	—	—	—	Id. Novák Mariska k. a.
Turokyné, Malvin anyja	—	—	—	—	Tulok Eszti k. a.
Böngér, könyvkiadó	—	—	—	—	Porkoláb Gyula úr
Benke, napidíjas	—	—	—	—	Kulcsár Lajos úr
Lina szobaleány	—	—	—	—	Id. Gergál Mariska k. a.



**BOLDOG HÁZASELET**

Vigjáték 1 felvonásban.

Irta: Dezső József.

#### Személyek:

Kérdi Károly, tanár	—	—	—	—	Németh Vilmos úr
Vilma, a felesége	—	—	—	—	Novák Katica k. a.
Magda, Vilma nővére	—	—	—	—	Ifj. Gergál Mariska k. a.
Sipos Géza, orvosjelölt	—	—	—	—	Németh Ferenc úr
Bandika } Kérdi gyermekei	—	—	—	—	Sebők Sanyi
Sárka }	—	—	—	—	Egyed Rozika
Örzse, szakácsné	—	—	—	—	Kulcsár Juliska k. a.
Rozi szobaleány	—	—	—	—	Ifj. Novák Mariska k. a.

Felülfizetéseket — tekintettel a nemes célra — köszönettel fogadunk.

Zsm. Tkp. R.-t. könyvny. Zalaegerszeg

*A kis gyülekezet kulturális életének bizonyítéka a százéves plakát*

- 1921. február 2.

Az 1905-ben alakult, éveken át áldásos tevékenységet végző Nőegylet munkájáról az 1912-ben történt harmóniumvásárlás óta nincs adatunk. Valószínű, a világháború idején is vállaltak jótékonyági szerepet a gyülekezet asszonyai és lányai. Az viszont biztos, hogy 1921 januárjában a nőegylet újjáalakult, és hamarosan nemcsak Barlahidán, hanem a szomszédos falvakban is demonstrálta létezését. Kultúra iránti vonzalmát az 1921. február 2-án tartott műkedvelő előadása, igényességét a nyomdai úton előállított meghívó jelzi.

A harangozással kapcsolatban további 3 bejegyzés érdemel figyelmet és szó szerinti idézést, amely jól tükrözi az időközben bekövetkezett pénzromlás mértékét is:

1) 1921. február 13.

2) „*A harangozó évi fizetését 30 K-ban határozta meg. – A harangozó ezt tudomásul vette.*”<sup>81</sup>

3) 1921. május 22.

„*A gondnok jelenti, hogy ez idő szerint nincs harangozója a gyülekezetnek, tehát erről gondoskodni kell! – Mire a tanító nőcselédje, Tóth Juli, ajánlkozott évi 50 K-ért elvállalni e tisztséget, amit a közgyűlés egyhangúlag elfogadott. A gyülekezet egyszersmind minden év. halott harangozásáért 2 K-t szavazott meg neki.*”<sup>82</sup>

4) 1924. január 4.

A tanítónál cselédeskedő Tóth Juli „... *havi 1500 K-ért vállalta el a harangozást.*”<sup>83</sup>

Az anya -és leánygyülekezetének 20-as évek elején fennálló kapcsolatáról a jegyzőkönyvi iratokból csupán azt tudjuk, hogy az 1924. május 24-én tartott közgyűlésen Kovács Mihály lelkész kérte a gyülekezeti tagokat, hogy a pusztaszentlászlói templom lépcsőjének megújításához tehetségük szerint járuljanak hozzá faanyaggal.

---

81 Bh. kh. 6. pontja (a). 1921. február 13.

82 Bh. kh. 3. pontja (b). 1921. május 22.

83 Bh. kh. 6. pontja (c). 1924. január 4.

A „napenkénti megtérést” biztosító lelki, gyülekezeti életről nem adnak a jegyzőkönyvek tájékoztatást. Az 1924. szeptember 28-án Brenn Zoltán felügyelő elnökölete alatt tartott közgyűlés jegyzőkönyvéből azonban számos, a gyülekezeti élet pezsdítésére vonatkozó indítvány, illetve felkérés hangzott el. Többek között a *„felügyelő szükségesnek tartja, hogy a gyülekezet kebelében, főleg az ifjúság bevonásával, nagyobb fokú belmissiói tevékenység fejtsék ki; vallásos összejövetelek és egyéb előadások rendezése által és, hogy erre a célra a tanterem, mely egyszersmint imaterem, álljon szabad rendelkezésre más megfelelő helyiség hiányában... Felkéri a tanító urat, hogy a belmissiói tevékenységet szervezze, irányítsa és vezesse.*

*A közgyűlés a felügyelő indítványát egyhangú lelkesedéssel fogadta, kívánatosnak és üdvösnek tartja az egyháztársadalmi tevékenységnek fokozottabb mértékben való kifejtését.”*

Az elkövetkező évek eseményei tanúsítják a felügyelői indítvány időszerűségét, de azt is, hogy – ha az ösöktől örökölt vallásos buzgóság néha lanyhult is – nem maradt el a naponkénti megtérés, és vallásukhoz hű, tette kész hívek alkották ezt a pásztorától távol, más vallású környezetben élő, „*evangélikus sziget*”-ként emlegetett kicsi gyülekezetet.

Az 1925. szeptember 6-án kelt közgyűlési jegyzőkönyv örömteli eseményt rögzít:

*„...Németh János zágorhidai egyháztag fia, Elek fogságból való szerencsés hazajövele emlékére f. é. május 5-én 100 ezer korona alapítványt tett.”* A közgyűlés a szíves adományért hálás köszönetet mond.”<sup>84</sup>

Kovács Mihály lelkész 1925. november 15-én lemondott állásáról és szülőfalujába, Nagymórichidára távozott. Őt az 1925 decemberében, fiatalon Pusztaszentlászlóra került Schrantz Zoltán követte, akinek nagy buzgalommal végzett szolgálatát 1944 tavaszán bekövetkezett halála szakította félbe. Tevékeny részese volt a barlahidai missziói kör megalakításának. Annak megalakulása (1933) után a gyülekezettel való kapcsolata adminisztratív jellegűvé vált, mert a gyülekezet lelki gondozása a mindenkori segédlelkész feladata lett.

Az 1926-os év a leánygyülekezetet közvetlenebbül érintő változást is hozott. Szeptember 1-től Németh Vilmos, a gyülekezet köztisztviselőtanítója 41 évi szolgálat – benne 26 év Barlahidán végzett eredményes és buzgó lévita-tanítói tevékenység – után nyugállományba ment. Nyugdíjba vonulása után a tanítói hivatal az „apáról a fiúra szállt”, mert helyére – az 1926. október 18-án tartott közgyűlésen – egyhangú döntéssel fiát, Németh István okleveles tanítót választották. Beiktatását november 7-én végezte Schrantz Zoltán lelkész.

84 Bh. gykj.1925. szeptember 6.

A fiatal tanító számára az 1927. év is felejthetetlen eseményt hozott. A pusztaszentlászlói házassági anyakönyv 2. szám alatt olvasható bejegyzése szerint ugyanis február 20-án, a 23 éves Németh István és a 19 éves Novák Erzsébet házasságot kötött. Eskető lelkészük Schrantz Zoltán volt.



1927. Németh István és Novák Erzsébet esküvői képe  
(Archív felvétel)

Németh István 1948-ig, az egyházi iskolák államosításáig volt a gyülekezet tanítója. Schrantz Zoltán lelkészhez hasonlóan ő is részese volt azoknak az eseményeknek, amelyek Barlahida missziói központtá válásához, a leányegyház missziói gyülekezetté növekedéséhez, s ezzel valójában a gyülekezet önállósulásához vezettek még akkor is, ha ez jogilag csak 1959-ben következett be.

Mind a lelkész, mind a tanító személyében bekövetkezett változás – a választások előkészítése és lebonyolítása, a beiktatások ünnepélyes alkalmai – mozgalmassá tették a gyülekezeti életet. Az egyházközség székhelyén épülő parókia építésében való részvétel pedig szorosabbá tette az anya -és leánygyülekezet közötti kapcsolatot.

A barlahidaiak részt vállaltak a lelkészlakás építésében a készpénz kiadások 1/8-ad része arányában. Az erre vonatkozó döntést az 1927. január 31-én kelt jegyzőkönyv 5. pontjában így maradt az utókorra:

*„Hosszas és minden részletre kiterjedő vita után Novák Sándor egyháztag azt az indítványt terjeszti elő, hogy méltányolva a pusztaszentlászlói gyülekezetnek önként magára vállalt kocsifuvar és gyalognapszám szolgáltatását, ajánlja fel a barlahidai gyülekezet a költségek 1/8-ad részének viselését, de úgy, hogy a természetben teljesített kocsifuvar és gyalognapszám a kiadásokba ne számíttassanak.*

*A gyülekezeti közgyűlés több egyháztagnak ismételt hozzájárulása után az indítványt elfogadja és kimondja, hogy: a pusztaszentlászlói új lelkészlak építése és későbbi tataroztatási költségeinek fedezéséhez 1/8 rész arányában hozzájárul, úgy azonban, hogy a pusztaszentlászlói hívek által természetben teljesített kocsi-fuvarok és gyalognapszámok fel ne számíttassanak, hanem kizárólag a készpénz kiadások osztassanak el aránylagosan.*”<sup>85</sup>

A gyülekezet a pusztaszentlászlói parókia építésre felajánlott készpénzt három részletben kívánja átadni:

- a) az első 400 pengőt 1927 decemberében,
- b) a második 400 pengőt az építkezés megkezdésekor,
- c) a még ezután járó összeget az építkezés befejezésekor.<sup>86</sup>

*1927. június 12. „Ifjabb Novák Károly egyháztagnak indítványozza, hogy a múltban szép eredménnyel működő nőegylet ismét alakuljon meg. Nagyt. Lelkész úr a gyülekezeti tagokkal egyetértve felszólítja Németh István ev. tanítót, hogy a nőegyletet ismét alakítsa meg.*”<sup>87</sup>

Még ugyanezen év december 30-án döntött az egyházközség közgyűlése arról, hogy az egyházi adózásnál eddig alapul szolgáló házadókat, – mivel abból aránytalanságok következtek – a jövőben ne vegyék figyelembe, és csak a földadóra, valamint személyre alapozva vessék ki.

1929. december 1-jén három olyan határozatot hozott a leánygyülekezet közgyűlése, amely a másvallásúakat is érintette:

- a) a gyülekezet idegen vallású halott harangoztatása esetén „haranghasználat” címén 1 pengőt kér,
- b) a harangozónak mind az evangélikus, mind a másvallású halott harangozásáért 1 pengő fizetendő,
- c) idegen vallású, ismétlő iskolai tanulók után 2 pengő a taníttatási díj.

Egyébként a gyülekezet másvallásúak iránti toleranciáját jelzi, hogy a rómkat. egyház kérésére az iskola épületében lévő tanácstermet hittantanítás céljára átengedte.



85 Bh. gykj. 1927. január 31. (5. pont)

86 Pusztaszentlászlón, a székhelyközségben a parókia elkészült. Ünnepélyes felavatását 1928. november 11-én végezte az esperes megbízásából Nagy István zalaistvándi lelkész. Tervezője Pál Miklós erdőmérnök és Trájer János építész. Utóbbi volt a kivitelező is.

87 Bh. gykj. 1927. június 12. (4. pont)



## BELMISSZIÓI MUNKA ZALA MEGYÉBEN

Hazánkban a történelmi kereszt(y)én egyházak közül az evangélikus egyház a legkisebb. Hívei a területi megoszlást tekintve – elenyésző kivétellel – kisebbségben is élnek. A kisebbségi lét helyenként – ez különösképpen vonatkozik a Göcsej-i tájegység és az attól D-re eső, Szepetnek-Nagykanizsa vonaláig terjedő területen élő evangélikus lakosokra – kifejezetten szórvány jelleget ölt. Ezt tükrözte a két világháború időszaka is. Csupán Zalaegerszeg városa (1902-től) és Pusztaszentlászló törte meg ezt az evangélikus szempontból idegen környezetet, s Barlahida leánygyülekezete állt végvárként Göcsej központjában. A kisebbségi, de főképpen a szórványsors, a más vallású, idegen környezetben való megmaradás, a tradíció megtartása és továbbadása, a keskeny úton való haladás ilyen körülmények közötti vállalása csak valami erős, ősoktól örökölt, az ő hitbeni megpróbáltatásait ismerő és átélni tudó, néha makacsságig menő vallásos buzgalommal párosulva tartható fenn. Ezek nélkül esély sincs a fennmaradásra.

A gyülekezet 1900-as évek eleji történetének bemutatásából – a zalaegerszegi missziói lelkészi állás megszervezése kapcsán – már ismeretes, hogy a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület Missziói Bizottsága felfigyelt a szórványban élő zalai evangélikusokra, és foglalkozni kívánt helyzetükkel. Missziói központként akkor Zalaegerszeg mellett Alsólendva került előtérbe.<sup>88</sup> Az első világháborút követő évtizedekben azonban részben a politikai változások, részben a – különösen a 30-as években – Zalában felerősödő idegen felekezeti hatások szükségessé tették a zalai végeken élő evangélikusok hitéletének szervezettebb biztosítását.<sup>89</sup> Ekkor, ebben jutott fontos szerephez Barlahida.

A helyzet komolyságát jelzi, hogy a Kemenesaljai<sup>90</sup> Ág. Hitv. Evangélikus Egyházmegye – amelyhez Zala megyéből Pusztaszentlászló, Zalaegerszeg és Zala-istvánd anyagyülekezete, valamint Barlahida és Zalaszentgrót leánygyülekezete, továbbá szórványaik tartoztak – az 1931. évi július hó 1-jén Celldömölkön tartott rendes évi közgyűlésén részletesen tárgyalta a szórványsorsból fakadó veszélyes jelenségeket,<sup>91</sup> majd konkrétan kitért a barlahidai helyzetre is.<sup>92</sup>

88 Dunántúli Ev. Egyházkerület 1901. évi közgyűlésének jegyzőkönyve. (239. pont)

89 Esperesi jelentés, 1931. július 1. (18. pont)

90 Korábbi nevén „kemenesalji” egyházmegye.

91 Esperesi jelentés, 1931. július 1. (17. pont)

92 Esperesi jelentés, 1931. július 1. (18. pont)

Vitathatatlan, az evangélikus egyház szórványjellege, küzdelmei, sok gondolatébresztő jelenséget tárnak a helyzetét szemlélő elé. A Barlahidán és környékén élő evangélikusok viszonyainak megértéséhez jó példával szolgál a hozzá anyaggyülekezetén, egykori lelkészén és felügyelőjén keresztül kapcsolódó, a század első évtizedeiben még működő un. „szórványgyülekezet”. Ezt a nevet ugyan sem az egyházmegyei, sem az országos névtár nem tartalmazza, pontosan határolt területe sem volt, mégis létezett. Megalakulásának fontosságát a gyülekezetüktől távol élő evangélikus hívek lelki gondozása, és egyházunk számára való megtartása tette szükségessé, fennállását pedig azoknak a buzgósága, áldozatkészsége biztosította, akik vigyázó szeretettel örködtek e szétszórta élő hívek felett.

Az előterjesztés név szerint közli a zalai „Szórványgyülekezetet” életre hívó, majd hosszú ideig lelki gondozását végző Böjtös János pusztaszentlászlói lelkész és Varga Gyula egykori kemenesalji esperes nevét, valamint legbuzgóbb patrónusai között a Sopron megyéből Zalába került Bakó családot és a Poroszországból származó Grunner család tagjait.

A szórványgyülekezet központja annak megalakulásától kezdve (1880) a nagykanizsai járásban fekvő Felsőrajk község volt, s istentiszteleti helyül a Bakó-család kúriájának ebédlője szolgált. Ott várta és látta vendégül meleg, hitrokoni szeretettel a házigazda, Bakó Gyula<sup>93</sup> a közelben és távolban lakó evangélikus hittestvéreket évente egyszer, rendszerint Úrnapján.

*„Aki ezen szórványistentiszteletek bármelyikén részt vett, az valóban az apostoli kor, az őskeresztyénség minden primitív egyszerűségük mellett is meghitt viszonyai közé, vagy a protestantizmus mártíromságának oly megrendítően szomorú, de a lélekbuzgóság által mégis oly gyönyörűséges keretei közé képzelhette magát, amikor az egyszerű földműves, a konvencióos cseléd kenyéradó gazdájával együtt hallgatta az Úr igéjét és együtt térdelt úrvacsoravételre az Úr színe elé.”*

Sok áldás származott ezekből mind az egyes hívek, mind az egyház életére: *„Mert míg egyfelől a szegényebb sorsú híveinkre nézve a gyülekezeti élettől való nagy távolság a szórványistentisztelet egyetlen és kizárólagos alkalommá vált, hogy vallását ki-ki az ő hite szerint gyakorolja és úrvacsorában részesüljön, másfelől kedves és nélkülözhetetlen találkozások voltak azok összes hitfeleink számára a hitsorszi ragaszkodás, az evangélikus szolidaritás felkeltése és ápolása*

93 Bakó Gyula (1848-1923). Életről Nagy István: Az én házam az imádkozásnak háza címmel a Harangszó 1923. június 3-ai számában és Payr Sándor: A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története című művének I. kötetében (1924) olvashatunk.

*céljából. Sőt a híveink között sokszor nagyobb számban megjelenő katolikusok előtt nemcsak feltétlen emlékké vált az evangélikus istentiszteleten való részvétel, hanem egyházunk megismerésére és megbecsültetésére is kihatással volt, annak nem egy jó barátot szerzett.”<sup>94</sup>*

Az első világháború befejezése utáni években még viszonylag nagy számban voltak az evangélikus hívek, és olyan nagy volt lelkesedésük, hogy a központibb fekvésű Pacsa tanácstermében tartották istentiszteleteiket. A szórványgyülekezetnek volt állandó pénztára, sőt alapítványa is. Bevételei a szórványban élő hívek adományai voltak.

### **Barlahida és a környező szórványok ügye**

1921-ben Kapi Béla püspök is meglátogatta a „szórványgyülekezetet”, és Grunner Károly felügyelő házában istentiszteletet tartott. A 20-as évek kezdetére azonban az „alapító”, összefogásukat biztosító, hitbuzgó tagjai elhunytak. A fiatalabbak közül többen más hivatáskörbe kerültek, más vidékre távoztak, vagy a szórványsors nehézségeit tovább nem vállalva, asszimilálódtak. A még megmaradtaknak pedig – elszórtságuk és a gyülekezetüktől való nagy távolság miatt – csak ritkán adódott lehetőség vallásuk gyakorlására, hitük közösségben való megerősítésére. Pacsán 1931-ben még volt szórványistentisztelet!

Ebből, valamint az ehhez hasonló esetekből levont következtetések alapján került az egyházmegyei közgyűlés napirendjébe Barlahida és a környező szórványok ügye 1931 nyarán. A kialakult helyzetből fakadó veszélyeket jól jelzi Moltórisz János esperesi előterjesztése:

*„...Barlahidán az evangélikus iskolában a mi gyermekeink száma egyre jobban apad, míg a katolikus gyermekek száma mind jobban növekedik, úgy, hogy néhány év múlva alig marad ebben az iskolában evangélikus tanuló. A tanfelügyelőség máris foglalkozik azzal a gondolattal, hogy az iskolát átminősíti katolikus iskolává. Barlahida környékén, a szórványokban ... – az anyagyülekezettől való nagy távolság miatt – lelki gondozásban egyáltalában nem részesülhetnek híveink, és ha valami megoldást nem keresünk, híveink teljesen eltűnnek innen. Feltétlenül szükség van arra, hogy Barlahidán megszerveztessék egy missziói segédlelkészi állás, melynek fenntartását az egyházmegye kell, hogy biztosítsa.”<sup>95</sup>*

---

94 U.a.

95 Esperesi jelentés, 1931. július 1. (18. pont)

Ebből a belső feszültségektől terhelt időből származik egy Payr Sándor által közzétett levél, amelyben Sztrókay Lajos győri tanár – 1931 őszén – ezt a „színes” képet írta Barlahidáról: *„Reggel 7 óra. Az augusztusvégi levegő nyirkosan üli meg a gyepet. A pusztaszentlászlói evang. lelkész lak udvarán türelmetlenül kapál a könnyű kocsiba fogott két ló. Bakó Béla gyülekezeti felügyelővel Barlahidára megyünk. Schrantz Zoltán lelkész már előző napon elment Barlahidára, ahol temetést kell végeznie. Egymás után marad el mellettünk Söjtör, Tófej, Hencsepuszta, Zalatárnok, Zágorhida. Két és fél órai erős hajtás után érkezünk a hepe-hupás, gics-göcsös, erdős Göcsejbe. Zalaegerszegtől délnyugatra 40 kilométernyire, a vasútállomástól 28 kilométernyire, Cserta meg a Salomfa patak egybefolyásánál lévő Barlahidára, vagy ahogy régebben nevezték, Bollahidára, abba a csinos kis községbe, hol a magyar evang. egyház egyik végvára, egy kis evang. sziget, a pusztaszentlászlói anyaegyház kebelébe tartozó barlahidai leányegyház él”.*

A színes kép nem feledtetheti a komor valóságot, Sztrókay mást is látott. Payr szavait idézve: *„Már Sztrókay tanár is felhívta a figyelmet a komoly veszélyre, mely e göcseji községet fenyegeti.”*<sup>96</sup>

Az egyházmegye nem tétlenkedett. Az egyházkerület is gyorsan cselekedett.

### **Az alakuló új missziói kör**

Az egyházmegyei közgyűlés felterjesztést intézett az egyházkerülethez a barlahidai missziói segédlelkészi állás megszervezése tárgyában, amelyhez az egyházkerület már elvi hozzájárulását adta. A feladat megoldása azonban több oldalról is nehézséget vetett fel, amelyek az 1932. évi június 29-én Celldömölkön tartott évi rendes közgyűlésen kerültek megfogalmazásra és megoldásuk az egyházmegyére hárult. Ehhez ki kell dolgozni a kiküldendő missziói segédlelkész munkakörét, dönteni kell javadalmazásáról, elhelyezéséről, az anyagyülekezethez és a parochus lelkészhez való viszonyáról, valamint olyan területi átszervezésről, amellyel a missziói állás létrehozásának célja legjobban elérhető az anyagyülekezet és Zalaegerszeg sérelme nélkül.

*„Szükség lenne egyes szórványhelyeknek és fiókgyülekezeteknek Barlahidához való csatolására, hogy ezekkel megerősíthető legyen Barlahida, mely egyházilag csak az esetben szakítható el anyagyülekezetétől, ha az anyagilag amúgy is erőtlenné Pusztaszentlászló kártalanítást kapna.”*<sup>97</sup>

96 Payr Sándor 1934. 90. p.

97 Esperesi jelentés, 1932. június 29. (14. pont)

A szervezeti, egyházjogi kérdésekről ezen a közgyűlésen nem döntöttek, de határoztak arról, hogy egy missziói lelkületű személyt küldenek Barlahidára, aki ahhoz a legszükségesebbet, a lelki alapot megteremti. Addig is, amíg az ilyen elhívatottsággal rendelkező lelkész kiküldése nem történik meg „a mindenkori esperességi segédlelkész szolgálati helye időnként Barlahida lesz, feltéve, hogy Barlahida legalább az útiköltséget megtéríti. Javadalmazását egyfelől a segédlelkészi és segédlelkésztartási kongrua, továbbá az ezen állás fenntartására begyűlő megajánlások fogják fedezni. Az így kiküldendő esperességi segédlelkész megbízatása a szervezési kérdések megoldása és az állandó segédlelkész munkába állásának, elindulásának lehetővé tétele.”<sup>98</sup>

A gyors döntés szükségességét jelzi a gyülekezet lélekszámának fogyása, ami a gyermeklétszám alakulását nézve ijesztő képet mutat. Amíg az 1927/28-as tanévben 15-tel több volt az evangélikus gyermekek száma, mint a katolikusoké, addig az 1931/32-es tanévben ez az arány teljesen megfordult: 15-tel haladta meg a katolikus gyermekek száma az evangélikusokét.



---

98 Ehm. jegyzőkönyv. 1932. június 29.

## MISSZIÓI KÖZPONT, LELKÉSZ ÉS TEMPLOM BARLAHIDÁN

Az egyházi felsőbbség a Barlahidán felállított segédlelkészi állás betöltésére Balogh István<sup>99</sup> segédlelkészt küldte ki, és egyidejűleg megbízta a „Barlahida és környéke missziói kör” megszervezésével. A fiatal lelkész nagy buzgalommal kezdte és végezte munkáját, de csak rövid ideig. Még 1932-ben Pápára került.

A falu és a környék evangélikusainak élete ezzel jelentősen megváltozott. *„Barlahida ugyanis 1932-ben a megszervezendő missziói kör központja lett. Leánygyülekezeti státusból missziói gyülekezeti státuszba került. A faluba lelkész költözött. A missziói körhöz több fiókgyülekezet, illetve szórvány csatlakozott Pusztaszentlászlóról és Zalaegerszegről. Egyházzogi szempontból azonban mind Barlahida, mind a csatlakozó szórványok korábbi anyagyülekezetük kebelében maradtak, de lelki gondozásuk Barlahidáról történt. Így az önállóság a lelki gondozás, a háztartás (a lelkészi állás fenntartása) a hivatali adminisztráció vonatkozásában állott fenn. A lelkész az egyházmegyétől segédlelkészi fizetést kapott, a lelkészi állás fenntartását azonban a missziói körhöz tartozók közösen vállalták.*

*Ezzel, egyrésztől gazdagabb, eddig még meg nem adatott vallásos élet meg tapasztalásának lehetősége tárult az eddig pásztorától távol élő gyülekezet igére szomjazó tagjai elé, másrésztől újabb anyagi teher súlya rakódott a gazdasági világválság miatt igen nehéz körülmények között élő családokra a lelkészi állás fenntartása következtében.”*<sup>100</sup>

Ezek tudatában a gyülekezet is nagy lelkesedéssel látott a szervezéshez. Biztosította az önálló segédlelkész ellátását, és kapcsolatba lépett a szentlászlói gyülekezettel a közös tehervállalás csökkentése, valamint a szórványok beszerzése ügyében.

Mindezekről az 1932. július 31-én – alig több mint egy hónappal az egyházmegyei közgyűlés után – megtartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvében a következők olvashatók:

*„3. Tisztelendő Balogh István segédlelkész úr beszámol a missziói segédlelkészi állás költségeinek fedezésére szolgáló gyűjtés eredményéről. Örömmel álla-*

<sup>99</sup> Balogh István (1906-1980) Sok helyen szolgált segédlelkészként. A világháború idején - négy éven át - a visszakértült Vend-vidék papja Alsómarácon. Hosszabb ideig gondozta a Tab környéki gyülekezeteket. 1965 és 1980 között Nagyszokoly lelkésze volt, de elvállalta a tolnanémedi gyülekezet vezetését is.

<sup>100</sup> Jáni János 2005a. 293. p.

*pítja meg, hogy a segédlelkészi ellátásra szükséges fedezet – mely hozzávetőleges számítás szerint 35 q, azaz 3.500 kg búzát tesz ki – összegyűlt. Elismeréssel adózik, úgy a szórványok, valamint a barlahidai gyülekezet áldozatkészségéért.*

*Utána Nagyságos dr. vitéz Hunyadi László szolgabíró úr vázolja a missziói segédlelkészi állás megszervezésének és fenntartásának lehetőségét. Rámutat a megszervezés nagy jelentőségére és szükségességére, de ugyanakkor vázolja a megszervezés nehézségét és buzdítja a híveket az akadályok leküzdésére.*

*Tekintettel arra, hogy az egyházközség a missziói segédlelkészi állás megszervezésével újabb terhet vállal magára, s hogy ezen teher a gyülekezet számára könnyebb legyen azt az indítványt teszi, hogy a közgyűlés kérje a pusztaszentlászlói gyülekezettől: az egyh. ker., egyhm.-i és nyugdíjjárulék 1/3 részben való hozzájárulását – amennyiben lehetséges – ¼-ére csökkentse. A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadta és elhatározta annak jegyzőkönyvileg való kérését.”<sup>101</sup>*

*„4. Dr. vitéz Hunyadi László szolgabíró úr előterjeszti a missziói segédlelkészi állásra szükséges mindenkori fedezet előteremtésének lehetőségét. Két indítványt tesz:*

- a) továbbra is gyűjtés alapján kell összehozni a szükségletet;*
- b) a szórványok megajánlásán kívüli szükséglet, a gabonamennyiség, az egyházi adóval vettessék ki.*

*A közgyűlés az indítvány b) pontját fogadta el és határozatilag kimondta – mindaddig, amíg az egyházmegye a missziói segédlelkész fizetését vállalja, mindaddig, amíg a pusztaszentlászlói lelkész úr híványbeli személyes járandóságáról a missziói segédlelkész javára lemond, és mindaddig, amíg a barlahidai evangélikusok száma, és ezzel a vagyoni állapot lényegesen nem csökken – a missziói segédlelkész úr ellátását biztosítja oly módon, hogy a missziói segédlelkész ellátására szükséges gabonát ebben az évben – 1932. szept. 1-től 1933. szept. 1-ig – a gyülekezet az önkéntes adakozásból fedezi, a jövőben pedig, amíg a jelenlegi állapot tart – vagyis amíg a szórványok jogilag Barlahidához nem tartoznak – a szórványok által adott adományon kívüli szükséglet az egyházi adózásnál alapul szolgáló adóalapra és személyre vettetik ki és a kivetett gabonát a gondnok minden év szeptember első felében szedi be.”<sup>102</sup>*

*A közgyűlés a segédlelkészi lakását egy lakószobában és egy előszobában alapította meg, és vállalta annak bútorozását és karbantartását. Ilyen hiányában*

101 Bh. gykj. 1932. július 31. (3. pont)

102 Bh. gykj. 1932. július 31. (4. pont)

azonban – Németh István tanító által éléskamrául használt, és általa felajánlott – a régi iskolaterem feléből alakították ki a szükséges lakást.

A közgyűlés további fontos döntések mellett szórványügyben is határozott. Miután Nagy Miklós zalaegerszegi lelkész átiratából a hívek előtt hivatalosan is nyilvánvalóvá vált, hogy a zalaegerszegi anyagyülekezet Barlahidához közelebb fekvő szórványai hajlandók lennének a Barlahidai Missziói Körhöz tartozni – Balogh István segédlelkész előterjesztésére – egyhangú határozat született az érintett szórványokra vonatkozó átcsatolási kérelem elkészítésének szükségességéről. A szervezeti változással járó átcsatoláshoz való hozzájárulási kérelemben Szilvág, Apáti-puszta, Kustánszeg, Parasza, Kislengyel, Vargaszeg, Paizsszeg, Barabászeg, Győrfiszeg, Majosfa, Iborfia, Petrikeresztúr, Lickó-Vadamos, Ormándlak és Nagylengyel neve szerepelt.

Az 1932. augusztus 28-án tartott közgyűlésen választotta meg a gyülekezet első, önálló felügyelőjét dr. vitéz Hunyadi László szolgabíró személyében, akit 1933. június 18-án – ünnepi istentisztelet keretében – iktatott hivatalába Molitórisz János esperes.

Koltai Vidos Dénes egyházmegyei felügyelő a gyülekezeti felügyelő beiktatását követő díszközgyűlésen elhangzott beszédében kifejezésre juttatta, hogy „a kemenesalji evangélikus egyházmegye féltő gonddal tekint Barlahidára, s tudatában van annak, hogy ez a kis „végvár” fontos egyházi erősség, amelynek fenntartására, erősítésére az egyházmegyének mindig nagy gondja lesz.

Dr. vitéz Hunyadi László beköszöntő beszédnek középpontjában két gondolat állt:

*„Kéri az egyházmegye vezetését, jöjjenek a gyülekezetbe s ... lelkipásztori munkájuk alapján, erősítsék hitünket. Éreztesék meg, hogy az idegen vallásúak tengerében Barlahida nem áll egyedül, mert életére örökös szemek vigyáznak.*

*Kéri, azután a felsőbbiséget arra, hogy teremtsenek a gyülekezet számára olyan önállóbb életformát, melynek keretén belül fejlődésük jövőjének tágabb lehetőségét láthatják.”<sup>103</sup>*

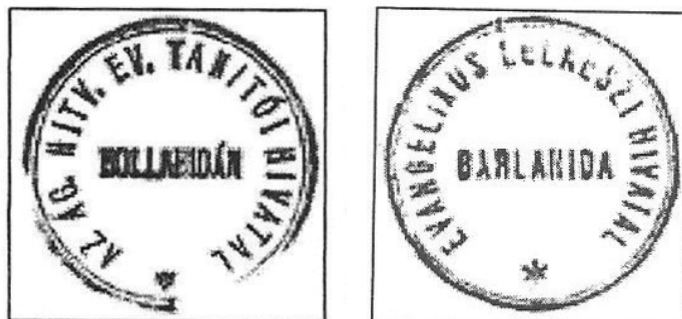
Ekkor – az 1932 decemberében Pápára került Balogh István helyett – már Jakus Imre töltötte be a missziói segédlelkészi állást. Munkáját mindvégig tevékenyen segítette Schranz Zoltán pusztaszentlászlói, Nagy Miklós zalaegerszegi lelkész és Nagy István zalaistvándi lelkész, espereshelyettes.

---

103 Bh. Ünnepi gyülekezeti közgyűlés (1933. június 18.)



A missziói kör az 1933. augusztus 9-én Nagy István zalaistvándi lelkész – mint egyházmegyei kiküldött – elnökletével megtartott közgyűlésen vált véglegessé. Ez a tervezettől némileg eltért.



*A tanítói és a lelkészi hivatal pecsétje*

*„Barlahidához került a pusztaszentlászlói anyagyülekezettől Zágorhida, Nova, Zalatárnok és Szentkozmadombja, a zalaegerszegi anyagyülekezettől pedig Barabásszeg, Gombosszeg, Pajzsszeg, Kustánszeg, Kislengyel, Vargaszeg, Vörösszeg, Győrfiszeg, Petrikeresztúr, Iborfia, Csonkahegyhát, Szilvág, Németfalu, Lickó és Vadamos.”<sup>104</sup>*

A barlahidai missziói központtal megalakult lelkészi állás fenntartását a szórványok közösen vállalták. Tekintettel arra, hogy a zalaegerszegi gyülekezettől csatlakozó szórványhelyek adózási gyakorlata és adókötelezettségének mértéke eltért a pusztaszentlászlóitól – így a barlahidaitól és a pusztaszentlászlóitól ide csatlakozó szórványhelyekétől is – ezért a csatlakozás feltételéül a következőket szabta meg a közgyűlés:

*„1.a) A zalaegerszegi gyülekezet csatlakozott szórványai ugyanazon adókulcs mellett, ugyanazon összegeket fizessék, mint amit évről-évre Zalaegerszegre fizetnének. Úgy azonban, hogy a kivetett készpénz járulék bűzára számittassék át és természetben szedessék be.*

*1.b) Szükséges külön szórványgondnok választása, aki a befolyt összegeket külön kezeli s azokról pontos számadást vezet.*

104 Jáni János 2005a. 293. p.

1.c) A segédlelkész Barabásszegen 6 ízben, Kustánszegen 6 ízben tartozik ünnepnapon istentiszteletet tartani. Azon kívül 10-12 esetben az iskolás gyermekek hitoktatására is köteles elmenni.

1.d) Amennyiben a gabona ára oly magasra szállna fel, hogy a szórvány részére fizetett összeg a 10 q búza árának meg nem felelne a szórvány köteles legalább 10 q búzát fizetni és a segédlelkész kiszállási fuvardíjáról gondoskodni.

2.) Kötelezi magát a barlahidai gyülekezet, hogy a pusztaszentlászlói gyülekezettel közösen viselt egyházi közterhektől reá eső részt a jövőben is megfizeti.

3.) Amennyiben a barlahidai gyülekezet templomot, iskolát, vagy tanítólakást építene, az építés terheire nem kötelezheti az egerszegi gyülekezet szórványhíveit hozzájárulásra, legfeljebb adományokat fogad el.

4.) Kötelezi magát a barlahidai gyülekezet, hogy a pusztaszentlászlói lelkésznek híványszerű járulékait ezentúl is kiveti és beszedi, s amennyiben a lelkész úr innen származó javadalmát a segédlelkészi állás fenntartására adományozza azt kizárólag a segédlelkész ellátására fordítja.

5.) A barlahidai gyülekezet tudomásul veszi, hogy, úgy a zalaegerszegi gyülekezettől ide csatlakozott szórványhelyek, valamint a barlahidai leánygyülekezet szórványai jogilag továbbra is az eddig is illetékes gyülekezethez tartoznak. ”<sup>105</sup>

A missziói kör véglegesítése után a missziói lelkészi hivány a következőképpen alakult:

1. Lakás: egy szoba előszobával, bútorozva.
2. Takarítás, fűtés, világítás, mosás.
3. Élelmezés napi négyszeri étkezéssel.
4. Karácsonyi, újévi, nagypénteki, húsvéti és pünkösd persely.
5. Stóla: esketésért és temetésért 3-3 pengő.  
Keresztelésért keresztanyáknaként 1-1 pengő.
6. Kápláni kongura a kerületi pénztárból.
7. Kiszállások fuvardíjáról a missziói kör gondoskodik.

A lelkész kötelessége a missziói kör lelki gondozása a közgyűlésen a közgyűlésen meghatározottak szerint.

---

105 Bh. gykj. 1933. augusztus 9.

Barlahidán már 1933-ban működött evangélikus ifjúsági egyesület. Ezt bizonyítja – egyebek mellett – Jakus Imre missziói segédlelkész 1933. március 9-én kelt levele, amelyben az egyházmegye esperesének kérésére a gyülekezetben lévő egyháztársadalmi egyesületekről a következőket közli:

*„Evangélikus Ifjúsági Egyesület. Székhelye: Barlahida.*

*Célja: vallásos életre való nevelés.*

*Elnöke: Jakus Imre ev. s. lelkész.*

*Énekkar az ifjúsági egyesület keretein belül.*

*Nőegylet szervezés alatt.”*

Az egyesület tevékenységének bizonyítéka az 1933-ban nagy áldozattal és személyes rohammunkával megépített Ifjúsági Otthon, amelyet a Dunántúli Luther Szövetség 100 P segéllyel méltányolt.

A régóta óhajtott épületet D. Kapi Béla püspök áldása után vette használatba a lelkes, fiatal nemzedék. Erről Jakus Imre így írt a Harangszó 1934. január 1-jén megjelent számában:

*„Egy év alatt sok dolog történt nálunk. Az ifjak álmokat álmodtak, és az öregek látásokat láttak. Az ifjak álma, a felépítendő ifjúsági ház, álmom helyett immár valósággá lett. Máról, holnapra összeadták híveim a 30.000 téglát, a tetőfa stb. anyagot. A pénzt pedig csodálatosan megadta az Úristen. Készen áll a 12 m hosszú, 6 m széles ifjúsági ház, nemcsak, hogy ifjúsági otthon legyen, hanem azért is, hogy körzeti ifjúsági evangelizáló konferenciák előtt megnyissa ajtaját. És mindez egy év alatt!*



*Evangélikus Ifjúsági Otthon (Ifjúsági Ház)  
(Archív fotó)*

*És az öregek is látásokat látnak. Az ifjúsági otthon felavatására lázas reménységgel várta ez a kis gyülekezet főpásztorát, a püspököt. Megérkezett. Ó, ti templomos, vasutas, nagy tömegű gyülekezetek, kik unjátok sokszor az egyházi élet nagy eseményeit, mint koldus a rongyos ruhát, ha láttátok volna ennek az árva népnek az örömét! Ha láttátok volna a lelkét, amint várta, várta, mint szomjú föld az esőt, hogy a főpásztor ajkáról rápermetezzen az igaz evangélium!*

*Az ünnep elmúlt, csak a kínzó vágy, a látások látása nem múlt el, fénylett a lelkekben, égett a szívek fenekén, aztán eljött a közgyűlés, vággyá érett a látás és ezekben a szavakban lett kijelentő mondattá: templomot akarunk! Házat, mi kevesen bár, az Úristennek. Nem adókvetéssel, önkéntes megajánlással.”<sup>106</sup>*

A püspöki látogatás is nagy hatással volt a gyülekezetre. Megindult a megajánlások sora. Az első 10.000 téglát Horváth Kálmán adta, aztán jött a második, a harmadik 10.000 téglás ajánlás, majd újabb kisebb-nagyok felajánlások következtek, köztük a teljes tetőfa szükségletet fedezők. Egy kispazda 100 pengőt ajánlott fel.

A templom megépítéséhez a legnagyobb összeget Döbrönte Gyula, Novák Ferenc, Gergály Lajos és Péteri Kálmán adták.<sup>107</sup>

Jakus Imre lelkész kijelentése szerint az ifjúsági ház építése csak próbatétele volt annak, hogy a gyülekezetnek lenne-e ereje egy templom megépítéséhez.

Sajnos, nemcsak örömteli események idézhetők fel ebből az évből, mert 1933-ban – a szépen induló lelki és fizikai építkezést a nagy áldozatok árán felépített iskola községi iskolává nyilvánítására indított erőszakos támadás zavarta meg, amelyet – „idegen, külső” hatásra – az állami felsőbbség is támogatott. Nem kis ügyről volt szó: az *imaházul is szolgáló evangélikus iskolát és tanítólakot* a község számára kellett volna átengedni. Ez azonban nem csak az ingatlan elvesztését jelentette volna!

A gyülekezet képviselői, mind az 1933. október 18-án e célból megjelent királyi tanfelügyelő, mind az 1933. november 19-én a gyülekezetet meglátogató D. Kapi Béla püspök előtt egyhangúlag kinyilvánították, hogy iskolájukat még abban az esetben sem adják át, ha az államsegélyt elveszítik. Az iskola evangélikus maradt!

Barlahidán ebben az időben 207 lutheránus élt, és 39 evangélikus gyermek „koptatta” az iskola padjait.<sup>108</sup>

106 Jakus Imre 1934a 4-5. p.

107 Vaska Miklós 2002. 63. p.

108 Evangélikus Névtár. 1933.

A döntés megértéséhez szükséges felidézni a királyi tanfelügyelő jelenlétében folytatott egyháztanácsi gyűlésről felvett jegyzőkönyvet:

*„Jelen voltak dr. vitéz Hunyadi László gyülekezeti felügyelő, Schrantz Zoltán ev. lelkész, dr. vitéz Barnabás István kir. tanfelügyelő, Jakus Imre ev. segédlelkész, Németh István ev. tanító, Péteri Kálmán gyülekezeti gondnok, Novák Lajos, Horváth Kálmán, Gergál Lajos, Döbröntey Gyula, Bödecs János, Császár Károly, Császár Sándor, Szalay István, Novák Károly, Novák Sándor, Hári Károly, Blaskovics István egyháztagok.*

*... Elnöklő felügyelő úr üdvözli a jelenlevőket, különösen pedig a megjelent Nagyságos kir. tanfelügyelő urat, akinek a gyűlés megnyitása után figyelmébe ajánlja a barlahidai ág.h.ev. gyülekezet különleges helyzetét, rámutatván arra, hogy a csekély számú, elszigetelten élő gyülekezet vallási életének az általa fenntartott iskola, amely egyúttal a gyülekezet imaházául is szolgál, központját és peremét képezi olyannyira, hogy annak megszüntetése a gyülekezetet létalapjában támadná meg, s annak teljes erkölcsi összeomlását vonhatná maga után.*

*Felkéri ezek után a kir. tanfelügyelő urat, hogy a tárgyat a szempontok figyelembevételével mellett ismertetni szíveskedjék.*

*A királyi Tanfelügyelő úr ezek után ismerteti a m. kir. vallás és közokt. Miniszter úr leiratát, amelyben az a barlahidai községi iskola felállítása, illetve a községben jelenleg működő ág. hitv. ev. és rk. felekezeti iskoláknak községi iskolákká való átszervezése tárgyában az előzetes tárgyalásokat elrendelte. Részletesen ismerteti a statisztikai adatokat, azt a következtetést vonja le, hogy az ág. hitv. ev. iskola elnéptelenedésnek van kitéve, és rámutatott arra, hogy ennek következtében a gyülekezetet az államsegély megvonása is fenyegeti. Felszólítja az egyháztanácsot, hogy e szempontok figyelembevételével mellett, illetve után foglaljon állást a tekintetben, hogy hajlandó-e a gyülekezet tulajdonát képező iskolaépületet és tanítói lakást a községi iskola céljaira átengedni, avagy ragaszkodik továbbra is a felekezeti iskola fenntartásához.*

*Többek hozzászólása után felügyelő úr a kérdést szavazás alá bocsátja, mire egyhangúlag hozatott az alábbi határozat:*

*Az egyháztanács közös akarattal elhatározza, hogy szép múltú és közmegelegedésre működő iskolánk fenntartásához még abban az esetben is ragaszkodik, ha a kormányhatóság a gyülekezet várakozása ellenére elrendelné a községi iskola felállítását. Az iskola épületét községi iskola céljára át nem engedi, annál kevésbé sem, mert ez által a gyülekezet imaházát is elvesztené és meg volna fosztva az istentisztelet tartásainak lehetőségétől.*

*Leszögezi az egyháztanács, hogy a községi iskola felállítását indokolatlannak és kívánatosnak nem tartja, mégpedig az alábbi okoknál fogva:*

- 1. A felállítása a község lakosságára nézve a mai súlyos gazdasági viszonyokkal arányban nem álló elviselhetetlen megterhelést jelentene, az ev. gyülekezet tagjai számára pedig valósággal katasztrófális hatással lenne, amennyiben a község adóalapjának több mint 75%-a az ev. lakosságra esik, s így előállna az a helyzet, hogy mindkét iskolának jóformán teljes terhét az ev. vallású lakosságnak kellene viselnie.*
- 2. Az egyháztanács tagadja, hogy az iskola elnéptelenedésnek volna kitéve, sőt ama reménységének ad kifejezést, hogy a tervbe vett ev. árvaház felépítése révén a tanköteles gyermekek száma rövidesen meg fog kétszereződni.*
- 3. A közel egy évszázad óta fennálló iskola hivatásának magaslatán állva a községnek és környékének erkölcsi és kulturális szükségleteit mindenkor közmegelegedésre, teljes sikerrel elégítette ki, még pedig felekezetre való tekintet nélkül és ezáltal a testvér egyházaknak is fel nem becsülhető szolgálatot végzett.*
- 4. Végül újból, nyomatékosan leszögezendő, hogy az iskola megszüntetése az ev. gyülekezet erkölcsi alapjait rendítené meg, s annak elsorvasztása jóvátehetetlen felekezeti sérelmet jelentene.*

*Mindezekre tekintettel az egyháztanács arra kéri a kormányhatóságot, hogy a község fenyegetett nyugalmának megóvása és a felekezetek harmóniájának biztosítása érdekében az egyedüli helyes megoldást választván a községi iskola felállításától tekintsen el. Ezzel szemben azonban a nemrég felállított r.k. felekezeti iskolának is adja meg az államsegélyt, amely megoldás úgy az államnak, mint a községnek a legkevesebb megterhelést jelentené.*

*Amennyiben ez bármely okból nem volna lehetséges, úgy az ev. gyülekezet ünnepelesen kijelenti, hogy a testvér felekezeteknek, mint a múltban, úgy a jövőben is, vallás különbözetre tekintet nélkül szeretettel bocsátja rendelkezésre iskoláját, és teljes mértékben biztosítja a rk. tanulók vallásoktatásának lehetőségét, és e célból az iskola épületében helyiségről gondoskodik.”*



## Templomot! Templomot!

A gyülekezet még abban az évben nagy célt tűzött maga elé: templomot akar építeni az Istennek. Ehhez megértő fülekre és az áldozatvállalásokat természetesnek tartó, önzetlen szívekre talált. Mind a szórványok, mind Barlahida népe nagy lelkesedéssel, hatalmas megajánlásokat tett a templomépítés megvalósításához. A nehéz helyzetben lévő hívektől gyűltek a pengők, de a pénz nem volt elég.



*A templom meg nem valósult távlati rajza  
(1934. Harangszó)<sup>109</sup>*

Jakus lelkész 1934 elején a Harangszóban „Templomot! Templomot!”<sup>110</sup> címmel egy felhívást tett közzé. Írásában az ország evangélikussága elé tárta Barlahidát, evangélikus gyülekezetének múltját és jelenét, fennmaradásának lehetséges útját, a közösség lelki életének gyakorlásához elengedhetetlennek tűnő templomépítés szükségességét. Teljes terjedelemben való közlésétől eltekintek, de a legfontosabbnak vélt részeket nem mellőzhetem, szó szerint idézem:

*„Érdekes hely. Érdekessé teszi az a tény, hogy ebben a falucskában él a göcseji vidék egyetlen evangélikus gyülekezete. Kicsiny gyülekezet, igaz, alig 200 lelkes, de hát a falunkban sem él több 500 embernél. Ez a 200 lélek is néma volt eddig. Nem beszéltetett magáról, élt, élt, évszázadok óta, magabazárta, félreverten, árvaságban, távol templomtól, lelkésztől, testvértől, mindentől ... Sokszor csodálkoztam azon, hogyan is maradhatott fenn ennyi ideig ez a mostoha sorsú, maroknyi sereg. Hogyan válhatott szigetté, végvárrá, világító toronnyá, amikor soha*

109 Harangszó: 1934. január 14. 18. p.

110 Jakus Imre 1934a 4-5. p.

*nem hallott más lélekzenét, csak a katolikus tenger végtelen morajlását. Hogyan állhatott ellent a viharoknak, mikor az útjelző torony, anyagyülekezetének temploma is olya messzi van. (A hegyeken át, ahol csak jó idő esetén vagy téli fagyban lehet közlekedni 22-25 km-re, az országút irányában 31 km-re.) Ilyen formán a gyülekezeti élet az iskola körül folyt. Nemcsak az abc-s tudományt, az igehirdetések üzeneteit is innen vitték magukkal a lelkek évtizedeken keresztül. Évente négyszer a lelkész is meglátogatta őket, hogy pásztori munkájával összefogja a kicsiny nyáját.*

*De nemcsak Barlahida temploma volt mindedig az ősi, közel százéves iskola, hanem a szórványterületé is. Azoké a soha nem emlegetett göcseji falucskáké, amelyekből az igehirdetés ritka alkalmakkor fekete ruhába öltözött hívők indultak el a nagy tanító tanításai felé. Viharban, sárban, hóban, fagyban 10-20 km-es utakat tettek meg a lélek zarándokai, hogy hallgassák az élet beszédeit az ősi iskola falai között.*

*Nem szabad nagy „tömegekre” gondolnunk. Körülbelül harminc falucskában éldegélnek szórványhíveink összesen talán 100-an. Egyik faluban él egy lélek, egy öreg néni, a másikban kettő, a harmadikban három, a legnagyobbban talán 5-6 család. Szám szerint kevés... Igen, talán 100 kicsiny mécses – evangélikus lélek – világít szerteszét a harminc falucskában, elzárva mindentől, ami testvéri szó, jóságos simogatás. Így volt ez eddig, de most Barlahida, ez a zúgó erdők közé rejtett kicsi falu nagy szóra készül.”*

A cikk további részéből megtudhatta az ország Harangszót olvasó evangélikussága, hogy egyházi vezetőink felismerték Barlahida végvárként való fenntartásának jelentőségét. Tudva azt, ha a „vár elesik”, elvesznek Göcsej kis szórványfalvainak evangélikusai is, mert az idegen tenger hullámai elsodorják őket. Egy éve ideküldött missziói lelkészként ennek megerősítésén munkálkodik. Erősödnek. Megvalósult az ifjak álma: rohamléptekkel ifjúsági ház épült. Az öregek „látásai” is valósággá válhatnak.

A felhívásnak szánt írás befejező gondolatait a következők szerint közölte Jakus lelkész olvasóival:

*„És megépítjük. Nem tenélküled, teveled együtt, kedves olvasóm, aki már adtál pár fillért bizonyosan a másik zalai kis sziget, a lenti-i gyülekezet számára is. Megépítjük. Ó, tudom bizonyosan, nemcsak a pénzzel, hanem az imádságoddal! Erre van szüksége 200 léleknek, messzi, messzi zúgó, végtelen erdők ölén, hogy az álmai, a látásai, amelyekre az Úr nyitogatja erre a szemeket – beteljesüljenek.*

*Testvér! Ne keresztezd az Úrnak útjait, hanem az imáddal, a garasaiddal mondjál áment az Isten terveire. És ő megáld érte.”*



A Harangszó is megszólalt, és a következőkkel bocsátotta útjára Barlahida lelkészének levelét:

*„A barlahidai kis gyülekezet templomépítési buzgalmán hittestvéri igaz örömmel örülünk. A kérő szót melegen ajánljuk híveink támogatásába. Adományokat elfogad és köszönettel nyugtáz a Harangszó.”*

A felhívás nem maradt pusztába kiáltott szó! Jöttek a megajánlások. Megnyíltak a szívek. Az ország minden részéből gyűltek az adományok. A Harangszó folyamatosan közölte az áldozatot vállalók nevét. Már álltak a falak, de a pénz nem volt elég.

Jakus Imre lelkész több hónapos gyűjtőútra indult. Távollétében Rónay Zoltán és Lehel László segédlelkészek végezték a lelkészi teendőket. Legtöbb útjára elkísérte Németh István tanító is, akinek a missziói gyülekezet szervezésében ugyancsak nagy érdemei voltak.

Jakus lelkész útja nem holmi hobbyból végzett kirándulás volt, hanem áldozatvállalás egy nemes ügy érdekében. Ez alatt nem gondoktól mentesen feszített egy luxuskocsi hátsó ülésén jegyzeteit vagy képes magazint lapozgatva, netán a rádiónak andalító zenéje és a légkondi lágy melege által elszenderedve, hanem lóháton ülve, vagy lovaskocsival rázatva magát, pokrócokkal bebugyolálva, az időjárás szeszélyeivel dacolva, valami leírhatatlan belső feszültségtől fűtve. Kövessük útját, de nem videofelvétel hang-és képanyagát figyelve, hanem egyházi újságunk, a Harangszó megsárgult lapjain megőrzött írása alapján!



1934. Ünnepélyes alapköelhelyezés. Középen, szemüvegben Jakus Imre lelkész, balján dr. Nagy Béla novai orvos, mellette Németh István tanító. Elöl a világos ruhás kislány Novák Rózsa, a ma 92 éves Hári Elekné, a fotó tulajdonosa.

Az egyháztörténeti és szociológiai jelentőséggel is bíró, irodalmi értékében is figyelemre méltó írás által – reménységem szerint – még jobban átérezhetjük azt a csodát, amelyhez Isten által kísért, kalandos utazása vezetett.

A templom alapkövének ünnepélyes elhelyezése 1934. október 1-jén volt, „hatalmas tömeg” jelenlétében. Igét hirdetett Molitorisz János és Szabó József lelkész.<sup>111</sup>

*„Kocsival a falvakon át ...”<sup>112</sup>*

*Öcs...Hegyek közé rejtett kicsinyke falu. Az este régen leszállt, itt ülök a tanító úr szobájában és mialatt odakünn havat kergetve füttyül a téli szél, íráshoz készülődöm. Hallgassátok meg ezt a gyónó beszédet.*

*Talán ott kezdem, hogy Isten kegyelméből tető alatt van a barlahidai evangélikus templom. Állnak a falak. Ég felé nyúló tornya büszkén hirdeti az evangélikus szívek együttdobogását. Ahogyan nőttek a falak, úgy fogyott a pénz is, és most Németh Istvánnal, a tanítónkkal együtt küzdünk a hóviharral és a széllel.*

*Az első állomás felé ...*

*12-ét írtunk 1935 januárjában. Barlahidát belepte a hó és a jó barlahidai atyámfiai meg-megcsóválják a fejüket: Nem lehet indulni, tisztelendő úr!*

*Aztán még egy-két könnyező szem, pár integetés, a sötét pej Alex prüszkölve indul a nagy útra. Megy az úton, megy az erdőben, megy a réteken át az első állomás: Zalaistvánd felé. Öreg este van, mire megérkezünk. De mi lesz holnap? 1200 pengős oltárvatás után szegény világban, szomorú magyarok közé száll majd a kérés. Lesz-e még visszhang? Olyan kicsinynek, olyan didergőnek, olyan törpének érzem magam e nagy kérdések előtt, csak az Úr nagy előttünk, és Ő minden. Ezen az estén az utolsó mondatom ez: Uram, tegyél csodát!*

*És csodát tesz az Úr ...*

*Gyűjtünk. Háznál- házra keressük a testvéri segítséget ... A gyűjtés végén örülni és sírni tudnánk a szorongásunk miatt. Miért kell mindig kételkedni, töprenkedni, mikor az Isten szereti az ő népét? Mert szereti nagyon! Testvéri jó simogatások, könnyek és biztatások között úszik a lelkünk. És gyűlik a pénz. Ez a Zalaistvánd hatalmas gyülekezet ám! 400 lélek és minden lélek felénk nyílik máma. Mire ránk*

111 Harangszó, 1934. 40. szám, 330. p.

112 Jakus Imre 1935a. 35-36. p.

borul az este, elköszönünk az utolsó testvértől is. Tanító uram pedig az új gyűjtők első örömétől égve hinti a nagy mondatot: „az eredmény 273 pengő!” Olyan az a drága falucska, mint egy mély sóhajtás: „hála, hála az Istennek!”

Csillog az én szemem is nagyon. Nevetem ezt a bolondos, viharos telet és hiába ijesztgetnek azzal, hogy megfázunk, hogy „megrekedünk”, hogy megbetegszünk, szeretném a viharba kacagni: mindegy, az Úr velünk, kicsoda ellenünk?

És az út is jó. Már csak pár kőhajítás, s az Alex ott kocog a szentgróti utcákon. Egész kis város ez a Zalaszentgrót. Evangélikus testvér is él benne vagy 250-300. A tanító úr két karja kitárt. Lassan felmelegszik a lelkünk is, meg a testünk is. Olyan csodálatos ez, hogy én, az országot járó, sokat verődött vándor otthon érzem magam a jó testvérek között. Mert jó testvér, nagy jövőjű ember erre minden evangélikus. Ha a szavaim gyarlók, higgyetek testvéreim a számoknak, 119 pengőt tettek a híveink felénk. Innen a messze távolból visszaüzenem nektek, testvéreim, Isten, aki minden mi dolgainkat számontartja, megfizet néktek nyilván ...

*Viharban.*

Szívünkben virágot bontott a tavasz. Megyünk előre Kapolcs, Taliándörögd felé. Vannak, akik hetven, vannak, akik nyolcvan kilométerre becsülik az utat. Mindegy, Alex ott birkózik már a sümegi erdők között. Nem lehet messze már az a Tapolca, hiszen a menetelésünk végtelenül hosszú. Az északi szél reggel óta játszik az erdővel és a hóval. Barlahidán azt mondják az én híveim az ilyen világra, ítéletidő ez, tisztelendő uram! Hát az! Az útkaparó át is kiáltja a háza ajtajából, hogy ne menjünk tovább, Tapolca el van zárva, hózatonyok alatt áll a rét.

És az Alexünk törtet tovább, hol az hagy el bennünket, hol mi a kocsit. Tapolcán pihenünk, aztán vonulunk tovább Kapolcs felé. A szél fülünkbe fütyül, és elérjük a legnagyobb hótorlaszt is. Csak most értem meg a magyar huszár szerelmét lova iránt. Szegény kis lovam. Amikor ezeket a sorokat írom, itt van előttem ez a hűségű kis állat. Látom a térdeire esve, látom hűségű, okos szemét, amellyel mintha mondaná, ne menjünk tovább. Kicsiny lovacska, csak egy kicsit még! Pihenni nem lehet, hideg, kegyetlen, csípős ez a szél, egyszer csak Kapolcsra érünk.

*Taliándörögd is útba esett.*

Ebben a zimankós időben is megcsodáljuk Dörögd vidékét. Milyen kár, hogy errefelé szomorú a magyar gazda nagyon. Hiába. Micsoda nép, drága, bronzszínű

magyar arcok. Kicsiny a gyülekezet, Kapolcs filiája, de a régi jó időkben errefelé is forrók voltak erre a szívek. Ma fáradtak. Hűti őket a gazdasors, a »nincs«! A tanító úr is szomorú, hogy nem lesz eredmény. Egyik bácsikám azt mondja, nem lesz itt kérem, 6 pengő sem a faluban. Nem lesz.

Az én tanítómban élnek még az előző nap emlékei és nem enged az ötven pengős reménységből. A hite úgy terjed, mint a szélben felgyújtott kazalról a láng, már messze ér a lángja. A tanító úr szívét is megragadta ez a furcsa égés és fel-fel-sóhajtja: »Óh, csak lenne hát! De én tudom, hogy 6-8 P-sek a gyűjtések erre«. De jönnek már az ifjak. Mi 10 pengőt adunk, a nőegylet sem marad el és újabb csodával gazdagabb a lelkiünk: együtt van már 67 pengő »Sokkal több lett volna, ha személyesen gyűjt a tisztelendő úr, meg a tanító úr«. De hát ma pihentünk.

Most pedig Öcsön fejezem be ezt a pár sort. Ide utazásunkról csak annyit, hogy lapátokkal nyitogatták errefelé az utat ...Holnap nem tudunk már tovább menni, biztatnak itt is jobbra és balra, de hát édes testvéreim, visszamosolygunk a kétkedőre, mert ugye te is hiszed, hogy a mi Urunknál nincs lehetetlenség?”

„Kocsival a falvakon át II.”<sup>113</sup>

Beszámolómat ott hagytam abba, hogy Öcsön indulunk a szívek felé. A házakon olyan pirinyó ajtók vannak erre, hogy hétrét görnyedve tudunk csak beljebb kerülni, de a szívek ajtaján felemelt fővel is beférünk. Kopogunk házról-házra, és megtelik a háló. Aztán ismét tovább ...

Az utak még havasak, de azért elérjük Csékút határát. Lapátos kísérőinktől is elköszönünk, és új várakozásokkal nézünk az este elé. Virrasztanak a gazdák! Már tíz óra is elmúlt és még egyre járjuk a falut. Micsoda vendégszerető nép! 99 háznál járunk, 99 háznál kínálják a »fölmelegített« bort. Csak még ez hiányzott! Hanem azért bor nélkül is elbeszélgetünk. Éppen nagybajuszú gazda előtt állok, azt mondja ü lütte az őzet. »Már milyen őzet, gazduram« – »Hát akibül a püspök urunk evett. Mondta is, jó volt.« Én is csak azt írhatom, jó volt, igen jó volt ez a későesti vándorlás. A több mint 50 pengőn felüli összeg erőt, hitet adott, és ezzel az új erővel terhesen érkezünk Ajkára.

Ajkán ...

Ott ment ám csak a gyűjtés. Nagytiszteletű asszony kíséretében kopogunk mindenfelé. Otthon van minden háznál, benn lakik minden szívben, s mire lehull az

113 Jakus Imre 1935b. 68.p.

*alkony, elkerüljük a 100 P-t. Olyan jó látni, hogy bányászaink szemében is – akik kommunistáknak vannak kikiáltva országszerte – meghazudtolóan csillog az egyház iránti szeretet. Reggel nehéz a búcsúzás. Nagytiszteletű asszony cukorral bocsájtaná útnak a paripánkat, de az Alex ménesbe rúgta eddig a port, ahol nem simogatta asszonyi jóság: most se szorul rá. Édesség nélkül is indít, mint a fergeg. Már meg is érkeztünk Pusztamiskére. Jákfai Gömbös Sándornál, Sándor bátyánknál ütöttünk tanyát. Véle jártunk, véle szolgáltunk, mire nagyon sötétté gombolózik össze az este, és nagyon csikorgóvá fagy a hó, véle fordulunk be a tanítói lak ajtaján. Meleg kis otthon. A harmónium hangja mellett nézegetjük a tanító úr bőrbe kötött imakönyvét, bőrbe kötött prédikációit, lehet vagy 30 kötet. Szépen, sorjában állnak a polcon. Írójuk lelkesen simogatja végig valamennyit. De hát tovább!*

*Csögle, Somlóvese, Nemesszalók maradnak mögöttünk. Mennyit lehetne írni róluk, ha nem kellene rövidre fogni a beszédemet. Szalók csak filia, Dabrony filiája, de a szíve anyja lett templomépítésünk gondolatának. Gyűlik is ám a pénz. Itt is elkerüljük a 100 P-t. Hát csüggedjünk, szorongjunk, mikor az Úr szakadásig tölti a hálókát?*

*Kánaán földje felé ...*

*Mihályházon, Sergélyen keresztül állunk meg a külsővati iskola előtt. Ebben a kis községben minden csupa szív. Talán, Balogh tanító úrékból árad szét ez a meleg jóság. Szegény a község, sok az arató, zsellér és nem is gyűjtök. Csak úgy odarakják híveink az asztalra, amit elszántak, 45 P kedves ajándék az Úr előtt, hiszen nem a fölöslegből, a szűkösségből vétetett. Hanem ez már Kánaán földje – Vas vármegye. Nem tudom miért nevezték el az én atyámfiat Kánaán földjének, ezt a vasi földet, tán azért, mert olyan egyenesek erre a földek, mint a gyúródeszka, talán azért, mert igen sok erre az evangélikus testvér?... Nem tudom, nem tudom, de magam is sokat várok Vastól.*

*A Vidos-portán ...*

*Az Alex fáradtan is érzi, hogy nemesi portát érint a lába. Büszkén kapál Koltai Vidos Dániel egyházmegyei felügyelőnk kúriája előtt. Celldömölki lelkészünkkel kerülök beljebb. Az öreg kúria nagyterme csupa múlt. A falakról atillás ősök, karakán vitéze, szelíd szemű nagyasszonyok kémlelnek reánk. Csak a kis örökös arcképe hiányzik, de azt még nem izgatja se a múlt, se a történelem, ott gögicsél*

*nagymamája karjában a kályha mellett. A cserépkályha duruzsolva kínálja melegét, de a harangszó hív, - indulunk az iskolába. A terem zsúfolásig, a szívek csordulásig vannak. Az oltárrá épült asztalkán ott csillog a lelkek ajándéka: 40 P.*

*A katasztrófa ...*

*Nem én nevezem annak, mások adták rá ezt az ijesztő nevet, én csak azt mondom –félreléptünk. Nem mondanám el, dehogy mondanám, ha az Alex jó hírnevét nem kéne visszaállítani Cellben. Az egész úgy történt, Merséről hazafele autót értünk. Sötét volt, késő, 10 óra és a sofőr nem látta fontosnak leoltani a reflektort. Az Alexnek eszébe jutott a fénytejút láttán, hogy milyen hatalmas szökésekkel került a ménes élére pár héttel ezelőtt még a fényárban emléket idézett: félreugrott. Gyorsan történt. A ló vizes volt, az árok nedves. A szerszámot elmetéltük, az Alex tüzet fújva ugrott talpra. Szabadon, kötőfék nélkül otthagytott volna, de csak állt, állt, szép, szomorú, okos fejét a kocsi felé fordítva ... Alig tudtam haza vezetni Berzsényiek istállójába. Mi lett a kocsival? A rúd darabokra tört, és későn a kocsi is ott pihent az új ifjúsági ház udvarán. A cserkészek húzták haza és ők keresték meg a Mersén kapott pénzt, ami elveszett az úton.*

*Ó, milyen csodálatos az Isten kegyelme! Az összes ezüst stb. pénz elveszett, hosszú, hosszú úton hullott a földre és meglett mind. Először az 1 filléresek (9 db.). Aztán a többi. Mert az Úr az elveszettet is vissza tudja adni, ha bízunk benne.*

*Most már csak annyit: gazdagon utaztunk tovább. Olyan testvér, olyan rokon ez a kicsi haza! A tanítónknak eddig még minden faluban akadtak rokonai, pedig hát félszáz falut átrepültünk már. És most a sok rokon az ország előtt szégyenelné, ha azt hinné valaki, ő hajtotta a kocsit a fölboruláskor, nem: meg kell vallanom nem ő kocsiskodott, hiszen a dőlés percében talán Barlahidán nézett bele kicsi gyermekének lázfényes szemébe, én, én hajtottam és törtettem azon a késő estén Cell felé ...*

*Már együtt vonulunk ismét, át falvakon, megyéken és még lovunk, ez a gyors-röptű, sötétpej Alex is tudja tán, hogy nem állunk meg addig, míg Isten a templom pénzét el nem készíti egészen. Testvérem! Ugye imádkozol néha ezért a kis templomért? Ne feledd, ez nem csak egy falucskának, hanem az egész „Országnak a temploma”.*

„Kocsival a falvakon át-haza III.”<sup>114</sup>

Tavasza. Az út mentén fű zöldell, kalászosok ringanak. Odább pacsirta száll. Megyünk haza. Falunként kezdtem beszámolómat, de elálltam a folytatástól. Sok lett volna. Zala, Veszprém, Vas Sopron, Győr, Komárom, Fejér, Somogy megyéken loholtunk keresztül. Most már vége. Néhány kilométer és otthon vagyunk. Az Alex idegesen kapkodja fejét, tájra ismer. Aztán meghajtja önmagát: repül ... Tanító barátom messzi előzi. Arcán öröm is, gond is. Mi újság otthon?

Eltűnődöm! ... Mennyi akadály, sánc, árok, ősvény húzódott előttünk? És az Úr, a hatalmas, vigyázó Isten, mintha egyéb dolga sem lett volna, minthogy picinyke, hullott életünkkel törődjön, mindig ráért megmutatkozni. Utat készíteni. Láttam!!”

## A „csodatemplom”

A templom Schulek János<sup>115</sup> jeles építészmérnök stílusának szerényebb, de harmonikus alkalmazása, Stumpf József munkája. „Kellemes rítusban, félpillérek adják az épület függőleges tagolását, és igen magas, keskeny, félköríves ablakok. Ugyanezek az ablakformák jelentkeznek a tornyon és egymás fölött elhelyezkedve, karcsúvá teszik annak alakját, magasabb hatást adnak az egész épületnek.”<sup>116</sup>

Másfél év alatt épült fel. 1935. július 28-án adta át rendeltetésének D. Kapi Béla püspök hatalmas tömeg jelenlétében. Az ünnepélyes templomavatásról jegyzőkönyv készült, de nem abból idézek. A precízen megfogalmazott hivatalos iratnál ugyanis többet mond a Harangszó 1935. augusztus 16-án megjelent számában F.Z. (Farkas Zoltán) által jegyzett írás, amelyet teljes terjedelmében közlök:

## „Templomavatás a csodák földjén.”<sup>117</sup>

Útirány a csodák földje.

Zamárdiban, a magyar tenger partján ért utol a meghívás: »Barlahidán nagy nap lesz, július 28-án avatják a csodák templomát, okvetlen jer te is.« Mintha egy hatalmas mágnes vonzókörébe kerültem volna, elsodró erővel született az elhatározás: ide el kell mennem! Útiköltségem? Az nincs! De nem azért csodák földje az, amely vonz. Itt az én kis »csodakerékpárom«: Hipp, hopp, ott legyek, ahol akarok! Felkelés éjjel fél kettőkor, délelőtt 11 körül már ott izzadok a göcseji

114 Jakus Imre 1935c. 168. p.

115 Schulek János (1872-1948), Schulek Frigyes fia.

116 Györy Aranka 1944. 216-217. p.

117 Farkas Zoltán 1935. 270-272. p.

*dombok »szuszogóin.« Végre itt az a bizonyos postaút, amelyikről a malomnál Barlahidára fordul az út balra. No, macskáim, még egy kicsit tapossunk s már ott is leszünk. Alig mászom meg egy-két szelidebb emelkedőt a »postaút« araszos agyagporában, a dombtetőn szembe magasodik egy frissen meszelt, erős tornyú templomocska. Ráismerek, noha sohse láttam. Ez a harang hangtalanul is azt harsogja: Erős vár a mi Istenünk.*

*Az Úr hajléka.*



*A templom és az Ifjúsági Ház  
(1935. Archív kép)*

*Megindultunk az új isteni hajlék felé. A tanítólaktól az ifjúsági ház előtt visz el az út. Az ifjúsági ház és a templom között szép kis sík terület. Gyönyörűen illenek rá egy paplak, s akkor teljes lenne a sorozat: templom, paplak, ifjúsági ház, tanítólak, iskola. Éppen kitesz egy barlahidai utcasort. A szép telek különben, amelyen a templom, paplak helye, ifjúsági ház áll, a tanító jövedelméhez tartozó föld. Minden szó és minden ellenszolgáltatás nélkül engedte át.*

*A templom belseje tágas, magas, levegős.<sup>118</sup> Egy kis olajfestékszag még lengedez. A friss barna padokban 120 ülőhelyet számolok meg. A hatalmas karzaton is elfér 50-60 ember. A hét pad között, fal mellett, hátul megint vagy száz. Az oltár-mélyedés lépcsője közti szabad területen 30-40 szék. Ez még mind csak 328 ember,*

<sup>118</sup> A templom belső hossza: 15 m. Szélessége: 8 m. Belső magassága: 8 m.



*Barlahidának, magának sok. Az egész szórványterületen nincsenek talán ennyien. De mi lesz holnap? Hisz lesz itt vagy másfélezer ember! Legyen kívül is külön istentisztelet? Vagy nyissák ki a három nagy ablak alsó szárnyait? Hisz minden szó kihallatszik. Ez utóbbi mellett döntenek.*



*A templombelső  
(2020. Fotó: NM)*

*Gyönyörű az oltáruk. Ovális mélyedésben, két lépcső és húsz centis dobogó magasságában, világosbarnán tör háromszögű csúcsaival a mennyezet felé. Az oltárkép megragadó, markáns, erős színekkel jeleníti elénk a Getcsemáné sziklán gyötrődő Krisztust. Jakus Sándor, a lelkész bátyja festette Tatán. Különben pékmester. A forró kemence mellett forró álmokat hord a szívében a művészetről. Most odatette imádkozva a barlahidai oltárra.*



*Jézus a Getsemáné-kert szikláján  
(Fotó: 2018. janjan)*

*Az oltárt Döbröntey Ferenc »magtalan ember« ajándékozta szülei és elhalt testvérei hálás emlékezetére.<sup>119</sup> Az oltár alján szerényen meghúzódó aranybetűk beszélnek erről a figyelő szemű embernek.*

---

119 A szöveg helyesen: Ezen oltárt készítette: boldogult atyja és fivére emlékére Döbröntey Gyula, 1935.-ben.”



*Az oltárszekrény, alján a felirattal.  
(Fotó: 2020. NM)*

*Hátra fordulunk a karzat felé. A famellvéd közepén kilenc karcsú orgonasíp ezüstje díszíti. De az orgonát nem látom mögötte felpúposodni. Kíváncsi voltam, milyen modern szerkezet ez a ki nem látszó orgona? Mert egészen szabályos orgonahangok áramlottak lefelé. A kántortanító, a barlahidainak bátyja gyakorolt a másnapi szolgálathoz. Odafönt látom csak, hogy nincs itt semmi orgona, csak egy jó harmónium. Az orgonasípot a furfangos barlahidai asztalos faragta bele a mellvéd deszkáiba. Ezüstre festette, s ha le nem leplezem őket, most másfélezer ember, meg rajtuk keresztül az egész ország hinné, hogy orgonájuk is van.*

*Elkészül közben az oltár is. Hatalmas, díszes levelű begóniák, aszparágusz lelógó zöldje, s valami ismeretlen lelógó növény díszíti gyönyörű halványlila csilloghataggal. Alul aztán sok-sok muskátli. Minden virágot a barlahidai kiskertek és ablakok szolgáltattak, pedig némelyik a nagyvárosi díszkertnek is becsületére lenne.*

*Az oltárról a győri lányok ajándéka, drapp, selyemalapú, recemunkájú oltárterítő hullik alá. Sok városi gyülekezetben nincs ilyen. Pedig még a hatvani lányok csak ezután hozták az ő ajándékukat. Körülfutó piros bársony, aranyrojtos alap fölött félig lógó ugyanilyen recemunka terítő sugaras keresztekkel és kelyhekkkel.*



*1935. A győri lányok ajándéka  
(2020. Fotó: NM)*



*1935. A hatvani lányok ajándéka  
(2020. Fotó: NM)*

*Nehéz a választás, melyik kerüljön fel a holnapi napra.*

*A templom megtisztul, a látogatók kitakarodnak, s az új hajlék, mint a felékesített mennyasszony várja csöndben az ő Urát.*

*Vendégek az ország minden tájáról.*

*Szombat délután autóbusszal, kocsikkal érkeznek a távoli vendégek. Legtávolabbról a hatvani csoport. Pischke bácsi, a hatvani kurátor hosszúszerű tajték-pipájával otthonosan járkal. Tetszik neki minden. De azért mindent jól meggusztál. Hogyne, hiszen ők is építenek, szeptember elején ők is avatnak. Bő alkalom nyílik most az összehasonlításra. A hatvani lányok kicsomagolják az oltárterítőt. Örvendezés, ujjongás, ismerkedés mindenütt. Már az utcák is rajzanak idegen, nem göcseji ábrázatoktól. Pedig az igazi népvándorlásnak ez még csak a kezdete. Másnap kellett megnézni a Barlahidára vezető összes utakat és ösvényeket.*

*Barlahida frissen kavicsozott utcáin hullámszik már a tömeg. A templom körül meg is sűrül. Az iskolaudvaron megtömörül. Kocsik sercegnek végig a kavicson minduntalan. Az elhelyező bizottságnak elég a baja a sok lóval, kocsival. Németh tanító, Jakus lelkész úgy száguldoznak ide-oda, mintha húsz lábuk volna, s egyszerre tíz irányba tudnának menni. Pedig minduntalan megállítják őket, kezüket szorongatják, barátságos bizakodással üdvözlik. Benne van a boldog mosolyban: »Hiszen emlékszik tisztelendő úr, én vagyok XY, én meg az a körmendi XY stb! «A sok tízezer arc között, akivel az elmúlt, nehéz munkájú két évben találkozott, ezt is látta, de hogy kicsoda az illető, meg nem mondja, ha agyonütik se. Nagy memória legyen, amelyik a falba beépített 120 ezer téglá mindegyik gazdájára emlékezni tud.*

*Az iskolaudvar bejáratánál diadalkapu várja D. Kapi Béla püspököt. A diadalkapu körül szorong az egész vendégsereg. Lelkészek Luther-köntösben. Molitorisz János kemenesaljai esperesen kívül, Ziermann Lajos egyet. gyámintézeti elnök, Nagy Miklós zalaegerszegi, Nagy István zalaistvándi, Schrantz Zoltán pusztaszentlászlói (az ő filiája volt Barlahida), Farkas Zoltán kölesdi, Sztéhló Gábor hatvani, Balogh István pápai s. lelkész. Később érkezik meg Bácsi Sándor celldömölki és Belák János gércei lelkész. A szomszéd Barabásszeg református lelkipásztora, Pető Antal is ott áll presbitériuma élén. A világi elem is kiváló egyéniségekkel képviselteti magát: Koltai Vidos Dániel egyházmegyei felügyelő, Dukai Takách Ferenc, Porkoláb János celldömölki egyházfelügyelő és sok más gyülekezet gondnoka, felügyelője, presbitere, tanítója stb. Itt van Jakus lelkész édesapja, a tatai ny. kántor-tanító, festő bátyja, anyja is. Az ő arcukon ragyog a legnagyobb öröm.*

Érkezik a püspök.



D. Kapi Béla püspök  
(Archív kép Kapi Zoltán gyűjteményéből)

*Fél tíz után autó áll meg a diadalkapu előtt. D. Kapi Béla dunántúli püspök, dr. Hunyadi László főszolgabíró, a barlahidai egyházfelügyelő kíséretében megáll Jakus lelkész és a barlahidai presbitérium előtt. A »csodák földjére« lépő püspököt Jakus lelkész köszöntötte néhány nagyon meleg és a szív legmélyéről fakadó szóval. Utána Pető Antal ref. lelkész a közös múlt, közös jelen és közös jövő testvéri érzéseit tolmácsolta. A kis Németh Pirike, a tanító 5 éves kislánya virágcsokorral fogadta a »püspök bácsit«. Kapi püspök meleg szavakkal köszönte meg az üdvözléseket, s aztán belépett az ország legkisebb lelkészi hivatalába.*

*Nyíljatok meg, ti kapuk ...*

*Az öreg barlahidai harangnak talán még a könnyei is folytak, mikor magas, szép kőrezidenciájában, a régi kis harangláb után, először hívhatta templomajtó kinyitására Isten barlahidai népét. A nép ott hullámozott már a csukott ajtó körül, a leventekordon alig bírt egy kis rést kipréselni a papi köntösök és egyházi előkelőségek számára. Dr. Hunyadi László egyházfelügyelő ezüst kulcsot adott át Kapi püspöknek: »Ez nem csak a templomnak, a szíveknek kulcsa is. Nyissa ki Főtisztelendőséged a templom ajtaját, a szívek ajtaját már rég kinyitotta.« »Csak megnyílt szíveken keresztül nyílhatik templomajtó« – válaszolta a püspök s főpásztori*

áldását adta a megnyíló ajtóra: »Nyíljatok meg ti kapuk, ajtók, hadd menjen be a dicsőség királya, az Úr Jézus Krisztus.« Jakus lelkész megnyitotta az ajtószárnyakat, a karzaton megzendült az orgona diadalhimnusa, s az ország minden tájáról összegyűlt templomavató hívek serege bevonult Isten „csodatemplomába». Szegény barlahidaiak most még az egyszer kívül rekedtek, talán csak a presbitériumuk nyer helyet odabenn: »De így van ez rendjén.« – mondták ők boldogan, »az első öröm a vendégseregé, akik építeni segítettek. Mi még örvendezhetünk néki nagyon sokszor.« Sajnos azonban, nemcsak barlahidaiak, igen sokan a környékbeliek közül is kint rekedtek. Nagyobb volt a tömeg kint, mint bent. – Mondják, hogy egy 18 km-ről ide zarándokolt csapat csak az avatási ünnepély után tudott bejutni az üres templomba, de kivárták türelmesen, aztán odatérdeltek az oltár lépcsőjére s olvasóikat forgatva imádkoztak buzgón, ahhoz az Istenhez, aki ezt a „csodatemplomot felépítette. Oly boldogan tudták egynek érezni magukat az Istennek ezzel a nyájával.

*Szomjúhozik az én lelkem...*

A 42. Zsoltár 1-6 versei zendültek meg D. Kapi Béla főpásztori avatóbeszédnek alapigéjéül. Valami csodálatos szomjúság teremtette meg ezt a »csodatemplomot«. Szomjúság az Isten után. Ez a szomjúság nemcsak a barlahidaiakban élt, ott szunnyadott az egész ország szívében, és csodásan rezonált a barlahidaiak szomjúságára. Hiszen talán nincs egy evangélikus gyülekezet az országban, amelyiknek ne volna pár téglája a falban! Hiszen úgy repült össze az evangélium hívó szavára az ország minden tájáról! Az oltárképet imádkozva festették Tatán, az oltárát a fiú és testvéri szeretet alkotta, A keresztyét Zalaistvádon ajánlották fel, az oltárterítőt győri és hatvani fehér kezek munkálták. Csupa hit, csupa csoda, de legfőképpen csupa szeretet az egész templom. Csodatemplom ez ...

Nem marad szem szárazon. Az olvasós asszonyoktól a keményvágású egerszegi főbíróig zokog mindenki, mert csodálatos az Isten ... Így felel a lelkek szomjúságára!

*Vegyétek és egyétek ...*

A templom, oltár, szószék megáldatása után Molitorisz János esperes szolgáltatja ki az Úr szent vacsoráját a szomjúhozó lelkeknek. Ézsaiás 6:1-7. verse alapján szól szent, bűnt gyűlölő, de mérhetetlenül kegyelmes, bűn elfedező Istenről. Először a tíz fekete köntösű lelkész, élén a püspökkel járul az oltár elé, aztán a

*presbitérium, a gyülekezet sokasága. Boldog kezdet. Bár sohse fogyna ki ebből a templomból a Krisztus testére éhezők és szomjúhozók serege!*

*Az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében ...*

*Csodálatos módon a másik szentség kiszolgáltatása is beilleszkeszhetett a templomi istentiszteletbe. Németh István tanítóékat néhány héttel előbb fiúgyermekkel áldotta meg az Úr. Az új templom anyaszentegyházának új tagjává Schrantz Zoltán pusztaszentlászlói lelkész vette fel a keresztség szentsége által. Béla nevet nyert.*

*Köszönjük ...*



*1935. A keresztelőkút terítője a balassagyarmati evangélikusok ajándéka (Fotó: 2020. NM)*

*A két óra hosszúig tartott avatási istentisztelet után még benn maradt az egész gyülekezet a hőség kemencéjévé vált templomban a gyülekezet díszközgyűlésére. Dr. Hunyadi László egyházfelügyelő nyitja meg s köszönetet mond a megjeleneteknek. Felolvas néhány adatot a templomépítés anyagi oldalára vonatkozólag. 10.000 pengő kézpénzt adtak ki az építkezésre. Majdnem ugyanannyit tesz ki, amit a gyülekezet természetben szolgáltatott. De egy fillér adóság sincs a sudár tornyú, büszke templomon. Köszönet mindezért ... Kinek? Elsősorban az Úrnak. De neki voltak emberi eszközei. Jakus lelkész lehajtja a fejét, szeretne most nem itt lenni.*



*Németh tanítónak mindene hosszú, keze, lába, nem tudja hova tegye. Rájuk van írva valami nagy tiltakozás: Mi nem tehetünk róla, jaj lett volna minékünk, ha nem tesszük, amit tettünk.*

*Az egyházfelügyelő után a főpásztor, D. Kapi Béla ajka nyílik köszönetre. Jakus lelkészt többel nem jutalmazhatja, mint amit egy ilyen jól végzett munkában a munka öröme ad az Úr szolgájának. Németh tanítónak egy papírlapot nyújt át ezen kívül. Igazgatói kinevezés. Meglepetés. Az ország legfiatalabb igazgatója. Alig túl a 30-on. De, bizonyos, hogy nem hervadt levél került az evang. igazgatói kar koszorújába ...*

*A templom kiürül, az iskola bankettasztala megtelik, a házak teli vendégekkel. Barlahida örvendezik, mert nagy dolgot cselekedett benne az Úr.*

*Este 7 órakor még egyszer zsúfolásig telik a templom. Az igét Farkas Zoltán kölesdi lelkész hirdeti a barlahidai szószékről először. 1. Péter 2:3-5. v. alapján: Ti magatok is, mint élő kövek épüljete fel lelki házzá ...”*



*Templomos Barlahida a '30-as évek végén  
(Archív kép)*



## JAKUS IMRE, A SOKOLDALÚ LELKÉSZ

Jakus Imre nemcsak templomépítő lelkész volt, hanem a gyülekezet életén és működésén messze túlmutató szervező munkát is végzett. Németh István tanítóval együtt részt vett Barlahida és környéke népoktatásának, iskolaügyének ápolásában. Mindezek mellett szakmai körökben is elismert költő és novellista. Verseit és elbeszéléseit rendszeresen közölték az egyházi lapok, naptárak, de több önálló kötetben is megjelentek alkotásai.

Az 1935 nyarán Németországba távozó lelkésznek – az Erlangenben és Göttingenben folytatott teológiai tanulmányait követően – Sárszentmiklós volt gyümölcsöző szolgálati helye. A háború alatt Németországba ment, hazatérése után Börcsökre került. Közben az árvaügy országos-lelkész vezetőjének nevezte ki püspöke. Az árvaházak megszűnése után Tab volt beiktatott lelkészi szolgálati helye nyugdíjba vonulásáig. *„Ám a göcseji emberek és a dimbes-dombos göcseji táj vissza-visszatérő, alkotásokra ihlető szép emlékként maradt életében. ... Kéziratban maradt az 1950-ben írt Csillaghullás című, hat énekből álló, göcseji emlékeit feldolgozó ballada sorozata.”*<sup>120</sup>



*Jakus Imre kötetei (Fotó: janjan)*

---

120 Jáni János 2014. 64-66. p.



*Jakus Imre lelkész a tabi oltár előtt 1970 körül<sup>121</sup>*

Következzék egy templomépítéshez kötődő novellája, egy Barlahidáról szóló költeménye és egy olyan verse, amelyben Németországból a hazai tájra, az otthoni emberekre gondol.

---

121 Jakus Imre 1908. március 11-én született a felvidéki Rozsnyórudnán. Kisgyermek volt, amikor kántortanító apja Tatára került állami tanítónak és hitoktatónak. Ott járt elemi iskolába, s a gimnáziumot is Tatán végezte, a piaristáknál. A teológiát Sopronban, a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karán tanulta. Kiváló minőségű lelkészi oklevelét 1932 júniusában vette át. Négy hónappal később Kapi Béla avatta lelkésszé Kőszegen. Ősszel püspöke Barlahidára küldte, hogy a környező göcseji aprófalvak evangélikusait összefogó missziói kört véglegesítse. Hatalmas lelkesedéssel ifjúsági házat, majd templomot „épített”. Zalából Németországba ment: Erlangenben és Göttingenben folytatta tanulmányait. Hazatérése után Sárszentmiklós papja lett (1937-1944). Ott is építkezésbe kezdett. A nincstelen, sokgyermekes evangélikus családok megsegítése céljából „Isten faluja” címen országos akciót hirdetett és gyűjtőútra indult. Buzgó munkája eredményeként felépült egy hat házból álló utca. A front közeledtével - német feleségével és két gyermekével együtt - Németországba távozott. Az önkéntes száműzetésből 1947-ben visszatérő lelkész hivatalt betöltötték. Börcsre került, s az árvaház országos egyházi vezetésére kapott megbízást Kapi püspöktől. Itt az „árvák temploma” építésének szervezésébe kezdett. Terve nem valósulhatott meg, de az árvák megmentéséért az árvaházak megszűnéséig, 1950. május 1-jéig dolgozott. Tabon 28 évet (1950-1978) töltött. Itt nem kellett templomot építenie, de a feladatokban nem szükkölködött. A gyülekezet parókusaként hozzátartoztak a környék egykori anyagyülekezetei – Bábonymegyér, Somogydöröcske –, valamint a kisebb-nagyobb evangélikus közösségek is. Nyugdíjas éveit Siófokon töltötte, ahol egy évig helyettes lelkészként szolgálatot is vállalt. Ott hunyt el 1993. május 13-án.

## Jakus Imre: A megkísértés<sup>122</sup>

Ősz volt...

Reggelente köd úszott már a rétjeiken, s mint tejfehér szemfedő borult az élet-től búcsúzó millió fűszálra. Az erdeink is ezekben a napokban kezdtek el panaszkodni. Titokzatos, roppant sóhajtások keltek a Karicsán s Barabásszeg felől már zokogva ért hozzánk a szél.

Hajnalok jöttén dércsókkolt volt minden. Csókjaitól reszketni kezdtek a falevelek, s mint eldobott, megunt szerelmesek hullottak alá a teremtettség őszi temetőjébe. November vége felé járt az idő s rozsdásak voltak az erdők. A határ elnéptelenedt, s a falu élete készült közelebb húzódni a „búbosokhoz”.

Csak erre vártunk.

Egyik csípős hajnalon kocsira ültünk, s Németh István barlahidai igazgató-tanító kezében csattant a „korbács. Az ostort hívják Göcsejben „korbácsnak”.

Nem volt rá szükség. Lovamat a pórszombati uraság méneséből szakítottam, s ötéves koráig nem ismert hámot. Alacsony termetű, izmos, zömök állat volt, de széles szügyű és erőscsontú vadságáról volt híres. Nem is vette meg senki. Nekem meg éppen a vadsága, keménysége tetszett.

Az uraság nem is akarta adni, s megvallotta őszintén, hogy ilyen gyehenna csikó egy sincs a hatvan között, s a lelkére hogyan vegye, ha éppen az ő papja törí ki vele a nyakát?

Mit használt intés, óvás, jó tanács, ha már beleszerettünk. Ez pedig megtörtént, mert a szemem nem tudtam levenni róla. Így addig-addig erőszakoskodtam, míg megkötöttük a vásárt.

„Szakértőm” Novák Ferenc volt, megyeszerte híres lovas, aki gyerekkora óta szinte lóháton élte le virtuosus legényéletét.

Nos, ezzel a későbbi országos hírűvé vált lóval, az Alex-szal indultunk el temp-lomgyűjtő körútra azon a deres és ködös, őszi reggelen.

A kilométerek gyorsan fogytak csattogó patái alatt.

Bejártuk vele majdnem az egész Dunántúlt.

Az épülő barlahidai templomra gyűjtögettünk akkor.

Közben télre fordult az idő. Utolért bennünket. Január jöttére a hőmérőben ijesztően esni kezdett a higany. Sok időt töltöttünk az országutakon, de mégsem fáztunk. Szívünket egy ország nagy szíve melegítette, hogyan is fázhattunk volna? Gyakran éjszaka is úton voltunk.

Nagy és igézetes volt a csend. Szerettem az éjszakai álomba merült világot, ami megnyugtató volt, mint az anyaöl.

---

122 Jáni János 2014. 83-86. p.

Hogyan-hogyan nem, befészkeltem egyik estén fejembe a gondolat: kirabolhatnak bennünket. Pénzt, sok pénzt viszünk magunkkal, megszimatozhatják, s ebből baj lehet. Az emberek között vannak minden rosszra kaphatók.

Ezeket a mondatokat a sümeg-tapolcai úton mondtam el barátomnak, Németh Istvánnak.

Sokáig nem válaszolt, mintha szavaimat meg sem hallotta volna.

Csak ült a bakon, egyenesen, mint egy szálfá és magabiztosan, mint a nagy erejű emberek.

S az utat figyelte. Ha ugyan lehetett még ezen az éjszakán útról beszélni. Látni ugyanis nem láttuk, csak a szegélyfák szélrázta, csupasz ágai integettek: jó irányban haladtok, csak menjetek bátran.

Az ég tiszta volt s tágas, fehér udvaráról ránk nézett a hold. Ám az is lehet, hogy nem is minket nézett, hanem a szelet figyelte, a szél roppant erejét, s a szél hátára felrakott miriád hópehely örült táncát.

Lovunk kiizzadt, de törtetett előre. Néha le kellett szállnunk a könnyű bricskáról, s ilyenkor a mély hóban ugorva vette a jó igyekezetű állat az elé tornyosuló hóakadályokat.

Hólapátot is vittünk magunkkal, azt is használtuk. Szótlan volt ez a hóval való birkózás, ez a kemény harc, de végül megint csak az ülésen kuporogtunk.

Az „óriás” megállította a fáradt Alexet s rövid pihenőt javasolt. Fújja ki magát a derék állat!

S ekkor felém fordult.

– Barátom, az ördögtől tarts, de emberektől ne félj. Krisztus Úr katonái vagyunk, az ő ügyében járunk, nem eshet bajunk. – Jó, jó, válaszoltam, nem félek, csak úgy eszembe jutott, mi történne, ha mégis megtámadnának bennünket?

Több szó nem is esett köztünk, s a mély csönd, köpönyegébe burkolózott lélekkel vonultunk tovább...

Akkor még nem voltam apa, nem voltak gyermekeim, s így csak jóval később tudatosult bennem – visszaemlékezve erre az éjszakára –, hogy abban az órában a szívemet átjáró apai érzéssel gondoltam a mellettem ülő nagy göcseji gyermekre, Németh Istvánra, a barlahidai Óriásra. Pedig ő volt az idősebb.

Krisztus Úr katonái vagyunk, motyogtam magamban, megilletődve melengelve gondolatát, igen, azok is vagyunk, s megvéd bennünket bajok jöttén is a mi Urunk. A „szelíd szemű” Úr Jézus.

Ennek a szép finn éneknek az első verse jutott akkor az eszembe, s fáradtan az álom, s ébrenlét határán majdnem dúdolni kezdtem már a dallamát, amikor parancsoló hang zökkentett ki gondolataim közül. „Állj” ... Nyers volt, durva

is a hang. Tisztán láttam, hogy két marcona alak kapja el Alex zabláját. Nem ez a kettő kiáltott, hanem a harmadik, aki a hátunk mögött állt a mély hóban.

Borízú, öblös hang volt, mélyről jövő.

„Állj!” Alex magállt.

A szél örölt erővel futott a táj felett, arcunkba havat dobált csúfondárosan és fütyült, fütyült.

Olyan gyorsan jött mindez ...

– „Leszállni” – hangzott az újabb parancs.

Sem én nem mozdultam, sem az Óriás.

Ránéztem, s ő vissza rám! Mindez csak a pillanat tört részéig tarthatott, de a gerincemen hideg borzongás futott keresztül.

Nem az útonállóktól féltem, hanem az Óriástól. Az a tekintet dermedt meg, amit rám vetett.

Az égen telehold, alant szikrázó, végtelen fehérség, tehát jól láttam az arcát.

Egy gyermek arca volt, aki karácsonyfát lát. Örvendező, ujjongó s láttára mégis megfagyott bennem a vér.

Sokáig nem csodálkozhattam el új, előttem eddig ismeretlen lényén, mert felharsanó szava diadalmas erővel szállt már az útonállók felé.

– Leszálok én, le én, de várjatok meg!

Felállt a bricskában, kihámozva magát a meleg takaró közül.

Félelmetes látvány volt ez az éjszakában felmagasuló daliás termetű ember, ez a különben lágyszívű, csupa jóság, csupa szelídség nagy gyermek, ahogyan készülődött.

Szemei megtágultak, s pillantása elsötétedett. Elsötétedett, s mégis világított ez a tekintet, mint az egérre éhes, zsákmányát leső macskáé. Nekem úgy tetszett, szinte sárgás-zöld volt a fény, ami akkor a szemeiből kivillogott. Ez az ember lélekben máris gyilkos – gondoltam.

S ekkor ideg feszítő pillanat következett.

Az Óriás felkacagott, s az ősi göcseji virtus életre törő vágya lobogott ebben a kacagásban.

Mintha egy örült kacagott volna.

Halálos bizonyossággal éreztem ekkor ebben a fagyos kacagásban az életkioltó halál leheletét.

Nemcsak én, a három útonálló is ezt érezhette, mert arcukra döbbsent csodálkozás és páni félelem ült ki és mire az Óriás lehuppant a térdig érő hóba – elfutottak.

Mintha rettenetes veszedelem elől menekülnének, rohantak a közeli sűrű felé.

Barátom meg ott állt a fehér hóban... Roppant karjait lóbálta még körbe, s egyszerre csak, mint akinek szívéből kialszik minden életöröm, két karját leejtette és arcára kimondhatatlan szomorúság terült.

– Hát elmentek – mondotta.

S szavain panaszkodás, a lélek őszinte, mély sírása úszott. Fellélegzettem Útnak eredtünk újra, lassan, lépésben bandukolt a ló, nem beszéltünk.

### **Jakus Imre: Hír a falunkból<sup>123</sup>**

Az én falucskám nagy szóra készül,  
Hajlékot szán a jó vezérnek,  
Aki után bízón, vitézül  
Századok óta egyre lépked.

Mióta Barla, a híres szittyá  
Cirádás sátrát ide szánta,  
Nem nyíltott erre vágykalitka  
Soha merészebb tádulásra.

Templom, nagy álmok maroknyi népnek,  
Jobbára csak a sokak jussa,  
A gyérekhez üzen a végzet,  
Beomlik majd az álmok kutja.

Betemetik a porladó évek,  
Az árkos holnap tépő gondja  
Ez a kegyetlen valós élet  
Az álmokat összetiporja.

Hiába, minden ... mégis álmodunk!  
– Kandallós, kicsiny meghitt szobákban –  
Míg a lelkünkkel Istenhez nyúlunk  
Kezét kereső, csendes imákban.

Barlahida, 1934.

---

123 Jakus Imre 1934b. 77. p.

## Jakus Imre: Német földről itthoni tájra<sup>124</sup>

A házak itt emeletesek.  
A módbélik autón járnak.  
Az utak is aszfaltozottak,  
Nyoma sincs az otthoni sárnak.

És mégis haza vágyom!  
Szemeimben a falum képe,  
Pöttönke házak és a tornyunk,  
Mutatóújj a magas égbe.

Künn a határban aratás áll.  
Kemény munka, de száll az ének,  
A kérges kezek szorgoskodnak,  
Míg vége nincs a kurta hétnek.

Aztán vasárnap ... hív a templom.  
Harangszó cseng, a padok telnek.  
A tiszteletes, meg a nyája  
M megbékült szívvel énekelnek.

Akárcsak régen, nagyon régen,  
Mikor még én is otthon voltam,  
Amikor még a hiányzókat  
Mint ő teszi most, én számoltam.

Elfutott múlt, de messze estél!  
Idegen földön döng a léptem.  
Templomokat itt is találok,  
De ez a fajta nem a népem.

---

124 Jakus Imre 1936. 257. p.



Idegen föld ez: Németország.  
Gőgös, hatalmas, erős nemzet,  
Titokban mégis hazahívna  
A magyar falvak, a magyar földek.

Odahaza most aratás áll ...  
Verejték hull, épül a holnap.  
Uram áldd meg a verejtékét  
Dolgos, nyomorgó, bús fajomnak.

Leipzig, 1936 nyara

## GYÜMÖLCSÖT ÉRLELŐ ÉVEK

Még az 1935-ös év folyamán a templom körül hatalmas munka indult, mind a központban, mind a szórványokban új erővel lángolt fel evangélikus hitünk tüze. Evangélikus templom és evangélikus ifjúsági ház tövében, evangélikus hitvallásból, életre szóló, hithű ifjúsági élet alakult ki.

A templomépítő lelkész távoztával alig egy évig Szalay Kálmán<sup>125</sup> segédlelkész volt a gyülekezet pásztora, majd Kutas Elek segédlelkész kapott megbízást (1936–1939) a missziói gyülekezet vezetésére.

Kutas Elek 1936-os évi lelkimunka-jelentésben – többek között – a következőket írja: 57 főistentisztelet, 21 gyermekistentisztelet, 22 könyörgés, 6 úrvacsoraosztás, 15 közistentisztelet (ebből 13 a szórványban), heti 3 hitoktatás a szórványokban, heti 2 bibliakör, ifjúságunk képviselője az akali ifjúsági táborban. Sandon testvéri találkozó a sandi és a pati gyülekezet ifjúságával. Két betérő, kitérő egy sem. Még ebben az évben felépül az ev. gyülekezet új tanítólakása.



*A parókiának alakított Ifjúsági Ház az utcafrontról  
(Fotó: 2018. janjan)*

125 Szalai Kálmán (1910-1993) Több helyen – Barlahidán, Iharosberényben, Dörgicsén és a Siófok-Enyingi missziós területen - volt segédlelkész, majd a maroknyi nagyszokolyi, végül az ősi, történelmi múlttal rendelkező lovászpátonai gyülekezetet lelkipásztor.



*A parókiának alakított Ifjúsági Ház az udvar felől  
(Fotó: 2018. janjan)*

## Gyermekhalászat

A falu római katolikus lakói sem tétlenkedek. 1935. szeptember 1-jétől 1936. augusztus 31-ig ugyan még a bérbe vett házban tanított az új tanító, Borvári Ferenc, de az iskolaépítésről nem mondtak le a felekezet tagjai. Erről Vaska Miklós így írt:

*„1936. március 30-án a katolikus hívek gyűlést tartottak az iskola építésével kapcsolatosan. 1936-ban nagy nehézségek árán elkészült a katolikus iskola. A gazdák lovaikkal hozták Pórszombatról a téglát, s az iskolához szükséges más anyagokat Mivel pénzügyi gondok is nehezítették az építkezést (Tornyos Gábor esperes alapítványa elűszott), az egyházközség tagjai Pehm József (Mindszenty) zalaegerszegi apáthoz fordultak támogatásért. Az apát segítséget adott az iskola elkészüléséhez.”*<sup>126</sup>

Immár két iskolája van a kis falunak. A katolikus iskolába Kreznár Rózsa személyében új tanító érkezett. A tanítás nem hagyott kivétlenül egyik iskolában sem, sőt. Ám, amíg közel száz éven át megfértek egymás mellett az evangélikus, katolikus és a református gyermekek, most valami testvérietlen ellentétet tapasztalhattak az ott élők és az érdeklődők. De nem a gyerekek között! Elkezdődött a harc a gyermekekért.

Vaska Miklós Barlahida története című könyvében ennek bizonyítékeként Pehm József zalaegerszegi apátnak a novai plébánoshoz küldött levelét idézte:

---

126 Vaska Miklós 2002. 63. p.

„... a Krisztina majori gyerekek jöjjenek azonnal Barlahidára. (Megj.: a gyerekek Novára jártak addig iskolába!) Lássák azonnal az evangélikus, fél evangélikus atyafiak, hogy van elég gyermek. A tanítónő (Kreznár) szombaton megy. Este vigyék ki, hogy a szülőket végiglátogathassa.”

Az újabb, Bedics Mihály esperesnek 441/1938. szám alatt küldött levél is sokatmondó:

„Főtisztelendő Esperes Úr!

65/ 1938. sz. iratát köszönettel vettem. A tanítónő jelentését megtette. Azzal, hogy 44 iskolásunk van, meg vagyok elégedve, ha pedig, amint a tanítónő biztat, 5 újabb gyermek átjön Krisztina majorból, egyelőre nagyon jónak találom a helyzetet. Akkor nálunk 49, náluk, az evangélikusoknál 42 lesz az iskolás.”

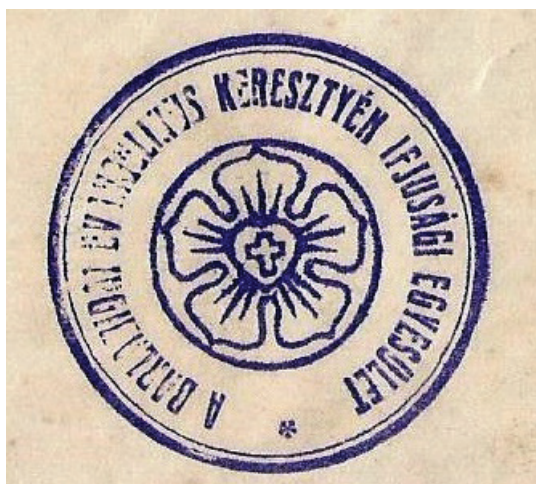
## Lelkes ifjúság

A már 1933-ban ifjúsági házat építő és azóta is példásan munkálkodó barlahidai ifjúság hivatalosan nem jegyzett szervezetként végezte feladatát. Alapszabályon nyugvó szervezetté csak 1936-ban vált. A nevezetes eseményt pontos jegyzőkönyvi adatok alapján követhetjük:

Az ifjak előzetes szószéki felhívásra 1936. február 9-én este 7 órakor az evangélikus iskolateremben összegyülekeztek, majd egyhangúlag kimondták, hogy alapszabályokon nyugvó szervezetbe tömörülnek.

Az egyesület alapszabályának legfontosabb pontjai:

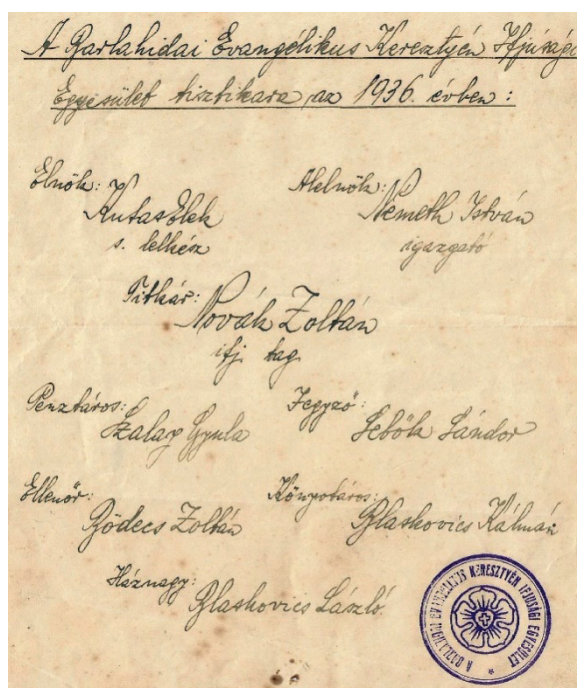
1. Az egyesület címe: „Barlahidai Evangélikus Keresztvény Ifjúsági Egyesület”.
2. Az egyesület tagsági jelvénye a Luther-rózsa. Pecsétje ugyanez, az egyesület címével a köriratban.



3. *Az egyesület célja: tagjaiban a vallásos és hazafias szellem, valamint a testvéri együvé tartozás ápolása; a tagok szellemi művelése és számukra nemes szórakozás nyújtása.*
4. *Az egyesület tagjai: serdülő, rendes, pártoló és tiszteletbeli tagok.*
  - a) *serdülő tag lehet – vallásra való tekintet nélkül – minden, a mindennapi iskolából már kimaradt, de 15 évnél még nem idősebb ifjú;*
  - b) *rendes tag lehet minden 15-35 év közötti evangélikus ifjú;*
  - c) *pártoló tag lehet – felekezetre és nemre való tekintet nélkül mindenki, aki az egyesület célját, anyagi és erkölcsi támogatásával előmozdítani kész;*
  - d) *tiszteletbeli tag lehet mindaz, akit az egyesület közgyűlése erre méltónak tart és tiszteletbeli tagjai sorába beválaszt.*

A további pontok (5-től 10-ig) a tagsági díjra, a tagok jogaira és kötelességeire, a tagság megszűnésére, az alapszabály megszegőire, az egyesület tisztikarára, továbbá az egyesületet kormányzó testületeire (az elnöki tanácsra és a közgyűlésre) vonatkozó szabályokat tartalmazta.

Az ifjúsági egyesület 1936. február 9-én megválasztott első tisztikara: Kutas Elek elnök (missziói segédlelkész), Németh István alelnök (igazgató-tanító), Novák Zoltán titkár, Sebők Sándor titkár, Szalay Gyula pénztáros, Bödecs Zoltán pénztáros, Blaskovics Kálmán könyvtáros, Blaskovics László háznagy. Ők, valamint – a közgyűlés által megválasztott további két tanácsstag – Blaskovics Gyula és Császár László alkotta az elnöki-tanácsot, amely a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe nem tartozó egyesületi ügyek kormányzó szerveként működött.



Az ifjúsági egyesület fennmaradt jegyzőkönyveiből Barlahida 1936-1948 közötti evangélikus ifjúságának életébe pillanthatunk, amelyből örömteli és szomorú események egyaránt tárulnak elénk, de a tisztesség, az összetartozás szép példája sugárzik minden mondatából. Az elénk táruló események gazdag tartalma elgondolkoztató, és a mai kor ifjúságának is irányt adó. Bizonyítékként – az eseményeket talán megszépítő, ma még élő egykori ifjúsági tagok emlékezeténél hitelesebb forrásként – szolgáljon néhány jegyzőkönyvi kivonat.

Az 1936. április hó 27-én kelt jegyzőkönyv az ifjúsági egyesületnek a sandi ifjúsági egyesületnél tett látogatását rögzíti. A látogatáson 26 fiatal –15 fiú és 9 lány –, valamint Németh István tanító és Kutas Elek segédlelkész vett részt.

A látogatás 3 napos volt. Az utat kocsival, autóval, vonattal és részben (vissza felé) gyalogolva tették meg. Az útiköltség oda-vissza 3.20 P volt személyenként. Néhányan kerékpáron tették meg a hosszú utat.

*„I. 24-én, pénteken este megbeszélés, belső előkészület Róma 1,8-12 alapján. Szombaton reggel 8 órakor indulás a bicikliseknek, 10 órakor a többieknek.*

*Zágorhidáig nagyrészt gyalog mentünk, de a két csomagszállító kocsin is többen mentek. Zágorhidától Zalaszentmihályig teher-autón mentünk, onnét Kanizsáig vonaton. A kanizsai állomáson már várt bennünket a sandi Elnökség 4 kocsival és pár kerékpáros vezetővel, és ott voltak már bicikliseink is. Fischl János sandi ifj. elnök rövid, szívből jövő üdvözlő szavai után kocsira ültünk, és a megnövekedett számú kerékpáros csoporttól kísérve elindultunk Sand felé! Másfél órás kocsizás után megérkeztünk Sandra.*

*Az egész falu kint várt bennünket a házak előtt, a templom előtt pedig, ahol a leszállás történt egész nagy csoport várakozott ránk. Most bementünk az iskola-terembe – utánunk özönlött a tömeg is -, ahol meg Teke Dénes sandi ev. lelkész úr üdvözölte meleg szavakkal gyülekezete nevében „a szeretettel várt vendégeket.” Válaszul Németh igazgató úr szólott. Megköszönve a szíves fogadtatást, a meleg üdvözlő szavakat. Majd pedig Kutas s. lelkész úr olvasta fel az elszállásolásra vonatkozó beosztást, átadva mindenkit a várakozó vendéglátónak. Miután pedig meghagyatott mindenkinek, hogy fél óra múlva jelentkezzék Kutas s. lelkész úr szüleinél, ki-ki szállására ment, hogy magát rendbe tegye.*

*Öt óra körül közös uzsonna volt Kutas s. lelkész úréknál. Utána közösen megéneztük a falut, majd pedig betértünk az iskolába, hogy részt vegyünk a sandi Ev. Ifjúsági Kör szombatesti műsoros összejövetelén. Az énekkel, írásmagyarázattal*

*(Róm 1,8-16) bevezetett, jelenetekből, kisebb színdarabokból, szavalatokból, felolvasásokból álló, imával bezárt összejövetelel sokat épültünk és tanultunk. Rövid ismerkedő beszéd után nyugodni tértünk.*

*II. Másnap, vasárnap d. előtt ½ 11 órai kezdettel istentisztelet volt, melyen Kutas s. lelkész úr hirdette az Igét I. Móz 32, 9-10 alapján. A templom zsúfolásig telve volt, mindkét falu ifjúsága az oltár körül állt, egyik felől a fiúk, másik felől a lányok. Már itt megcsendült az a hang, mely a d. utáni vallásos összejövetelelnek – és még az egész ottilétünknek is – alaphangja volt: „Építsetek ti is magatoknak új templomot!”*

*A d. utáni vallásos összejövetelel ½ 2-kor kezdődött. Ezen már három falu, illetve gyülekezet ifjúsága vett részt, mert ekkorra már megérkezett a pati leánygyülekezet ifjúsága is, az ismét nagyon nagy számban megjelent gyülekezeti tagok mellett. Tárgysorozata a következő volt:*

- 1. Fel barátim! (közének)*
- 2. Köszöntő beszéd, bevezető ima (Teke Dénes lelkész úr)*
- 3. Karének (pati énekkar)*
- 4. Szavalat (Farkas Gyula sandi ifjú)*
- 5. Ünnepi beszéd (Németh István igazgató úr)*
- 6. Karének (pati énekkar)*
- 7. Szavalat (Novák Ferenc barlahidai tag)*
- 8. Karének (pati énekkar)*
- 9. Szavalat (Bödecs Jolán barlahidai leány)*
- 10. Záró szavak, záró ima, áldás (Teke D.)*
- 11. Erős vár a mi Istenünk (közének)*

*Ezután fényképezkedés következett a lelkészlakás udvarán, melynek számos tagú nézőserege volt. A jól sikerült képekből 163 drb. (8 felvétel!) kelt el Barlahidán!*

*Ezután szabadidő következett, mintegy 2 órás, amely után műkedvelő előadás következett, a nap befejezéséül.*

*Színre került – a lelkészlak udvarán, nagyon nagy számú közönség előtt – három egy felvonásos vígjáték és pedig:*

- 1. Házasság*  
*Előadták a barlahidaiak (Blaskovics M., Blaskovics Gy., Blaskovics B., Császár L.)*

2. Riadó  
Előadták a sandiak (Fischl János, Fischl Annus, Krégár József, Jekisa Zsófi, Horváth Rozika, Gerencsér József, Zakócs József).
3. Fogorvosnál  
Előadták a barlahidaiak (Blaskovics K., Blaskovics V., Novák Irén, Bödecs Z.)
4. Magyar-táncbemutató  
Bemutatták a sandi lányok (16-an!)
5. Göcseji-táncbemutató  
Bemutatták a barlahidai fiúk és lányok. (8 pár!)

*Utána táncmulatság következett a késő éjjeli órákig.*

*Az egész esti műsor is nagyon jól sikerül, úgy erkölcsileg, mint anyagilag. A bevétel volt: 108,74 P., mely összeget felerészben a templom, fele részben ifjúsági-ház építésére fordítják!*

*III. Hétfőn reggel 10 órakor indulás visszafelé! A rövid ott tartózkodás ellenére is nagyon nehéz volt a búcsúzás, mert a két testvérgyülekezet ifjúsága ez alatt is nagyon megszerette egymást! Amikor a templom elől elindultak a kocsik és biciklik ismét Kanizsa felé, bizony könnyek csillantak meg, úgy a búcsúztató tömeg, mint a búcsúzó fiatalság szemében. A válást csak a Barlahidán való viszontlátás reménye tette könnyebbé, melyre nézve ígéretet is kaptunk! Isten veled Sand! Ha többet nem járunk is benned, de el nem felejtünk soha!!*

*Nagykanizsán még volt időnk megtekinteni a várost, meg is tekintettük. Megnéztük az ev. templomot, és ifjúsági otthont is, melyeket Horváth Olivér ev. lelkész úr és NN ifjúsági elnök mutatott meg nagy készséggel.*

*Ezután mi is következhetett ismét más, mint a fekete pöfögő-szörnyeteg, mely ki-méletlenül röpitett bennünket vissza a három napos álomból a hétköznapi megszokott, szürke világába.”*

A jegyzőkönyv aláírói:

*Kutas Elek s. lelkész, elnök és Sebők Sándor jegyző.*

A testvéri találkozásról a „Harangszó” is hírt adott.<sup>127</sup> Az 1936-os év gazdag programjai közül említést érdemel az a gyűjtés, amelyet az ifjúsági könyvtár „megalapozása” céljából végeztek nemcsak Barlahidán, hanem a gyülekezettel kapcsolatban álló könyvkereskedők körében is.

<sup>127</sup> Harangszó, 1936. május 17. Sand. 117. p.



Nem hallgatható el annak a jegyzőkönyvnek a tartalma sem, amelyet az 1936. szeptember 28-án vettek fel a Barlahidán 1936. szeptember 26-28 között megrendezett találkozó alkalmából. Ezen a találkozón vendégként Sandról 14 fiú és 10 leány vett részt lelkészükkel és tanítójukkal, valamint a sandi gyülekezet pati és szőkedencsi leánygyülekezetének tanítója, továbbá Schrantz Zoltán pusztaszentlászlói lelkész egyesületük 24 tagú énekkarával, illetve Nagy Miklós zalaegerszegi lelkész.

A találkozó lefolyásáról – egyebek mellett – ez olvasható:

*„26-án, szombaton du. 4 órakor, szakadó esőben érkezett meg a sandiak csoportja 5 barlahidai kocsin, melyek egészen Zalaszentmihályig el voltak elejbük. Az iskolaudvaron volt a leszállás, az iskolában pedig a fogadtatás. Az üdvözlő szavakat Németh I. igazgató úr mondta.*

*Este 6 órakor műsoros, nyilvános összejövétel volt az iskolában a következő számokkal:*

1. Dicsérd én lelkem...
2. Írásmagyarázat: Máté 17,1-4 v. (Kutas E. s. lelkész)
3. Fel barátim...
4. Szavalat (sandi fiú)
5. Monológ (barlahidai fiú: Szalay Sándor)
6. Pár jelenet (két sandi fiú)
7. Szavalat (barlahidai leány: Blaskovics Mariska)
8. A Barlahidai Ifj. Egyesület története (Novák Zoltán titkár)
9. Szavalat (barlahidai leány: Bödecs Jolán)
10. Felolvasás (Czéh Sándor sandi tanító)
11. Monológ (barlahidai fiú: Sebők Sándor)
12. Záró beszéd, s ima (Boros István szőkedencsi tanító)
13. Az éj ím érkezik...”

A másnapi testvéri találkozóra a gyülekezet meghívót is nyomtatott. Ennek lefolyását is őrzi a jegyzőkönyv:

*„Másnap, vasárnap de. ünnepi istentisztelet iskolánk 25 éves jubileuma alkalmából. Az ígét Teke Dénes lelkész úr hirdette, Péter II. 3,17-18. v. alapján. Délután vallásos összejövétel a templomban. Ezen már a pusztaszentlászlóiak és Nagy M. lelkész úr is részt vettek!*

### Tárgysorozat:

1. Fel barátim...
2. Írásmagyarázat: „Az igazi alázatosság” (Schrantz Zoltán)
3. Vezet keresztút. Ének: (Németh Istvánné és Gergály Annus)
4. Szavalat (sandi fiú)
5. Karének (szentlászlói énekkar)
6. Szavalat (barlahidai fiú: Bölecz József)
7. Előadás: „Az összetartás” (Nagy Miklós)
8. Szavalat (sandi fiú)
9. Karének (szentlászlói énekkar)
10. Szavalat (barlahidai leány: Bödecs Jolán)
11. Köszönő szavak, záró ima (Kutas Elek)
12. Erős vár a mi Istenünk...

Este műkedvelő előadás volt az iskolában:

1. „Örvény szélén” (sandi ifjúság)
2. „Édesanyám” (barlahidai ifjúság)
3. „Csendes Juli” (sandi ifjúság)
4. Magyar táncok (sandi ifjúság)

*Utána táncmulatság! A bevétel: 67 P. volt a kriminális idő ellenére is! A délelőtti istentiszteleten offertóriumot tartottunk a Harangszó terjesztésére (8,92 P.), du. a gyámintézet javára (8,60 P.) Minden összejövetelünkön nagyon sokan vettek részt. Szórványhíveink mind kaptak meghívót!*

*Hétfőn, 28-án távoztak el vendégeink! Zágorhidára kocsikon vittük le őket (nagyon sokan elkísértük őket odáig!!), onnan már autóbusszon mentek Zalaszentmihályig.”*

A testvéri találkozó ezúttal is jól sikerült. „Megmozgattuk általa az egész környéket. Isten gazdag áldása kísérte próbálkozásainkat” – olvasható a találkozót értékelő jegyzőkönyvi részben, melyet ezúttal is Kutas Elek s. lelkész és Sebők Sándor jegyző írt alá.

A jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy az ifjúság lelki és testi gyarapodását egyaránt szolgálta az egyesület nyújtotta keret. Az 1937. február 1-jén felvett jegyzőkönyv tanúsítja, hogy az egyesület ping-pong -és sakkcsapata Pusztaszentlászló csapatával mérkőzött január 31-én a következő eredménnyel:

*„Ping-pong 6-os csapatverseny: 18-18-as pont aránnyal döntetlen.*

1. *férfi páros, két-két pár minkét részről: első Barlahida I., második a többi 3 pár holtversenyben.*

2. *sakkcsapat 5 nevezővel: 16,5:8,5-ös pontaránnyal Barlahida javára.*”

Az 1937. február 9-én felvett jegyzőkönyv egy jól sikerült farsangi műsoros estről számol be, melyben többek között ez olvasható:

„Az ifjúsági egyesület ezúttal is hálás köszönetet mond elsősorban Németh István igazgató úrnak szellemesen megírt és jól betanított színdarabjáért, és egyúttal arra kéri, írjon ezentúl is minél sűrűbben színdarabokat.” (Németh István által írt vígjáték címe: Farsangi bál).

A jegyzőkönyvekből kiderül, hogy a barlahidai ifjúság kitűzött céljának teljesítését komolyan vette. Az 1938. évet értékelő – 1939. március 3-án tartott közgyűlés jegyzőkönyvébe például ezt rögzítették: „... az elmúlt évben is rendszeres, lelkiismeretes munka folyt az egyesületben. Ezt a munkát részben megnehezítette, hogy időközben háromszor is változott az egyesület vezető lelkésze, továbbá, hogy egyes tagokat katonai kötelezettségei szólították el közülünk. Mégis fennakadás nélkül haladt előre az ifjúság a kitűzött munkaterv alapján. Előadásokat, heti összejöveteleket tartott, gyarapította felszerelését is egy ívlámpával. Nem feledkezett meg a lelki épülésről sem.”

Kutas Eleket<sup>128</sup> az egyházkerület püspöke 1938 februárjában Celldömölkre helyezte. A missziói gyülekezet élére – alig több mint fél évre Lakatos György<sup>129</sup> került, akinek Gyékényesre helyezése után Loós János segédlelkészi, majd helyettes lelkészi státusban pásztorolta a Barlahidán és a szórványvidéken élő nyáját.

---

128 Kutas Elek Sandon született 1919. május 12-én. Az elemi iskolát szülőfalujában végezte. Érettségi vizsgát a Bonyhádi Ágostai Hitvallású Evangélikus Reálgimnáziumban tett, 1931-ben. Teológiai tanulmányait a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Soproni Hittudományi Karán végezte. Kapi Béla püspök ordinálta Sopronban, 1935-ben. Egy hónapig szárazkáplán Sandon, majd 1938. február 1-jéig missziós segédlelkész Barlahidán. Göcsejből Celldömölkre kerül segédlelkészi státusba, majd Zalaistvánd lelkésze 1938-tól 1979-ig. (1953 és 1957 között a Somogy-Zalai Egyházmegye esperese.) Nyugdíjas éveiben Budapesten élt. Ott is halt meg 2000. március 8-án. A Farkasréti temetőben nyugszik.

129 Lakatos György (1912-1968) Több helyen végzett segédlelkészi szolgálat után – 1941-től – mindvégig a nagy múltú Vése papja volt.

## BÉKE ÉS HÁBORÚ



1938. Blaskovics Sándor munkája  
(2020. Fotó: NM)

### *Loós János (1938–1944) szolgálata*<sup>130</sup>

Az új missziói lelkész már hosszabb időre érkezett. Békét és nyugalmat árasztottak Göcsej fenyvesei. Az ország két évtized után a legreményteljesebb évéhez ért. Barlahida evangélikus népe még mindig a templomos gyülekezetté válás évszázadok óta óhajtott, s a harmincas évek közepétől megtapasztalt eufórikus érzéseitől áthatva élte vallásos életét. De már forrongott a világ. Hamarosan jöttek a behívók. S a megérett gyümölcs kellemes zamata helyett – számos családban, s a gyülekezetben is – a keserűség soha el nem múló ízével kellett megismerkedni, mert jöttek a gyászhiért hozó levelek is. Háború volt.

Áldásos barlahidai szolgálata alatt új formák és változatos programok tették mozgalmassá és meghitté a gyülekezeti életet.

Az 1939. évi munkajelentéséből kiemelendő 26 vallásos est, 258 lelkipásztori látogatás, 97 beteglátogatás, s a nőegylet újjászervezése 71 taggal. Egyházunkba betért 3 lélek, kitérés nem volt. Példás ifjúsági élet folyt:

130 Loós János 1907. június 18-án született Nagykanizsán. Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Négy évig a Pécsi Orvostudományi Egyetem hallgatója volt, majd a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Soproni Evangélikus Hittudományi Karán tanult tovább. D. Kapi Béla püspök ordinálta 1937-ben, Győrben. Segédlelkész Kapolcson, Nagykanizsán és Szekszárdon. Barlahidán missziói segédlelkészként, majd helyettes lelkészként szolgált 1938 és 1944 között, majd 1944. október 15-től haláláig Pusztaszentlászló lelkésze volt. Pusztaszentlászlón hunyt el szívinfarktusban 1969. március 14-én. Sírja a nagykanizsai temetőben van.

„Ebben az esztendőben 1939. január 1-től április 30-ig hetenként négy összejövetelt tartottunk. Hétfőn volt a leányóra, melynek első része képezte a bibliaórákat is. Pénteken tartottuk a bibliaórákat a fiúk számára. Szerdán az egész ifjúság részére. Közös összejöveteleinken az EKIE<sup>131</sup> központi útmutatása szerint hit és erkölcstani és társadalmi kérdéseket tárgyaltunk meg. Kedden este pedig a fiúk által felvetett különböző irányú kérdések képezték megbeszéléseink tárgyát. Ezen idő alatt összesen 32 rendes gyűlést és egy közgyűlést tartottunk, amelyen megtörtént az új tisztikar megválasztása.

„A nyári hónapokban szünetelt az ifjúsági munka, de 1939 októberében újra megkezdtük összejöveteleinket. Az első összejövetelen elhatároztuk, hogy belépünk az EKIE evangélikus központjába és így mi is bekapcsolódhatunk az országos ifjúsági mozgalomba.” Ösztől hetenként két összejövetelt tartottak. Hétfőn a leányok, szerdán a fiúk részére. Munkájukat program szerint végezték. Újításként az ifjakat az összejövetelek cselekvő részeseivé tették azáltal, hogy előadások megtartásával, felolvasásokkal, szavalatokkal bízták meg őket. Ez nem volt hatástalan, mert önbizalmat merítve megjelentek nyilatkozataik, véleményeik egy-egy előadás, megbeszélés kapcsán.

Az előbbieket a jegyzőkönyv vezetője így összegezi:

„Október–december hónapban 13 összejövetelt tartottunk. Az egész esztendei ifjúsági összejövetelek száma tehát 55 és 2 közgyűlés. Örvendetes szám ez. Már magába nézve is, de ha még hozzá tesszük azt is, hogy látogatottság és érület szempontjából igazán meg lehetünk elégedve ezen összejövetelekkel, akkor reménykedve nézünk gyülekezetünk jövője felé. „Akié az ifjúság, azé a jövő” – szokták mondani ... reméljük, hogy az ifjúság a jövő barlahidai gyülekezetnek hitvallásos alapon álló magját alkotja majd.”

A három évre megválasztott tisztikar névsora: Péteri Lajos titkár, Blaskovics Gyula pénztáros, Szalay István jegyző, Császár Sándor ellenőr, Császár István könyvtáros, Blaskovics Dezső háznagy, Hári Sándor és Porkoláb László tanács-tagok.

Az ifjúsági egyesület jegyzőkönyveiben egy lelkes ifjúság nagyszerű cselekedetei elevenedtek meg előttünk. Képviselői részt vettek a celldömölki téli táborban is.

A templom berendezése 1940-ben négyjátékú orgonával gazdagodott. Nem volt új, a mórighidai gyülekezettől vásárolták a buzgó hívek, de számukra sokat jelentett, mert hangja mellett még magasztosabban dicsérhették az Urat.

---

131 EKIE: Evangélikus Keresztyén Ifjúsági Egyesület.



*1940. A templom orgonája  
(Fotó: 2018. janjan)*

1940. évi országos névtár adatai szerint a missziói körhöz 402 lélek tartozott. Ebből 230-an laktak a székhelyközségben, 172-en a környező szórványhelységekben.



*1940. Konfirmandusok Loós János lelkéssel  
A kép a 92 éves Hári Elekné Novák Rózsa tulajdona. A fotón fehér ruhában látható.<sup>132</sup>*

132 Konfirmandusok 1940. május 2-án: Novák Rózsi, Blaskovics Ernő, Bödecs Sándor, Hári Elek, Mecséri Tibor, Novák Sándor, Papp István, Simon Dezső, Simon Endre.

A Nőegylet munkája 1941-ben megélénkült. Az ifjúság is lelkesen tevékenykedett: kisebbek és nagyobbak csoportja alakult. A presbiterek részére előadássorozatot tartottak. A gyülekezet lélekszáma gyarapodott. Az evangélikus egyházba belépett 1 személy, kitérés nem volt. Egy házasságkötés történt az evangélikus egyház javára.

A békés munkát egyre jobban zavarta a háború szele, jöttek a behívók, majd egy-egy villámként lecsapódó tragikus hír a frontvonalakról. Ez más életvitelt követelt, kemény, életért folyó küzdelmet a harctereken, és imádságos szeretetet az otthonokban.

A lelkipásztor 1944 októberéig maradt nyájával. Akkor hívta, majd választotta elhunyt lelkésze helyére parókus lelkészének hajdani anyaegyháza, a pusztaszentlászlói gyülekezet, amelyhez a barlahidai missziót még mindig jogi kötelék fűzte, bár a gyakorlatban már önálló gyülekezetként működött. Szentlászlói beiktatása hazánk egyik legellentmondásosabb napján, 1944. október 15-én történt.

Loós János távozása után Horváth Miklós várpalotai segédlelkész kapott megbízást a missziói gyülekezet gondozására.

#### *Horváth Miklós (1944–1947) szolgálata<sup>133</sup>*

A Muraköz és Alsólendva 1941-ben visszakerült Magyarországhoz. A „Lenti-i missziót” – Alsólendva egykori szórványterületét – a dunántúli egyházkerület a régi anyagyülekezet kérésére visszacsatolta Alsólendvához, és 1942. január 1-jétől Skalics Sándor alsólendvai lelkész gondjaira bízta. Újabb változás történt 1945-ben. A vesztes világháború után a Muraköz és Alsólendva ismét a határ túlsó oldalára került. A „Lenti-i” misszió újra pásztor nélkül maradt. Az egyházkerület püspöke a gondozását először Pusztaszentlászló, majd Barlahida segítségével próbálta megoldani, végül – már 1946. május 15-től – az egész szórványterület visszakerült Zalaegerszeghez.

A falut mélyen érintette a háború. Huszonkét név szerepel a hősi halottak között. Közülük tizenöten az evangélikus gyülekezethez tartoztak, négyen levontként lettek a háború áldozatai. Elvesztésük pótolhatatlan, az okozott fájdalomra kevés a vigasztaló szó.

---

133 Horváth Miklós 1918. május 11-én született Malomsokon. Kapi Béla püspök ordinálta Sopronban, 1942-ben. 1942-től két éven át segédlelkész volt Vadosfán, majd 1944-ben rövid ideig Bakonycsenyén és Várpalotán. Még 1944-ben Barlahidára küldte püspöke, ahol segédlelkészként kezdte meg szolgálatát, ám 1945-től 1947 májusáig helyettes-lelkészi státusban gondozta a missziói gyülekezet evangélikusait. A következő szolgálati helye Döröcske volt, ahonnan 1948. február 1-jén az Enying-Siófoki missziói gyülekezetbe került. 1950-ben kivált a lelkészi karból.

Evangélikusok:

Bödecs Sándor, Bezlai Antal, Blaskovics Dezső, Blaskovics István, Baksa Ferenc, Császár Ferenc, Császár Gyula, Gergály Lajos, Gergály Gyula, Horváth Ferenc, Novák Antal, Novák Frigyes, Novák Dezső, Porkoláb László, Tóth István.

Római katolikusok:

Császár Endre, Jandó Gyula, Parázs Tibor, Pál Dezső, Sipos Ferenc.

Reformátusok:

Draskovics Gyula, Gömbös Kálmán.

Az egyházi épületek szerencsére csak kisebb károkat szenvedtek, kijavításuk megtörtént.



1990. A templomkertben álló hősi emlékmű.  
(Archív fotó Bundics Józsefné gyűjteményéből)





*1944. Barlahidai leventék. Itt még együtt, otthon!  
(Archív fotó)*



*1945. Hat barlahidai levente nyugszik a wesendorfi temetőben lévő sírokban.  
Az oszlopon olvasható felirat: „Csak az Úr tartja számon nevüket! (Fotó: Horváth E.)*

A borzalmakat túlélő ifjak tovább kívánták folytatni a háború miatt megszakított munkát. Az Ifjúági Egyesület 1945. november 14-én felvett jegyzőkönyvében erről a következők olvashatók:

*„A barlahidai evangélikus ifjúsági egyesület hosszú szünet után 1945. október 27-én újra megkezdte működését. Fiaink évekig harctéri szolgálatot teljesítettek. Hazatérve azon kívánságuknak adtak kifejezést, hogy a megkezdett munkát Isten*

*dicsőségére tovább akarják folytatni. November 14-én megtartotta tisztújító közgyűlését. Elnök lett a fiúknál Sümei Ernő, a lányoknál: Németh Ilonka. Titkár: Császár János. Pénztáros: Döbrönte Mariska. Jegyző: Hány Elek. Háznagyok: Bezlay Zoltán és Bécs Olga.*

*A belépett ifjúsági tagok névsora:*

*Fiúk (25-en): Horváth János, Tóth István, Györfy Béla, Novák Endre, Györfy Zoltán, Novák István, Császár János, Sümei Ernő, Bezlay Zoltán, Tuboly István ref., Sümei József, Papp István, Hány Sándor, Kulcsár István, Császár István, Vlád István ref., Szalay István, Németh Béla, Hány Elek, Bazsa Dezső, Novák Elek, Horváth György, Novák János, Kovács Márton ref., Döbrönte Gyula.*

*Lányok (16-an): Németh Piroska, Németh Ilona, Novák Irén ref., Novák Sarolta, Sümei Margit, Tulok Emma ref., Tuboly Rózsi ref., Sümei Mária ref., Novák Irma, Bezlay Jolán, Döbrönte Mária ref., Novák Rózsi, Bécs Olga, Baksa Irma ref., Blaskovics Ilonka r.kat., Baksa Mariska ref.*

*Az összejeövetelen kegyelettel emlékeztünk meg Bezlay Antal, Blaskovics István, Bödecs Sándor, Draskovics Gyula és Novák Dezső volt ifjúsági egyesületi tagokról, akik, mint Németországba hurcolt leventék – 1945. április 4-én – Hannover mellett, bombatámadás következtében hősi halált haltak. Béke hamvaitokra! A 38. ének eléneklése után a lelkész úr imádkozott, majd Máté 2,1-12 alapján bibliamagyarázatot tartott.*

*Az ifjúsági egyesület színdarabot szeretett volna még ez évben játszani. Tekintettel azonban az ifjúsági egyesület mély gyászára a vezető lelkész javaslatára a színdarab lejátzását a jövő esztendőre halasztottuk.”*

Az emlékezést az élet nem törölheti el, de egy elhatározás megváltozhat. A színdarabot december 26-án lejátsozták, s bevételét a háborúban elveszett tárgyak beszerzésére fordították. Ezután a barlahidai ifjúság életét még alig több mint 2 évig követhetjük jegyzőkönyvi adatok alapján. De mind az 1946-os, mind az 1947-es év gazdag, az összefogás és testvéri szeretet követendő példáját tükröző eseményeket tár elénk, s a látványos dolgok mellett egy pillanatra sem vész el az egyesület létrejöttének igazi célja.

1946. február elején (2-től 4-ig) a szentlászlói ifjúsági egyesület tagjai látogattak Barlahidára Loós János lelkész kíséretében. A látogatást a barlahidaiak április 28-30-a között viszonozták. Mindkét egyesület tagjai műsorral kedveskedtek vendéglátójuknak, és közösen vettek részt a vallási alkalmakon. A barlahidai ifjak Pusztaszentlászlón a 3 felvonásos „Két szív egyért” című, valamint az 1 felvonásos „Nő kérdés” című színművet mutatták be nagy sikerrel.

Ősztől új tisztikarral indult az ifjúsági élet. A fiúknál Horváth György, a lányoknál Novák Irma lett az elnök. A jegyzői tisztségre Bécs Olgát választották.

A tartalmas ifjúsági élet bemutatására szolgáljon az 1946. november 8-14 között – a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Nemzeti Szövetségének felhívására – „Egy az Úr, egy a világ” címen megrendezett imahétről készült jegyzőkönyvből elénk táruló program, amely igehirdetésből, előadásból és imádkozásból állt. Az előadások témái: Isten rendet teremtett; A bűn szétzilálta a rendet; Krisztus új rendet hirdetett meg; Új közösséget alapít; Az új közösség megújult emberekből épül fel; Új „nemzeteket” akar alkotni, és új világot akar teremteni. Az ima pedig a kontinensek ifjúságaiért szólt. A tartalmas együttléteket ifjúsági istentisztelet zárta. Természetesen ez nem helyettesítette a vallásos összejöveleket, amelyek meghatározott rend szerint folytak, és esetenként egy-egy gyakorlati témával – pl. a fák felvágása, metszése – egészültek ki.

De szakítottak időt a szórakozásra is. Évtizedekre megmaradt az emléke Csepreghy Ferenc: „A piros bugyelláris” című, háromfelvonásos, és Csité Károly: „Tóth Lidi” című egyfelvonásos színdarabjának és szereplőinek. A színdarabokat nagy sikerrel, 3 alkalommal adták elő november hónapban Barlahidán, de marandó élményt nyújtottak előadásaikkal a környező településeken is.

A színdarabokat Horváth Miklós lelkész rendezte.

**„A piros bugyelláris” szereplői:**

Török Mihály, a tölgyesi bíró	Horváth György
Zsófi, a felesége	Németh Ilonka
Kender Julis özvegyasszony Hagymáson	Bécs Erzsébet
Menczi, a nevelt lánya	Novák Irma
Csillag Pál, manipuláns őrmester	Császár István
A kapitány a huszároknál	Sümegi Ernő
Peták János, vén huszárkáplár	Háry Sándor
Boros Dani, fiatal huszárkáplár	Bezlay Zoltán
Pennás Muki, jegyző Tölgyesen	Péteri Lajos
Hájas Muki, uradalmi főispán	Bezlay Jenő
Kósza Gyurka, parasztleány	Császár János
Levelse Misi, gyalog postás	Tóth István
Első kisbíró	Papp István
Második kisbíró	Novák János
Öreg béres	Háry Elek
Jóska kocsis	Sümegi József

Panni  
Kati  
Egy legény  
Egy leány  
Lajcsi cigány  
Suták Kata cigányasszony

Novák Rózsi  
Bécs Olga  
Kulcsár László  
Tuboly Rózsi  
Győrfi Károly  
Tuboly Rózsi

### A „Tóth Lidi” előadói

Pipás Tóth János gazdaember  
Bábi, a felesége  
Lidi, a leányuk  
Bárdosi Kálmán, volt csendőr, földműves  
Cirók Józsi  
Szigeti András, gazdaember  
Bence Gyuri, gazdaember  
Zsuzsi, Lidi barátnője

Háry Sándor  
Novák Rózsi  
Bécs Olga  
Császár Dezső  
Háry Elek  
Salamon Gyula  
Papp István  
Novák Irma

Az 1947. február 9-én felvett jegyzőkönyv a „**Siess, adj, segíts**” mozgalom járára tartott műsoros est eseményeit tárja elénk az Ifjúsági Egyesület 1947. február 9-én kelt jegyzőkönyve. A műsorban a barlahidai evangélikus és a r. kat. ifjúság együtt szerepelt.

- Megnyitó beszéd. (Virág Béla r. kat. tanító).
- Szavalókórus. (A község ifjúsága).
- Két népdal. (Énekelte a község ifjúsága).
- Két dal. (Énekelte Máté Ilus, Kárász Mariska).
- Két katonanóta, népdal, húzómozsikán. (Horváth János).
- Egy dal. (Énekelte Máté Ilus).
- Cifra Mari, 3 felvonásos színdarab. (Játszotta az ev. ifjúság).
- Hun az erőd Istók, 1 felv. színdarab. (Előadta a r. kat. ifjúság).
- Két katonadal, népdal (húzómozsikán). Horváth János
- Két népdal (Énekelte a község ifjúsága).
- Himnusz

Betanította: Horváth Miklós ev. lelkész és Virág Béla r. kat. tanító.

Az 1947. február 18-án – húshagyó kedden – megrendezett műsoros est jegyzőkönyvéből vett idézet pedig egy újabb arcát mutatja be a korabeli ifjúságnak

és vezetőinek. A „Parasztkisasszony” c. népszínmű bemutatását követő táncestet ugyanis szépségversennyel fűszerezték.

*„A szépségverseny eredménye a következő volt:*

A legszebb leány: Bécs Erzsébet 68 szavazattal

A legszebb legény: Horváth Miklós lelkész 67 szavazattal

A legszebb asszony: Németh Istvánné 34 szavazattal

A legszebb ember: Németh István ig. tanító 54 szavazattal.”

Az 1946. évi lelkimunka-jelentés szerint Horváth Miklós lelkész 26 alkalommal tartott a szórványokban istentiszteletet, 80 alkalommal szórványhittanórát, és 91 esetben látogatta meg szórványban lakó híveit.

A helyi evangélikusok látogatására 545, beteglátogatásra 116 esetben került sor.

A gyülekezet elnöksége megváltozott. Halász Kálmán személyében 1946. december 30-án új világi vezetőt választottak. A felügyelő beiktatása 1947. május 4-én volt Molitórisz János esperes szolgálatával. A felügyelő székhelyében többek között kijelentette, hogy „egy tehetséges hadiárva vagy szegénysorsú gyermek teljes iskoláztatását vállalja.”

Elnöktársa, Horváth Miklós s. lelkész két és félelvi, 1947. május 18-ig tartó munkálkodás után a döröcskei gyülekezetbe távozott. Utódja a Döröcskéről érkező Feller Ádám lett.<sup>134</sup>



### *Feller Ádám szolgálata (1947–1956)*

A gyülekezet békességét rövid időre megint az évszázados kérdéssel, az adókulcsok alkalmazásával zavarták meg. Végül – esperesi jóváhagyással – a vita úgy nyert megoldást, hogy bizonyos konkrét személyi adók kivételével minden teher a vagyon után vettessék ki.



---

134 Feller Ádám (1914-1999) többek között Magyarbolyban, Somogydöröcskén, Döröcskén, Barlahidán és Szentetornyan szolgált. Leghosszabb ideig a barlahidai missziói területen végzett áldásos tevékenységet. A Viharsarokba kerülve csupán négy évig (1956-1960) állt a fiatal gyülekezet élén. Polgári állást vállalt. Szarvason hunyt el 1999-ben.

Az ifjúság körében folytatódtak a vallásos összejövetelek. Nem változtatott ezen az sem, hogy márciusban Horváth Miklóst Feller Ádám váltotta fel a lelkesi szolgálatban. Nem maradtak el a színdarabok sem. Az új lelkész tanította be az ifjúságnak még a tavasz folyamán „A muskátli ablakok” c. népszínművet, majd ősszel a „Dankó Pista muzsikája” c. operettet.

Az 1948-as év is szépen indult. A 20 fiúból és 14 leányból álló egyesület megújította tisztikarát, új színdarab tanulásába kezdett. Képviselői részt vettek a Zalaegerszegen tartott ifjúsági konferencián, de további tevékenységük már nem követhető.

A gazdag múltat reprezentáló jegyzőkönyvek sora az 1948. január 22-én megtartott vallási összejövetel lejegyzésével – Bécs Olga jegyző aláírásával – zárul.

A politikai változások Barlahidát sem kímélték. A kis közösség nagy áldozatokkal fenntartott, 105 éve működtetett, de már a korábbi rendszerben is (1933-ban) községi tulajdonú intézménynek kiszemelt iskoláját az 1948. évi XXXIII. tv. alapján államosították. Természetesen ez lett a sorsa a fiatal, mindössze nyolcéves r. katolikus iskolának is. Az intézkedés gyakorlati végrehajtása viszonylag zökkenőmentesen történt.

1948-ban az iskola részben osztott évfolyamaiban a tanulók felekezeti megoszlása a következő volt:

OSZTÁLYOK	TANULÓK	
	EVANGÉLIKUS	KATOLIKUS
I – IV.	26	31
V – VI.	5	10
VII – VIII.	10	5
<b>Összesen</b>	<b>41</b>	<b>46</b>

A 87 gyermeket két tanító oktatta. Az alsó tagozatosok a barlahidai „Insula Lutherana” épülethozzá tartozó „evangélikus” iskolába jártak, Németh István tanító elé. A felsősök a katolikus iskolában kaptak helyet.



*2003. Insula Lutherana  
(Légifelvétel 2003 őszén)*



*Németh István alsós tanítványaival, 1949-ben  
(Archív fotó)*



*Felső tanulók Virágh Béla tanítóval, 1949-ben  
(Archív fotó. Adatközlő: Tamás Aladár)*

Jobbról az alsó sor: Bölecz Sándor, Bölecz Antal, Sümeghi Gyula, Tamás Aladár, Bölecz Dezső (16 éves korában meghalt), Tóth Béla (Salomfáról), Blaskovics Vendel, Horváth László, Farkas János. Középső sor: Kerese Irma, Gömbös Ibolya, Vizsi Irma, Sümeghi Teréz, Nédár Gizella, Blaskovics Rózsi, Jári Erzsébet, Sopár Annus, Németh Piri, Németh Juliska, Kulcsár Irén. Felső sor: Vizsi Irén, Szabó Magdus, Nagy Piri (Salomfáról), Miskin Bözsi, Nagy Magdus, Papp Ilus, Tóth Annus, Szabó Rózsi, Nyulász Rózsi, Fölnagy Sándor, Novák Béla, Blaskovics Jenő, Kulcsár Gábor, Novák Lajos, Gergál Lajos, Szabó Lajos.<sup>135</sup>

Az 1949-ben Barlahidára kiszállt államosító bizottság a tanítókat, az iskola és 1 kh. föld kivételével a gyülekezeti vagyont meghagyta az evangélikus egyház számára, ideértve az iskolához hozzáépített lelkészlakást is, amely később a bibliaórák tartására szolgált.

A missziói körben 1949-ben megindult az evangelizációs munka. Bánfi Gyula és Botos Piroska két ízben tartott ifjúsági evangelizációt a Barlahidán és környékén élő fiataloknak. Jakus Imre egyhetes evangelizációja az egész gyülekezetnek szólt. Leányaik közül többen vettek részt a zalaistvándi téli leánytáborban. A lelkész 149 esetben végzett „szórványlátogatást”, és nyolc községben 101 alkalommal tartott hittanórát.

<sup>135</sup> A képen az 1936 és 1939 között született felsős (V.-VIII. osztályos) evangélikus és katolikus tanulók láthatók a volt katolikus iskola előtt. Feltehetően túlkoros is lehet közöttük. (Néhány gyermek nem fért a képre).



A szórványmunka eredményeként ugyanebben az évben Kustánszegen imaház épült 41 szórványhívő, a barlahidai gyülekezet és főképpen a kustánszegi Simon család áldozatkészségének köszönhetően. Felavatását Túróczy Zoltán püspök végezte 1949. október 9-én. Isten különös kegyelme, hogy ez a maroknyi szórvány-nép Isten hajlékában dicsérhette az Urat, s evangélikus egyházunk missziója egy újabb végvárral bővült.

Barlahidán 1950-ben téli leánytábort tartottak 48 résztvevővel. Ugyanabban az évben a 353 lelket számláló közösség a rossz állapotban lévő, hajdani ifjúsági házat lelkészlakássá alakította, és renováltatta a földrengés által belülről megrongálódott templomtornyot. A hívek dicséretre méltó buzgalommal vették ki részüket az áldozatvállalásból. Hálával kell itt megemlékeznünk az egyházi főhatóság, a gyámintézet és a kemenesalji egyházmegye gyülekezeteinek segítőkészségéről.



A gyülekezet 1953. szeptember 13-án megalkotta a rendes lelkészi fizetés követelményeinek megfelelő lelkészi híványt (díjlevelet), s az állam 1953. október 1-jétől folyósította a rendes lelkészi kongruát.

A lelkész 1950-ben készített feljegyzésében így ír:

*„A hosszú évtizedek leforgása alatt – emberi számítás szerint – ennek a maroknyi evangélikus népnek szét kellett volna morzsolódnia a más vallásúak óriási tengerében. Isten úgy akarta, hogy erősödjön.*

*Hitének el kellett volna hamvadni – emberi számítás szerint – látva a maga kicsinységét, de Isten úgy akarta, hogy magasra lobogjon, és hirdesse itt az evangélikus szórványban, hogy él az evangélikus hit.*

*Isten kegyelme többre képes, mint az emberek akarata. Ez ad erőt a jövőhöz. Isten kegyelme, amely bennünket mindeddig megsegített, örködni fog felettünk a jövőben is, hogy erős kézzel és erős hittel tudjuk megemelni az evangélikus misszió zászlaját. Ezért kérjük az eget Urát, ő adjon erőt, és adja nekünk az ő Szentlélekének ajándékát, hogy sok-sok külső építőmunka után tudjunk hívő szívvel, csendes alázattal, minél nagyobb erővel, befelé épülni. Gyülekezetünk jövőjének igazi alapfeltétele csak ez lehet.”*

Az elkövetkező években meg kellett tapasztalnia, hogy a gyülekezet vallásos élete Barlahidán, a szórványközpontban megváltozott. Éves lelkészi jelentéseiben elkeseredésének hangot is adott. Ezekből álljon itt néhány idézet:

Az 1953. évről szóló lelkészi jelentésének ismertetése előtt elkeseredetten beszélt arról a „pangásról”, amely gyülekezetének életét jellemezte.<sup>136</sup>

*„Régi templomos családok maradtak el az Isten házától, jeléül annak, hogy a vallásosságuk csak felszínes máz volt életükön (...) Nem tagadható, hogy az a felfogás, mely a hitet és a vallást semmibe veszi tudatosan vagy tudat alatt reá nyomta bélyegét a hívek lelkialkatára.”* Ugyanakkor elismeréssel szólt a szórványokról, *„akik – amint már annyiszor – az elmúlt esztendőkből is példát mutattak a hithűségben, úgy az istentiszteleti, mint a hitükért való áldozatkészségben. (...) Ami a jövőt illeti: többre kell értékelnünk a hitünket és templomunkat, ha élni akarunk.”*

Az 1954. évről már megnyugtatóbb szavakat hallhattak a közgyűlés résztvevői áldozatkészségükről, jeléül annak, hogy hívek a gyülekezet fennmaradását és fejlődését fontosnak tartják, de az ige utáni vágyban nem sok haladás látszik. (A presbitérium a gyülekezet anyásítását kérte!)

Az 1955. évről szóló beszámolót reményteljesebb szavakkal tárja a közgyűlés elé. Így kezdi beszámolóját: *„A nagy Isten kegyelmét dicséri, hogy gyülekezeti*

---

136 Bh. gykj. 1954. január 1.

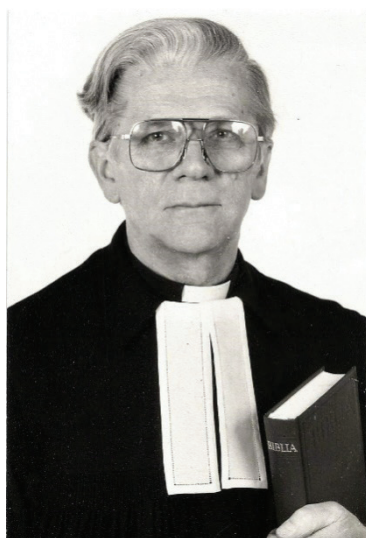
*életünk ismét a felfelé lendülés jeleit mutatja. Neki adjunk hálát a tőle nyert megsegítő erőért. Az ő megbocsátó kegyelme legyen mivelünk, ha az elmúlt esztendő mulasztásaira gondolunk. Belé vetett hittel indulunk neki a jövőnek is, és bízunk abban, hogy mellettünk lesz az elkövetkező esztendőben is és erőt ad ahhoz, hogy fennmaradjon, éljen és virágozzon ez a gyülekezet.”*

#### ANYAKÖNYVI ADATOK

Év	Keresztelés	Konfirmált	Esküvő	Halott
1947	1 f.+1 l.=2	4 f.+1 l. =5	1 e.+4 v.=5	3 f.+4 nő=7
1948	3 f.+3 l.=6	2 f.+2 l. =4	2 e. =2	2 f.+4 nő=6
1949	3 f. =3	3 f.+1 l. =4	1 v.=1	4 f. =4
1950	4 f.+1 l.=5	4 f. =4	4 e. =4	4 f. =4
1951	2 f.+4 l.=6	3 f.+3 l. =6	1 v.=1	5 f.+2 nő=7
1952	2 f.+2 l.=4	2 f.+1 l. =3	2 e. 2 v.=4	2 f.+1 nő=3
1953	2 f.+1 l.=3	5 f.+4 l. =9	1 e. + 1 v.=2	2 f.+1 nő=3
1954	5 f.+3 l.=8	1 f.+ 3 l.=4	1 e.+ 2 v.=3	2 nő=2
1955	4 f. +6 l.=10	2 f. =2	1 e. +2 v.=3	5 f.+3 nő=8
1956	1 f.+3 l.=4	3 f.+6 l. =9	1 e. +2 v.=3	3 nő=3

Feller Ádám közel 10 évi nehéz szolgálat után – 1956 októberében – új szolgálati helyet kapott, Szentetornya lelkésze lett.

Az új lelkész, Pintér János Celldömölkéről érkezett, és 1956. október 1-jén vette át hivatalát.



*Pintér János lelkész  
(Archív kép a Janjan gyűjteményéből)*

A göcseji evangélikus „végvárban” kemény őszi napok köszöntek a fiatal lelkészre is, majd küzdelmes évek állították újabb és újabb feladatok elé. Hatalmas változásokon ment át a falu népe és gyülekezetének státusában is változás történt. A missziói gyülekezetből anyagyülekezet, majd társgyülekezet (társegyház) lett. Ezzel hivatali „pozíciója” is megváltozott, ám mindvégig nagy elhivatottsággal, „missziói szolgálatként” végezte tevékenységét mind Barlahidán, mind szórványaiban. Lankadatlanul közvetítette Isten igéjét a barlahidai templomban, a kustánszegi imaházban és a szórványokban lakó családoknál – többek között Nagylengyelben és Petrikeresztúron – tartott istentiszteleteken. Ezt tette a családlátogatásokon és a kórházi ágyak mellett is. Igazi pásztorként tartotta számon

---

137 Pintér János 1929. augusztus 14-én született Mátrafüreden (Gyöngyös). Az elemi iskolát szülőhelyén végezte. A gyöngyösi Koháry István Állami Főgimnáziumban érettségizett, 1948-ban. Teológiai tanulmányait Sopronban és Budapesten végezte. Lelkesszé 1953-ban avatta dr. Vető Lajos püspök.

Celldömölkön volt segédlelkész 1953 őszétől 1956 őszéig. 1956 őszétől 1964 májusáig a barlahidai gyülekezetben és szórványaiban végezte lelkészi szolgálatát. 1964. május 1-jén a megüresedett zalaegerszegi lelkészi állásba választották. Új gyülekezete mellett egy ideig helyettes-lelkészként látta el korábbi szolgálati helyének lekipásztori feladatait, majd a két anyagyülekezet társulásával a Zalaegerszeg – Barlahida Társegyház és szórványainak lelki vezetője lett. 1983 nyarán közegyházi érdekből Orosházára került, ahol ősszel a Nyugat-Békési Evangélikus Egyházmegye esperesévé választották. Ebben a tisztségében is feladatok sorát végezte 1995. december 30-án történt nyugdíjba vonulásáig. Pályája során különböző megyei, kerületi és országos egyházi tisztségeket viselt.

Nyugdíjasként 1996 őszétől két évig helyettes lelkésze volt a szombathelyi gyülekezetnek, de szolgált Celldömölkön és a környékén, később Pakson is. 2002-ben történt első, majd második agyi infarktusa megszakította aktív szolgálatát. 2019-ben hunyt el.

a reábízottakat. Utána ment az egyetlennek is motoron, kerékpáron vagy – ha a göcseji útviszonyok csak azt engedték – gyalogosan. A gyülekezet első ízben, 1954-ben jutott motorkerékpárhoz. Tabtól kapták, használtan. Újat – egy 125-ös Danuviát – csak 1957-ben vásároltak.

A gyülekezet anyakönyvei az 1957 és 1958-as évről tíz keresztelés mellett 11 házasságkötésről (1 tiszta és 10 vegyes) és kilenc temetésről tanúskodnak. Konfirmáció nem volt.



## BARLAHIDA ANYAGYÜLEKEZETI STÁTUSBAN (1959)

Az 1959. év nagy jelentőségű volt Barlahida evangélikus gyülekezetének életében. Régi vágyuk teljesült. Az egyházi felsőbbség egy negyed évszázada vajdó kérdés végére tett pontot: lehetőséget adott a gyülekezet „anyásításához”. Mindez több okból is érdekes. A gyülekezet nem a megszokott fejlődési úton jutott e lehetőségig.

1933-ban a missziói kör székhelygyülekezete lett, az 1952. évi I. egyházi törvencikk (ET) pedig az anyagyülekezetek között sorolja fel – valójában úgy is működött. A lelkészválasztást kivéve, anyaegyházként gyakorolta jogait (esperes- és püspökválasztás, egyházmegyei és kerületi felügyelőválasztás stb.), és teljesítette kötelezettségeit az önálló háztartásvezetésen keresztül. Az 1954-ben érkezett esperesi leiratra a gyülekezet presbitériuma egyhangúlag kinyilvánította, hogy „a gyülekezet anyasítását kívánja, és azt a gyülekezet további fejlődése szempontjából feltétlenül kívánatosnak tartja.”<sup>138</sup> Az „anyásodást” kimondó közgyűlés 1959. május 17-én volt.



*Az egyházközség pecsétje*

<sup>138</sup> Bh. pr. jk. 1954. szeptember 12.

Az anyaegyházzá válás idején a gyülekezet I. gondnoka ifj. Blaskovics István, II. gondnok Bölecz Antal volt. A jegyzői tisztséget Kulcsár István viselte. Presbiterek: Bödecs Zoltán, Bölecz János, id. Blaskovics István, Császár Sándor, Fölnagy István, Hári István, Horváth György, ifj. Novák Károly, Novák Zoltán, Szalay István. A szórványgondnoki feladatokat Simon Dezső és Farkas Kálmán látta el nagy buzgalommal.

Az ötvenes évek végének barlahidai gyülekezeti életébe és lelkészének tevékenységébe enged bepillantani az 1959. évi lelkészi jelentésben olvasható néhány alábbi adat.

Az év folyamán Barlahidán 111 vasárnapi istentisztelet volt. Böjtben 11 (nagyhéten minden nap), a reformáció hetében 6, ádventben 4 alkalommal volt lehetőség a testvéri együttlétre. Tartottak temetői, a gyermekeknek évnyitó és évzáró istentiszteletet. Volt 26 bibliaóra, havonta presbiteri óra és ifjúsági összejövetel. A gyermekek heti 2 alkalommal tanultak hittant, a konfirmandusok konfirmációi oktatásban részesültek. A lelkész 195 alkalommal látogatta meg a családokat. Szórványban 36-szor hangzott az ige, és 56 alkalommal volt lelkészi családlátogatás. A gyülekezetben 6 keresztelő (valamennyien lányok), 7 konfirmandus, 3 esküvő (1 tiszta, 2 vegyes) és 6 temetés volt. A jelentésből megtudható az is, hogy nem éltek mindenkor az alkalommal. Hangzik is a lelkészi figyelmeztetés a gyülekezethez:

*„Vigyázz! ... Isten számonkér majd, és minden elmulasztott alkalom vádolni fog az ítéletkor. Isten még tűr és vár... Éljd Istent félő vallásos életet, hogy ne kelljen Istennek megvonni Tőled az igehirdetés drága ajándékát, mint olyat, amit nem igényeltél.”*<sup>139</sup>

---

139 Bh. gykj. 1960. január 1.

## A huszonötéves templom (1960)



*A huszonötéves barlahidai evangélikus templom  
(Archív kép)*

A gyülekezet „külsőleg” építkezett. Már 1959-ben megkezdte a lelkészlakás renoválását, majd templomának felújításához fogott. A sikeres munkáért, a 25 éves templomért és a gyülekezetet mindaddig megtartó kegyelemért 1960. október 9-én ünnepi istentiszteleten adtak hálát a hívek a mindenség Urának.

Az eseményre lelkesen készült az immár anyagyülekezeti státusban lévő evangélikus közösség. Az egyházi felsőbbség is kiemelt figyelmet fordított a kis göcseji falura. Káldy Zoltán, az egyházkerület püspöke Budapestről, Lágler Béla, az egyházmegye esperese Porrogszentkirályról érkezett. A korábban Barlahidán szolgáló lelkészek közül többen tették tiszteletüket személyes megjelenésükkel. Eljött a templomépítő Jakus Imre és az őt gyűjtőútja alatt félévig helyettesítő Rónay Zoltán, és még sokan mások az ország különböző részéről. A testvéregyházak képviselői is az ünneplők között voltak.



Az ünnepi istentisztelet oltári szolgálatát Lágler Béla esperes végezte, majd Káldy Zoltán püspök a 42. zsoltár 1-6 verse alapján hirdette az igét. Ennek az igének az üzenetét hozta el 25 évvel ezelőtt D. Kapi Béla, az egyházkerület (dunántúli) akkori püspöke a templomszentelésre, és ma – negyedszázad múltán – ehhez az igéhez tér vissza az egyházkerület (déli) jelenlegi püspöke, Káldy Zoltán is.

*A zsoltáríró tudta – mondta többek között igehirdetésében a püspök –, hogy az ő Istene: élő Isten! Halott Istennel mi sem tudnánk mit kezdeni. Őt kell megtalálnunk, Benne kell hinnünk. Róla kell bizonyosságot tennünk, Róla, aki élő Isten!*

*Olyan világban élünk – és pedig Isten akaratából élünk olyan világban –, amelyik tele van mozgással, alkotással, jövőteremtéssel. Nekünk örömmel kell részt vennünk népünk jövőjének munkálásában.”*

Az istentiszteletet követő közgyűlésen Pintér János lelkész ismertette a gyülekezet történetét, benne a templom felépítésének csodálatos eseményeit és beszámolt a tatarozás legfontosabb mozzanatairól.

Ezután a testvérgyülekezetek képviselőinek köszöntései, jókívánságai hangzottak az ünneplő gyülekezet felé, s az egykor itt szolgáló lelkészek szóltak megható szavakkal hajdani híveikhez és utódaikhoz. A köszöntők sorát Káldy Zoltán püspök zárta.

Az Evangélikus Élet 1960. november 6-i számában Jakus Imre és Rónay Zoltán emlékező sorai olvashatók. Mindkettőből álljon itt néhány figyelemre méltó, múltidéző gondolat.

Jakus Imre írása – az esemény rövid ismertetése mellett, jó írói vénával – visszaviszi az olvasót a múltba, az 1933. esztendőbe, az első Barlahidára utazásának és érkezésének napjára, majd bemutatja a 27 évvel későbbi, a jelenlegi (1960) ünnepre vezető útján tapasztalt élményeit:

### *„BARLAHIDA ÜNNEPEL*

*Mint a rossz tüdő, hörög, köhög a vicinális. Lassan, erőlködve vonszolja magát előre; Erejét ugyancsak próbára teszik a fogas kapaszkodók, a göcseji »hegyek.« Nyikorogva gurulnak a kerekek, és az utasembernek az az érzése támad, hogy a tempót nemcsak az emelkedők fogják le, hanem az őszi »sűrűség« is, ami alatt a göcseji magyarok a lassú hervadásba induló erdők, mezők és az egész teremtettség lehalkult, álmra készülődő, ködcsókolt életét tekintették.*

*Tágult szemmel nézem a »sűrűsödő« őszi világot, hiszen először látom Göcsejt. Végül is állomásra érünk, és innen kocsin folytatjuk utunkat tovább. Barlahida még 18 km!*

»Főnek« lassan és »lenek« is csak lassan haladhatunk. Cuppog, egyre cuppog a göcseji agyag, a faluban már tengelyig ér a sár, de az izmos murák biztos léptel léptetnek a zsuppfedeles tanítói lakás felé.

1960. október kilencedike.

Istenem, Istenem, de rég is volt mindez! Azóta több mint 25 év pergett le az idő rostáján; negyedszázad, és most ismét úton vagyok, sietek a régi, kedves fészek felé.

Ezúttal Zalaegerszegen szállunk le a vonatról s az autóbusz süppedő bőrüléséből figyelem a jólismert tájat. Előttem Novák Lajos, az árvaházak egykori sofőre ül. Tatáros arcában szinte ég a két sötét szemgolyó. Hátra-hátra fordul és büszke öröm ül szavai szárnyán: »Ez itt Gellénháza, ráismer-e még?«



Gellénháza az 1930-as években (Archív kép)

Gellénháza? Akkor gubbasztó, aprócska házak, amiken úgy ült a zsuppte-tő, mint erdei gombák tömzsi szárán a roppant kalap. Pompás épületek, kémé-nyek, fűrotornyok és olajkutak mindenütt. Az álmétkodásból magamhoz sem té-rek, mégis, máris rám köszönt Göcsej új panorámája, a nagylengyeli iparvidék.

Ezüstszínű, hatalmas gáztartályok köszöntenek sorban, olyanok, mintha csak a mesék óriásainak luftballonjai lennének. És a kutak, olajkutak mindenütt, amerre csak ellát a szem.<sup>140</sup>

140 Jakus Imre mély érzelmeket kiváltó sorai néhány – Barlahidára és Gellénházára vonatkozó – múltból vett, összehasonlító adat közlésére készítették. A kis zsákfalu, Barlahida evangélikus lakói – bár lélekszámuk nem érte el a százat sem – már 1843-tól alkalmaztak tanítót gyermekeik oktatására. A közeli, ugyancsak zsákfaluként ismert, 670 lelket számláló Gellénháza mintegy száz iskoláskorú gyermeke csak 1902-től élvezhette a helybeli iskola és helyben lakó tanító előnyeit.



*Gellénháza. A Barlahida felé vezető út látványa  
(Szabó Balázs fotómontázs)*

*Egyikhez, másikhöz egészen közel kerülünk. Látom a szívó karokat, mint emelkednek és süllyednek itt is, ott is. S rabul ejt e látvány és mesélni, dicsekedni kezd az »elátkozott« Gőcsej régi fiának.*

*»Ugye, így még jobban szeretsz bennünket? Nézd, mivé is lettünk? Ölünk kitárlult és nincsen perc, nincsen pillanat, amelyben ne segítenénk országot építeni, új és gazdag holnapjait e drága hazának.«*

#### *Ismét Barlahidán*

*Csoda-e? Az autóbusz Barlahidán áll már és mi régi ismerősöket köszöntve indulunk el a paplak felé. Ezekben az órákban a barlahidai gyülekezet a szívét kínálta mindenkinek, aki eljött, hogy a templomépítés 25 éves mérföldköve mellett együtt örüljön a gyülekezet kicsinyével, nagyjával. Magas vendégeket vár a gyülekezet, az egyházkerület püspökét, és híre futott a faluban annak, hogy a püspök Dániában, Nyborgban képviseli egyházunkat.*

*A vasárnapi második harangszó foszlányai is szétterülnek már a falu és táj felett, mikor a püspök autója megáll a paplak előtt...*

*Nincs késés egy perc sem, s beharangozásra 12 lelkész élén lépi át a püspök a felújított templom ajtaját.”<sup>141</sup>*



141 Jakus Imre 1960. 4. p.

Rónay Zoltán írását „*BARLAHIDAI EMLÉKEK*” címen közölte a hetilap.

„*Kellemes meghívót kaptam lelkészi szolgálatom első állomásáról: Barlahidáról.*

*27 évvel ezelőtt templomépítésre készült a misszió központja. Most a templom 25 éves jubileumát tartotta. Erre az ünnepre valamennyi régebben ott szolgált lelkipásztort meghívta.*

*Gazdag gyülekezet az, melynek az országban ilyen sok papja és a környékről beseregő népe van. Amikor a meghívót és a szeretetet sugárzó sorokat olvastam, meglevenedő emlékek kezdtek integetni felém.*

*Ifjú varázssal állt elélem az egykori gyülekezet. Első szolgálati helyem. A sokféle első szolgálat. Az első szórványkutatók boldog izgalma. S a szórványbeli hívek megtalálásának öröme. Az első, zúzmarás erdei szánúton megtett barabásszegi, kustánszegi, pajzsszegi, vörösszegi látogatások.*

*Hívogattak a kis zalai tájak. Kakukkszótól hangos erdők. Legősibb sajátosságokat őrző göcseji nyelvjárás veretes szépsége... göcseji szórványok népét gyűjtő, jubiláló templom dombháton átnéző tornya.*

*Hívott egy sír is, melybe 1934 tavaszán fiatal életet temettem. S a korán elhunyt Maróthy Jenő íróval Barlahidán történt találkozásom emléke. – Vanyarci szülőháza (evangélikus parókia) emléktábláján olvasható: »hű tolla mindig nemes, tiszta volt«*

*De hívott a pezsdülő falu fejlődésének bontakozó jövője és vonzóereje is.*

*S a hívásoktól hangosan dobogó szívem vallomást tett. Minden hívásra hálálisan válaszolt. Legerősebben mégis egy hívünk 27 év előtti szavaira felelt. Félévi szolgálatom végén szólt: »Szeretném a Tisztelendő urat, majd később is hallani, hogyan prédikál akkor...« Az arca elmosódott már előttem. A nevére sem emlékezem. Csak egyet tudok, erre jól emlékszem: szavaiból mindennél tisztábban az ige hallása utáni vágy csendült ki!*

*Ez a hang egy volt a sok közül. A barlahidai gyülekezet hangja volt. Ez hívta életre, építette fel s tartotta fenn negyedszázadon át a templomot. Ez a hang szívemben most újra visszhangra talált.*

*Barlahidai gyülekezet, Isten tartsa híveidben tisztán, messze hangzón ezt a hangot. Csengjen templomodban, mely az ország temploma is. Legyen erős az utódokban időtlen időkig!”*<sup>142</sup>

Barlahida lakóinak száma 1960-ban 454 volt. A felekezeti megoszlásról nincsenek hiteles adatok. Az evangélikusok száma 200-ra tehető.

142 Rónay Zoltán 1960. 4. p.

Az anyaegyházzá vált gyülekezetben 1959 és 1964 között 27 gyermek részesült a keresztség szentségében, 21-en konfirmáltak, 10 pár (ebből hat vegyes) kért áldást házasságára és 25-en hunytak el.

## Helyben lakó lelkész nélkül

Az 1964. esztendőben jelentős változást történt mind a barlahidai gyülekezet, mind Pintér János lelkész életében. Nagy Miklós zalaegerszegi lelkész 1964. május 23-án – 46 évi szolgálat után – nyugalomba vonult. A távozó lelkésztől Pintér János vette át hivatalát. Az átvétel forró váltással történt, mert a nyugalomba készülő lelkész utódjának kiválasztásánál a gyülekezetek, Lágler Béla esperes, sőt Káldy Zoltán püspök is arra törekedett, hogy a meghívás, a jelölés és a választás szolgálja a gyülekezetek ügyét.

*„Ez sikerült, mert a presbitérium<sup>143</sup> és a közgyűlés<sup>144</sup> egyhangú határozattal meghívta, majd 1964. május 1-jén<sup>145</sup> – ugyancsak egyhangúlag – megválasztotta új lelkészét. Beiktatása 1964. május 24-én volt. A szertartást Lágler Béla esperes végezte. Az ünnepi istentiszteletet közgyűlés követte, amelyen jelen volt és köszöntötte a beiktatott lelkészt Kisváradi Sándor gondnok, majd a vendégek közül Berta Ferenc református lelkipásztor, Berta Sándor róm. kat. plébános, dr. Pusztai László esperes-helyettes, egyházmegyei főjegyző, surdi lelkész, valamint Kutas Elek zalaistváni, Hegyháti János iharosberényi és Brebovszky Gyula őrimogyorósi lelkész. A barlahidai gyülekezet köszöntését Horváth György gondnok tolmácsolta.”<sup>146</sup>*

Pintér János megválasztása és beiktatása következtében a Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközség lelkésze lett, de Barlahida és szórványai sem maradtak pásztor nélkül. Korábbi gyülekezetének híveit is gondozta, annak ellenére, hogy a barlahidai lelkészi „állásáról” Egerszegre történt megválasztásával egy időben lemondott.

Szolgálatát – több mint fél évig – Barlahidáról látta el, mert Egerszegre költözésére csak 1964 decemberében kerülhetett sor.

A lelkész elköltözése után más változásnak is tanúi lettek Barlahida lakói. Az iskolakörzetesítés hulláma az iskoláihoz oly görcsösen ragaszkodó Barlahida népet sem kímélte. Tanév közben, 1965. január 7-én megtörtént a felső tagozat novai iskolába olvasztása. Németh István vezetésével az alsó tagozat még egy ideig megmaradt.<sup>147</sup>

143 Zeg. pr. jkv. 1964.03.08. (4. pont).

144 Zeg. gyűl. jkv. 1964.03.22. (2. pont).

145 Pintér János: önéletrajz (2017.08.04.)

146 Jáni János 2017. 23-24. p.

147 Nova 1870 és 1950 között járási székhely volt. Barlahidától országúton kb. 8 km távolságra van.

## BARLAHIDA ZALAEGERSZEG TÁRSEGYHÁZA (1965)



Különös, de Barlahida az anyagyülekezeti státus megszerzése idején (1959) nem – de később sem – élt a lelkészválasztás jogával. Pintér János lelkész „gyülekezeti kapcsolata” az egyházkerület püspökétől kapott „*missziói lelkészi megbízásából*” következett. Ezért jogi kötelék a barlahidai gyülekezethez nem fűzte 1965. február 15-ig – akkor nevezte ki D. Káldy Zoltán püspök a Barlahidai Evangélikus Egyházközség *helyettes lelkészévé*.

*„Az új lelkész minden eddig Zalaegerszegről ellátott szórványterületnél nagyobb kiterjedésű körzet evangélikusságának pásztorolását vállalta magára. A megnövekedett területhez 125 település, három templom, egy imaház<sup>148</sup> és több szórványközpont tartozott. Az utóbbi helyeken iskolákban és családi házaknál gyűltek össze a hívek. Vasárnap és ünnepnapokon általában 5-6 istentiszteletet tartott, és 50-120 km-t tett meg. Az embert próbáló szolgálatot a barlahidai gyülekezet erősen használt 125-ös Csepel motorkerékpárjával közlekedve látta el több mint egy esztendeig, majd – az országban elsőként, közegyházi pénzből vásárolt – Trabant 601-es gépkocsi segítette munkáját.*

*Tizenkilenc évig tartott ez a kemény, de áldásos zalai szolgálat, amelyben nagy gondot fordított a gyermek- és ifjúsági munkára, valamint a családok – különösen az idősek és betegek – látogatására.”<sup>149</sup>*

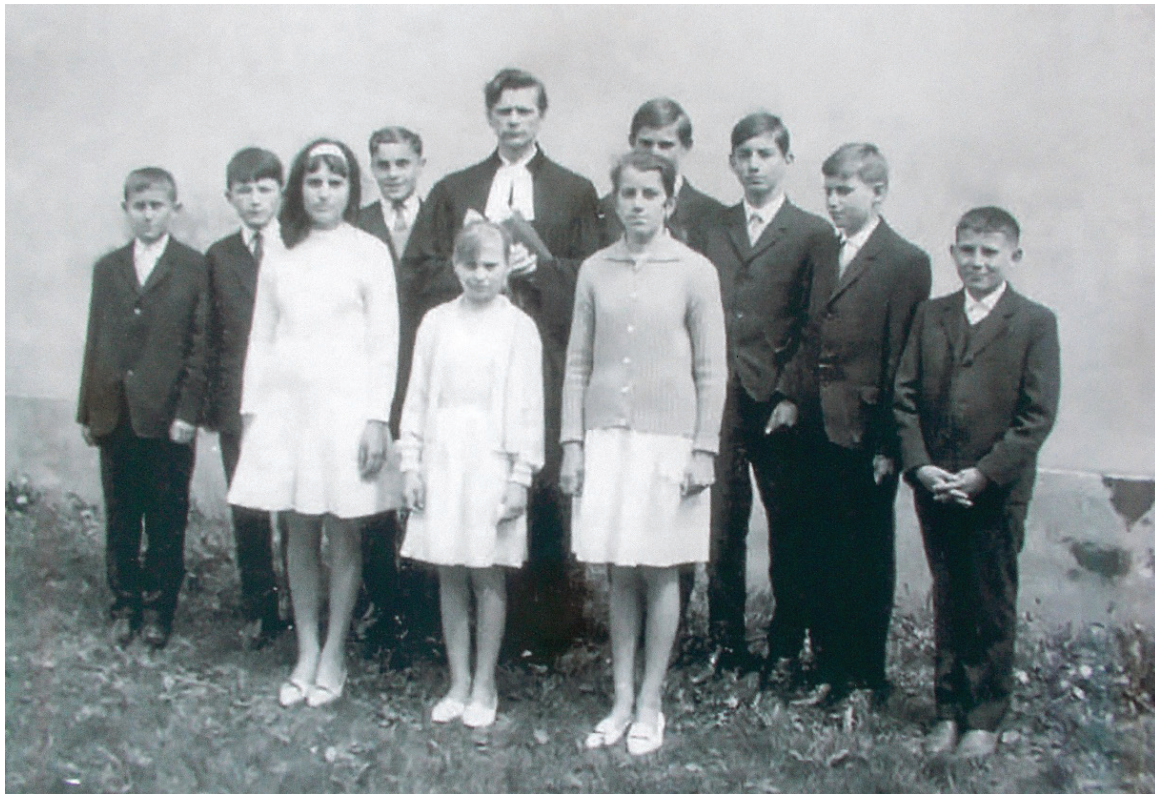
Jelentős mérföldkő a gyülekezet történetében 1965. május 12-e. A Lágler Béla esperes jelenlétében megtartott közgyűlésen döntenie kellett arról, hogy önálló marad, vagy csatlakozik Zalaegerszeghez. Az önállóság feltétele addigi anyagi

---

Erdőn keresztül, az un. „miseúton” át, gyalog haladva erős félóra alatt elérhető.

148 Zalaegerszeg, Barlahida és Lenti temploma, Kustánszeg imaháza (imaterme).

149 Jáni János 2017. 23-24. p.



1966. Barlahidai konfirmandusok Pintér János lelkésszel  
Lányok: Péteri Ilona, Novák Margit, Bécs Ilona. Fiúk: Böleczi János, Böleczi István, Hári Elek,  
Császár Zoltán, Gerencsér Lajos, Tamás Zoltán, Novák Ferenc. (Archív kép)

áldozatvállalásának megduplázása lett volna, mert a közgyház a továbbiakban nem tudta segítyezésben részesíteni a gyülekezetet.

A közgyűlés az utóbbi mellett voksolt. Kimondta csatlakozását, és ennek megfelelően élt közel négy évtizeden át. A döntés az akkori körülmények ismeretében nem volt meglepő. A gyülekezet lélekszáma a 60-as évek kezdetétől – különösen az 1962-ben befejeződött kollektivizálást követően – rohamosan csökkent, de egy „kis Barlahida” épült fel Zalaegerszeg kertvárosi részében. A fiatalok elköltözése gyorsította az iskola körzetesítését, de ez fordítva is igaz. Az iskola bezárása tovább gerjesztette az elvándorlást.

1970. január 1-jén – az evangélikus identitástudatot 105 éven át (1948-ig) erősítő kicsi barlahidai őrhelyen –127 év után végleg kialudt a „lámpás” fénye. A templomépítő Jakus Imre lelkész útitársa, az egykori evangélikus felekezeti iskola ig. tanítója is nyugalomba vonult. Vaska Miklós, az egykori kolléga, így írt róla: „... egy lelkiismeretes, igazi, hivatástudattal rendelkező pedagógus, aki minden tudásával igyekezett elérni, hogy tanítványai megfelelő ismeretek birtokába jussanak, s becsületes magyarok is legyenek. A falu népe szerette és becsülte tanítóját, aki ebből a faluból ment nyugdíjba.”<sup>150</sup>

150 Vaska Miklós 2002. 68. p.

A statisztikai adatok híven tükrözik az előbbieket. Az 1965 és 1972 közötti időszakban 11 keresztelő volt, az 1966-tól két évenként tartott konfirmáción 21-en járultak először az oltár elé és 12 pár (kilenc vegyes) kötött házasságot. A halottak száma (22) duplája volt a megkereszelteteknek.

1972-ben 41 délelőtti és 14 esti istentisztelet volt vasár -és ünnepnapokon. Hétköznap 10 istentiszteletet tartottak az ünnepi körökhöz kapcsolódóan. Az istentiszteleteket nagyon kevesen látogatták. Keresztelés és esketés nem volt. A gyermekszám lecsökkent: Csupán 3 bibliakörös korban lévő gyermek volt a gyülekezetben. A szórványban 12 gyermek lakott. A lelkész Barlahidán 167, a szórványban 35 családlátogatást végzett. A gyülekezet tagjai mind Barlahidán, mind a szórványban megfelelően kivették részüket az egyház anyagi terheinek viseléséből.

Az istentiszteleteken – az iskolák államosítása óta, a hetvenes évek elejéig – Horváth János<sup>151</sup> kántor orgonajátékával kísérte gyülekezet énekét. Fiatalon elszenvedett „üzemi” balesete szakította meg áldásos szolgálatát.

Az 1953 óta betöltetlen felügyelői tisztségre 1980. január 1-jén Gérczei Dezsőt választották, aki már 1973 óta másodfelügyelőként végezte egyházi feladatait.

Barlahida lakóinak száma 1960 és 1980 között 44 %-kal csökkent. A faluban élő evangélikusok ennél nagyobb arányban fogytak. 1980-ban 256 lakója volt a településnek, amelyből 95-en tartoztak az evangélikus felekezethez. Az egyházközség szórványaiban 70-en laktak. A 165 személyből Barlahidán 81, szórványaiban 49 lélek után fizettek egyházfenntartói járulékot.<sup>152</sup>

Pintér lelkész Zalaegerszeg – Barlahida társegyházban töltött utolsó teljes szolgálati évről – az 1982. esztendőről – álljon itt néhány adat:

*„1982-ben a lelkész a templomban 58 délelőtti, 58 esti és 46 gyermek-istentiszteletet tartott. Hétköznapokon – adventben, böjtből és a reformáció hetében – 16 alkalommal hirdette az igét. Családi otthonokba 14 alkalommal vitte el az evangélium üzenetét.*

*A barlahidai társegyházban 45 délelőtti, 7 délutáni és 1 temetői istentiszteleten hallgathatták prédikációit az igére szomjazók. Zalaegerszeg szórványaiban 25 templomi és 12 házi, a barlahidához tartozó szórványokban 12 templomi és 8 házi istentiszteleten szólt híveihez. Az imahéten: Zalaegerszegen 7, Barlahidán 1 alkalommal hangzott Isten megtérésre hívogató igéje.*

151 Horváth János (1931-1979).

152 Pintér János 4/1981. sz. jelentése. (1981. február 12.)



*A zalaegerszegi egyházhhoz tartozó családokat és/vagy családtagokat (pl. kórházban) 236 alkalommal látogatta meg. A barlahidai társegyházban 105 esetben kereste fel otthonaikban a gyülekezet tagjait. A gyülekezetek szórványjaiban ez az arány 164:50. Látogatásainál az idős, beteg testvéreket részesítette elsőbbségben, valamint a gyermekes családokat.*

*A gyülekezeti ügyeket Zalaegerszegen négy, Barlahidán két presbiteri gyűlésen intézték. A közgyűlések száma mindkét helyen fele volt a presbiteri gyűléseknek. Az anyagi vonatkozású dolgokról szükséges megemlíteni a gyülekezet áldozatkészségét kifejező belső tatarozás közel 160.000 Ft-os költségét, valamint a Gyülekezeti Ház kéményének a javítására és a honvédség által terhünkre bevezetett gáz szerelvényezésére kiadott 42.000 Ft-ot.*<sup>153</sup>

*„Munkájával kapcsolatban hangsúlyozta, hogy minden eredményért Istené a dicsőség, aki megáldotta fáradozásainkat, és meg fogja ítélni mulasztásainkat és tévedéseinket is. Megköszönte a gyülekezet másodfelügyelőjének, gondnokának, pénztárosának, jegyzőjének, számvevőszékének, valamennyi presbiterének, a gyülekezet minden egyes tagjának a segítő jó szándékát, a közös munkában való helytállást. Külön is köszönetet mondott azoknak a testvéreknek, akik igével, vagy az egyházi járulék begyűjtésével segítették a gyülekezetet. Kérte Istent, hogy gondoskodó szeretetével vegye körül a további években is ezt a gyülekezetet, kérte a Megváltót, hogy bűnbocsátó szeretetét, új életet és üdvösséget ajándékozó kegyelmét árassza ki az itt élő és szolgáló népére, s kérte a Szentlelket, szentelje meg népét, hogy övé maradjon most és örökké.*<sup>154</sup>

Pintér János zalai szolgálatának utolsó 10 esztendejében (1973 – 1982) 14 gyermeket keresztelt Barlahidán és két gyermeket konfirmált. Az utolsó konfirmáció 1974-ben volt. Azt követően a barlahidai gyermekek is Zalaegerszegen élhettek először az úrvacsora szentségével. A nyolc házasságból valamennyit vegyespárok kötöttek. A halottak száma 46, jól jelezi a gyülekezet előregedését.

D. Káldy Zoltán püspök 1983. május 15-ével Pintér Jánost – az utolsó Barlahidán lakó lelkészt – az orosházi gyülekezetbe helyezte. A Zalában 27 évet töltő lelkész május 22-én búcsúzott gyülekezeteitől.<sup>155</sup> A távozó lelkészt június 5-én iktatták új hivatalába, majd ősszel a Nyugat-Békési Evangélikus Egyházmegye esperesének választották.

---

153 Jáni János 2017. 25-26. p.

154 Zeg. gyűl. jkv. 1983.05.15. (1. ponthoz csatolt melléklet).

155 A közgyűlésen Simon Elek másodfelügyelő felolvasta D. Káldy Zoltán püspök zalaegerszegi gyülekezethez írt 59/1983. számú, április 27-én kelt levelét, amelyben magyarázatot adott Pintér János orosházi gyülekezetbe történt áthelyezéséről.

## ÚJ LELKÉSZ A TÁRSULT EGYHÁZKÖZSÉGBEN

A Zalaegerszeg-Barlahidai Társult egyházközség lelkésze Balogh András<sup>156</sup> lett, akit Pintér János Orosházára küldésével egyidejűleg helyezett Zalaegerszegre D. Káldy Zoltán püspök. Az egyhangúlag megválasztott lelkészt 1983. július 9-én iktatta hivatalába Fónyad Pál esperes-helyettes, nagykanizsai lelkész.



*Fónyad Pál, espereshelyettes hivatalába iktatja Balogh Andrászt. (Archív kép janjan gyűjteményéből)*

156 Balogh András 1949. szeptember 7-én született Békéscsabán. Középiskolai tanulmányait a Debreceni Református Gimnáziumban végezte, majd a Budapesti Evangélikus Teológiai Akadémián szerzett lelkészi oklevelet. D. Káldy Zoltán püspök 1974-ben ordinálta, Békéscsabán. Öt és fél évig a Déli Egyházkerület Püspöki Hivatalának segédlelkészeként dolgozott. 1980-ban a Szák-Szendi Társult Evangélikus Egyházközség lelkésze lett, de Hánta-Ászár és Kisbér híveinek lelki gondozása is feladatai közé tartozott. 1983 májusában Zalaegerszegre került, ahol a Zalaegerszeg-Barlahida Társult Evangélikus Egyházközség hatalmas szórványterületén lakó evangélikusok pásztorolása is szolgálatának része lett éppen úgy, mint az egyházi épületek felújításában való aktív részvétel. Működése alatt kapcsolatot alakított ki a finnországi Varkaus gyülekezetével. Felesége Pusztaszentlászó papjaként hirdette Isten igéjét, de ő volt a zalaegerszegi gyülekezet kántora is. A házaspár 2000 augusztusától Tótkomlóson végezte szolgálatát. Balogh András később az Alkoholistákat Rehabilitáló Alapítványban tevékenykedett, mint lelkész-mentálhigiénés. Negyven évi szolgálat után ment nyugállományba. Budapesten lakik nyugdíjas feleségével.

Feleségével és négy gyermekével a Komárom megyei Szák-Szendről érkezett. Lakásként számukra is a parókia földszinti helyiségei szolgáltak.<sup>157</sup> A lelkészházaspár „közérdekből” került Zalaegerszegre. Ebben az időben ugyanis az evangélikus egyház lelkészhiánnyal küzdött, ám a végző lelkészek között egyre több volt a lelkészházaspár. Amikor lehetőség nyílt arra, hogy egyikük nagyobb gyülekezetbe kerüljön, házastársának a „közeli” kisebb helyen biztosítottak szolgálatot.

Így oldódott meg a két éve üresedésben lévő, helyettesítésekkel működő Pusztaszentlászló lelkészkérdése is, mert Balogh András beiktatásával egy időben felesége, Balogné Szemerei Mária megkezdte segédlelkészi szolgálatát a 25 km távolságra lévő gyülekezetben, majd fél évvel később – lelkésszé avatása és beiktatása után – Pusztaszentlászló teljes jogú parókus lelkészeként végezte hivatását. Az anyagyülekezet és szórványainak gondozását azonban ezután is Zalaegerszegről látta el.

A növekvő lélekszámú, minden korosztályt tömörítő, sok aktív dolgozóból álló Zalaegerszegen megpezsdült a gyülekezeti élet. Újra indult a hitoktatás, nőtt a keresztelesek és a konfirmandusok száma, gyülekezetet támogató alapítvány jött létre.



---

157 Később a család tanácsi, illetve – illetve annak megvételi lehetősége után – saját lakásukban élt. A Lelkészi Hivatal a még tisztázatlan jogi helyzetben lévő parókia épületében maradt.

## Templomfelújítás Barlahidán (1987)

Barlahida társcegyház evangélikusainak lélekszáma csökkent, a fiatalok elköltöztek, a gyülekezet, korfája aggasztó képet mutatott. Mégis, 1987 nyarán, hatalmas életösztöntől vezérelve cselekedett. Nagyszerű munkát végzett. Felújította templomát. Az 1987 novemberében tartott, nagy érdeklődéssel várt hálaadó istentiszteleten dr. Harmati Béla, az egyházkerület új püspöke hirdette az ígét. Az ünnepi alkalmon közreműködött a zalaegerszegi ökumenikus és egy hazánkban tartózkodó finn (varkausi) énekkar is.

A felejthetetlen eseményről dr. Frenkl Róbert, az egyházkerület ugyancsak új felügyelője számolt be az Evangélikus Élet 1987. november 29-i számában. A cikk áldásos eseményt tár az olvasók elé, megszívlelendő gondolatokat közvetít, s közben a régi, ismert nevű egyházi arcok mellett társadalmunk új elitje is megjelenik előttünk. A sokatmondó írást teljes terjedelmében közlöm:

*„Együtt-egymásért”<sup>158</sup>*

*Ebben a két szóban foglalta össze dr. Harmati Béla püspök mindazt, amit az ünnepi istentiszteletet követő közgyűlésen, Barlahidán, a zsúfolásig, sőt még azon túl is megtelt templom népének mondani akart.*

*Együtt. A magyar evangélikusok és a világ evangélikussága, együtt magyar keresztyén emberek, felekezeti különbség nélkül, együtt a magyar néppel és együtt az emberséggel. Együtt mindazokért a látszólag kis, mikroközösségeket érintő célokért, amelyek egy-egy település lakóit foglalkoztatják, és együtt az ország, az emberiség nagy időszerű gondjainak megoldásáért. Egymásért. Mindazokért, akiknek szükségük van a szeretetünkre, segítségünkre. Egymásért. Mert mindannyiunknak szükségünk van a szeretetre és a hazának, az emberiségnek is szüksége van ránk. Egymásért.”*

Időszerű volt a püspöki köszöntő Barlahidán, a templom felújítását ünneplő gyülekezetben.

Balogh András lelkész Nehemiás 2,17-18-cal kezdte beszámolóját:

*„Magatok is látjátok, hogy milyen bajban vagyunk! Jeruzsálem rommá lett .... Jöjjetek, építsük fel Jeruzsálem kőfalát, hogy ne gyalázhassanak többé bennünket! Erre ők így feleltek: Kezdjük el az építkezést! És bátran hozzáfogtak a jó munkához.”*

---

158 Frenkl Róbert 1987. 1. és 3. p.

52 évvel a templom kapuinak a megnyitása után ünnepelték a felújított templomot. A lelkész tárgyilagos beszámolója nem szólt arról – másoktól tudtam meg –, hogy ő egy évi fizetésének felajánlásával indította meg az adakozás sorát. De kétkézi munkásként is részt vett a felújításban.

Kiss Kálmán építőmester és brigádja nagy elismerést kapott, és ez tovább nőtt, amikor megtudtuk, hogy 40.000 forintot a mester elengedett a költségekből Szép az ünnep, még szebbé teszik a számok, amelyek visszajelentik a püspöki szót: egymásért. Mert a 671.800, Ft.-os végösszegben benne van az országos egyház segítségével, éppúgy, mint a gyülekezeti tagok áldozatkészsége, és a Császár Jánosné által szervezett társadalmi munka 143.000,- forintos értéke.

Idézem a lelkészi beszámoló zárógondolatait is:

»A templom áll, rendben van. Bár vannak a jövőre nézve is tervek, hogy még szebb lehessen. Igazán szép azonban csak akkor lesz, ha nemcsak az épület újul meg, hanem a hozzá tartozó gyülekezet is. Igazán szép csak akkor lesz ez a templom, ha az elkövetkezendő években a nyitott templomajtón keresztül minél többen hozzák el gyermekeiket kereszteni, vagy hitüket megvallani: ha minél többen akarnak innen az oltár előtt Isten áldásával indulni a házasságba. Ha minél többen akarják itt letenni a mindennapok örömeit és gondjait, hogy az után hálatelt szívvel indulhassanak a hétköznapiakba, ahol Isten dicsőségét szolgálva, népünk életének jobbításáért élve tudják kamatoztatni azt, amit kaphattak ...«

Tóth László, az Állami Egyházügyi Hivatal Zala megyei titkára tisztelettel és szeretettel köszöntve az ünneplő gyülekezetet, széles távlatokban elemezte a hívők, köztük az evangélikusok tevékenységének a jelentőségét a népünk előtt álló nagy feladatok megoldásában. Nagy tetszést keltett, amikor Újvári Sándor, Zala megye Tanácsa elnökének üdvözlését tolmácsolta, és meghívta dr. Harmati Béla püspököt, látogassa meg a Tanács elnökét baráti beszélgetésre, közös gondjaikról. (Már a közgyűlés utáni ebéden elemezte Tóth László a zalai evangélikusság számarányát meghaladó minőségi szerepét a tájegység történelmében).

Szinte válaszul hangzottak a korábbi lelkész, Pintér János esperes szavai, aki egyfelől arra buzdított, hogy ne kövesse lankadás a nagy munkát, másfelől arról szólt, hogy negyedszázaddal ezelőtt, a korábbi renoválásnál nem volt ilyen összhang az állami-társadalmi szervek és a gyülekezet között. Nagyszerű dolog ez a tettekben is megnyilvánuló, őszinte, jó kapcsolat. Egymásért. (Ott ült a padokban Bohár Margit, a Novai Közös Tanács elnöke; Kulcsár Gyula, a Hazafias Népfront részéről; Kancsal József termelőszövetkezeti elnök).

*Dubovay Géza esperes meleg szavakkal köszöntötte a püspököt, kiemelve az egyházi élet csodálatos vonulatát, csaknem három évtized után az akkor szupplikáló teológust püspökként üdvözölhetik.*

*Dr. Blázy Árpád egyházmegyei felügyelő a megújulás fogalmával összevetette a templom újjászületése kapcsán, ezt az ősi, biblikus, gazdag tartalmú fogalmat.*

*Az istentiszteleten az ökumenikus szeretetet a Zalaegerszegi Ökumenikus Énekkar magas színvonalú szolgálata fejezte ki, a közgyűlésen Tüske József római katolikus esperes-plébános köszöntőjében nyilvánult meg.*

*(Váratlan ajándék, igazi csattanó volt egy finnországi énekkar szereplése. Ők Zalaegerszegen a Vándor Sándor munkáskórus találkozóján vettek részt. Értesülve a templomi ünnepről, ellátogattak Barlahidára és szereplésükkel nemzetközivé tették az eseményt. Hogy a püspök megjegyezte, ezentúl a munkáskórusok találkozóját feltehetően tervszerűen összekötik majd a templomavatással).*

*A közgyűlést követő nemcsak szeretet, hanem göcseji táplálkozási kultúrát is tükröző ebéd nagy pillanata volt, amikor Jakus Imre, az 52 évvel ezelőtti templomépítő lelkész felolvasott Barlahida című könyvéből. Ahogy szerényen megjegyezte, siófoki lakos révén, papja, a már szintén nyugdíjas Józsa Marci bátyánk unszolására.*

*De a stafétabot megy tovább. Józsa Márton is templomot épít Siófokon.*



*1987. A szószéken dr. Harmati Béla püspök.  
Elöl a finn énekkar. (Archív kép BJ-né gyűjteményéből)*



1987. Ünneplő gyülekezet. Az első sorban, Luther-kabátban Szabóné Piri Zsuzsánna tabi, Józsa Márton siófoki és Teke Zsigmond sandi lelkész. A kép szélén Jakus Imre.  
(Archív fotó Bundics Józsefné gyűjteményéből)



Ünneplő gyülekezet. Elöl dr. Blázy Árpád ehm. felügyelő.  
A második sorban (lehajtott fejjel) Jakus Imre. Verset mond Hári Anita Tímea.  
(Archív fotó Bundics Józsefné gyűjteményéből)



*Dr. Frenkl Róbert köszöntőjét mondja. A papi sorban: Varga Árpád szepetneki, Smidéliusz Zoltán gyékényes-nemespátrói lelkész, Pintér János nyugat-békési, Dubovay Géza somogy-zalai esperes és dr. Harmati Béla püspök. Az asztal mellett Császár Jenő gondnok. (Archív fotó BJ-né gyűjteményéből)*



*1987. Balogh András lelkész, Császár Jenő gondnok és Varga Árpád szepetneki lelkész. (Archív fotó Bundics Józsefné gyűjteményéből).*



*Jakus Imrét Kutas Elek esperes követte Barlahidán a szolgálatban, ő is nyugdíjas már; kívánta, legyenek mindig lelkészek egyházunkban a kis falusi gyülekezetekben is.*

*Szép ünnep volt. Sok lelkész, gyülekezeti munkatárs jött el, ünnepelni a barlahidaiakkal, közletről és távolabbról. Számomra, aki egyházkerületi felügyelőként először kísértem el a szolgálatot végző püspököt, megható volt a szeretet, amellyel minket körülvettek. Őszintén úgy éreztem – megszorítva a sok kinyújtott kezet, meghallgatva a sok jókívánságot – elsősorban a mi számunkra nagy szó a szeretet és a bizalom, ami fogadott, bár örömmel értettem meg, hogy sokat jelent az ünneplőknek a mi látogatásunk. Nyolc nappal korábban a Deák téri templomban köszönthettem a 200 éves jubileumát ünneplő pesti egyházat, Barlahidán valósággá vált, hogy nincs különbség. Mindenki fontos. Minden a gyülekezetekben dől el. Évszázados múltú nagyokban és kis szórványgyülekezetekben.*

*A köszönet, a biztatás és az ígéret szavaival köszöntöttem a gyülekezetet. Köszönet mindazoknak, akik tettek a templomért, biztatás, legyen a templom igazi lelki-szellemi otthona, központja az ott élőknek, és ígéret, hogy ünnep után, a hétköznapokban is imádságban, szeretetben, munkában velük leszünk. Mindenki fontos.”*

A fél évszázada oly lelkes templomépítő ősök 1987-ben lángra gyúlt leszármazottjai most felújított templomuk mellett sem tudták utódaikat falujukban megtartani. Bár, haza-haza jártak, de templomos érzelmeiket elfojtotta már a város zaja. Lélekszámuk tovább fogyott, a templomlátogatások száma csökkent, s mindezek maguk után vonták az istentiszteletek és a gyülekezeti alkalmak számának csökkentését is.

Az 1990-es népszámlálás szerint Barlahidán – a 20. század első felében még félezer feletti lélekszámmal jegyzett, „gazdag, szorgalmas parasztok” által lakott faluként ismert településen – 200 alá csökkent a lakók száma. Az evangélikus felekezet tagjai pedig már sokkal kevesebben voltak, mint a 18. században letelepedett őseik második generációjának nemzedéke. Számuk 70 körül mozgott.



## Kilencvenéves a zalaegerszegi templom



*A zalaegerszegi templom  
Fotó: Szilvás László*

A zalaegerszegi társgyülekezet már 1996-ban befejezte templomának felújítását, ám a hálaadó istentiszteletet a következő évben tartotta, a templom építésének 90 éves jubileumi ünnepségével egybekötve. Az 1997. június 14-i hálaadó istentiszteleten D. dr. Harmati Béla püspök szolgált Smidéliusz Zoltán esperes és Balogh András helyi lelkész közreműködésével. A jeles alkalmon részt vett a varkausi gyülekezet küldöttsége is Reino Eskelinen esperes vezetésével.



## KETTŐEZER, A NAGY VÁLTOZÁSOK ÉVE

A 2000. esztendő nagy változást eredményezett a Magyarországi Evangélikus Egyház szerkezetében, az egyházkerületeiben, a Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye tisztikarában és a Barlahida-Zalaegerszegi Egyházközség elnökségében, valamint presbitériumában.

Az eddig két egyházkerületből álló – északi és déli – szervezetet a három egyházkerületi modell váltotta fel: az Északi, a Déli és a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület. A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület székhelye Győr lett.<sup>159</sup>

A Magyarországi Evangélikus Egyházban 48 év (1952) után<sup>160</sup> három egyházkerület (három püspök) fogja össze az addig két egyházkerületbe (északi és déli) tartozó evangélikusokat. Egyházmegyénk az „újjaszületett” Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerülethez került. A püspökválasztáson a gyülekezetek többsége Ittész Jánosra adta le szavazatát. Beiktatása 2000. augusztus 20-án történt

---

159 A három egyházkerületi egyházszervezetről, s ezzel a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület „újjaszületéséről” már 1997. február 23-án döntött a zsinat.

160 Az 1952. évi I. egyházi törvénycikk a Magyarországi Evangélikus Egyház addigi egyházmegyei beosztását és elnevezését megszüntette és az egyházközségeknek az egyházmegyékbe való beosztásánál az államigazgatási megyék határait és az egyházközségek számát vette figyelembe. Így több politikai megye összevontan, több önállóan, a legnagyobb lélekszámú evangélikust tömörítő Békés megye pedig két egyházmegyére bontva szerepel. A mindaddig Kemenesaljai Evangélikus Egyházmegyébe tartozó zalaegerszegi és barlahidai egyházközség ezzel a döntéssel a Somogy és Zala megye evangélikusait összefogó Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegyébe került. Az egyházmegyét 15 somogyi és 9 zalai egyházközség alkotta, 26 lelkésszel. A Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye első esperesének Kutas Elek zalaistvándi lelkészt, felügyelőjének Trimmel Henrik kötcei felügyelőt választották.

Az egyházmegyéket – a korábbi négy helyett – két egyházkerületbe sorolta, és új néven, új székhellyel hozta létre. Mindkét kerület székhelye a fővárosba került. Az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöki székhelyéül a Budai Evangélikus Egyházközség vári lelkészi körét, a Déli Evangélikus Egyházkerület székhelyéül a Pesti Evangélikus Egyházközség Deák téri lelkészi körét jelölte ki. Az északi kerület püspöke dr. Vető Lajos, a déli kerületé D. Dezséry László lett. Somogy-Zala a Déli Evangélikus Egyházkerületbe került.

A Magyarországi Evangélikus Egyház területi beosztásáról szóló I. törvény 1952. évi június hó elsején, pünkösd vasárnapján lépett hatályba. Lényegében ez a területi beosztás maradt meg – az egyházmegyék területi beosztásának kisebb-nagyobb módosításával – 2000. október 16-ig. Zala megye az 1979-ben államigazgatási szempontból végzett területrendezés következtében vált érdekeltté, mert Veszprém megyéből Zala megyéhez csatolták vissza Keszthelyt és környékét, és így az érintett terület, valamint – a továbbra is a Veszprém megyében maradt – Tapolca és Sümeg környéke (1980-tól) a Somogy-Zalai Egyházmegyéhez, és ezzel a Déli Egyházkerülethez került.

Az 1991 és 1997 között üléselő VI. zsinat 1997-ben döntött az egyházkerületek hármasszerkezetéről. Az egyes kerületek területi beosztása azonban csak az 1998 és 2001 között üléselő VII. zsinat döntése alapján nyerte el mai formáját. A 2000. évi XII. E. tv. 3. §-ával módosított 1997. évi II. tv. 99. §-ának melléklete alapján „A Magyarországi Evangélikus Egyház egyházkerületei 2000. október 16. napjától Északi egyházkerület, ...Déli Egyházkerület ..., és Nyugati (dunántúli) egyházkerület.

a győri Öregtemplomban. Az egyházkerület 2000. október 7-én tartotta alakuló gyűlését. A püspökhelyettes Smidéliusz Zoltán Nemespátró és Gyékényes lelkésze lett. Az egyházkerület felügyelői (világi elnöki) tisztségére dr. Weltler János kapott bizalmat. A Zalaegerszeg – Barlahidai gyülekezetből dr. Jáni Jánost az egyházkerület bírójává választották.

Az esedékes ciklusváltás következtében a Somogy-Zalai Egyházmegye is megújult. Az egyházmegye esperese Smidéliusz Zoltán helyett Szemerei János kaposvári lelkész lett. A felügyelő továbbra is a tisztséget 1994-től viselő Nagybockai Tamás maradt.

A Zalaegerszeg – Barlahidai Társult Egyházközségben lemondás következtében megüresedett a lelkészi állás. Választás eredményeként új világi elnöke lett a közösségnek.

Balogh András lelkész távozási szándékának bejelentése 2000. február 13-án történt.<sup>161</sup> Akkor közölte a presbitériummal, hogy 17 évi szolgálat után el kívánja hagyni a gyülekezetet. Ennek előzményeként tudni kell, hogy Balogh Andrásra is – Zalaegerszeg és Barlahida szórványaival együtt – az ország legnagyobb kiterjedésű szórványterületének gondozása hárult. Mindemellett az önálló lelkészi hivatalt betöltő lelkészfeleségre nehezedő családi terhek enyhítése céljából gyakran ellátta Pusztaszentlászló és szórványainak gondozását is. Ugyanakkor felesége, Balogné Szemerei Mária a zalaegerszegi gyülekezet kántora is volt. A kialakult helyzet nem vált előnyére a gyülekezeti munkának a legodaadóbb, a legnagyobb áldozatvállalással végzett szolgálat ellenére sem. A nagy teher megviselte a lelkészházaspárt, és türelmetlenné tette a gyülekezet egy részét is. A körülmények mérlegelése után Balogh András – az egyházmegye esperesével és az egyházkerület püspökével történt előzetes egyeztetést követően – megtette bejelentését, majd 2000 augusztusában Tótkomlóson folytatta szolgálatát. A 17 év után Zalaegerszegtől elköszönő lelkész távozása egyet jelentett a lelkészfeleség pusztaszentlászlói gyülekezettől való búcsúzásával.

A 2000. február 27-én történt választás eredményeként – új, vagy újra választott tagokból – felállt a gyülekezet vezetői kara. Felügyelő: Szilvás László. Másodfelügyelő: Sümegi Pál. Gondnokok: Sárkány András és Simon Zoltán. Jegyző: dr. Kostyál László. Pénztáros: Horváth Viktorné. Számvevőszéki elnök: Sebestyén Győző. Számvevőszéki tagok: Nagy Miklós és Tölgyesi Lászlóné. Presbiterek: Baján Ildikó, Düh László, Földesi Jenő, dr. Jáni János, Kiss Bódog Zoltán, Vas Margit, és Vissiné Berényi Edit. Barlahidai templomgondnok: Császár Jenő.

---

<sup>161</sup> Zeg. pr. jkv. 2000.02.13. (3. pont)

Ekkor már Barlahida nem „tudott” külön presbitériumot alakítani. Császár Jenő volt az egyetlen hivatalos kapocs a barlahidai gyülekezettel. Ám, aggódó szeretettel figyelték sorsának alakulását azok közül is sokan, akik onnan elszármazva az egerszegi gyülekezetbe „épültek”, mert szívük mélyén barlahidaiak maradtak.

Balogh András által végzett kazuális szolgálatok a barlahidai gyülekezetben: 12 keresztlő, 3 esküvő (vegyes vallású párok) és 54 temetés.

### **Vallásos élet helyettesítő lelkipásztorokkal**

A lelkész és kántor nélkül maradt gyülekezet nem jutott árvaságra, mert az egyházmegye esperese felkérte, majd megbízta a nyugdíjas éveit Nagykanizsán töltő Szakál Árpád lelkészt, hogy helyetteslelkészi státusban gondozza a gyülekezeteket. A több mint fél évig tartó szolgálatot Szakál Árpád nagy hittel és fiatalos lelkesedéssel végezte nemcsak a Zalaegerszeg-Barlahidai egyházközségben, hanem az ugyancsak pásztor nélkül maradt Pusztaszentlászlón és szórvényaiban is. Munkájában segítségére volt Kendeh-Kirchknopf László teológus-hallgató és Pintér János, nyugalmazott esperes, aki bölcsen, 71. életévében járva egy-egy alkalomra „hazatért küzdelmes, de szép és áldásos munkával töltött ifjúkorának színhelyére. Török Zoltán református lelkész is testvéri szeretettel segített, ha a szükség úgy kívánta.

## AZ ÚJ SZOLGÁLATTEVŐ

A gyülekezetek várták új lelkészüket, de sem Zalaegerszeg – Barlahida, sem az „örök testvér” Pusztaszenlászló nem várt hiába. Ismét lelkész házaspár vállalta a megméretést.



*Szabó Vilmos lelkész  
(2015. Fotó: janjan)*

A Zalaegerszeg-Barlahidai Egyházközség közgyűlése 2001. március 25-én Szabó Vilmost,<sup>162</sup> a Révfülöpi Oktatási Központ igazgatóját 72:1 szavazati aránnyal lelkészének választotta.<sup>163</sup> Beiktatása 2001. július 1-jén volt Zalaegerszegen.

A zsúfolásig megtelt templomban tartott ünnepi istentiszteleten Ittzés János püspök hirdette az igét, a beiktatás szolgálatát Szemerei János esperes végezte

---

162 Szabó Vilmos 1952. november 19-én született Bokodon. Ott járt általános iskolába is. A tatabányai Jávorka Sándor Mezőgazdasági Technikumban érettségizett, 1971-ben. Teológiai tanulmányait Budapesten végezte. Ott ismerte meg társát, Piri Zsuzsánnát, akivel 1976. július 3-án kötött házasságot Bokodon. Ugyanazon a napon, ugyanott, a bokodi templomban együtt ordinálta őket dr. Ottlyk Ernő püspök. Szolgálatukat Galgagután és Balassagyarmaton kezdték segédlelkészként. 1978 őszétől tíz éven át Tabon és környékén végezték közös lelkési munkájukat. Tíz év somogyi szolgálat után Kiskőrös meghívásának eleget téve az alföldi kisváros gyülekezetébe mentek. Szabó Vilmost az egyházi elnökség 1999-ben a Révfülöpön épült Oktatási Központ igazgatójának nevezte ki. Ez idő alatt a Veszprémi Egyetemen, marketing szakon, másoddiplomát szerzett. 2001 márciusától a zalaegerszegi gyülekezet lelkésze volt 2015-ig, nyugdíjba vonulásáig. Itt töltött el leghosszabb időt, 14 évet.

163 Zeg. gyűl. jkv. 2001.03.25.

Az eseményt a jelenlévő több mint 40 különböző felekezeti lelkész (pap) közül többek áldó igéje, és 29 Luther-kabátos evangélikus lelkész „konfirmája” tette még ünnepélyesebbé. Szabó Vilmos beiktatott lelkész Pál apostol Timóteushoz írt levelének 1,12-17.verse alapján tartotta „székfoglaló” igehirdetését. Ezen az istentiszteleten iktatta a kántori tisztségbe Szabó Vilmos lelkész a gyülekezet új kántorát, Paál Enikőt.

Az istentiszteletet ünnepi közgyűlés követte.<sup>164</sup> Az eseményt a „megyeházán” rendezett szeretetvendégség zárta.

A pusztaszentlászlói egyházközség tagjai Szabóné Piri Zsuzsánna kővágóörs-révfülöpi helyettes lelkészt választották lelkipásztoruknak ugyancsak 2001 tavaszán. Beiktatása férjével egy napon, 2001. július 1-jén történt a pusztaszentlászlói templomban. Zsuzsánna tisztelendő asszony gyakran szolgált Barlahidán férjével együtt.



Időközben nagy eseményre készült Barlahida népe. 2001. június 9-én millenniumi emlékHzászlót, faluzászlót kapott a község, s címerrel és emléklakettel is gyarapodott. Erre az alkalomra a korábbi evangélikus lelkészt, Balogh Andrást is meghívták, s tiszteletből ő képviselhette az egyházat.

Az ünnepséget az eseményhez méltó helyen, a falu evangélikus templomában tartották. A templom szent hely. Ahol a halandó, hívő embert a mindenütt jelenlévő Istennel való találkozásnak egy máshol nem tapasztalható, magasztos érzés hatja át. Ez hatványozódott a barlahidai evangélikus templomot zsúfolásig megtöltő emberek lelkében a szép nyári nap délutánján, amikor a hazaszeretettől is meghatódva a millenniumi ünnepély részeseivé váltak.

Ünnepi beszédet Bathelt Mária, helyettes államtitkár mondott.

---

164 Az ünnepi közgyűlésen jelen volt Ittész János püspök, Szemerei János esperes, Nagybockai Tamás egyházmegyei felügyelő, Molnár Imre a Zala megyei Közgyűlés elnökhelyettese, dr. Gyimesi Endre Zalaegerszeg megyei jogú város polgármestere, Szalai Mária országgyűlési képviselő, Jankó Katalin a Déli Ev. Egyházkerület Püspöki Hivatalának vezetője, Kendeh György az Országos Egyházi Iroda lelkésze, Pintér Mihály a Veszprémi Egyházmegye esperese, Pintér János ny. esperes, a gyülekezet egykori lelkésze, Stróbl László apát plébános, Rác Pius plébános, Vendró György apát, Major István gellénházi plébános, Török Zoltán református lelkipásztor, Simonfai Ferenc ny. lelkész, Szakál Árpád ny. ev. lelkész, valamint Bencéné Szabó Márta, a lelkész huga, budavári ev. lelkész és a hívek mellett még több tiszteletre méltó szolgatárs. (Zeg. gyűl. jkv. 2001.07.01.)



*Bathelt Mária ünnepi beszédét mondja  
(2001. Fotó Juhász András gyűjteményéből)*

Méltatta ezeréves hazánk, s benne a kis Barlahida falu múltját, és biztató útmutatást adott a jelen s a jövő nemzedéke számára:

*„Most, az a feladatunk, hogy nemzetünkben erősítsük a hitet egy szebb, boldogabb jövőbe, a fiataljainkat pedig tanítsuk meg a hagyományok tiszteletére, hogy tudjanak lelkesedni a régi eszményekért, ideákért. (...)*

*Rendet kell teremteni a lélekben, a lelkekben is, hogy ne sivárság, igénytelenség uralkodjon. Elsősorban emberek legyünk, jóakaratók, értelmes emberek, fogékonnyak a jóra, a szépre, a más bajára, a közösségi gondokra.”*



*Bölecz Sándor polgármester a millenniumi zászlóval  
(2001. Archiv fotó Juhász András gyűjteményéből)*



A zászlókat és a jelképeket Bölecz Sándor polgármester és Juhász András körjegyző vette át. A zászlókat Balogh András evangélikus -és Tóth Győző református lelkész áldása után dr. Cseke József katolikus esperes szentelte meg.

A templomi eseményt követően az EMLÉKPARK, majd a benne felállított két emlékmű – „CANTATA PROFANA” és „TRIANON” című alkotását Trianon-szobor és Bartók Béla Cantata profána alapján készült alkotás – felavatására került sor a már említett egyházi személyek által. A szobrokat Hadnagy György szobrászművész készítette. Az avatási beszédet dr. Winkler András Széchenyi-díjas egyetemi tanár mondta.



Az új lelkészcsaládot a gyülekezet – lakás hiányában – csak bérleménybe fogadhatta volna. Erre azonban nem került sor, mert az Országos Egyház segítségével a gyülekezet lakást vásárolt, s azt – tagjainak áldozatvállalása mellett – lelkészlakássá alakította, s a felújított, vizslaparki úti lakásba várta új lelkészét.<sup>165</sup>

Másfél évvel később a kor minden igényét kielégítő, igényesen felújított parókia felső szintje lett az otthona, az alsó pedig az ékszerdobozként is emlegetett Isten háza mellett a gyülekezeti alkalmak legkülönbözőbb, hitet erősítő lehetőségei előtt tárta ki ajtaját.

Szabó Vilmos lelkész szolgálatba lépésének idejére elkészült a lakcímes egyházközségi névsor, amelynek teljessé tételét a korábbi politikai viszonyok miatt még érezhető „tartózkodás” sokáig hátráltatta. A nyilvántartásban 964 személy adatait tartalmazza gyülekezeti tagként Zalaegerszeghez, Barlahidához vagy Lentihez kötődve.<sup>166</sup> Hamarosan a 2001 februárjában megtartott teljes körű országos népszámlálás KSH adatai is nyilvánossá váltak. Az összevetésük alapján sokatmondó adatokhoz jutott az egyházközség. Mind a falu, mind az evangélikus egyház aggasztó helyzetének megértéséhez érdemes betekinteni az 1870 és 1949 között végzett népszámlálások adataiba.

---

165 Az Országos Egyháztól 8 M forintot kapott a gyülekezet. (Zeg. pr. jkv. 2001.02.10.)

166 Zeg. pr. jkv. 2001.07.23. (1. pont)

## Népszámlálási adatok Barlahidáról

ÉV	LAKOSSÁG	R. KAT	REF.	EVANG.	IZR.	EGYÉB
1870	308	112	32	153	11	-
1880	325	121	38	166	-	-
1890	393	175	43	170	5	-
1900	476	231	46	194	4	1
1910	519	252	67	200	-	-
1920	504	240	49	215	-	-
1930	515	251	57	207	-	-
1941	521	251	46	224	-	-
1949	509	244	27	237	-	1*

\* görögkatolikus

Amint a táblázatból kitűnik, a község 1941-ben volt a legnépesebb, az evangélikus felekezethez tartozó hívek száma 1949-ben emelkedett legmagasabbra. Bár a faluban mindig jelentős arányt képviseltek a róm. katolikusok, Barlahida evangélikus faluként élt a köztudatban.

A szocialista eszmék térhódítása és az új államrendszer kialakítása az egyházak és az általuk képviselt vallásosság visszaszorításával járt. Kezdetben tiltott, később megtűrt szerepet kapott. Az állampolgárok vallási hovatartozása az egyéni szférában maradt. Népszámlálások (1960, 1970, 1980, 1990) során ez nem volt kérdés. Az egyházak pedig óvatosan bántak nyilvántartásaikkal. Nem egy helyen a papok (lelkészek) kettős nyilvántartást vezettek.

Az ezredfordulón felvett, 2001-ben közzétett népszámlálási íveken – fél évszázad után – újra megjelentek a felekezeti hovatartozás feljegyzésére szolgáló rovatok. A bevallások alapján leírt számok ország-világ elé kerültek.

A népszámlálási és az egyházi nyilvántartásban szereplő lélekszám adatok szomorú képet festenek a barlahidai gyülekezetéről. A faluban 50-en vallották magukat evangélikusnak, közülük 45-en szerepeltek az egyházi nyilvántartásban, és ugyanennyien fizettek egyházfenntartói járulékot.

Az egyházközség területén 1045-en vallották magukat evangélikusnak, az egyházi nyilvántartásban ugyanakkor 1320-an szerepeltek név szerint, és 866-an járultak hozzá nevük megadásával az egyház fenntartásához: (1045/1320/866). A harmadik szám félreérthető lehet, mert a jövedelemmel nem rendelkezők (gyerekek) nem fizetnek egyházfenntartói járulékot, máskor csak a család egyik tagjának nevét jegyezte fel a gyülekezet pénztárosa.

Zalaegerszegen lakó evangélikusok lélekszáma: 983/902/724.

Barlahidán lakó evangélikusok lélekszáma: 50/45/45.

Szórványban élő evangélikusok lélekszáma: 287/98/97.

Az egyházközséghez tartozó szórványok evangélikusai:

Alibánfa (6/2/2), Alsónemesapáti (5/1/1), Alsószenterzsébet (1/1/1), Babosdöbréte (4/-/-), Baglad (-), Bagod (6/2/2), Bak (11/2/2), Becsvölgye (19/8/8), Bel-sősárd (-), Bocfölde (5/2/2), Boncodfölde (-), Böde (-), Bödeháza (-), Búcsúszent-lászló (6/1/1), Csatár (2/-/-), Csesztreg (9/2/2), Csonkahegyhát (5/3/3), Csömödér (-/1/1), Csörnyeföld (-), Dobri (2/-/-), Dobronhegy (-), Egervár (5/-/-), Felsőszen-terzsébet (-), Gáborjánháza (-), Gellénháza (20/12/11), Gétye (1/-/-), Gombosz-szeg (-), Gosztola (-), Gősfá (-), Gutorfölde (6/2/2), Hernyék (-), Iborfia (1/-/-), Iklódbördöce (-), Hottó (1/-/-), Kálócfa (-), Kányavár (-), Kávás (-), Kisbucsa (1/-/-), Kerkabarabás (-), Kerkafalva (7/5/5), Kerkakutas (1/1/1), Kerkaszentkirály (-), Kerkateskánd (-), Kiscsehi (-/1/1), Kiskutas (2/-/-), Kispáli (1/1/1), Kissziget (2/1/1), Kustánszeg (4/3/3), Külsősárd (1/-/-), Kozmadombja (-), Lakhegy (2/-/-), Lendvadedes (-), Lendvajakabfa (-), Lenti (40/10/10), Lickóvadamos (2/2/2), Lispeszentadorján (1/-/-), Lovászi (4/-/-), Magyarföld (1/-/-), Maróc (-), Márok-föld (-), Milejszeg (-), Mikekarácsonyfa (1/-/-), Nagylengyel (5/4/4), Nagykutas (1/-/-), Nagypáli (1/-/-), Nemesapáti (2/-/-), Nemeshetés (-), Nemesnép (-), Nemessándorháza (-), Nemesszentandrás (-), Németfalu (-), Nova (11/-/-), Ormánd-lak (1/-/-), Ortaháza (-), Páka (2/-/-), Pálfiszeg (1/2/2), Petőhenye (2/-/-), Petrike-resztúr (6/4/4), Pórszombat (-), Pölöske (10/-/-), Pördefölde (-), Pusztapáti (-), Ramocsa (-), Resznek (-), Rédics (2/-/-), Salomvár (3/-/-), Sárhida (3/1/1), Szent-györgyvölgy (4/8/8), Szentpéterfölde (1/-/-), Szentpéterúr (1/-/-), Szécsisziget (-), Szíjártóháza (-), Szilvagy (-/1/1), Tormafölde (-/2/2), Tornyiszentmiklós (1/-/-), Teskánd (11/3/3), Vasboldogasszony (1/-/-), Zalabaksa (12/5/5), Zalaboldogfa (1/1/1), Zalaszentgyörgy (5/1/1), Zalaszentlőrinc (2/-/-), Zalaszentmihály (6/1/1), Zalaszombatfa (-), Zalatárnok (6/2/2), Zebecke (1/-/-).

Az államigazgatási szempontból Zala megyéhez tartozó – az egyházközség szórványjaival északon szomszédos – Csöde, Hagyárosbörönd, Keménfa, Ozmán-bük, Vaspör, Zalacséb, Zalaháshágy és Zalalövő egyházigazgatásilag a Vasi Egy-házmegyéhez tartozik. A hívek gondozását az őrimagyaródsdi lelkész végzi.<sup>167</sup>

167 Egyes településeken ellentmondás észlelhető a KSH és az egyházi adatok között. Oka az önkén-tesség elvéből következhet. A számlálóbiztos ilyen esetekben – feltehetően – a vallásra vonatkozó kérdést nem tette fel, vagy nem a helyes választ jegyezte az ívre, vagy (legvalószínűbb eset-ben) nem nyilatkozott vallásáról az egyébként egyházfenntartóként nyilvántartott személy.

Az adatokból kitűnik, hogy az 1965-ben Zalaegerszeggel társult barlahidai evangélikus egyház nemcsak Zalaegerszeghez viszonyítva, de a lelkek számát tekintve is – a megélhetési gondok, az urbanizáció és egyéb kedvezőtlen társadalmi hatás következtében – oly mértékben megfogyatkozott, hogy a vallásos élet nevesített, jogi kötelezettségekkel járó, társegyházakra előírt szervezeti formájának, sőt a leányegyházi vagy fiókegyházi változatnak sem felelt meg. A fiatalok közül sokan az ország különböző helyeire kényszerültek. Legtöbben – amint az Olvasó előtt már ismert – Zalaegerszegre költöztek. A megmaradt gyülekezeti tagok életkora, s ennek következtében a gyülekezet „hivatalos” életében való aktív részvételének hiánya hamarosan státusának jogi megváltoztatásához vezetett.

## **Barlahida anyakönyvei**

Barlahida keresztelési anyakönyve az 1894. augusztus 16-án megkeresztelt keresztesi Farkas János adatainak bejegyzésével kezdődik. Németh Vilmos tanító ugyanis – feltehetően az állami anyakönyvezés 1895. október 1-jén történt kötelező bevezetése miatt – 1915. június 28-án visszamenően elvégezte a barlahidai leánygyülekezet területéhez tartozó evangélikus gyermekek adatainak bejegyzését. Ettől az időponttól a mindenkori tanító gondoskodott a naprakész egyházi nyilvántartásról, a missziói gyülekezet megalakulásáig.

A missziói gyülekezet anyakönyvei közül az első bejegyzés is ebbe a keresztelési anyakönyvbe került a szertartást végző Jakus Imre missziói segédlelkész kézírásával. Az anyakönyv az 1933. február 2-án született és február 9-én keresztelt kutaszegi Simon Béla adatait tárja elénk.

A **házassági** anyakönyvben elsőként a helybeli Császár Gyula és a csesztregi Cseri Etel nevét találjuk, akik 1936. január 19-én kötöttek házasságot Kutas Elek előtt.

A **halotti** anyakönyvet is 1936-ban kellett megnyitni. Az 1936. február 19-én, 61 éves korában elhunyt, február 21-én eltemetett Császár Károly hamvai felett Kutas Elek mondta a vigasztalás igéit.

A **konfirmációs** anyakönyvbe először Kutas Elek missziói segédlelkész jegyezte fel az 1936. május 21-én konfirmáltak neveit. Tizenketten voltak, mint a tanítványok: Mecséri Gyula, Kulcsár Lajos, Ábrahám Irma, Gérczey Jolán, Horváth Kamilla, Németh Ilona, Sümegi Emma, Sipőcs István, Sümegi Kálmán, Sümegi László, Uti Ilona, Uti János.

Az egyházba **be -és kitérők** adatait őrző anyakönyvben 1936 és 1970 közötti adatok találhatóak. Ez alatt 30 „betérő” és 7 „kitérő” neve került bejegyzésre.

Az anyakönyveket 2001. június 12-én zárta le Szabó Vilmos lelkész, Deme Dávid espereshelyettes és Szemerei János esperes a „*gyülekezet elerőtlenedése folytán, valamint státusának változása kapcsán.*” Azóta a Barlahidán és egykori szórványain végzett kazuális szertartásokat a zalaegerszegi anyakönyvekben tartják nyilván. Barlahida anyakönyveit Zalaegerszegen őrzik.

Erre az időre Barlahidán az istentiszteletek látogatottsága oly mértékben csökkent, hogy a havi két alkalmat egyre változtatták. s ezeken kívül már csak a nagy ünnepeken hallatszott lelkészük vagy feleségének ajkáról az ige. Legtöbbször Szabóné Piri Zsuzsánna kísérte elektromos orgonával a néhány, igére szomjazó hívő énekét.

# ÉVFORDULÓK

## Százéves a zalaegerszegi gyülekezet, felújított parókia

Szabó Vilmos lelkész munkája nyomán a vallásos élet Zalaegerszegen színesedett, az alkalmak bővültek. A hívek megismerésére a látogatások mellett jó alkalomnak tűnt a születésnaposok fehér asztal mellett történő köszöntése istentisztelet után, a hónap első vasárnapján. A lelki építkezéssel együtt megindult a gyülekezeti ház és környékének építése is. Eredménye szemmel látható. A felújított gyülekezeti ház nemcsak az evangélikusoknak tetszik, hanem méltán büszkére – mint a megyeszékhely egyik legszebb épületére – a város is.

Zalaegerszeg és környékének evangélikussága 2002. augusztus 25-én ünnepelte önálló gyülekezetté alakulásának 100. évfordulóját. Akkor avatták fel a hívek áldozatvállalásával felújított Gyülekezeti Házat és annak környezetét is<sup>168</sup>



*A zalaegerszegi parókia épülete  
(Fotó: 2015. janjan)*

A hálaadó, ünnepi istentiszteleten Ittzés János püspök hirdette az ígét, majd a gyülekezeti házhoz vonuló nagyszámú hívő előtt ő avatta fel a megújított és hosszú idő után eredeti rendeltetésére ismét alkalmassá tett épületet, valamint par-

<sup>168</sup> A parókia és a hozzátartozó terület felújításának költsége meghaladta a 30 M Ft-ot. A legnagyobb összegű juttatás – 18 M Ft – az Országos Egyháztól érkezett. (Számvevőszéki jelentés 2003.01.23.)

kosított, új garázzsal és kerítéssel ellátott környezetét. A szolgálatban Szemerei János Somogy-zalai esperes és Szabó Vilmos helyi lelkész volt a püspök segítségére.<sup>169</sup>

## Az ország temploma 70 éves

Az ország temploma nem katedrális, nem pompától csillogó épület, nem különleges építmény, nem az ország fővárosában emelték, nem keresik fel messze vidékekről az üdvösségre vágyakozók, de csodatemplom, s hangzik benne Isten igéje.

*„A minden evangélikus gyülekezettől távol eső hajdani missziói központban ma már csak harmincöt evangélikus él, s a templom, amelynek harangja fa haranglábról került »közrezidenciájába«, és oly sokszor gyűjtötte össze az igére szomjúhozó lelkeket, már csak havonta egyszer –és a nagy ünnepeken hívogat istentiszteletre, és hangja nem jut el mindenkire. »<sup>170</sup>– olvasható az Evangélikus Élet 2005. november 20-ai számának Krónika c. rovatában. Ám, október utolsó vasárnapja kitűnt a többi közül, mert Barlahida evangélikus népe a temploma felavatásának 70. évfordulójára emlékezett ezen a napon. A jeles eseményt hírül adtam a már említett újság olvasói számára is:*

*„2005 októberének utolsó vasárnapján megtelt a templom. Hivatalos meghívó nélkül, rokoni, baráti szóra jöttek a hajdani barlahidaiak, a »szegek« evangélikusai és az anyagyülekezet tagjai emlékezni, ünnepelni vágyó tagjai. Melengetett az ablakokon beszűrődő késő őszi napfény, és melegséget sugároztak az emberi tekintetek Szabó Vilmos lelkész igehirdetése alatt, de elszorultak a szívek, amikor arról beszélt, hogyan fogyunk. A felcsapódó hullámok el-elsodornak egy-egy testvért. Kit a halál, kit a világi erkölcs, kit a megélhetés gondjai.*

*Könnyeket csalt sokak szemébe e sorok írójának – zalaegerszegi presbiternek – az előadása a gyülekezet múltjáról. Ebben a templomépítés külön hangsúlyt*

---

169 Az ünneplő gyülekezetet köszöntötte: Schwendor Dénes, a zalaistvándi gyülekezet felügyelője, Komulainen Raini varkausi esperesnő, Pintér János nyug. esperes, volt zalaegerszegi lelkész, dr. Gyimesi Endre Zalaegerszeg MJ Város polgármestere és országgyűlési képviselője, Szemerei János, a Somogy-Zalai Egyházmegye esperese, Nagybecskai Tamás, a Somogy-Zalai Egyházmegye felügyelője, Stróber László, a zalaegerszegi Mária Magdolna Plébánia plébánosa, Török Zoltán zalaegerszegi református lelkész, Smidéliusz Zoltán, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspök-helyettese, Dorn Vilmosné a parókiát tervező Gerei Ernő építész unokája, a veszprémi gyülekezet tagja, Szabó Mihályné, a lelkész édesanyja Bokodról és Ittész János, Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke. (Zeg. gyül. jkv. 2002. 08.25.)

170 2015-től ismét havi két alkalommal van istentisztelet.

kapott. A templomavatás napjának történéseit, a templomkörnyéket, a »csoda-templom« belsejét, pompáját és a nyári hőségben szorongó vagy kívül rekedt, az ország minden részéből érkező emberek sokaságát – mintegy ezerötszázan voltak – Marton Fruzsina diáklány elevenítette meg a korabeli Harangszóból vett idézetek felolvasásával.

#### *Egymás hitét erősítve*

*Jó lenne, ha a ma ünneplők is úgy szomjúhoznák az igét, mint őseik, és nem felednék, hogy mennyi jót tett velük az Úr. Hiszem, hogy eleikre méltón emlékezve, evangélikus identitásukban erősödve hagyták el a hívek a templomot.*

*A felejthetetlen együttlét fehér asztal mellett ért véget; ennek során a templomépítő lelkész fia – dr. Jakus Péter, a keszthelyi gyülekezet presbitere – kedves szavakkal szólt az apjától hallott emlékekről.*

*Adja az Úr, hogy a barlahidai kis nyáj és az onnan elszármazottak még sokáig szomjúhozzák az igét, s gyakori együttléteikkel erősítsék egymás hitét.*<sup>171</sup>

---

171 Jáni János 2005b. 10. p.



## EGERSZEGGEL EGGYÉ FONÓDVA



*Zalaegerszeg első pecsétjei*

### *A legnagyobb változás kora*

Időközben a hatéves ciklus lejárt, és a 2006. március 19-én tartott választás eredményeként megújult a presbitérium. Vissiné Berényi Edit személyében új felügyelője lett a gyülekezetnek. Dr. Kostyál Lászlót másodfelügyelőnek, Döklen Istvánt általános gondnoknak, Sárkány Andrást gazdasági gondnoknak, Simon Zoltánt műszaki gondnoknak, Németh Róbertet jegyzőnek, Tölgyesi Lászlónét pénztárosnak, Sebestyén Győzöt számvevőszéki elnöknek, Fürjes Zoltánt és Polgár Lászlót számvevőszéki tagnak, Baján Ildikót, Bokányi Tibort, Horváth Viktorét, dr. Kecskeméti Katalint, Kiss Bódog Zoltánt, Krobot Rezsőné, Sümegi Pált, Tóth Gyulát és Vass Margitot presbiternek választotta a közgyűlés. Décsy Paál Enikő továbbra is kántorként szolgál, Fodor Gyula sokévi fáradságot nem ismerő munkáját a tiszteletbeli presbiteri cím adományozásával ismerte el a közösség.

Az evangélikus egyház más munkaterületein (is) szolgáló gyülekezeti tagok: dr. Jáni János egyházmegyei gyűjteményi felelős, egyházmegyei jelölő- és szervezatszámláló bizottsági tag, az Országos Gyűjteményi Tanács tagja, a Zalaegerszegi Evangélikus Alapítvány kuratóriumának elnöke, Kiss Bódog Zoltán egyházmegyei másodfelügyelő, Sümegi Pál egyházmegyei küldött, Szilvás László egyházmegyei építési megbízott, egyházmegyei építési bizottsági tag, az Országos Építési és Ingatlanügyi Bizottság tagja. A választást követő közgyűlésen, 2006. április 9-én, Szabó Vilmos lelkész megköszönte azoknak a presbitereknek a munkáját, akik az új ciklusban egészségi állapotuk, (Fodor Gyula, Nagy Mik-

lós) az egyház más területén végzett szolgálatuk (dr. Jáni János, Szilvás László), vagy munkaköri leterheltség miatt (Düh László) most nem vállalták a presbiteri szolgálatot. Kegyelettel emlékezett meg Földesi Jenőről, akit aktív presbiterként szólított magához az Úr 2003 novemberében.



Az új ciklusra a múlt század harmincas éveiben példás lelki életet élő, ifjúsági házat, tanítólakást és az „ország templomát” felépítő barlahidai gyülekezet utódai szórványsorsra jutottak. Lélekszámuk 30 főre apadt. Presbitérium alakítására a többségükben öreg, aggkorba ért hívek között többszöri kísérlet után sem volt lehetőség. A helyzet nem javult. A körülmények mérlegelése után Szabó Vilmos lelkész az egyházmegye presbitériumához fordult.<sup>172</sup>

*„Somogy – Zalai Evangélikus Egyházmegye Presbitériumának*

*T.: gyülekezeti státuszváltozás*

*Kedves Testvérek!*

*A Barlahidai Evangélikus Egyházközség, Pintér János, 1964-ben történt zalaegerszegi megválasztásával Zalaegerszeg társegyházközsége lett. Ekkor még minden vasárnap volt Barlahidán istentisztelet.*

*Majd lassan a gyülekezeti tagok fogyásával /beköltöztek Zalaegerszegre/ ez havonkénti egy alkalomra csökkent. 2001-ben így vettem át. Gyakorlatilag már ekkor sem felelt meg a státuszának, mert nem volt presbitériuma és felügyelője. Bundics Józsefné, Teri néni összegyűjtötte az egyházfenntartást, Császár Jenő korábbi gondnok az éves elszámolásnál jelen volt és aláírta a számadásokat.*

*2001 márciusában, a beiktatásunkat előkészítő zalaegerszegi presbiteri ülést megelőzően, egy közgyűlést hívott össze Szemerei János esperes úr Barlahidán. Ezen közel 20 fő megjelent.*

---

<sup>172</sup> Lásd Szabó Vilmos lelkész 2011.01.24-én kelt, a Somogy-Zalai Ev. Egyházmegyéhez írt levelét!

*Esperes úrral és Szilvás László zalaegerszegi felügyelő testvérünkkel vettünk részt az alkalmon. Esperes Úr ismertette a közgyűléssel, hogy bizonyos státuszokhoz mire van szükség. Megkérte a jelenlévőket, hogy válasszanak öt presbitert, felügyelőt, gondnokot, pénztárost, és ezzel a társgyülekezeti státus fenntartható. Következő vasárnapra meghirdettük ismét a közgyűlést, amint kiszálltam az autóból azonnal közölték velem, hogy itt nincs öt ember, aki valamihez is nevét adná.*

*2006-ban Császár Jenő,<sup>173</sup> testvérünk még aláírta a 2005-ös zárszámadást és 2006-os költségvetést, azóta nem. Sajnos ezzel egy időben Jenő bácsi súlyosan meg is betegedett.*

*Így a zalaegerszegi felügyelő és számvevőszéki elnök írta alá a számadásokat.*

*Ez minden évben újra és újra nagy kérdés, mert ők úgy gondolják, hogy ilyen szinten nem az ő feladatuk. Elköltözés miatt a gyülekezet létszáma 30 fő.<sup>174</sup>*

*Kérem az Egyházmegyei Presbitériumot, támogassanak abban, hogy Barlahida, a valóságnak megfelelően szórvány státuszba kerüljön.*

*Kérem, támogatásukkal továbbítsák kérésünket az Egyházmegyei Közgyűlés elé.*

*Feladatokat, amint az elmúlt tíz évben, természetesen ugyanúgy elvégzem. Havi egy istentisztelet, kazuális és pasztorális szolgálatok.*

*Isten áldja Testvéreim szolgálatát! Szeretettel:*

*Szabó Vilmos*

*Zalaegerszeg, 2011-01-24.*

*„A Somogy-Zalai Evangélikus Egyházmegye még abban az évben – Gyenesdiáson tartott közgyűlésén – döntött Barlahida státusáról: szórvány lett.*

*A szavazás alatti percben mélységes elkeseredés és gyengeség érzése kerített hatalmába. Kezemben az izmok ellazultak és lagymatagon, meggyőződés nélkül mozdítottam felfelé. Közben régóta belém vésődött mondatok keringtek fejemben. Feller Ádámé és Pintér Jánosé:*

*„A hosszú évtizedek leforgása alatt – emberi számítás szerint – ennek a maroknyi evangélikus népnek szét kellett volna morzsolódnia a más vallásúak óriási tengerében. Isten úgy akarta, hogy erősödjön. Hitének el kellett volna hamvadnia – emberi számítás szerint – látva a maga kicsinységét, de Isten úgy akarta, hogy magasra lobogjon, és hirdesse itt az evangélikus szórványban, hogy él az evangélikus hit.” (FÁ.,1950)*

173 Császár Jenő, a gyülekezet utolsó gondnoka 2018. február 6-án hunyt el. Hetvenhét évet élt.

174 Barlahidán a 2011-es népszámlálás idején a nemzetiségi megoszlás a következő volt: magyar 95,1%, német 4,06%. A lakosok 46,77-a% római katolikusnak, 28,32% evangélikusnak, 12,1% reformátusnak, 3,2% felekezeten kívülinek vallotta magát (8,9% nem nyilatkozott).

„Vigyázz! ... Isten számonkér majd, és minden elmulasztott alkalom vádolni fog az ítéletkor. Isten még tűr és vár... Élj Istent féltő vallásos életet, hogy ne kelljen Istennek megvonni Tőled az igehirdetés drága ajándékát, mint olyat, amit nem igényeltél.” (PJ., 1960)

A templom végvárként áll. Magasba törő tornyának belső, omladozó vakolatát 2014-ben kijavították. Azóta, mint ifjú korában, örködik a tájon, és várja, hogy otthont adjon az istentiszteletre, az ökumenikus imaheti alkalmakra, és az Isten dicsőségét szolgáló községi rendezvényekre érkezőknek.

Szabó Vilmos 2015-ig, nyugdíjba vonulásáig volt az egyházközség lelkésze. A hivatalban töltött 39 esztendőből a leghosszabb időt, 14 évet Zalában töltött. Szolgálati ideje alatt Barlahidán csupán egy esküvő, egy felnőtt -és egy gyermekkeresztelő volt. Ketten konfirmáltak. A vasárnapi és ünnepnap iistentiszteletekre gyakran kísérte el felesége, Piri Zsuzsanna is, aki ezeken az alkalmakon elektromos hangszerével kísérte a jelenlévők énekét. A lelkész házaspár 2015. augusztus 1-jén, ünnepi istentiszteleten köszönt el híveitől és tisztelőitől.



*A képen Szabó Vilmos, Szabóné Piri Zsuzsanna és Loós Csaba látható. <sup>175</sup>  
A felvétel Zalaegerszegen készült 2010-ben. (Fotó: janjan)*

A nyugalomba vonult lelkész napjainkban szülőhelyén, Bokodon segíti a pásztorára váró gyülekezet helyettesítéssel megbízott lelkészének munkáját. Szívesen veszi fel Luther-kabátját, ha szolgálatra kéri.

<sup>175</sup> Loós Csaba az egykori barlahidai lelkész, Loós János fia.

## Új lelkész az egyházközségben

A 2015. évben egy mérföldkőhöz érkezett a két szomszédos egyházközség. Zalaegerszeg és Pusztaszentlászló a nyugalomba vonuló lelkészeik utódlását továbbra is önállósága fenntartásával kívánta megoldani, lehetőleg lelkész házaspár meghívása útján. Sikerült. Több érdeklődő közül a Nógrád megyei Bánkon szolgáló Zsugyel Kornél<sup>176</sup> és felesége, Zsugyel-Klenovics Katalin meghívása mellett döntött.<sup>177</sup> A zalaegerszegi lelkészválasztás 2015. augusztus 9-én volt.<sup>178</sup> Ugyanakkor Pusztaszentlászló is a meghívott lelkészjelöltje mellett tette le voksát.

Alig másfél hónappal később – szeptember 12-ének kora délutánján – iktatta hivatalába Kőszeghyné Raczkó Zsuzsanna esperes Zsugyel-Klenovics Katalint, a 225 éves pusztaszentlászlói gyülekezet tizenötödik megválasztott lelkipásztorát. Ugyanezen nap késő délutánján a zalaegerszegi evangélikus templom harangjai is megszólaltak, hogy köszöntsék Zsugyel Kornél lelkészt és beiktatásának vendégeit. A szertartást itt is Kőszeghyné Raczkó Zsuzsanna esperes végezte.

Zsugyel Kornél a zalaistvándi egyházközségből 1904-ben önállósult zalaegerszegi gyülekezet nyolcadik parókusa.

A templomban összegyűlt hívek, barátok és ismerősök áhítattal hallgatták a Canterina kamarakórus előadását, a banki énekkart, valamint a tizenhárom Luther-kabátos evangélikus lelkész és a helyi református lelkipásztor megerősítő szavait.

---

176 Zsugyel Kornél *Miskolcon született 1980-ban. A Miskolci Lévy József Református Gimnáziumban* érettségizett. A főtéri evangélikus kántorképzőben segédkantori bizonyítványt szerzett, 1997-ben. 1998-tól az Evangélikus

Hittudományi Egyetem hallgatója volt, de a 2003/2004-es tanévben ösztöndíjasként a németországi Neuendettelsauban tanult. A hatodévet a budahegyvidéki gyülekezetben végezte.

2005-ben avatta lelkésszé Gáncs Péter püspök Aszódon, majd – az ugyancsak Budahegyvidéken töltött – egyévi beosztott lelkészi szolgálat után dr. Fabiny Tamás püspök küldte lelkész feleségével, Zsugyel-Klenovics Katalinnal együtt Bánkra, ahol a gyülekezet egy év múlva lelkészének választotta.

2015-ben Zsugyel Kornélt a zalaegerszegi, feleségét, Zsugyel-Klenovics Katalint a pusztaszentlászlói gyülekezet választotta lelkészévé. Lakhelyük a zalaegerszegi parókia.

A fiatal lelkész a jól bevált gyülekezeti alkalmak mellett újakat bevezetve kívánja végezni szolgálatát.

177 Zeg. pr. jkv. 2015.07.20. Zeg. gyül. jkv. 2015.07.27.

178 Zeg. gyül. jkv. 2015.08.09.



*2015. Kőszeghyné Raczkó Zsuzsanna esperes  
köszönti a lelkész házaspárt. (2015. Fotó: janjan)*

Az istentiszteletet követő ünnepi közgyűlésen dr. Hári Tibor egyházmegyei felügyelő, Balaicz Zoltán polgármester, Mészáros Tamás egyházkerületi felügyelő és dr. Kostyál László gyülekezeti felügyelő köszöntötte az egyházközség új lelkészét és feleségét. Az iktató ünnepi istentiszteletet mind Szentlászlón, mind Egerszegen szeretetvendégség követte. Az ifjú, háromgyermekes lelkészcsalád lakhelye is a zalaegerszegi parókia lett.

# ÖT ÉV EGYHÁZKÖZSÉGI ESEMÉNYEIBŐL

## Zalaegerszeg

Az egyházközség presbitériuma – hálaképpen egyházi szolgálatukért – „tiszteltbeli presbiter” címet adományozott Simon Dezsőnek, dr. Jáni Jánosnak, Loós Csabának, dr. Németh Edének, Simon Eleknek, Szabó Vilmosnak és Szilvás Lászlónak.<sup>179</sup> Az erről szóló oklevelet 2016. június 19-én délelőtt ünnepi istentisztelet keretében adta át Zsugyel Kornél lelkész és dr. Kostyál László felügyelő. A tiszteltbeli presbiterek közül Simon Dezső és Simon Elek barlahidai (kustánszegi) kötődésűek, Loós Csaba az egykori barlahidai lelkész, Loós János fia. A Simon testvérek azóta az örök hazába távoztak. A megbecsülést kifejező címre jogosító oklevelet 2018-ben Sárkány András és Sümegi Pál vette át.



*A tiszteltbeli presbiterek a gyülekezet egyházi és világi elnökével.  
(2016. Fotó: Martonné Jáni Csilla)*



*Sárkány András és Sümegi Pál a lelkészi áldásra vár  
(2018. Fotó: janjan)*

179 Zeg. pr. jkv. 2016. (II.1.)

Törvényeinknek megfelelően 2018-ban régi és új tagokból újjáalakult az egyházközség presbitériuma. A választás eredményeként a közösség világi elnöke, felügyelője a tisztséget immár 2012-től viselő dr. Kostyál László maradt. A presbiteri kar tagjai nagyobb részben zalaegerszegi lakosok, négyen szórványban élnek, ám a zalaegerszegiek közül is többen kötődnek a göcseji szórványvidék falvainak valamelyikéhez. Presbiterek: András-Fritz Györgyi, Döklen István, Düh László, Farkas Anita, Hodoscsek József, Jáki-Takács Mária, Kiss Bódog Zoltán, Loós Csabáné, Némethné Bedő Enikő, Németh Virág, Polgár László, Rába Lászlóné, Simon Zoltán, Tölgyesi Lászlóné, Vissiné Berényi Edit.

Zalaegerszegen 2016 adventjén különleges kezdeményezést indított útjára az egyházközség „Adventi várakozások” címen. Minden nap 16,45-kor a templom és a kórház közötti parkolóban felállított koszorúnál egyházi énekeket és bibliai próféciákat hallgathattak, majd egy köztisztelőben álló személy adventi gondolatait ismerhették meg az érdeklődők.

Ugyancsak Zalaegerszeghez kötődik, de minden szórványban élő evangélikus örömeire szolgál a zalaegerszegi templom 110 éves, orgonájának felújítása, amelyért 2017. április 23-án ünnepi istentiszteleten adtak hálát a zsúfolt templomban megjelent egerszegi és szórványokból érkező hívek.

A reformáció 500. évfordulója feltehetően minden evangélikus szívét megdobantotta. Ünnepségek sorozatának lehettünk tanúi és részesei. Számunkra valószínű a legnagyobb eseményt a zalaegerszegi Luther-szobor felavatása jelentette.



*Luther Márton szobra Zalaegerszegen  
(Fotó: 2017. janjan)*





A jeles évforduló jegyében – városi forrásból – Farkas Ferenc Zalaegerszegért Díjas szobrászművész elkészítette Luther Márton szobrát. A szobor helyszíne az evangélikus templom melletti köztér. A művész 2 méteres, emberközeli, kissé kiemelt alakban a Szentírás doktoraként, magyarázójaként ábrázolta Luther Mártont.



A szobrot 2017. október 27-én Balog Zoltán miniszter, Vigh László országgyűlési képviselő, Balaicz Zoltán polgármester, Steinbach József református püspök és Szemerei János evangélikus püspök leplezte le. A két protestáns püspök ünnepi beszédet, Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere avatóbeszédet mondott. A szobor felavatását Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület püspöke végezte mintegy 200 főnyi ünneplő előtt.



## Barlahida és szórványai Egerszeghez tagozódva

A múlt század harmincas éveitől kezdve egy emberöltőn át dicsőséges napjai voltak a barlahidai evangélikus gyülekezetnek. Épületeket emelt és lélekben gazdagodott. Lélekszáma emelkedett. Nem a hitehagyás, nem a hit elhagyás, hanem a benne való erősödés és az egyház lélekszámbeli gyarapodása jellemezte. Csupa nagybetűvel kellene írni tevékenységüket, bár néha előkerültek tagjainak emberi gyengéi is. A csökkenés okait követhette az Olvasó. Most szemlélője lehet annak, hogy Zsugyel Kornél lelkész – vagy ahogy ő viccesen nevezi magát: „a környék legnagyobb földesura” – hogyan próbálja megtartani elszéledt nyájának „maradékaikat”, és hasznosítani az egyház ingatlanait.

A kazuális tevékenységekből csupán a temetések maradtak meg Barlahidán és a szórványvidék falvaiban éveken át. Reményt adó boldogság, hogy a nyár folyamán négy gyermek részesült a keresztség szentségében, s szeptembertől a hittan oktatása is elkezdődhetett számukra. Öröm, hogy minden hónap első és harmadik vasárnapjának délutánján rendszeresek az istentiszteletok. Szomorú, hogy a templom harangjának hívogató hangja csak kevesek szívében kelti fel az Isten igéje utáni vágyat. Még a nagy ünnepek délutánjának istentiszteleti alkalmain is csak ritkán nyitogatják a templom ajtaját.

A templomgondnoki és pénztárosi szolgálatot Bundics Józsefné (Teri néni) végzi.



*Templombelső istentisztelet előtt és után  
(2016. Fotó: NM)*



*Zsugyel Kornél lelkész az oltár előtt  
(2018. Fotó: janjan)*



*A CROWN STRING QUARTETT vonósnégyes hangversenye  
istentisztelet után. Mellettük Magai Ágota „a Göcseji Dombérozó” ötletgazdája, főszervező-  
je és Hári Barnabás polgármester. (2018. Fotó: janjan)*



2016. Együtt az ökumené jegyében Barlahidán  
Hodánics Péter Csaba és felesége, Hodánics-Bíró Tünde zalaegerszegi református lelkész,  
Zsugyel Kornél evangélikus lelkész, Köbli Tamás Lenti, Kiss György Nova róm. katolikus plébánosa és Kovács Richárd róm. katolikus káplán Lentiből. (Fotó: NM).



2016. Ökumenikus istentiszteleten  
(Fotó: NM)



2016. A barlahidai származású Novák Zoltánné Joli nénit köszöntik  
100. születésnapján a csömödéri időszotthonban.

A képen balról: Jelinek János ügyvezető, Bíró Ildikó intézményvezető, dr. Novák Lajos az ünnepelt fia, Bencze József Csömödér és Hári Barnabás Barlahida polgármestere. Elöl Tamme Margit és édesanyja, a 100 éves Novák Zoltánné. (Fotó: Korosa Titanilla)

Ez a fénykép is egy megismételhetetlen, utánozhatatlan pillanatot rögzít, de sejtelmesen feleleveníti a múltnak azt a 100 évét, amelyben Joli néni élt, és Barlahida történetének több, mint egy harmadát öleli át. Beszél, s amit nem tud közölni, azt megtudjuk az ünnepelt képen is látható fiától, technikumi iskolatársamtól, dr. Novák Lajostól: Joli néni 1916. december 1-jén született Barlahidán evangélikus apa és református anya gyermekeként. „Mélyen hívő evangélikus ember volt, és ebben a szellemben nevelt minket is. Hogy ilyen sokáig élt, az maga a csoda. Egész életében keményen dogozott, szült négy gyermeket, közülük hármat felnevelt.” Lajos 1937-ben született. A kis falu osztatlan evangélikus népiskolájában, majd – 1948-tól – a részben osztott általános iskolájában tanult. A nagykanizsai Vegyipari Technikumban érettségizett. Vegyészmérnöki oklevelét a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen szerezte, 1961-ben, majd ugyanott lett egyetemi tanár és később a Szerves Kémia Tanszék vezetője. Napjainkban professor emeritusi státuszban tart előadásokat angol nyelvű hallgatóinak.

## Meghívó

Szeretettel hívunk és várunk minden érdeklődőt, Január hónap végén megrendezett előadásokra!



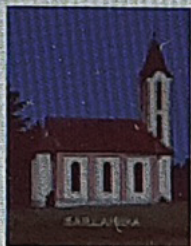
**Előadónk:** Dr. Bácskai Károly  
egyetemi tanszékvezető  
(*Evangélikus Hittudományi Egyetem Budapest*)

Január 29. szerda „magától növekedő vetés”

Január 30. csütörtök „tékozló fiú”



2020. Dr. Bácskai Károly előadás közben (Fotó: NM)



## Meghívó



Szeretettel hívjuk és várjuk.

**„Luther Márton nézetének sarokpontjai”**

címmel

**Kovács László bajai Evangélikus lelkész**

előadására



**Helyszín:** Önkormányzati épület könyvtár  
Barlahida, Béke u. 7.

**Időpont:** 2020. február 14. péntek 17 óra

Az előadás a „Magyar Falu Program” C” pályázati támogatásból valósul meg.



2020. Kovács László lelkész  
(Fotó: Gyuricza Ferenc)

Az evangélikus egyház által szervezett – a Magyar Faluprogram támogatásának köszönhető – előadását Kovács László Luther Márton nézetének sarokpontjai címmel tartotta. Mondataiból kiemelendő, hogy „*A reformáció nem „hitújítás”, hiszen az egyház eredeti hitéhez és tanításához nem tesz hozzá, és nem is vesz el belőle, hanem az eredetihez megy vissza.*” Sokat mondó az az ökumené kapcsán kifejtett értékes, találó hasonlattal érzékeltetett gondolata is, amely szerint az evangélikus egyház: „*az egy, szent és egyetemes apostoli egyház egyik szólama, s ha minden egyes felekezet érti és szépen éneklí a maga szólamát, akkor szól igazán tisztán, akkor szól igazán szépen az ökumenikus kórus*”.<sup>180</sup>



## Meghívó



**Szeretettel hívjuk és várjuk!**



A FÓTI EVANGÉLIKUS KÁNTORKÉPZŐ INTÉZET  
KÓRUSÁNAK,  
JUBILEUMI HANGVERSENYSOROZATA ALKALMÁBÓL MEGRENDEZETT  
KONCERTJÉRE!

A Mandák Kórust vezetik: **Dr. Kretz István és Kertész Péter**  
A kórusművek szünetében **Zsugyel Kornél** Evangélikus lelkész prédikál.



**Evangélikus templom**  
Béke u. 9.

**Időpont: 2020. március 7. szombat 16 óra.**

A koncert a „Magyar Falu Program” C” pályázati támogatásból  
valósul meg.



**Információ:**

**Telefon:** Zsugyel Kornél lelkész +3630/223-0370

**web:** [www.zegev.hu](http://www.zegev.hu)

**Facebook:** Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközség



180 A Zalai Hírlap 2020. február 17-én megjelent számában is olvasható az idézet.





*A Mandák kórus hangversenye a világiárvány (COVID-19) hazai megjelenése előtti héten (2020. Fotó: NM)*

Az évenként megrendezésre kerülő, hagyományörző „Göcseji dombérozó” alkalmaira számos Barlahidáról elszármazott tér haza falujába és ilyenkor részt vesz a templomi istentiszteleten, amelyet általában hangverseny követ.

Nagyszerű lehetőséget teremtett a vallásos lét közösségben történő megélésére a „Magyar Falu” Program keretében benyújtott pályázat sikere. Ennek köszönhetően – egyebek mellett – egyházi, egyháztörténeti előadásokat hallgathattak, és hangversenyen vehettek részt Barlahida érdeklődő lakói, és sor kerülhetett az egykori evangélikus iskola felújítására is, amelyet a helyi közösség felekezeti különbség nélkül használhat, de alkalmat ad az egyházmegye evangélikus ifjúságának esetenkénti fogadására is.

Az egyházközség szórványai közül Lenti városában van evangélikus templom, amelyben rendszeresen – havonta kétszer, a lelkész barlahidai szolgálata után – istentiszteleten vehetnek részt az ott élő kis közösség tagjai. Köztük Barlahidáról származók is vannak. Az 1933-ban épült kicsi templomot Kapi Béla, a dunántúli egyházkerület püspöke avatta fel, ám évtizedek óta a református felekezet tagjainak is lelki otthona.



*2020. Lenti evangélikus temploma  
(ZsK felvétele)*

Az 1949-ben Turóczy Zoltán püspök által felavatott kustánszegi imaterem már nem tartozik az istentiszteleti helyek közé. A 2011-es népszámlálás idején még négy evangélikus élt a faluban, 2017-ben már csak egy személy vallotta magát evangélikusnak. A hajdani, buzgó evangélikusok leszármazottjai azonban nem lettek hűtlenek őseik hitéhez. Zalaegerszegen élve aktív tagjai az egyházközségnek.

Áldassék az elődök neve!



## A BARLAHIDAI EVANGÉLIKUSOK LELKI - ÉS VILÁGI VEZETŐI

### **Lelkipásztorok**

*Zalaistvándon, a Türelmi Rendelet megjelenése után:*

Vásonyi Sámuel (1783–1785), Erhard Pál (1785–1787), Nyíró Zsigmond (1787–1794), Kis Ádám (1794–1799), Boros István (1800–1804).

*Pusztaszentlászlón – az egyházközség székhelyén – Barlahida szórvány, fiók- és leánygyülekezeti státusza idején:*

Tsengető (Csengető) Mihály (1804–1814), Benkő Sámuel (1814–1820), Malatidesz József (1821–1828), Farkas János (1828–1841), Simon József (1841–1879), Böjtös János (1879–1897), Horváth Béla (1897–1901), Szabó Lajos (1901–1915), Kovács Mihály (1915–1925), Schrantz Zoltán (1926–1932).

Barlahidán a missziói központ, majd anyagyülekezet székhelyén:

Balogh István segédlelkész (1932), Jakus Imre segédlelkész (1932–1935), Szalay Kálmán segédlelkész (1935), Kutas Elek segédlelkész (1936–1938), Lakatos György segédlelkész (1938), Loós János segéd- majd helyettes lelkész (1938–1944), Horváth Miklós helyettes lelkész (1944–1947), Feller Ádám helyettes lelkész (1947–1956), Pintér János (1956–1964).

(Jakus Imrét országos gyűjtő útja alatt –1934-ben – Rónay Zoltán és Lehel László segédlelkész helyettesítette).

*Zalaegerszezen, a társult egyházközség székhelyén:*

Pintér János (1965–1983), Balogh András (1983–2000), Szabó Vilmos (2001–2015), Zsugyel Kornél (2015–).

### **Tanítók:**

Vécsei Gábor (1843–1845), Smidéliusz György (1845–1848), (!), Nagy István (1853–1859), Görög Sándor (1859–1864), Simon Kálmán (1864–1868), Strokai Sándor, először (1868–1871), Mártoni Márton (1871–1873), Strokai Sándor, másodszor (1873–1875), Eszter Gusztáv (1875–1876), Tulok Sámuel (1876–1895), Asbóth József (1895–1900), Németh Vilmos (1900–1926), Németh István (1926–1948).

**Felügyelők:**

Pusztaszentlászlón, Barlahida leányegyházi státuszának korában: Búbb Károly (?-1903-1908), Grunner Károly pötrétei földbirtokos (1908-1924), (!), Bakó Béla felsőrajki földbirtokos (1926-1932).

Barlahidán – rendhagyó módon – a leányegyházi státus idején: Brenn Zoltán (1915-?).

Barlahidán a missziói, illetve társult gyülekezetben: Dr. vitéz Hunyadi László (1932–1945), Halász Kálmán (1946–1953), (!), Gérczei Dezső (1980–1983).

(A tisztség időnként nem volt betöltve).

# FOTÓALBUM



*1960 körül  
(janjan gyűjteményéből)*



*1960 körül  
(janjan gyűjteményéből)*



*A gyülekezet kulcsos ládája.  
Az iratgyűjtőláda feltehetően a 19. század elején készült.  
2016-ban történt felújítása óta (Hodoscsek József munkája)  
tárgyi emlékként őrzi az egyházközség. (Fotó: ZsK)*



*A hősi emlékmű a templomkertben  
(Fotó: NM)*



*Az 1980-as évek elején készített szószékterítő  
(2020. Fotó: NM)*



*Az 1980-as évek elején készített oltárterítő  
(2020. Fotó: NM)*

A terítőket Fölnagy Sándor – aki egy ideig a templom harangozója volt – ajándékozta a gyülekezetnek az 1980-as évek elején. A hímzést szorgos asszonykezek készítették a barlahidai idősek napközi otthonában: Császár Ferencné Cseri Etelka (Bundics Józsefné édesanyja), Császár Jánosné Blaskovics Ilona, a katolikus vallású Horváth Ernőné Czódlí Júlianna, Császár Jenőné Novák Katalin (az otthon vezetője), Horváth Kálmánné Novák Ilona, Novák Józsefné Cserép Magdolna és Novák Zoltánné Bödecs Jolán (aki 2016-ban ünnepelte 100. születésnapját).





1990. A hősi emlékmű szentelése és avatása Varga István novai plébános, Balogh András evangélikus és Nagy-Kolozsvári István református lelkész közreműködésével.  
(Archív fotó BJ-né gyűjteményéből)



1990. A hősi emlékmű előtt álló hozzátartozók.  
Jobbról, fekete ruhában, Horváth Elekné, mellette Bundics Józsefné  
(a két szervező, adománygyűjtő) látható.  
(Archív fotó BJ-né gyűjteményéből)



2001. Az Emlékparkban. Bölecz Sándor polgármester, Bathelt Mária helyettes államtitkár, dr. Winkler András egyetemi tanár és Horváth Beáta, népviseleti ruhában. (Fotó: Archív).



2001. Ünneplő vendégek az Emlékparkban. Elől, világos öltönyben Hadnagy György, a szobrok alkotója, Luther-kabátban Balogné Szemerei Mária. (Fotó: Archív)



2001. A „CANTATA PROFANA. Hadnagy György szobrászművész alkotása.  
(Fotó: 2017.)



2001. A TRIANON-szobor. Hadnagy György szobrászművész alkotása.  
(Fotó: 2017.)



*2018. Igehirdetés a Göcseji Dombérózó napján  
(Fotó: janjan)*



*2018. Akik az igére is szomjastak  
(Fotó: janjan)*



*2016. Az ökumenikus imahét alkalmain megtelik Barlahida lutheránus temploma a faluból és a környékéről érkező katolikus, református, evangélikus hívőkkel.  
(Fotó: NM)*



*2018. Baráti beszélgetés istentisztelet után  
(Fotó: janjan)*



*Az egykori tanítólakás. Ma Polgármesteri Hivatal.  
(2018. Fotó: janjan)*



*2019. Horváth János, egykori kántor sírkövének avatása (2019. Fotó: NM)*

Horváth János, aki a barlahidai gyülekezetnek közel 30 esztendeig volt kántora, 49 éves korában, 1979 decemberében hunyt el. Azok közé tartozott, akik elsőnek szereztek képesítést a főtí kántorképző tanfolyamon. A szolgálatát mindig odaadó hűséggel végző kántor negyven év múltával felújított síremlékét 2019. november 1-jén avatta fel Zsugyel Kornél lelkész.



*2019. Az egyházközség által szervezett győri kirándulás barlahidai, egerszegi és szentlászlói résztvevőkkel  
(Fotó: NM)*



*2019. Együtt a Barlahidáról elszármazókkal  
(Fotó: NM)*



*2019. Adventi koszorú és ajtódísz készítő délután  
(Fotó: NM.)*



*2019. Lelkészi látogatás a 92 éves Hári Elekné Novák Rozsánál  
(Fotó: NM)*





*2019. Szakál Zoltán kerkafalvai  
református lelkész (Fotó: NM)*



*2019. Barlhidaiak Zalaistvádon a templom 285. évfordulója alkalmából  
rendezett ünnepségen  
Balról, elől: Fecske Józsefné, Novák Sándorné, Bundics Józsefné.  
Hátul: Horváth Zoltánné, Hári Istvánné, Trombitás Ilona, és Németh Mária közösség-szervező.*



*2019. Arató János Lóránd tabi evangélikus lelkész (Fotó: NM)*



*2019. Dr. Blázy Árpád Egerszegről elszármazott kelenföldi lelkész, a Barlahidán tartott egyházmegyei lelkészgyűlés vendég-igehirdetője (Fotó: NM)*



*2020. Farkas Ervin lovászpatonai ev. lelkesz előadása  
(Fotó: NM)*



*2020. A könyvtár, amelyben télen az istentiszteleteket tartják  
(Fotó: NM)*



2020. Digitális orgona a Magyar Falu Program keretéből. Megszólaltatója Zsugyel Marcell. (Fotó: NM)



2020. A Fóti Kántorképző Mandák kórusa (Fotó: NM)



*2020. A Magyar Falu Program keretében újjávarázsolt  
110 éves iskola épülete. Községi Ház. (Fotó: (NM))*



*2016. Az evangélikus templom őszi tájban  
(Fotó: NM)*



*2019 hómentes decembere  
(Fotó: NM)*



*2020 nyara  
(Fotó: NM)*

## ZÁRSZÓ HELYETT

*„Aki pedig mindent megtehet sokkal bőségesebben,  
mint ahogy mi kérjük vagy gondoljuk,  
a bennünk munkálkodó erő szerint:  
azé a dicsőség az egyházban  
Krisztus Jézus által nemzedékről nemzedékre,  
örökkön- örökké. Ámen.”  
Ef 3,20-21*

Jakus Imre: Hatalom alatt <sup>181</sup>

*„Ha Ő akarja: téglává gyúr át  
és beépít egy ház falába ...  
De úgy lehet, hogy templomfalba szán ...  
Mindent tehet! Ő lázadó szíved  
alázatosra fordíthatja át ...  
Ha Ő akarja: üdvösséget ad!  
És Ő akarja!  
Ember! – téged akar ...”*

SOLI DEO GLORIA!

---

181 Jakus Imre 1934c. 34-36. p.

## RÖVIDÍTÉSEK, SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

- Bh. gyh. – Barlahida, közgyűlési határozat  
Bh. gykj. – Barlahida, közgyűlési jegyzőkönyv  
cs. – császári  
ehm. – egyházmegye  
EKIE - Evangélikus Keresztyén Ifjúsági Egyesület  
ELEM – Evangélikus lelkészek Magyarországon  
ev. vagy ág. hitv. ev. – ágostai hitvallású evangélikus  
f. – fiú  
l. – leány  
ref. – református  
kr. vagy kir. – királyi  
ref. – református  
r.k. vagy r. katolikus – római katolikus  
v. – vegyes  
Zeg. pr. jkv. – zalaegerszegi presbiteri jegyzőkönyv

A kötetben található idézetek – a szó szerinti idézés elvének megfelelően – a korhű írásmód szerint, az eredeti helyesírás meghagyásával olvashatók. Vessző pótlására, egybe-vagy különírás megváltoztatására csupán néhány esetben került sor, ha az eredeti szöveg értelemzavarónak tűnt.

Egyes személynevek a forrásanyagban különféle alakban találhatók, különösen az „i” „y” „tz” „ch” stb. betűk használata változatos. A nemesi, tudományos és egyéb előnevek, címek ismertségük függvényében szerepelnek.

Bollahida, vagy Barlahida – Barlahida

Kemenesali ehm. – Kemenesalji egyházmegye



## KÖSZÖNET AZ ADATKÖZLŐKNEK

*Bundics Józsefné* (1941), Barlahida.  
*Császár Jenőné Novák Katalin* (1941), Barlahida.  
*Gerencsér Istvánné* (1958), Barlahida.  
*Juhász András* (1960), Zalaegerszeg (Barlahida volt körjegyzője).  
*Kapi Zoltán* (1950), Budapest.  
*Koszorús Oszkár* (1942), Orosháza.  
*Loós Csaba* (1945), Zalaegerszeg.  
*Loós Cabáné Kutas Gyöngyi* (1948), Zalaegerszeg.  
*Margit Tamme* (1953), Neubrandenburg.  
*Müllerné Hári Anita Tímea* (1974), Zágorhida.  
*Németh Mária* (1965), Barlahida (közösség -és kulturális szervező).  
*Soós Szilvia* (1977), Barlahida.  
*Szabó Balázs* (1969), Gellénháza.  
*Szabó Vilmos* (1952), Révfülöp.  
*Szabóné Piri Zsuzsánna* (1952), Révfülöp.  
*Tamás Aladár* (1939), Barlahida.  
*Zsugyel Kornél* (1980), Zalaegerszeg.



*A könyvben felhasznált fotók készítőjének és/ vagy rendelkezésemre bocsátóinak nevét a képek alatt tüntettem fel. Németh Mária közösség -és kulturális szervező fényképei monogramjával (NM) szerepelnek. Felvételeimet „janjan” jelzéssel közöltem.*



*Köszönöm az adatközlők munkáját, és mindazokét, akik névtelenül maradvá bármi módon hozzásegítettek ahhoz, hogy olyan ismerethez jusson az Olvasó, amely erősíti elei iránti tiszteletét, átéli küzdelmes életét – örül sikereinek, tanul hibáiból –, és figyelmet fordít egyháza, faluja jelenére, és talán még részese, formálója is kíván lenni jövőjének.*

*Külön köszönet Németh Mária közösség -és kulturális szervezőnek, aki fáradságot nem ismerve – a vírusos időszak nehézségeivel is küzdve – nagy igyekezettel segítette munkámat.*

A Szerző

## FORRÁSOK

*Bilkei Irén 2017.* – Bilkei Irén: A reformáció megjelenése és elterjedése Zalában. In: *Protestánsok Egerszegen*. Szerk. Gyimesi Endre. Zalaegerszeg, 2017. 9-12. p.

*Falcsik Mária és Száray Miklós 2001.* – Falcsik Mária és Száray Miklós: *Mikor, hol, hogyan és miért történt Magyarországon?* Budapest, 2001.

*Farkas Zoltán 1935.* – Farkas Zoltán: *Templomavatás a csodák földjén*. In: *Harangszó*, 1935. augusztus 11. 270-272. p.

*Fényes Elek 1836.* – Fényes Elek: *Magyarország leírása*, 1836.

*Frenkl Róbert 1987.* – Dr. Frenkl Róbert: *Együtt–egymásért*. In: *Evangélikus Élet*, 1987. november 29. 1. és 3. p.

*Gönczi Ferenc 1914.* – Gönczi Ferenc: *Göcsej s kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése*. Kaposvár, 1914.

*Győry Aranka 1944.* – Dr. Győry Aranka: *Újabb evangélikus templomaink*. In: *Evangélikus templomok*. Felelős szerk. Dr. Gyimesy Károly. Budapest, 1944. 193-235. p.

*Hrabowszky György 1803.* – Hrabowszky György: *A Dunántúli Evang. Aug. Superintendencia prédikátorai*, Veszprém. 1803. 99. p.

*Jakus Imre 1934a.* – Jakus Imre: *Templomot! Templomot!* In: *Harangszó*, 1934. január 1. 4-5. p.

*Jakus Imre 1934b.* – Jakus Imre: *Hír a falunkból*. In: *Harangszó*, 1934. március 4. 77. p.

*Jakus Imre 1934c.* – Jakus Imre: *Hatalom alatt*. In: *Jakus Imre és Kádár Gyula: Magvetőt vár a föld*. 1934. 34-36. p.

*Jakus Imre 1935a.* – Jakus Imre: *Kocsival a falvakon át ...* In: *Harangszó*, 1935. január 27. 35-36. p.

*Jakus Imre 1935b.* – Jakus Imre: Kocsival a falvakon át II. In: Harangszó, 1935. február 24. 68. p.

*Jakus Imre 1935c.* – Jakus Imre: Kocsival a falvakon át – haza. III. In: Harangszó, 1935. május 19. 168. p.

*Jakus Imre 1936.* – Jakus Imre: Német földről itthoni tájra. In: Harangszó, 1936. augusztus 2. 257. p.

*Jakus Imre 1960.* – Jakus Imre: Barlahida ünnepe. In: Evangélikus Élet, 1960. november 6. 4. p.

*Jáni János 2005a.* – Dr. Jáni János: A Somogy Zalai Evangélikus Egyházmegye és gyülekezeteinek története, Budapest, 2005.

*Jáni János 2005b.* – Dr. Jáni János: „Megemlékezés a csodatemplomban.” In: Evangélikus Élet. 2005. november 20. 10. p.

*Jáni János 2011.* – Dr. Jáni János: Somogy Zalai Evangélikus Egyházmegye. A reformációtól napjainkig. Evangélikus gyülekezetek, egyházmegyék, kerületek a Dunántúlon. Szerk. Keveházi László. 1-2. kötet, Győr, 2011. 305-457. p.

*Jáni János szerk. 2014.* – Jáni János: Kettős elhivatottsággal. Válogatás evangélikus lelkészek irodalmi munkáiból. Szerk. Jáni János. Budapest, 2014.

*Jáni János 2017a.* – Dr. Jáni János: Evangélikusok Göcsejben In: Evangélikus Élet. 2017. augusztus 27. 35-37. p.

*Jáni János 2017b.* – Jáni János: A zalaegerszegi evangélikus gyülekezet története. In: Protestánsok Egerszegen. Szerk. Gyimesi Endre. Zalaegerszeg, 2017. 13-43. p.

*Kertész Botond 2013.* – Kertész Botond: Evangélikus lelkészek Magyarországon (ELEM) Proszopográfiai rész. IV. Dunántúli Egyházkerület (1783-1920). Budapest, 2013. (Magyar Evangélikus Digitális Tár).

*Koren Emil 1995.* – Koren Emil: A budavári evangélikus gyülekezet krónikája. Design Stúdió.1995.

*Nagy István 1923.* – Nagy István: Az én házam az imádkozásnak háza. In: Harangszó. 1923. június 3. 177-178. p.

*Nagy Miklós 1964.* – Nagy Miklós: A zalaegerszegi evangélikus gyülekezet múltja és jelene (1893-1964). Zalaegerszeg, 1964. Kézirat a zalaegerszegi evangélikus lelkészi hivatalban.

*Németh Vilmos 1917.* – Németh Vilmos: A barlahidai ág. hitv. evang. leányegyház. Kézirat. 1917.

*Mesterházy Sándor 1932.* – Mesterházy Sándor: A Somogyi Ágostai Hitvallású Evangélikus Keresztyén Egyház története. Nagykanizsa, 1932.

*Payr Sándor 1910.* – Payr Sándor: Egyháztörténeti emlékek. Forrásgyűjtemény a Dunántúli Ágostai Hitv. Evang. Egyházkerület történetéhez. I. kötet. Sopron, 1910.

*Payr Sándor 1924.* – Payr Sándor: A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története. I. kötet. Sopron, 1924.

*Payr Sándor 1934.* – D. Payr Sándor: Barlahida, Pusztaszentlászló és a régi zalai szórvány Felsőrajkon. In: Harangszó, 1934. március 18. 90 és 91. p.

*Pehm József 1934.* – Pehm József: Padányi Biró Márton élete és kora Zalaegerszeg, 1934.

*Plánder Ferenc 1838.* – *Plánder Ferenc: Göcseinek esmérete.* In: *Tudományos Gyűjtemény, 1838. VI. kötet.*

*Szabó István 1933.* – Szabó István: Ellenreformáció a végvárakban. Károlyi Árpád-émlékkönyv, Bp., 1933. 458. p.

*Ottlyk Ernő 1979.* – Dr. Ottlyk Ernő: Az egyház története Budapest, 1979. 162. p.

*Rónay Zoltán 1960.* – Rónay Zoltán: Barlahidai emlékek. In: *Evangélikus Élet.* 1960. november 6. 4.p.

*Sárkány András Tibor 1964.* – Sárkány András Tibor: Áldott kötelesség. Kézirat 1964.

*Sólyom Jenő 1944.* – Dr. Sólyom Jenő: Az evangélikus templom története Magyarországon. In: *Evangélikus templomok*. Felelős szerk. Dr. Gyimesy Károly. Budapest, 1944. 69-99. p.

*Vaska Miklós 2002.* – *Vaska Miklós: Barlahida története, Zalaegerszeg, 2002.*

*Végh Ferenc 2010.* – Végh Ferenc: Egerszeg város és végvár a 17. században. Zalaegerszeg, 2010. 10. füzet. 65. p.

Zászkaliczky Pál 2008. – id. Zászkaliczky Pál: Istennek hajlékot, szegényeknek házat, árváknak otthont. In: 35-41. p.

#### Névtárak

1844. A dunántúli Evangélikus Superintendenciának egyházállománya 1844-ben.

1853. Evangélikus Névtár, 1853

1875. Evangélikus Névtár, 1875.

1903. A Magyarországi Ág. Hitv. Evang. Keresztyén Egyház Névtára

1933. Evangélikus Névtár, 1933.

1940. Evangélikus Névtár, 1940.

#### Jegyzőkönyvek

1. Gyülekezeti (számadó) jegyzőkönyvek (1881–1919)
2. A Barlahidai Evangélikus Keresztyén Ifjúsági Egyesület jegyzőkönyvei (1936 –1948)
3. Gyülekezeti járandóságok elismerésének gyűjtőkönyve (1847–1888)
4. Gyülekezeti levéltári iratok
5. Gyülekezeti „gyűjtőkönyvecskék”.
6. Gyülekezeti jegyzőkönyvek
7. Gyülekezeti anyakönyvek (Barlahida, Pusztaszentlászló, Zalaistvánd).



